

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Physicam, siue Scientiam de Corpore naturali

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Liber IV. De Causis corporis naturalis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95236](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95236)

ratio, qua nituntur aduersarij; & qua negatam à nobis maiorem probant, nullius momenti est: quia, quæ simul loco non sunt, ubi in locis immediatis sint, Physicè vniri, ac verè continuari possunt: ergo etiam quæ simul tempore non sunt, ubi in temporibus immediatis sint, Physicè poterunt vniri, atque continuari. Confirmatur, atque obiter eleuatur exemplum; quo vtuntur aduersarij: si ad vnionem informatiuam, qua videlicet forma vnitur materiæ, spectes; eius extrema non

possunt non esse in eodem loco, & in eodem tempore: at vnio continuatiua leges vnionis informatiuæ quoad simultatem loci non seruat: cur ergo eas seruare debeat, quoad simultatem temporis? Porro autem ad confirmationem argumenti in simili factum est satis suprâ tract. 7. c. 4. circa medium. Cætera etiam argumenta, quæ fieri possunt, contra nostram, & Aristotelicam compositionem temporis, facillè solui possunt ex dictis eodem tractatu.

LIBER QVARTVS

DE

Causis Corporis naturalis.

TRACTATVS PRIMVS.

DE ESSENTIA CAVSÆ IN COMMUNI.

CAPVT PRIMVM.

Quæ sit Essentia Causæ in Communi.

1.

AVSA à P. Suarez 1. Metaph. disp. 12. sect. 2. num. 4. & alijs ita solet definiri. Causa est principium per se influens esse in aliud. Pro cuius definitionis luce, & intelligentia objicies contra eam primò. Potest aliquid esse causa sui quoad secundum esse, ac se per actionem secundariam producere: qua ratione Christum in Eucharistia sui ipsius causam esse ipsemet P. Suarez asserit: at nihil à se ipso aliud est: ergo de ratione causæ, non est, vt esse in aliud influat. Objicies secundò. Pater Aternus influit esse in personam filij à se aliam, seu realiter distinctam: at eius causa non est: ergo, &c. Minor perspicua est: tum quia P. Latini Patrem Aternum filij causam esse omnes negant, vt P. Hurtadus in præsentì testatur: tum, quia si qua causa filij esset, maximè efficiens: at Pater Aternus filium efficere, siue facere nequit: iuxta illud symboli; *genitum, non factum*.

2.

Objicies tertio. Pater creatus v. g. Petrus est causa filij sui, Pauli scilicet, quem genuit: & tamen cum generans, & producus non influit esse in aliud, cum Paulus ab eo genitus non sit aliud ab illo, sed dumtaxat alius: vt perspicuè docet B. Damascenus cap. 9. dialect. ibi: *Sciendum, quod quæ natura differunt, aliud, & aliud dicuntur. Dicimus enim, aliud est homo, & aliud est equus: aliud enim secundum naturam: est enim alia species homi-*

nis, & alia equi. Numero autem differentia (id est hypostases) alius, & alius dicuntur. Dicimus enim, quoniam alius est Petrus, & alius Paulus: non autem possumus dicere, quoniam aliud est Petrus, & aliud Paulus, quia falsum dicimus. Natura enim vniuersa sunt, non sunt vnum numero. Hactenus ille.

Verum ad primum respondeo. In primis adeò constans non est, aliquid sui ipsius causam esse posse: & si de causalitate immediata sermo sit, oppositum longe probabilius est, vt ostendetur in loco. Deinde eo modo, quo aliquid se ipsum causat, si se causare potest, eo, inquam, modo, à se ipso distinguitur: siquidem se quoad secundum tantum esse, siue quoad secundam actionem causat: actio autem secunda non minus quàm prima distinguitur, & est aliud quid à re, quæ per eam à se ipsa causatur. Ad secundum respondeo, particulam, *aliud*, in definitione causæ supponere pro alietate, siue distinctione, quæ omnem identitatem realem etiam mediatam, siue in tertio excludat: at filius ita distinguitur à Patre aternò, vt ea distinctio omnem identitatem realem etiam in tertio excludat, eo quod vterque in eadem essentia, & natura realiter conueniant, atque indentificentur inuicem: proinde non est, cur alter respectu alterius censeretur aliud, propriè loquendo, & prout particula, *aliud*, modò sumitur.

Enimuero P. Hurtadus in præsentì alio nomine Patrem aternum filij causam esse non posse tuetur: nempe, quia causa debet esse prior natura suo effectu: at Pater aternus prior natura filio esse nequit, quoniam prioritas naturæ est prioritas non realis, sed rationis: atque adeo quod prius natura alio est, sine eo concipi poterit: cum ergo Pater aternus sine filio existente concipi nequeat, propterea quod generatio actiua filij de essentia

essentia Patris sit, & in ipsa paternitate consistat; sanè Pater prior natura filio, eiusuè causa esse non poterit. Vno verbo: generatio actiua filij Patrem non supponit, sed potius constituit: unde Pater filij causa esse non sustinet. Contra tamen sic argumentor: quia non implicat in creatis principium aliquod, quod se ipso sit productio alicuius effectus: at eiusmodi principium esset causa sui effectus: ergo quantumuis Pater Aternus seipso sit productio, ac generatio filij, adhuc eius causa esse poterit. Major probatur: tum quia in ea hypothese nulla repugnantia est: tum quia effectus aliquis creatus seipso à causa produci potest: ut cernere est in actione, quæ seipsa à causâ producitur: ergo etiam causa aliqua creatura seipsa effectum producere poterit. Deinde Deus est causa Angeli; & tamen per suam volitionem à se realiter indistinctam eum producit: ergo quamuis Pater Aternus per generationem à se realiter indistinctam, nec enim ab eo virtualiter indistincta esse potest filium producat, adhuc filij causa esse poterit. Præterea: actio est posterior natura causâ, quamuis seipsa à causa essentialiter oriatur, ita ut sine causâ concipi nequeat: ergo & Pater prior natura filio, & eius causa esse poterit, quamuis sine eo non possit concipi, aut esse.

Ad tertium argumentum contrarium respondeo, Damascenum hoc tantum voluisse, Paulum quoad naturam non esse aliud specificè à Petro, cum ambo eandem specificè naturam sortiantur: at esse ab eo quoad naturam aliud numerice, & suppositaliter, cum diuersas numero naturas humanas, singulares quidem, atque suppositatas obtineant: vnum autem ab alio esse aliud solo priori sensu sufficere, ad hoc, ut alter alterum generans sit vera causa; iuxta huius definitionem à nobis traditam. Si cui tamen propter difficultates superiores ea definitio minus placet, is causam in communi sic definiat: *Causa est id, quod tribuit alicui esse finitum.* Atque ita erit, ut Pater Aternus non sit stricte causa Filij; quippe cui tribuit esse non finitum, sed infinitum: neque non etiam ut Petrus v. g. Pauli, quem generat, e contrario vera causa sit, cum esse ei non infinitum, sed finitum communicet.

CAPVT II.

An essentia cause conueniat propriè, & uniuocè cause remotæ?

5. **Q**uestio hæc quantumuis magna ex parte de nomine sit, parui tamen momenti non est, eo quod eius affirmatiua parte rectè concludi possit concursus immediatus Dei, cum quauis creatura ad omnes eius operationes: nimirum quia Sacra pagina passim edocet, Deum esse causam omnium effectuum, qui à causis secundis proficiuntur: cum autem verba sacrae paginae, manifestâ ratione non refragante, solum in sensu proprio, & rigoro accipienda sint, non vero in metaphorico, & translatio: certè Deus causa propria, & stricte omnium effectuum cuiuscumque creaturæ censendus est: ubi ergo sola causa immediata, & proxima propriè causa sit, iuxta affirmationem vnius questionis partem, sanè Deus omnium effectuum cuiuscumque creaturæ immediata, & proxima causa negari non poterit; quam

illationem infra fortassis contrâ Durandum prememus. Igitur P. Suarez disp. 18. Metaph. sect. 2. num. 22. P. Vasquez tom. 1. in 3. part. d. 21. n. 17. & P. Hurtado disp. 8. Phys. sect. 4. censent, causam remotam, & quæ mediâ aliâ causâ solum causat, qualis est aqua calida, & in genere causâ materialis sustentans, & causans calorem respectu caloris in me à calore aqueo derinati, aut qualis est ignis A ignem B immediate efficiens respectu ignis D. qui ab igne B. immediate producitur: eiusmodi, inquam, causam improprie, & metaphorice causam appellari, & esse; quibus ipse libenter subscribo.

Primo: quia cognoscere mediatè, siue medio alio cognoscente non est proprie cognoscere: ergo neque causare mediatè, sicut media alia causa cauante est proprie causare: ac proinde causa remota, siue mediata proprie causa non est. Antecedens probatur: quia si cognoscere aliquid medio alio cognoscente esset proprie, & simpliciter cognoscere, Deus falsum cognoscere, & affirmare proprie, & simpliciter posset: siquidem medio intellectu creato, & fallibili aliquid falsum cognoscit & affirmat: haud secus, ac media aliqua causa creata aliquid causat. Secundò, & recidit in idem: quia velle aliquid mediatè, siue medio aliquo alio volente non est proprie, & simpliciter velle: aliàs quod Deus mediatè, siue medio libero arbitrio creato vult, illud proprie, & simpliciter vellet, atque adeò malum, & peccatum proprie, & simpliciter vellet: ergo etiam causare aliquid mediatè, siue media alia causa cauante non est proprie, & simpliciter causare: ac per consequens institutum efficitur. Tertio: quia velle efficaciter aliquid mediatè, siue medio alio voluto, non est simpliciter, & proprie velle: ergo nec causare mediâ aliâ causâ prius causatâ erit proprie, & simpliciter causare: ac proinde, &c. Antecedens probatur: quia aliàs Deus peccatum efficaciter vellet, siquidem mediatè, siue mediâ eius permissione prius volitâ illud quodammodo vult.

Quarto: quia videri mediatè, siue medio alio viso, non est proprie, & simpliciter videri: ergo neque etiam causare mediâ aliâ causâ prius causatâ erit proprie, & simpliciter causare: atque adeo, &c. Antecedens probatur: quia aliàs Deus esset in hac vita simpliciter & proprie visibilis, siue intuitiue cognoscibilis contra illud Pauli 1. ad Timoth. 6. *Rex Regum, & Dominus dominantium, qui lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Sequela vero probatur: quia Deus mediatè, aut mediis creaturis; siue, quod perinde est, in iis videtur, & intuitiue cognoscitur, iuxta illud Pauli: *inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur:* quibus verbis asserit, Deum immediate inuisibilem, adhuc mediatè, siue in suis effectibus videri: ergo si hac ratione videri est, proprie visibilem esse; certè Deus in hac mortali vitâ proprie videri, & intuitiue cognosci poterit: quod certè priori testimonio Pauli aperte repugnat. Quintò, demum à priori: quia causa est principium per se influens esse in aliud, ut ex dictis c. præcedenti constaret causa remota non influit per se, sed per aliud à se distinctum, nimirum per causam proximam; in aliud: ergo proprie, & simpliciter causa non est.

Contrariam

7. Contrariam sententiam defendunt Ouedo contra 7. phys. p. 5. & alij. Pro quibus obijciens primò tritum axioma: *causa causæ est causa causari*: at causa remota est propriè causa causæ: ergo est propriè causa causati. Secundò: illud est causa propria effectus, à quo effectus propriè dependet: at effectus à causa remota propriè dependet: ergo causa remota est propriè effectus causa. Maior perspicua est: minor probatur: quia causa remota ita comparatur cum effectui, ut ea deficiente, & alia non substituta loco illius, effectus re ipsa deficeret: si enim ignis deficeret eiusque calor, neque à causa primà, neque à causa alia secunda conservaretur: sanè calor ab igne immediatè productus deficeret: ergo effectus re ipsa, & in suo esse à causa remota dependet. Ad primum respondeo: causa causæ est quidem causa causati, ut fert communis parèmia, ob id tamen necesse non est, ut quo modo, quauè proprietate est causa causæ, sit causa causati: haud secus ac amor efficax finis est etiam amor mediòrum, non tamen eodem modo: siquidem amor efficax finis est amor explicitus, & determinatus illius, mediòrum tamen non nisi implicitus, & indeterminatus, horum videlicet, aut illorum, amor est. Ad secundum respondeo: dependentia duplex est: alia indigentia, quæ in eo sita est, quod vnum sine alio esse nequeat; hæc autem dependentia non est dependentia propria causæ, eius essentialis: alias effectus à duplici causâ totali causari non posset, cum iis simul sumptis ad esse non indigeat, quod tamen Authores huius argumenti rerunt, & merito. Alia dependentia est, quæ consistit in eo, quod vnum ab alio suum esse sortiat, siue eo ad esse indigeat, siue non; & hæc dependentia est de ratione causæ. Argumentum autem factum neutiquam probat, effectum propriè dependere à causâ, quæ causæ propria est, sed solâ priori, quæ causæ impropria est: atque adeo causam remotam propriè causam esse neutiquam conuincit. Ex dictis hoc capite efficitur, obiectum remotum qualecumque sit, & in omni euentu improprie obiectum esse, & non solum in aliquo euentu, uti arbitrantur aliqui.

CAPVT III.

An essentia causæ propriè, atque vniuocè competat conditioni sine quâ non?

8. R Espondeo, conditionem sine quâ non, veram effectus causam esse in aliquo genere. Primò: quia effectus à conditione sine quâ non verè pendet, ut omnes fatentur, non à posteriori: ergo à priori, ac proinde vniuoca effectus causa est. Secundò: quia conditiones sine quâ non, quales sunt dispositiones ad operandum, approximatio localis, voluntas Dei, & alia similes, si quæ alia conditiones sunt, causas efficientes ad efficiendum applicant, & mouent: ergo cum causis efficientibus ad effectum vere concurrunt; quod autem ad effectum verè concurrat, vera illius causa est. Tertiò: quia cognitio, & amor ad effectum ab iis pendentes, tanquam veræ causæ concurrunt, ut infra tr. 10. cap. 2. agentes de causa finali ostendimus: ergo etiam conditiones sine quibus, non qualescumque sint, veræ causæ censendæ: cur enim cognitio, & amor, quia inten-

tionaliter mouent, & applicant, veræ causæ sint, & conditiones sine quibus non, qualescumque alia sint, veræ causæ non sint, cum Physicè applicant, & moueant causas efficientes; ut effectus suos producant.

Deinde, nullum discrimen inter conditionem sine qua non, & causam ut sic excogitari potest: ergo conditio, sine qua non, ad aliquod genus causæ reduci debet. Dices primò: causam influere esse in effectum, secus verò conditionem sine qua non. Contra tamen: quia illud est de quo ambigimus, cur conditio sine qua non in effectum non influat, cum effectus à conditione sine quâ non verè pendeat. Dices secundò: conditionem sine qua non, in eo à causa differre, quod variatâ numero conditione sine quâ non, minimè varietur actio; cum tamen variatâ causâ, actio variari debeat. Contra tamen, primò sic argumentor: quia si per impossibile mutaretur essentia diuina, non maneret hæc numero generatio passiva, siue filiatio: tamen essentia diuina iuxta plures aduersarios non est principium productiuum filiationis, sed res respectu eius mera conditio, sine qua non: ergo ex variatione conditionis actio etiam variari potest. Secundò: quia aut sermo est de actione effectiua: & sic, quod variatâ conditione, sine quâ non, ea non varietur, tantum arguit, conditionem, sine qua non, minime agere efficienter, quod vltro fatemur: aut sermo est de actione non effectiua, sed motiua, & applicatiua, qua scilicet conditio causam efficientem mouet, & applicat ad operandum, & cum ea ad effectum concurrat; aut, inquam, sermo est de eiusmodi actione, & sic eam variari, variatâ conditione sine qua non, apertissimum est: siquidem applicatio, seu motio causæ efficientis consistit ex parte in ipsa conditione, sine qua non; ut plerique recentiores tuerentur; & ita variatâ conditione variari necessario debet & prædicta motio: quod si hæc, ut verius esse arbitror, posita est in modo aliquo medio, qui à conditione essentialiter pendeat, & per quem id munus applicandi, & mouendi exerceat; sanè non minus apertum, nec manifestum est, eiusmodi actionem motiuam, siue applicatiuam variari debere variatâ conditione: haud secus ac variatâ causa efficiendi modus actionis ab ea essentialiter pendens necessario variatur. Tertiò: sol in abditis terræ, aut etiam in superficie eius extima diuersos effectus, diuersasque formas substantiales generat; pro sola diuersitate dispositionum accidentalium, quæ in vno passo, & non in alio reperiuntur: & nihilominus eæ dispositiones accidentales ad productionem eorum effectuum, formarumque substantialium efficienter non concurrunt, solumque conditiones, sine quibus non, censendæ sunt: Conditio igitur sine qua non, effectum variare potest, ac proinde in hoc collocari nequit eius à causa discrimen.

Quod autem communiter dici consuevit, conditionem à causa distingui, bifariam ad veritatem accedere potest. Primò: quia conditio, sine qua non, causa efficiens operaretur, causa efficiens non est, sed tantum causa motiua, siue applicatiua, quæ ad genus causæ finalis reduci debet. Secundò: quia conditio multoties causa proxima non est, sed tantum remota, & eatenus ad existentiam effectus conducens, quatenus ad existentiam causæ proximæ requiritur: quare non magis causa id genus conditio dici poterit, quàm causa remota causa

causa dici assolet. Non me præterit, recentiores nonnullos in ea esse sententia, ut putent, has solas condiciones ad effectum remotè requisitas dici debere strictas condiciones: contra verò eas, quæ ad operandum proximè requiruntur strictè causas efficientes esse, non condiciones. Ceterum hoc eorum placitum paradoxum est, nec fundamenta, quibus nituntur eius inuectores, aliud quàm meam sententiam probant, aut possunt.

TRACTATUS II.

De relatione causæ in communi.

CAPUT PRIMVM.

De correlatiuo causæ in communi.

1.

RELATIO causæ in communi commode percipi nequit, quin, quid sit eius correlatiuum explicetur: effectum autem causæ correlatiuum esse aded exploratum est, ut non tam dici, quàm non omitti debeat. Porro effectus, ut communiter usurpari solet, duo concernit, nimirum existentiam effectus, & eius absolutam non repugnantiam, seu possibilitatem: quarum altera, & altera causæ correlatiua est: existentia quidem, quia correlatiuum causæ est id, quod causa in lucem producere potest: at solam existentiam, & non meram possibilitatem effectus producere potest: possibilitas etiam, quia correlatiuum causæ est id, cum quo causa essentialiter connectitur, connexio enim vnius cum alio est relatio vnius ad aliud cum vi illius vnum in alio cognosci possit, quod relationis proprium est, iuxta illud Aristotelis: *Relatiua sunt simul cognitione*: At causa quatenus talis essentialiter connectitur cum non repugnantia, seu possibilitate effectus, eo quod chimæra, & impossibilitatis nulla causa absolute esse possit.

2.

Verum illud in presenti non modicam difficultatem ingerit: an scilicet possibilitas, ac non repugnantia effectuum, aut nondum existentium, aut nūquam exiturorum sit denominatio extrinseca, quæ iis à causa præsertim prima, & increata, nimirum ab omnipotentia Dei accedat; vel potius ea non repugnantia, & possibilitas, quæ creaturæ ab æterno possibile sunt, ab omnipotentia Dei, & quauis causa prorsus distincta sit? Henricus in summa quæst. 23. & 25. Capreolus in 2. quæst. 2. art. 3. P. Vasquez 1. part. tom. 1. disp. 104. cap. 5. & alij, quos ibi laudat, possibilitatem effectuum, antea quàm existant, ab eorum causis distinguunt: quibus ipse libenter subscribo. Primò: quia si sola omnipotentia diuina esset possibilitas creaturarum, quæ à Deo produci possunt, patet ratione solus intellectus diuinus foret veritas, & cognoscibilitas creaturarum, quæ à Deo cognosci possunt. Consequens est absurdum: ergo, &c. Sequela perspicua est: quia sicut omnipotentia Dei est virtus producendi res creatas, intellectus Dei est virtus cognoscendi res creatas: igitur sicut omnipotentia Dei ita est virtus producendi res creatas, ut à sola omnipotentia habeant, quod producibiles sint, ita intellectus diuinus ita erit virtus cognoscendi res creatas, ut à solo eo ha-

beant, quod veræ, & cognoscibiles sint: consequens autem absurdum esse suaderetur: quia si solus intellectus diuinus esset veritas obiectiua creaturarum, quæ à Deo cognosci possunt, hæc foret infinita simpliciter: haud secus ac intellectus in quo consistit simpliciter, infinitus est: at veritas creaturarum infinita esse nequit: aliàs omnis creatura ab intellectu creato incomprehensibilis foret: idcirco enim Deus sub intellectu creato comprehensionem cadere nequit, quia eius veritas infinita, & illimitata est.

Dices: veritatem creaturæ intrinsecam esse, idque sufficere, ut ab intellectu creato comprehendere valeat, esto veritas ei intrinseca simpliciter infinita sit: contra tamen, quia creatura antequam existat, solam habet veritatem extrinsecam: at hæc est infinita: igitur antea quàm existat, ab intellectu creato incomprehensibilis est: nec enim comprehendere valet ratione veritatis infinitæ sibi extrinsecæ, cuius infinitas potius ad incomprehensibilitatem confert: nec ratione veritatis finitæ sibi intrinsecæ: quia creatura mere possibilis caret veritate finitâ sibi intrinseca, utpote quæ cum existentia, quæ caret, prorsus reciproca est: at creatura incomprehensibilitatem non vendicat à veritate, quàm non habet, nec vnquam habitura est. Dices secundò: veritatem cuiuscumque creaturæ in recto dicere entitatem creatam, & in obliquo intellectum creatoris, à quo cognosci possit: & cum entitas creata, quæ præcipue, & in recto importatur, finita sit, necessum esse, ut veritas creatoris mere possibilis finita, & comprehensibilis sit. Verum creaturæ mere possibile absolute veræ, & cognoscibiles ab æterno sunt: sicut iuxta aduersarios, ab æterno possibile sunt: at in opposita sententia nihil absolute ab æterno est, circumscripta Deo, & prædicatis, quæ ei essentialia sunt: igitur veritas creaturarum mere possibile in solo intellectu Dei consistere potest, ac proinde est infinita, & ea, quæ creaturam, ut veram, sic incomprehensibilem efficiat.

Secunda ratio, & confirmatio prioris sit: si sola omnipotentia Dei esset possibilitas creaturarum possibile, quæ à Deo produci possunt, sane & sola voluntas Dei esset bonitas creaturarum possibile, quæ à Deo amari possunt: consequens autem absurdum est: tum quia inde fieret, bonitatem creaturarum, aut nondum existentium, aut nunquam exiturorum esse simpliciter infinitam: ac proinde ratione illius rem creatam non posse non amari, à quocumque clarè cognoscatur: haud aliter ac Deus clare visus ad sui amorem rapit, atque necessitat: & quidem sicut ea bonitas tribuit creaturæ, ut amari possit, esto ei extrinseca sit; non est, cur ei tribuere nequeat necessitatem amoris, siue ut non amari nequeat: quod enim substantiam præstat, à fortiori modum præstare potest. Tum quia, si creatura mere possibilis foret transcendentaliter bona per denominationem extrinsecam à voluntate Dei: similiter posset quis esse bonus moraliter, & iustus per denominationem extrinsecam à iustitia Dei, aut Christi nobis imputata, ut nostri temporis sectariis placeat: at oppositum Concilio Tridentino sess. 6. can. 7. definitum est. Demum, quia si diuina voluntas esset bonitas creaturarum possibile, quas amare potest, similiter esset malitia peccatorum mere possibile, quæ odire potest, & quorum odium à nobis postulat: at horum malitia

litia esse nequit, quia voluntas creata peccati etiam possibilis, & nunquam exituri malitiam odisse tenetur, cum tamen creatoris voluntatem odio prosequi minime teneatur.

Tertio: quia si possibilitas creaturae, quā à Deo produci potest, & potentia creatoris, quā creare, & producere potens est, sunt relationes omnino indistinctae: inde quidem fiet, omnipotentiam Dei semetipsam posse producere, & creaturam à semetipsa posse produci, ut nobis argumentari moris est. Quarto: quia si possibilitas creaturae, quae nec absolute, nec sub conditione futura est, in omnipotentia Dei eius creaturae productiva consistit: pari ratione futuritio conditionata creaturae, quae absolute futura non est, in aliquo etiam praedicto Dei collocanda est, id quod plures aduersarii fatentur: Consequens autem falsum est, quia futuritio conditionata consistere nequit in decreto Dei conditionato, quo statuit, ut in hac rerum peristasi aliquid determinate eueniat: alias nostra libertas corrueret, Deusque author peccati esset: nec etiam ea futuritio conditionata in mediā Dei scientia consistere potest, quia ideo per eam Deus cognoscit euentus conditionate futuros, quia futuri sunt, & non e conuerso, ut Patribus solenne est: at ea causalis falsa esset, si scientia Dei res conditionate futuras denominaret; ideo enim res futurae sunt, quia datur forma, quae futurae denominentur; ea autem forma, iuxta aduersarios, scientia Dei est. Deinde scientia media, seu conditionata alioqui esset formaliter libera, cum eius existentiam nihil nisi intellectus Dei ad eam vel oppositam omnino indifferens praecederet: si quid enim posset illam ut existentem praecedere, maxime euentus ut conditionate futurus: huiusmodi autem futuritio conditionata & obiectiua, iuxta aduersarios, non distinguitur à scientia per quam cognoscitur: quomodo ergo potest illam anteuertere? Consequens autem est aperte falsum: solius enim voluntatis actus possunt esse formaliter liberi: at scientia media diuini intellectus, non voluntatis actus est, nequit ergo libertate immediata & formali gaudere.

6. Communis etiam ratio mihi non displicet, quam in hunc modum propono: chimæra ab æterno repugnat repugnantia sibi intrinseca, & essentiali, quæque à quouis praedicto diuino distinguitur: ergo similiter creatura possibilis est ab æterno possibilitate sibi intrinseca, & essentiali, quæque ab omnipotentia Dei distincta sit. Negant nonnulli consequentiam, eo quod ex possibilitate rebus extrinsecā, & necessariā, ac æternā sequatur distinctio essentialis ab existentia, existentia aliqua æterna, quid creatum, & finitum à se, & alia id genus repugnantia, quæ inferius subiiciuntur: at ex repugnantia chimæra à Deo distincta, & adhuc æterna, ac necessaria eiusmodi inconuenientia minime sequuntur: videlicet quia repugnantia chimæra est mera negatio possibilitatis; negationem autem, aut carentiam æternam esse non inconuenit, ut comperitum est. Hæc solutio manifestè refellitur, quia homo equus, siue identitas homini, & equi per se ipsam repugnat, & impossibilis est: at ea identitas praedicatum positium, esto chimæricum est: ergo repugnantia chimæra positium, aut quasi positium est, quamuis nominibus negationem exprimentibus significetur. Confirmatur, & decla-

ratur: sicut possibilitati entis opponitur repugnantia chimæra, ita veritati opponitur falsitas: at falsitas tam positium, quam veritas est, esto per negationem explicetur: ergo repugnantia Chimæra tam positium est, quam possibilitas entis: minor suadetur de veritate, & falsitate transcendentali: quia aurichalcum, seu falsum aurum non minus positium est, quam verum aurum, cuius figuram, & speciem exhibet: de veritate, & falsitate formali eadem minor non minus certa est: quia actus falsus duo concernit, nimirum representationem obiecti, quæ haud dubie positium est, & obiectum non ita se habere, sicut representatur, quod etiam sæpenumero positium quid est, ut si actus affirmet, obiectum non existere, ubi sola existentia positium obiecti efficit, ut non se habeat obiectum, sicut per actum representatur.

Confirmatur iterum: quia ut possibilitas opponitur repugnantia, & impossibilitati chimæra, & non entis, ita bonitas malitiæ: at malitia saltem Physica, quidquid sit de morali, non minus positium, quam bonitas est: ergo, &c. Minor suadetur: nam calor per suam entitatem positium aquæ malus, & disconueniens est, sicut eidem frigiditas per se ipsam bona, & consentanea est: igitur bonitas, & malitia Physica ex æquo positium sunt. Quod si malitia aliqua Physica in negatione consistat, qualis est ea, quæ res non existit absolute, certe & bonitas aliqua in negatione sita est, qualis est ea, quæ malum quoddam positium non existit; quæ non minus expetibilis est, quam absoluta malitia odibilis est. Perperam ergo recentiores hi inter possibilitatem, & repugnantiam distinguunt, ut illam in positium, & hanc eius negationem statuunt, cum non minus una, quam altera positium esse debeat, ut ex earum attributis, aut quasi attributis, veritate, & falsitate, & malitia liquet.

Alij respondent, negato antecedenti, & aiunt diuinam omnipotentiam esse repugnantiam chimæra, & ab æterno nihil esse à praedicatis quidditatis Dei distinctum, per quod chimæra repugnet: contra tamen, quia Deus, quantum ex se est, potens est producere chimæram, si ipsa non repugnet: ergo non est essentialiter, siue de se impotens: aut si mauis, non potens eam producere: igitur eam repugnantem non denominat; ut enim ei repugnantiam in genere causæ quasi formalis tribuat, de se absolute non potens eam producere, esse debet: haud secus ac, iuxta aduersarios, ut omnipotentia Dei creaturis possibilitatem tribuat, eas producere absolute potens, de se, siue essentialiter esse debet. Consequentia omnes perspicuae sunt. Antecedens suaderetur: quia eius oppositum ab infinitate, & perfectione diuinæ virtutis magnoperè abhorret.

CAPVT II.

Dissoluuntur argumenta quadam contra Doctrinam capituli precedentis.

Non pauci Recentiores nobis refragantur. Primo: quia si possibilitas creaturarum non consisteret in omnipotentia Dei, sed esset praedicatum aliquod ab eā distinctum, sanè & essentia ab existentia distingueretur: at hæc distinctio admitti

admitti non potest: ergo nec quod possibilitas creaturarum distinguatur à creatore. Minor ostenditur in Metaphysicâ. Maior probatur: quia possibilitas est prædicatum essentiale, & necessarium creaturæ: ens enim (quod prædicatum primum, & essentiale negari nequit) in possibilitate, siue aptitudine ad esse consistit: sed possibilitas ab existentia distingueretur iuxta nostram sententiam superius positam; siquidem creaturæ ab æterno possibiles, non vero existentes sunt: iuxta illud 1. Gen. *in principio creauit cælum & terram*: haud ergo possumus euitare, quin essentia, siue prædicatum aliquod essentiale distinguatur ab existentia, & è conuerso. Respondeo: essentia dupliciter accipi potest: scilicet aut pro essentia actuali, & simpliciter tali, aut pro essentia potentiali, siue aptitudinali, & secundum quid. Essentia in priori acceptione ab existentia realiter indistincta est, neque oppositum ratio facta conuincit: siquidem possibilitas, quæ est prædicatum necessarium, & quodammodo essentiale ab essentia actuali distinguitur, estque tantum essentia potentialis. Essentia in posteriori acceptione ab existentia realiter distinguitur: & id argumentum factum conuincit, nosque vltre fatemur, ac suo loco confirmabimus amplius.

Arguunt secundò aduersarij: si possibilitas aliqua rebus intrinseca, & ab omnipotentia Dei distincta ab æterno daretur, sequeretur aliquid à Deo distinctum ab æterno exiturum. Consequens est absurdum, & fidei repugnans: sequela probatur, quia possibilitas à Deo distincta, quæ creaturæ ab æterno possibiles sunt, est prædicatum aliquod positium æternum: at prædicatum omne positium est existentia: ergo existentia aliqua æterna præter Deum admittenda est. Minor suadet: quia conceptus existentie vt sic non consistit in eo, quod res producatur, cum natura diuina existat, quamuis improducta sit: igitur in eo situs est, quod prædicatum aliquod positium sit. Respondeo tamen negatâ sequelâ, & eius probatione: quia conceptus existentie vt sic à prædicato positio vt cumque sumpto multifariam distinguitur: nam primò dici potest, existentiam esse prædicatum positium secundum, & cui virtus aliqua actiua, aut passiuæ annexa sit, vt perspicue docet Dionysius de diuinis nominibus: at possibilitas rei nondum existentis omni virtute tam actiua, quam passiuâ destituta est: quod enim neuiquam est, neuiquam agere, aut pati potest. Secundò dici potest, existentiam in communi esse prædicatum positium, seu productum, aut saltem inseparabiliter identificatum cum alio, quod productum sit: nec assignari poterit existentia, cui hic conceptus accommodari nequeat: nam existentia nature diuinæ cum relatione realiter producta identificatur; & relatio Patris, esto improducta sit, mediâtè tamen identificatur cum relatione filij, & spiratione passiuæ, quæ realiter producuntur: ac possibilitas nec producitur, nec inseparabilem connexionem, vel identitatem mediâtam, immediatamve cum prædicato producto sibi vendicat: quia vel non identificatur realiter cum existentia, quæ realiter producitur; vel certè ab ea separabilis est, vt omnibus compertum est. Tertio dici potest prædicatum positium, cuius munus primarium, & vnicum sit præstare, vt aliud esse, siue existere possit, cum existentia minime coincidere: possibilitas autem huiusmodi

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

prædicatum positium est.

Arguunt tertio: si creaturæ nunquam extitura foret possibilis, & apta nata existere, per denominationem extrinsecam à possibilitate illa distincta, atque æterna, quam superius adstruximus, sanè & posset dici ens per denominationem extrinsecam ab eadem possibilitate: cum ens aliud non sit, nec aliter definiatur, quam quod habet aptitudinem ad esse, vt ex communi Doctorum sensu tradit P. Suarez tom. I. Metaphys. disp. I. Consequens autem absurdum est, vt quod maximè; cum ens sit prædicatum essentiale, quidditatum, & transcendens, ac proinde non extrinsecus, sed intrinsecus adueniens. Respondeo, primò per instantiam, quia quæuis res per denominationem extrinsecam à causa proxima est potens esse: an ergo est ens per denominationem extrinsecam? Secundò absolute respondeo, creaturam esse ens potentiale, & secundum quid per denominationem extrinsecam; atque in hoc nullum esse inconueniens.

Quartò, & difficilius arguunt. Si daretur possibilitas aliqua distincta realiter ab omnipotentia Dei; ea esset à se, & non esset à se, sed à Deo. Consequens est absurdum, & impossibile: ergo &c. Sequela probatur quoad posteriorem partem. Primò, quia si possibilitas illa esset à se, & non à Deo, deficiente Deo adhuc maneret: at deficiente Deo omnes creaturæ impossibiles essent, nimirum quia à Deo essentialiter pendent, ac proinde earum possibilitas non maneret: signum igitur est, illam non esse à se, sed à Deo. Secundò, quia possibilitas illa est prædicatum aliquod creatum, & finitum, vt pote creaturæ quodammodo essentiale, & à creatore distinctum: atqui nullum prædicatum finitum, & creaturæ proprium, à Deo distinctum potest esse à se, cum in solum Deum conueniat esse ens à se: possibilitas ergo de qua disputamus, à se esse non sustinet. Rursus eadem sequela quoad priorem eius partem suadet. Primò, quia possibilitas illa à nobis adstructa nequit non esse æterna, cum creaturæ ab æterno possibiles sint: nihil autem à Deo est, quod sit ab æterno; omniæque ab eo facta, atque originem ducentia temporis sunt communia: possibilitas igitur illa nequit esse à Deo, ac subinde à se esse debet. Secundò, quia omne, quod summè necessariò existit, siue est, & nec de potentia absoluta nequit non esse, eo ipso est à se: cur enim Deus est à se, nisi quia est ens summè necessarium? Sed possibilitas creaturarum est summè, & in ordine ad potentiam Dei absolutam necessaria: haud ergo poterit non esse à se. Tertio, quia sequeretur omnipotentiam Dei connecti essentialiter cum creaturis possibilibus, quod tamen à nobis non admittitur, nec potest, vt patebit infra. Sequi, quod dictum est, constat: nam possibilitas creaturarum à Deo distincta, si ab eo est, & non à se, certè non erit ab eo liberè, cum sit summè necessaria: ergo erit ab illo vt principio necessariò, & antecederet connexionem: omnipotentia ergo Dei non potest non se ipsa connecti cum possibilitate creaturarum à se distincta, si forte huiusmodi possibilitas non est à se, sed à Deo. Quartò: repugnantia chimæræ haud est à Deo, sed à se: ergo & creaturarum non repugnantia, ac possibilitas erit à se, & non à Deo. Consequentia videtur optima. Probatur ante-

N cedens

cedens: quia si repugnantia chimæra esset essentialiter à Deo, sanè casu, quo deficeret Deus, & deficeret repugnantia chimæra: at deficiente per impossibile Deo non deficeret repugnantia chimæra: ergo, &c. Minor hæc perspicua est: quoniam si Deus deficeret, nulla creatura esset possibilis, cum possibilitas cuiuscumque sit per ordinem essentialem ad causam primam, à qua effectus, qui dicitur possibilis, possit produci: tum autem nulla esset causa prima, ut supponitur: omnes igitur creature impossibiles essent, ac repugnantes in eo euentu: igitur deficiente Deo repugnantia chimæra non deficeret, sed potius maneret. Quintò, & quidem ex fundamento opposito ei quod proximè supra positum est: possibilitas creaturarum maneret deficiente Deo: est ergo à se, & non à Deo. Id ostenditur: namque possibilitas creaturarum est aptitudo conditionata, ut producantur à causa prima, vel secunda, si hæ dentur, vel sint possibiles: ergo non existente alterutra nec possibili, maneret tamen illa, dareturque sicut modò. Sic, quia consensus conditionatus est existentia consensus sub conditione, quod detur auxilium; certè absque huius absoluta existentia dari potest.

13. Respondeo primò, non esse impossibile, quod multi dicunt, possibilitatem creaturarum non esse à Deo, sed quodammodo à se. Namque in primis id videtur manifeste tueri, ac docere Angelicus præceptor 1. part. quæst. 25. art. 3. corp. ibi: *dicatur autem aliquid possibile, vel impossibile absolute ex habitudine terminorum.* Et ad 4. addit: *ad quantum dicendum, quod possibile absolute non dicitur nec secundum causas inferiores, sed secundum se ipsum.* Quibus verbis possibilitatem, & impossibilitatem à se ipsis, & non à Deo, aliæ causæ esse perspicuè tradit. Consentit Scotus in 1. distinct. 43. quæst. vnic. ubi docet, rerum possibilitatem, & impossibilitatem esse ex sola habitudine terminorum, & non à Deo, tametsi in esse intelligibili, seu cognito sint à Deo, quod doctrinæ præsentis resolutionis contrarium non est, & nihil aliud est, quàm eas à Deo æternum cognosci eâ cognitione, quæ illum absolute productivum earum denominet. Adde tantorum Doctorum auctoritati rationem non contemnendam: namque earentiam hominis verbi gratia non multum euehit, imò nihil, quod ab æterno sit quodammodo, quod item aliquâ ratione, & secundum quid sit ubique: nimirum quia planè nihil est, adeoque cuiusvis perfectionis propriè sumptæ omnino incapax. Similiter ergo earentiam repugantiæ, seu possibilitatem, quæ simpliciter aliquid non est, magisque est posse esse, quàm esse, parum, aut nihil extollet, quod sit à se quodammodo.

14. Ad priorem autem rationem contrariam dicendum est, possibilitatem creaturarum respicere Deum essentialiter, non fortasse ut principium à quo sit, sed ut principium à quo rerum creaturarum existentia oriatur: est enim aptitudo, ut creature à Deo existant, & producantur: unde ob hunc respectum essentialem deficiente Deo deficeret, quamvis sit à se: ad modum, quo, in opposita sententia, deficientibus creaturis deficeret Deus, tametsi à se, & non à

creaturis sit, videlicet quia eas essentialiter respicit. Explicatur: possibilitas respicit essentialiter existentiam finitam, quam possibilem denominat: hæc respicit Deum, in cuius infinita, & illimitata virtute continetur, & à quo potest produci; igitur de primo ad ultimum, ut aiunt, possibilitas, licet sit à se non à Deo, adhuc Deum essentialiter respicit, ac per consequens eo deficiente deforet. Ad posteriorem rationem contrariam dicendum est, possibilitatem creaturarum provt distinctam à quouis alio non habere propriè, & strictè esse, sed duntaxat posse esse; & germanum illius conceptum hunc esse, & non alium: quare est à se sit, non ob id prædicatum aliquod creaturæ proprium, atque finitum erit propriè à se. Declaratur: ens à se est, quod potest existere à se, siue non ab alio: at possibilitas, quantumvis à se quodammodo sit, tamen nequit existere siue reduci ad actum, & existentiam à se, & absque influxu causæ primæ; quippe à qua eius existentia pendet essentialiter: quæ cum ita sint, certè ex possibilitate creaturarum, sicut à nobis explicata est, minimè sit, rationem entis à se strictè sumpti Deo cum creaturis esse communem.

15. Respondeo secundò, & quidem planius, ac probabilius, possibilitatem creaturarum esse à Deo: tum ob dicta in argumento contrario, quæ etsi solutionem habeant, semper tamen verisimilia sunt, præsertim id, quod obiciebatur ex finitate possibilitatis illius à Deo distinctæ, de qua disputamus. Secundò, quia uti carentia existentia cuiusvis, quantula quantula est, nequit non esse suo modulo à Deo: ita id ipsum videtur dicendum de carentia repugantiæ, seu possibilitate creaturæ. Tertiò, quia Deus est prior logicè, & in subsistendi consequentia, quàm possibilitas creaturæ: at hoc ipso, quod ita sit prior, quàm illa, debet etiam esse prior illà veluti physicè, ac respectu illius rationem principij, & radices cuiusdam sortiri: ergo, &c. Maior constat: nam hæc consequentia valet: *Possibilitas, seu non repugnantia creaturæ datur, & existit Deus*: cum enim creatura non sit possibilis, seu non repugnans existere à se, sed potius tota eius non repugnantia sit in eo, quod possit quantum est ex se existere, & causari à Deo: sane Deum existere optimè infertur ex eo quod detur creaturæ possibilitas, ac non repugnantia: adque ab hac ad illud prius valet, ut dictum est, consequentia. Sed sic est, quod è conuerso non valet: *Deus existit; ergo creaturæ possibilitas, & non repugnantia re vera datur*: videlicet ob independentiam Dei, eiusque perfectionem absolutam ab omni respectu ad aliquid extra se, à nobis inferius probandâ, atque explicandam. Ex quibus manifestè patet, Deum esse logicè priorem sub possibilitate creaturæ: sicut animal est prius logicè, & in subsistendi consequentia, quàm homo: quia, iuxta omnes, valet hæc consequentia; *est homo: ergo animal*: non autem hæc; *est animal, ergo homo*. Porro autem principalis minor probationis nostra facile suadet: ob id enim animal, ut exemplo posito insistantur, est prius logicè, non verò physicè, quàm homo, eumque antecedit in subsistendi consequentia, non verò ut principium aut causa

causa, seu veluti causa physica, quia nec distinguitur realiter ab homine, nec etiam est perfectius homine, sed potius duplo minorem homine perfectionem exprimit: quod autem est alterius principium physicum debet ab eo realiter distingui; debet item eo esse perfectius; si sit principium adequatum, & principale, de quo potissime in presenti loquimur. Atqui Deus à possibilitate creaturæ distinguitur realiter; estque item ea infinite magis perfectus: ut igitur est ea logicè prior, cur non etiam illam physicè antevertat, illiusque sit veluti principium, & radix?

16.

Præterea ostenditur concedendum esse ut longe verius, quod possibilitas creaturarum sit non à se, sed à Deo, tanquam à radice ac veluti principio quodam. Siquidem eiusmodi possibilitas dependet à Deo: non autem à posteriori: ergo à priori: quidpiam autem ab alio dependere à priori est esse ab illo tanquam à principio, & ad illud re vera consequi: possibilitas ergo creaturarum est à Deo quasi à principio, & non à se ipsa. Primum, & præcipuum antecedens probatur: quia possibilitas creaturarum sine Deo esse nequit, eoque repugnante omnes repugnarent, quæ est earum omnium respectu illius essentialis subordinatio: connectitur ergo prædicta possibilitas cum existentia Dei: ab ea ergo dependet: connexio enim est dependentia; eaque ratione defendemus inferius, futurum ut Deus dependeret à creaturis possibilibus, si cum earum possibilitate connecteretur, ordinemue ad eas haberet transcendentem. Aliter etiam suadetur idem antecedens principale: quoniam Deus sine creaturis possibilibus esse potest, ut constabit infra: è conuerso autem possibilitas creaturarum sine Deo esse non potest: quare à creaturis possibilibus ad Deum consequentia valet, non tamen à Deo ad illas: at hæc connexio non mutua consequentiam etiam non mutuam nec reciprocam fundans, cum dependentia vnius extremi ab alio à se distincto, videlicet connexi ab inconnexo dependentia semper coheret, ut paulò superius constitutum est, utque expressè docetur ab Aristotele in Postprædicamentis: possibilitas igitur creaturarum nequit non à Deo dependere. Dicent fortasse aduersarij, eam quidem à Deo dependere, non tamen ut à principio, sed ut à conditione, sine qua non esset à se: unde illam, non obstante dependentia sua à Deo, eaque à priori, posse tamen esse à se. Sed contra facit in primis, quod conditio habet rationem principij, ac veluti causæ, ut tract. præcedente cap. 3. ostendi: ergo si possibilitas creaturarum dependet à Deo ut à conditione; & ab eo dependebit, ut à principio, & quasi causa. Adice, conditionem anteriorem esse debere talem respectu alicuius causæ, quam ad operandum applicet, ac moueat, ut perspicuum est ex dictis loco proximè memorato: at ante possibilitatem creaturarum non est aliud principium, quod à Deo moueatur, aut determinetur ad eam dandam, ac pro posteriori inferendam: eius ergo possibilitatis intuitu nequit Deus esse mera conditio, sed debet esse principium: ut ut permittamus conditionem non habere ex genere suo rationem ullam principij, aut causæ.

17.

Itaque ad primam rationem aduersus doctrinam hanc, quam ut veriolem amplexi sumus, di-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

cendum est, quod obicitur, nihil esse posse à Deo, quod ab eo in tempore non sit, illud intelligi debere de esse simpliciter, & propriè tali, cuiusmodi est esse rerum earum, quæ vere existunt; non de esse secundum quid, & alieno siue improprio, quale est esse carentiarum, & similium: esse autem possibilitatis est secundum quid tale, nec nisi improprium, & alienum: ac proinde absurdum non est, quod eiusmodi possibilitas ante tempora sit à Deo sicut ab eo carentiæ ab æterno suo modulo proficiunt. Ad secundam rationem contrariam dicendum est, aliquid esse, dummodo non sit existentielle, & proprium, sed duntaxat secundum quid & improprie tale esse posse tamen non à se, sed à Deo: totum autem esse possibilitatis adumbratum est, atque improprium, nec simpliciter, sed secundum quid tale: quid mirum ergo est, si, quantumvis sit omnino necessarium, haud tamen esse debeat, vel possit à se, sed à Deo? Sic hoc complexum, homo, vel carentia hominis, est summe necessarium: nec enim fieri etiam diuinitus potest, ut vel non detur homo, vel carentia hominis: siue autem hæc detur, siue illa, & eo ipso dabitur homo, vel carentia hominis: & tamen huiusmodi complexum indeterminatum, ac vagum est non à se, sed à Deo, cum certo certius sit, esse à Deo alterutram eius partem. Ad tertiam rationem contrariam constabit ex dicendis infra cap. 6.

18.

Ad quartam rationem contrariam dicendum est, eius antecedens, quo adstruitur, repugnantiam chimæ esse à se, & non à Deo, esse falsum. Probatio autem negati antecedentis non vrget: casu enim, quo Deus deficeret, sequeretur, repugnantiam chimæ eo ipso defuturam simul, & non defuturam: proinde hypothesis, ex qua arguitur, est omnino inutilis: quid enim inutilius ad argumentandum, quam id hypothesis, ex qua efficitur vtrumlibet? Sequeretur ergo, in euentu illo non defuturam repugnantiam chimæ; ob rationem in argumento propositam; videlicet quia omnis creatura tum esset impossibilis, & chimærica. Deinde & fieret, in eodem euentu defuturam repugnantiam illam chimæ: siquidem deficeret Deus, à quo, ut dictum est, essentialiter pendet: nec non etiam, quia omne ens chimæricum, & repugnans est ens rationis: at casu, quo deficeret Deus, nullum esset ens rationis: ergo nec chimærica vlla, aut repugnantia, siue impossibilitas: tum nullum futurum ens rationis patet: namque ens rationis, ut demonstrabo in Metaphysica haud aliud est, quam extrema realia per actum falsum intellectus inter se combinata, & fictè applicata: verbi gratia homo equus consistit in essentia vera, & reali hominis, & essentia equi, atque cognitione, per quam altera de altera falso enunciatur; siue vi cuius identitas vera aliorum conceptuum prædictis conceptibus obiectiuis, extremisque fictè applicatur: atqui deficiente Deo nulla essent extrema realia, nullusque intellectus actus, qui posset ea intentionaliter identificare, atque componere, non obstante eorum reali distinctione: ergo nec esset tum ens rationis vllum.

19.

At enim insurges contra hanc nostram solutionem: quia tacite videtur concedere, quod negat: siquidem deficere, & non deficere repugnantiam chimæ est noua repugnantia: sed deficiente Deo, hoc quod est deficere, & non deficere

N 2 cere

cere repugnantiam chimæræ daretur: igitur hæc noua repugnantia præcisè daretur. Explicatur: duplex est chimæra, & repugnantia: alia directæ, quæ circa creaturam aliquam versatur, & eius prædicata cum eorum contradictoriis miscet, & implicat: alia reflexa, quæ circa priorem repugnantiam versatur, & eam cum sua carentia simul componit; nec in alio consistit, quàm in eo, quod directæ repugnantia simul detur, & non detur: at nostra solutio directam repugnantiam eo in euentu defuturam, & non defuturam, seu, quod perinde est, futuram, & non futuram contendit: igitur reflexam repugnantiam in euentu illo præcisè futuram concedimus. Verùm ne hæc instantia premit: namque reflexa illa, & noua repugnantia etiam maneret deficiente Deo, & simul non maneret: & rursus hæc secunda reflexio chimærica, & repugnans maneret, ac non maneret, casu, quod deficeret Deus: & sic de tertia reflexione chimærica, siue chimæra reflexa: & ita in infinitum; quin vnquam sistere sit in vlla, de qua verum esse possit, quod præcisè maneret deficiente Deo, & non potius quod simul maneret, & non maneret. Nec verò mirum est, quod deficiente Deo sequeretur per locum intrinsecum defuturam ac non defuturam cuiusvis chimære siue directæ, siue reflexæ repugnantiam: etenim si fingamus, ac supponamus, Deum deficere, sequeretur per locum intrinsecum, quod plus est, etiam ipsum Deum se deficiente simul defuturum, & non defuturum quidem, vt supponitur: non defuturum; quatenus deficeret creatura, quæ defectum creatoris sui fingeret, ac suo actu constitueret.

20. Ad quintam, ac postremam rationem contrariam dicendum est, possibilitatem creaturarum defuturam necessariò, si deficeret Deus, ac proinde esse à Deo. Quod deficeret deficiente Deo est communis Scholasticorum ferè omnium sententia, quam ex professo defendit P. Ouiedo contr. 10. Metaphyl. punct. 5. Probatur autem primò: quia possibilitas creaturarum, à causis earum distincta, est aptitudo in iis, vt existant, producanturque, non conditionata tantum, sed absoluta: atqui creaturas esse posibles, aptasue existere, non conditionatè, aut si sint posibles earum causæ, sed absolutè, connectitur essentialiter cum causarum, ac præsertim primæ possibilitate: possibilitas ergo creaturarum connectitur essentialiter cum possibilitate causæ primæ: cum ergo idem sit, causam primam, Deumve esse possibilem, ac actu existentem, propter eius summam perfectionem; sanè creaturarum possibilitas connectitur cum existentia Dei, hacque deficiente deficeret. Quod possibilitas creaturarum haud sit aptitudo conditionata tantum sed absoluta, vt dixi, ostenditur: siquidem in effectu omni creato absolutè à Deo producto est non tantum existentia conditionata, sed etiam absoluta: & hæc existentia absoluta, non minus quàm conditionata, distinguitur ab existentia Dei; pari ergo ratione possibilitas creaturarum erit non tantum conditionata, sed absoluta: & quæ absoluta est, distinguetur omnino à possibilitate, & existentia causæ primæ, ac secundarum etiam: ergo saltem hæc possibilitas creaturarum est à Deo: adeoque aliqua non est à se, cum tamen aduersarij omnem esse à se adstruant. Deinde, quod etiam possibilitas illa merè conditionata, quam ponunt ij, qui-

buscum disputamus deficeret deficiente Deo, suadetur: quia quidquid est, eo modo quo est, à Deo absolutè dependere potest, & debet: nimirum ab eo tanquam à causa simpliciter tali, si habuerit simpliciter esse, & causalitatis strictæ non fuerit incapax, aut velut à causa, siue principio secundum quid, si habuerit esse secundum quid tantum, & causalitatis propriæ, strictæ: quæ capax minimè fuerit: oppositumque huius Deo dedecus esset, & euis excellentiæ non parum derogaret: possibilitas igitur illa conditionata, de qua sermo, absolutè independens à Deo non est, ac proinde eo deficiente deficeret. Quod vltius etiam probatur, quoniam ea possibilitas conditionata non conditionate tantum, sed absolutè cognoscibilis est, idque essentialiter & necessariò: tum quia eo modo, quo est, vera est: tum quia sicut quod non est, non scitur, ita quod quodam modo est, scibile, seu cognoscibile est: at cognoscibile absolutè, vt cognoscibile, intellectum Dei mediatiè, aut immediatiè respicit: ergo ea possibilitas cum intellectu Dei, ac proinde cum Deo absolutè connexa est: & sic deficiente Deo non potest non deficere. Itaque ferendi non sunt Basilii Legionensis in quodlib. quæst. 6. scholast. cap. 5. & relect. 5. alii que Recentiores apud P. Ouiedo vbi supra, eam creaturarum comminiscences possibilitatem, quæ omnino maneret, nullatenusque deficeret deficiente per impossibile Deo. Verius enim est, vt demonstrari, defuturam omnem possibilitatem creaturarum deficiente Deo: quamquam & id negandum non est, simul non defuturam possibilitatem creaturarum eo in euentu: siquidem in illo deficeret repugnantia chimære, vt visum est supra, chimæras autem non repugnare, est eas esse creaturas posibles, hasque ex consequenti manere: rursus in eodem euentu simul maneret repugnantia chimære, iuxta superius dicta: eiusmodi autem repugnantia possibilitatem creaturarum complectitur, & ex eâ fictè considerata coalescit: possibilitas ergo creaturarum deficiente Deo ita deficeret, vt simul non deficeret, sed quodammodo maneret.

21. Quod autem deficiente Deo ea maneret hoc pacto, scilicet imperfectè, & simul deficiente, nequit arguere illam de facto esse à se, & non à Deo: sed potius, vt sponte sua manifestum est, ad eius illationis bonitatem opus erat, vt casu, quo deficeret Deus, omnino & perfectè maneret possibilitas creaturarum, nec ex aliâ parte simul deficeret: idemque dicendum est de repugnantia chimære, scilicet non à se, sed à Deo esse, quantumvis deficiente Deo maneret simul deficiente. Porro autem dictis hæcenus haud obstat exemplum quintæ rationis contrariæ, in qua dissoluen-do versamur; nempe consensus conditionati, qui, eo ipso quod talis sit, existere potest absque existentia absoluta auxilij, cuius sub conditione dicitur futurus: tum quia hinc ad summum fit, possibilitatem conditionatam creaturarum non defuturam deficiente Deo; non vero quod tali euentu non deficeret possibilitas earum absoluta: tum etiam quia possibilitas conditionata creaturarum, licet earum existentias denominet pendentes à Deo conditionatè, tamen ipsa non conditionatè, sed absolute pendet à Deo, velut à primo ente pender, inquam, secundum quid: quæ ratio non procedit in consensu conditionato relatè ad auxilium supernaturale sumpto.

CAPVT III.

*Relationem causæ increata ad suos effectus
non esse essentialē, seu trans-
cendentalem.*

22.

HOc est, in Deo non esse prædicatum essen-
tiale, sed potius partim intrinsecum, par-
tim extrinsecum, quod sit absolute potens pro-
ducere creaturas; nec cum harum possibilitate
cum ita connecti, ut si essent impossibiles, de-
ficeret; longè verior sententia est. Quam tuc-
tur Scotus, & ascleæ, necnon Henricus, Au-
reolus, Richardus, Durandus, Bonaventura,
Ægidius Romanus, Alexander, Gregorius Gab-
riel, & passim Nominales. Item ex Recentio-
ribus Basilus Legion. ubi supra, Gamachæus,
Aluiz, Acherus, Pefantius, & alij non pauci.
Ac tandem ex nostrâ Societate Valquez 1. part.
disp. 104. & 143. Hernelmam volum. 2. in 1. p.
tit. 8. disp. 1. cap. 3. Alarcon tract. de scient.
disp. 2. cap. 4. Oniedo contr. 10. Met. punct. 4. §.
2. num. 5. & punct. 6. num. 14. Molina 1. part.
q. 34. art. 3. disp. vnic. vers. *Atque hinc dilues,*
quatenus ibi expressè ait; Concedendum esse,
quod si per impossibile Pater in essentia non inuere-
tar creaturas, Verbum diuinum procederet ex no-
titiâ solius essentia, & non etiam creaturarum. Item
Ripalda tum in manuscript. Philosoph. tum etiam
tom. 1. de ent. supern. disp. 41. n. 71. & Luisius
de Torres in opuscul. disp. 2. de Trinit. dub. 3.
Necnon Gaspar, & Petrus Hurtado hic in Me-
taphys. disp. 15. sect. 9. conclus. 2. ille tom. 1. in
3. part. difficult. 5. Gilius 1. p. lib. 2. tract. 10.
cap. 6. num. 10. Raynaudus in Theolog. natural.
dist. 8. q. 5. art. 6. num. 738. Albertin. tom. 2.
in prædicam. ad aliquid corol. 2. & 3. Arni-
bal. 1. p. tom. 1. disp. 26. cap. 4. Præpositus
1. p. q. 35. dub. 2. à num. 15. Becanus 1. p.
tom. 1. tract. 1. cap. 9. quæst. 13. num. 10. aliis-
que plures.

23.

Quorum sententia, quam ut probabiliorē
sequor, hunc in modum suadet. Si omni-
potentia Dei cum creaturis essentialiter connexa, &
ad eas transcendentaliter relata statuatur, non
poterit non dependere à creaturis, iisque in-
digere: quæ enim maior dependentia, aut in-
digentia alterius, quam non posse esse sine
illo. Consequens autem est hæreticum, &
contra illud Psalmi 15. *Deus Deus meus es tu,*
quoniam bonorum meorum non eges, aliaque in-
numera id genus Scripturarum, & Sanctorum
Patrum effata. Confirmatur primò: causæ creata
ab effectu, & materia à formâ à posteriori verè
dependent, ut omnibus exploratum est; non
quia ab effectu, & formâ esse emendicent, cum
potius iis esse largiantur: igitur præcisè quia
sine iis esse non possunt: igitur si Deus sine
creaturis possibilibus de se esse nequeat, ab iis
proculdubio dependebit. Confirmatur secun-
dò: quoties duæ causæ ita comparatæ sunt, ut
vna absque aliâ operari nequeat, sanè vna ab
alterâ in operando dependet: quâ ratione causæ
secundæ in operando à causâ primâ dependent,
quia absque eius concursu operari nequeunt:

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

igitur quoties ex duabus rebus vna absque aliâ
esse nequit, vna ab altera secundum esse depen-
det: at Deus esse nequit sine creaturis possibili-
bus, siquidem iis deficientibus repugnaret, ut
aduersarij profitentur.

Hoc argumentum instant aduersarij: quia
Pater Æternus sine filio esse non potest, & ta-
men ab eo non pendet: igitur esto Deus sine
creaturis possibilibus esse nequeat, ab iis inde-
pendens esse poterit. Hæc instantia, quam ad-
uersarij manifestam arbitrantur, mihi magnopere
displicet: tum quia Pater Æternus sine filio
existente esse non potest, & tamen si sine crea-
turis existentibus esse nequiret, ab iis procul-
dubio penderet; ideo enim absque iis existentibus
existere potest, quia id ad eius perfectio-
nem, & independentiam attinet: ergo similiter
esto connexio Patris cum cœuo sibi filio de-
pendentiam, & imperfectionem non arguat,
eam tamen arguet connexio cum creaturis possi-
bilibus. Tum etiam productio, quâ Pater Fi-
lium producit, nullam in Filio dependentiam,
aut imperfectionem arguit; & tamen productio,
quâ Deus creaturas producit, cum earum depen-
tiâ, & imperfectione coniuncta est: igitur tamen si
cum filio absque dependentiâ connectatur, non
propterea cum creaturis absque dependentiâ con-
nectetur. Tum demum: & eodem redit: quia
Pater Filium absque causalitate producit: & ni-
hilominus creaturas, quas producit, subinde
causat: similiter ergo in præsentia, &c. Itaque
dependentia est respectus ad aliud, cum quo con-
nectitur: quando igitur Filius aliud à Patre non
est, eo quod eiusdem cum eo naturæ, & essen-
tiæ sit; quid mirum, si Pater non pendeat à Fi-
lio, cum quo connectitur. At hæc ratio non mi-
litat in Deo, & creaturis, quarum quælibet
aliud quid à Deo est. Explicatur vltèrius: con-
nexio identitatis mediata saltem, siue in tertio
dependentiam non arguit: at huiusmodi con-
nexio reperitur inter diuinas personas, non verò
inter Creatorem, & creaturas: ergo, &c.

Absolute respondent plerique aduersarij, possi-
bilitatem creaturarum ab omnipotentia Dei in-
distinctam esse: ac proinde Deum nequire esse
absque creaturis possibilibus, perinde esse, ac
eum sine se ipso esse non posse: quod autem
Deus absque se ipso esse nequeat, nullam in eo
dependentiam, aut imperfectionem arguit. Ex-
plicatur: duplex est connexio: alia identitatis:
alia inseparabilitatis: prior extremorum distin-
ctionem postulat, secus verò posterior: illa fortè
imperfectionem arguit, nec aliud argumentum
probat, secus hæc: posterior est, quæ inter Deum,
& creaturarum possibilitatem interuenit. Cæte-
rum hæc solutio ex dictis cap. præcedenti eua-
nescit: ibi siquidem possibilitatem creaturarum à
creatoris capacitate, & virtute distinguendam
euici: vnde connexio Dei cum creaturis possibi-
bus, si admittatur, erit connexio inseparabilita-
tis: quæ quidem dependentiam, & imperfectio-
nem Deo assimilatur.

Alij secundò respondent, possibilitatem
creaturarum propriè, & simpliciter nihil esse,
ac tantum propriè, & secundum quid aliquid:
vel quia mera carentia, seu negatio repug-
nantia suâ sponte est: ad modum, quo tenebræ
carentiæ lucis sunt: vel quia si quid positium

N 3 est,

est, ab existentia distinguitur, ac propriè ens, aut aliquid non est. Vnde Deum nequire esse sine possibilitate creaturæ, ab eâq; pendere idem esse, ac à nihilo pendere, & cum nihilo connecti, quod potius ad perfectionem, quàm ad imperfectionem attinet. Hæc solutio speciosa quidem est, sed præter speciem nihil probabilitatis habet: nam si connexio Dei cum creaturarum existentia, aut extremo aliquo, quod simpliciter aliquid sit, dependentiam, & imperfectionem denotat, quantò magis eam arguet connexio, cum eo, quod simpliciter nihil, omnisque perfectionis expert. Confirmatur, & declaratur: connexio vnius extremi cum alio eò maiorem imperfectionem arguit, quò terminus connexionis imperfectior est: quare maiorem imperfectionem Deo affingeret eius cum existentia formicæ connexio, quàm si cum supremo Angelo connecteretur: quod si terminus nullius imperfectionis sit connexio cum illo, nullam imperfectionem arguit, ut in connexione personarum Triados cernere est: at quod simpliciter nihil est, eo ipso imperfectissimum est: si qua igitur connexio imperfectionem indicat, vel potius adstruit; sanè ea potissimè, quæ est cum nihilo. Itaque pendere simpliciter à nihilo, & cum nihilo simpliciter connecti bifariam intelligi potest. Primum, ut idem sit, quod simpliciter non connecti cum vllò extremo, qualecunque demum sit, & siue simpliciter aliquid sit, siue non: & sic cum nihilo connecti, & à nihilo pendere nullius imperfectionis est, cum non tam sit connexio, & dependentia, quàm vtriusque carentia, seu negatio. Secundò, ut idem sit, quod re vera connecti cum aliquo extremo, quod simpliciter nihil, & secundum quid aliquid sit: & hæc connexio imperfectionem, & dependentiam arguit. At huiusmodi est connexio, quæ reperitur inter Deum, & creaturas possibles, si qua inter eos reperitur: ergo, &c.

26. Alij respondent ad dependentiam à possibilitate requiri, ut possibilitas possit esse, & non esse; sine hac enim contingentia, & indifferentia Deum à possibilitate creaturæ pendulum, & quasi suspensum esse non posse, ut vel ex ipsius vocibus perspicuum est: cum ergo possibilitas creaturarum necessaria sit, & ad esse, vel non esse indifferens non sit, mirandum non esse, quod omnipotentiam Dei pendentem, & quasi suspensam tenere non possit. Contra tamen, quia ut creatura à priori à Deo depédeat, & quasi suspensa sit, necessum non est, ut Deus possit esse, vel non esse: ergo ut Deus à posteriori dependeat à creaturarum possibilitate, necesse non erit, ut hæc possit esse, & non esse. Rursus materia celestis dependet à posteriori à formâ cœlesti, cum tamen hæc non possit non esse, illa supposita; non possit, inquam, ex naturâ rei. Idem cernere est in anima nostrâ, quæ, si distinguitur realiter à suis potentiis, intellectiua verbi gratia & volitiua, sanè ab iis non potest non dependere: & tamen non sunt indifferentes ad esse vel non esse, supposita existentia animæ: sed potius ex hac suppositione necessaria, vel naturaliter, vel, ut plures autumant, etiam Metaphysicè, & in ordine ad potentiam Dei extraordinariam, & absolutam. Demum alij respondent, dependentiam à posteriori cum dependentia à priori ab alio coniunctam esse: ideo enim materia à posteriori dependet à formâ, quia causa materiæ primæ pro-

ximè expedita ad illam producendam est ex natura rei determinata ad formam ponendam: cum ergo Deus à priori ab alio pendere nequeat, nec à posteriori etiam ab alio pendere poterit: Contra tamen, quia si Deus haberet connexionem essentialem cum existentia alicuius creature, certè ab ea à posteriori dependeret, & tamen à nullo à priori in eâ hypothese dependeret: ergo quamvis de factò à nullo à priori dependeat, à posteriori tamen à possibilitate creaturarum dependebit, ubi semel cum eâ connectatur.

CAPVT IV.

Vltior verioris Sententia probatio.

27. Argumentor secundò: Deus secundum prædicatâ essentialia, & quidditatiua præcisè sumptus non est absolute potens producere res creatas: non ergo connectitur essentialiter cum illis, nec habet ad eas ordinem, aut relationem transcendentalem. Id probatur: quoniam ideo Deus est potens absolute producere creaturas, quia secundum se non repugnant: & non è contrario ideo possibles, & nõ repugnantes sunt, quia Deus pro priori est potens illas producere: Deus igitur secundum se, & essentialiter sumptus haud est potens producere creaturas: sicut igni essentialia esse nequit, quod proximè potens sit calefacere passum, quia ei extrinsecus applicatur, & non ideo applicatur, quia prius proximè potens est, alias applicatio superflueret. Declaratur: si Deo essentialia esset, quod absolute potens sit producere creaturas, sanè ea denominatio absolute potentis creaturarum non repugnantia, & possibilitate posterior esse non posset: Deus enim, qui primum ens est, nihil prius, aut antèius patitur: at denominatio absolute potentis producere creaturas earum non repugnantia posterior est, ut ex causalibus superius positis liquet: igitur Deo essentialis non est talis denominatio, sicut ad eius ad creaturas ordinem transcendentalem oporteret. Porro autem veritas earum causalium suadet: quia ideo Deus nequit producere chimæram, quia chimæra repugnat, & non è conuerso: igitur etiam ideo creaturas producere valet, quia non repugnant; & non conuersum. Antecedens proximè positum est B. Thomæ 1. part. quæst. 25. art. 3. & probatur: quia non posse chimæram producere non oritur ex defectu virtutis in Deo: igitur ex ipsa repugnantia chimære oritur: ac proinde ideo à priori Deus non potest producere chimæram, quia hæc ex se, suisque prædicatis est repugnans, atque impossibilis. Tum etiam constans est Theologorum opinio, ideo Deum prohibere, & odisse objecta intrinsecè, & essentialiter mala, quia mala sunt; & non ideo mala esse malitia quidem radicali, & primaria, quia Deus ea prohibet, odioue prosequitur: similiter ergo ob id Deus producere nequit chimæram essentialiter repugnantem, quia repugnat, & non è conuerso.

28. Respondent aliqui Recentiores, Deum quidem non esse essentialiter, & secundum se non potentem producere chimæram: nec cum eius intrinseca repugnantia connecti: ceterum hoc non obstante esse essentialiter potentem producere creaturas, & cum earum possibilitate connexum: quare

quare de vtrisque causalibus supra positis diuersomodo esse philosophandum. Rationem autem disparitatis desumendam esse ex perfectione diuinæ virtutis: ad quam inquirunt, spectat, ut essentialiter possit creaturas producere, non verò ut chimæras producere absolute non possit: vtue cum illis, non verò cum his connectatur. Impugnantur tamen, qui sic respondent: quoniam si Deus connecteretur essentialiter cum creatura possibili, eamque aut possibilem denominaret, aut possibilitatem ei intrinsecam essentialiter inferret; pari ratione Deus cum chimæra connecteretur, eamque repugnantem denominaret, aut repugnantiam eius intrinsecam fundaret, quatenus pro priori, & essentialiter impotens, seu non potens eam producere: at hoc posterius renunt: ergo & illud prius non admittent, sibi si constare velint. Sequela probatur: tum quia creatura possibilis est radix repugnantia chimæra, eamque essentialiter infert: ideo enim homo equus verbi gratia repugnat, quia prædicata realia hominis, & equi essentialiter distincta sunt, atque impossibilia: ergo si Deus cum creaturis possibilibus connectitur, & cum repugnantia impossibilium connectitur: tum etiam quia plures sunt creaturæ possibiles, quæ ex speciali suo modo tendendi chimæras essentialiter respiciunt; cuiusmodi sunt cognitio essentialiter representans chimæram, & actus voluntatis, quo quis in impossibilia afficitur: fieri ergo nequit, ut Deus cum istiusmodi creaturis essentialiter connexus sit, quin etiam cum repugnantia chimæra connectatur.

29. Dices, hac nostra impugnatione tantum euinci connexionem mediatam Dei cum repugnantia impossibilium; secus verò immediatam. Contra tamen sic argumentor: Non minus repugnat Deo connexio mediata cum chimæra, quam immediata: Sed relatio transcendentalis Dei ad creaturas possibiles infert per te connexionem mediatam cum repugnantia impossibilium: ergo relatio transcendentalis ad creaturas, & cum eisdem connexio Deo repugnat. Maior probatur: quia si Deus mediis creaturis cum chimæra essentialiter connectitur, certè posse Deum producere creaturas erit virtualiter non posse absolute chimæras producere: proinde Deus erit essentialiter non potens, siue impotens producere creaturas: hoc solo discrimine, Quod posse sit ei essentialiter per prius, & non posse per posterius; quemadmodum homini rationalitas prius, & rifibilitas posterius physice essentialis est. Ex quo ulterius fit, ut Deus non sit, quantum est ex se, potens producere chimæram, siue ut non habeat talem entitatem ac perfectionem, quæ deficiente repugnantia chimæra, maneret tamen, chimæramque posset producere: at ex eo non conuenit Deo, iuxta aduersarios, immediata connexio cum chimæra; quia sequeretur, Deum non futurum, quantum est de se, absolute potentem producere chimæram: igitur etiam & connexio mediata cum chimæra (ex qua idem absurdum consequi probatum est) Deo similiter repugnat.

30. Secundò impugnantur iidem Rencientiores: quia præter intentum manifestè nobis intentum largiuntur: videlicet quod Deus non sit essentialiter, ac per se præcisè potens producere creaturas, proindeque quod nullam ad eas habeat re-

lationem, aut ordinem transcendentalem. Quod hac ratione demonstro. Si deficeret repugnantia chimæra, adhuc Deus maneret cum iisdem prædicatis essentialibus, & quidditatiuis, quibus de facto gaudet: at in eo euentu esset absolute potens producere chimæram, & non intrinsecè, aut essentialiter: igitur nec modò intrinsecum, & essentialiter Deo est, quod res producere potens sit. Maior est ipsa aduersariorum sententia, qui connexionem Dei cum repugnantia impossibilium diffitentur. Minor quoad priorem eius partem est eorundem, cum ex æquo negent, Deum non mansurum, si creatura repugnaret, & in chimæram transiret, & affirmant, Deum permanfurum, si chimæra possibilis esset, & in creaturam conuerteretur: at si chimæra possibilis foret, & ex terminis non repugnans haud dubie posset à Deo produci. Quoad posteriorem partem suadet eadem minor: quia si in illo euentu Deus foret intrinsecè, & essentialiter potens producere chimæram, non maneret sanè in eo euentu cum eisdem prædicatis essentialibus, & quidditatiuis, quibus de facto gaudet, cum de facto nullatenus producere chimæram absolute possit, nedum hæc denominatio sit ei essentialis, & quidditativa: Sed maneret cum iisdem prædicatis quidditatiuis in vtroque euentu, ut ipsi in confesso habent: ergo &c.

31. Neoterici, quos aliquando hoc vrgebam argumento, non sine acumine responderunt, deficiente repugnantia chimæra eam non transiitram in creaturam aliquam possibilem ultra eas, quæ modo sunt possibiles: id enim non esset, eam verè possibilem esse, ut de ea supponitur: quidquid enim concipi potest ultra creaturas modo possibiles, chimæricum, & impossibile per locum intrinsecum est: sed eam ituram in creaturam aliquam ex iis, quæ de facto sunt possibiles: quare Deum posse producere chimæram in illo euentu esset posse producere creaturam aliquam ex modò possibilibus, ac proinde licet ea potestas absoluta producendi Deo essentialis sit, manere tamen posset Deus deficiente repugnantia chimæra, cum iisdem prædicatis essentialibus quibus modo gaudet. Quos tamen sic redarguebam. In eo euentu fieret variatio ex parte termini, quem diuina omnipotentia essentialiter respicit, videlicet creaturæ possibilis: igitur etiam fieret variatio ex parte omnipotentia essentialiter respicientis: igitur tali in euentu diuina omnipotentia cum iisdem prædicatis essentialibus neutiquam maneret, ut solutio contraria intendit, vel prædicatum absolute potentis Deo essentialiter non est. Antecedens suadet: quia tum creatura possibilis foret terminus ad quem conuersionis chimæra: nunc autem non est terminus, in quem chimæra conuertatur: igitur ex parte termini diuinæ virtutis, & omnipotentia fieret variatio, atque vicifitudo. Confirmatur: in eo euentu daretur ex parte creaturæ varietas sufficiens ad variandam, mutandamque cognitionem, quæ eam essentialiter, & verè representet: siquidem hæc propositio, *chimæra in creaturam possibilem non est conuersa*, modò est essentialiter vera, cum tamen in illo euentu vera non esset: igitur etiam tum daretur varietas sufficiens ad variandam omnipotentiam Dei, ubi hæc creaturam essentialiter respiciat, & possibilem postulet: igitur aut eam transcendentaliter, si e

essentialiter non respicit, ut nos enititur, aut facta conuersione chimæ in creaturam possibilem non maneret, ac proinde cum chimæ conuenitur, quod aduersarij renuunt.

CAPVT V.

Cetera probationes verioris sententia.

32.

Arguuntur tertio. Possibilitas creaturæ in vnico tantum euentu manere potest, videlicet in euentu, quo Deus maneat: igitur ut Deus sit magis necessarius, quam est necessaria creatura possibilis, debet in duplici euentu permanere, scilicet in euentu, quo possibilitas maneat, & insuper in euentu, quo illa deficiat per impossibile: at Deus non posset, nedum necesse haberet, permanere in duplici illo euentu, nisi à creaturis possibilibus esset absolutus, & ad eas transcendentaliter non relatus: ad eas ergo ita minime refertur. Quod autem Deus sit magis necessarius, quam creatura possibilis est necessaria, suadetur primo ad homines: quia, iuxta aduersarios non paucos, quoties vna necessitas oritur ab alia, ea est maior, à qua ducit originem altera, iuxta illud Philosophi, propter quod vnumquodque tale, & illud magis tale: at creatura possibilis quatenus necessario possibilis, & non implicans contradictionem oritur à Deo, cum primum ens sit: magis ergo necessarium est, Deum esse, quam creaturas posibles esse, quando, ut dictum est, posterior hæc necessitas ab illa priori ortum habet, non è contrario. Rursus absolute probatur id ipsum: quia Deus est magis ens, quam creatura possibilis: tum quia est verior, & melior creatura possibili: maior autem veritas, & bonitas ex maiori oriuntur entitate, sicut veritas & bonitas simpliciter sumptæ proficiuntur ex entitate simpliciter tali: tum quia est maioris perfectionis, quam creatura possibilis: perfectio autem cum entitate per identitatem coheret: tum denique, quia negari nequit, vnum ens alio esse maius: idque perspicue docuit Aristoteles 4. Metaphys. cap. 4. text. 18. ibi: *ipsum magis, & minus inest rerum naturis*, nec non B. Thomas 1. p. q. 2. art. 3. at si qua entitas alia maior est, ea certe est, qua Deus potitur comparatione illius, quæ creaturæ competit. Tum sic: Deus est magis ens, quam creatura possibilis: igitur est magis possibilis, siue aptus, aut non repugnans esse, quam creatura possibilis, cum ratio entis consistat in possibilitate, & aptitudine essendi: igitur est magis impossibilis quoad non esse, quam creatura possibilis, cum possibile esse idem sit, ac non possibile, siue impossibile non esse; sicut actu dari esse alicuius rei est non dari eius non esse, ut apertissimum est: igitur est magis necessarius, quam creatura possibilis, cum necessarium esse aliud non sit, quam impossibile non esse.

33.

Confirmatur, & declaratur superius argumentum: quia si Deus cum possibilitate creaturæ conueniret essentialiter, cum possibilitas creaturæ è conuerso cum creatore essentialiter connexa sit, iuxta ea, quæ superius diximus, sanè Deus, & creatura possibilis æqualis forent necessitatis, ac proinde horum extremorum neutrum alteri necessitate præstaret: tum quia in nullo

euentu alterutrum deficere, aut manere sine altero posset ob mutuam, & reciprocam eorum connexionem: quomodo ergo non essent æqualis necessitatis: tum etiam à posteriori, quia qualibet diuinarum personarum æqualis cum altera necessitatis est, ob mutuam, alternamque connexionem, qua sunt inseparabiles inuicem. At quod consequens sit absurdum, & possibilitas creaturarum haud sit tam necessaria, à diuina essentia, & existentia paulò superius demonstratum est. Confirmatur iterum idem argumentum: quia negari nequit, quin maior veritas, magisue necessaria sit, Deum esse, quam creaturam possibilem esse, ut iterum, atque iterum positum est: maior autem veritas, siue magis necessaria cum minori connexionem non habet; aliàs æquales non essent: ergo Deum esse suapte natura, & essentia non postulat, creaturam possibilem esse, nec cum huiusmodi possibilitate conuenitur.

34.

Postquam rationibus communibus nouam, & peculiarem lucem adhibuimus, operæ pretium erit, ut nouas etiam rationes addamus, quæ minus rem demonstrent, saltem valde probabilem efficiant. Itaque arguuntur quarto in hunc modum. Nequit dari in Deo essentialis adhæsiō affectiua alicui obiecto, quod simpliciter infinitum non sit: igitur etiam ei repugnat essentialis adhæsiō physica, siue adhæsiō inseparabilitatis alicui termino, qui simpliciter infinitus non sit: creatura autem possibilis simpliciter infinita non est: ac per consequens adhæsiō physica inseparabilitatis, seu relatio ad illam Deo essentialis esse nequit. Antecedens cum innumeris Theologis suppono, qui Deum non necessario, sed libere amare creaturas posibles tuentur. Confirmatur, & declaratur: necessaria adhæsiō affectiua obiecto finito manifestam imperfectiōnem arguit: qua ratione bruta rationis expertia imperfecta sunt, quia in voluptatem, aut commoditatem finitam eis propositam necessario feruntur, quin ab ea diuelli possint: igitur necessaria, & quod plus est, essentialis adhæsiō physica, siue inseparabilitas cum imperfectiōne Deo repugnanti coniuncta est. Nec valet, creaturas posibles quatenus tales à Deo indistinctas esse, ac proinde Deum sibi ipsi, & nō alteri essentialiter adherere, quatenus cum possibilitate creaturarum connexus est: hoc, inquam, momentū non est, quemadmodum enim Deo necessarium, & essentialē esse nequit, quod creaturas amatas per se ipsum denominet, eo quod earum perfectiō finita, & limitata sit: pari ratione Deo essentialē esse nequit, quod eas posibles per se ipsum denominet; siquidem earum perfectiō finita est.

35.

Argumentor quinto: quoties aliqua virtus est essentialiter productiua alicuius termini infiniti, nequit esse essentialiter productiua vllius termini finiti: at natura Diuina respicit essentialiter in actu primò Verbum simpliciter, & in omni genere infinitum, necnon Spiritum Sanctum: eorumque est productiua mediante Paternitate, & relatione Spiratoris, & in ordine ad eos ferax, & diffusiuā sui: ergo non respicit essentialiter in actu primò creaturam, quæ finita, & limitata est; nec præcisè per se ipsam sumpta est eius absolute productiua, sicut ad relationem transcendentalem oportet. Maior probatur: quia Deus non obstante summa illa inclinatione,

tione, quam ad se communicandum habet, non habet necessitatem se in actu secundo communicandi alicui creaturæ finitæ, eamque producendi, quia nimirum respicit essentialiter in actu secundo terminum simpliciter infinitum, quem actu producit, cuique necessario se communicat: ergo similiter quoties virtus aliqua in actu primo terminum infinitum essentialiter respicit, ita eo adæquatur, ut alium finitum in actu primo essentialiter non respiciat, nec ad eum dicat ordinem transcendentalem. Idem argumentum, & fortasse clarius confici potest in ipso attributo diuinæ omnipotentia, si præter virtutem producendi ad extra comprehendit sub se indiuisibiliter potentiam generandi, & spirandi ad intra, ut censent Marfilii, Ferrarienti, B. Thomas, Argentina, Egidius Romanus, & Canariensis apud P. Valquez tom. 2. in 1. p. disp. 165. cap. 1.

36. Argumentor denique sexto: ad perfectionem diuini intellectus simpliciter simplicem, eique essentialem non spectat, ut cognoscere possit absolute creaturas esse possibiles: similiter ergo ad perfectionem diuinæ omnipotentia simpliciter simplicem ideoque essentialem, ac necessariam non spectabit, ut creaturas possibiles producere absolute possit; ac proinde ad eas non habet ordinem transcendentalem. Antecedens suadetur: in rebus necessariis inseparabiliter idem sunt, esse, ac posse esse: scientia autem simplicis intelligentia, siue possibilium cognitio est necessaria simpliciter: ergo inseparabiliter idem sunt cognoscere possibilia, & ea posse cognoscere: at ad perfectionem diuini intellectus Deo essentialem non attinet, quod possibilia absolute cognoscat, sed quod si possibilia sint, eum non lateant, sicut Deo essentiali non est, ut futura per scientiam visionis absolute cognoscat, sed quod si futura sint, eum non fugiant: igitur ad perfectionem essentiali diuini intellectus non pertinebit, ut possibilia cognoscere absolute possit. Consequentia autem principalis argumenti nostri videtur sine ullo discrimine: sicut Deus est necessario intellectuius ad extra, cum tamen hæc absoluta necessitas non præcisè ex perfectione Deo essentiali, sed insuper ex rebus ipsis possibilibus, earumque, possibilitate proficiscatur; cur obsecro, non poterit esse absolute, & necessario productius ad extra, quin hæc absoluta necessitas ei essentialiter, & intrinsecus adueniat, sed extrinsecus à non repugnantia possibilium? Præsertim cum intrinseca, & essentialis connexio inter Deum, & possibilitatem creaturarum haud sit adstruenda sine virgensi fundamento: quia ratione vel ipsi aduersarii docent, ne inter res creatas ponendam esse summam connexionem temerè, & absque efficaci aliquo fundamento, ideoque nec materiam cum existentia formæ substantialis, nec subiectum quantum cum quantitate, si hæc ab eo distinguitur, aut è conuerso connecti essentialiter, sed potius posse saltem diuinitus inuicem separari. Quod autem in præsentem nullum sit virgens fundamentum adstruendi connexionem summam, & essentiali inter creatorem, & creaturas possibiles iam patebit solutione argumentorum, quæ communiter obijci solent in contrarium.

CAPVT VI.

Fit satis quibusdam argumentis aduersus nostram, ac veriore sententiam.

Deum referri transcendentaliter ad creaturas possibiles, & cum earum possibilitate essentialiter esse connexum communis est Thomistarum opinio: præsertim vero id tuentur Bannez, Caietanus, Aluelda, Nazarius, & Torres apud nostrum Georgium Hemelman volum. 2. in 1. part. tit. 8. disp. 1. cap. 2. In eadem sententia sunt apud eundem ex nostris Valentia, Tannerus, Zunniga, Arriaga, Suarez, Fasolus, Herice, quam hi tres posteriores in modo loquendi dissident, & connexionem Dei cum creaturis possibilibus appellare nolint relationem transcendentalem. Id ipsum propugnant absolute quidem, & absque ullo etiam quoad modum loquendi discrimine Granadus, Ruiz, Compton, Salas, Meratius, Martinon, Franciscus Amicus, & Franciscus de Lugo, alique Authores nostri.

Pro qua sententia aduersus nostram, magisque probabilem sententiam argues primò in hunc modum. Deus secundum se, & prædicata sibi essentialia, & quidditatiua sumptus est absolute potens producere creaturas: ergo & cum iis essentialiter connexus, ad easque transcendentaliter relatus. Id suadetur, quia si non esset per se ipsum essentialiter potens producere creaturas, maxime quoniam ea denominatio esset in eo ab æterno à possibilitate, ac non repugnantia intrinseca creaturarum, veluti in genere causæ formalis: at huiusmodi æterna possibilitas, & non repugnantia intrinseca creaturarum est impossibilis, & repugnans: ex ea enim fieret, essentialiam distinguere realiter ab existentia, item aliquid à Deo distinctum existere ab æterno, nec non quidpiam esse ens per denominationem extrinsecam ab alio, nec non ipsummet prædicatum talis possibilitatis esse simul, & non esse à se; quæ aperte sunt contradictoria, & absurda: quod autem sequantur, constat ex dictis supra cap. 2. Verum respondeo, ea non sequi, ut à nobis clarè ostensum est eodem cap. 2. Quare antecedens argumenti falsum est, nec minus falsa, & neganda minor propositio, qua probatur.

37. Aliter etiam responderi potest ad idem argumentum, & quidem satis probabiliter; licet possibilitas, ac non repugnantia creaturarum merè possibilium non detur ab æterno secundum aliquid esse positium, & physicum à Deo distinctum, ut hoc aduersarii disputandi gratia largiamur, tamen eam ab æterno dari secundum esse intentionale sibi extrinsecum, & se habens ex parte diuinæ mentis, quatenus nimirum à Deo semper cognita est, in eiusque mente, & intellectu latuit. At Deus per hanc cognitionem sibi quodammodo contingentem, erit ab æterno potens producere creaturas: non est igitur, cur hæc denominatio absolute potentis Deo essentialis esse debeat. Quod forte voluit Scotus in 1. dist. 48. quæst. vnic. ubi sæpissimè doctrinam nostræ solutionis insinuat, & præsertim sequentibus verbis ibi: *potentia actiua, qua Deus dicitur omnipotens, non est formaliter intellectus, sed quasi præsupponit*

presupponit actionē intellectus. Quasi diceret, Deū dici omnipotentem à scientia simplicis intelligentiæ, seu cognitione possibilem, & ab hac veluti in genere causæ formalis inadæquate præfatam denominationem oriri. Itaque si creaturæ possibiles repugnarent, ac per consequens denominatio potentis absolute eas producere, sanè eo ipso deficeret cognitio illa diuina veluti contingens ad earum possibilitatem terminata, non tamen prædicarum aliquod Deo essentielle, & quidditativum.

40. Alij. vt argumento superiori respondeant, distinguunt duplicem possibilitatē creaturæ: aliam positivam: & per hanc aiunt, Deum denominari non posse absolute productivum creaturarum, eo quod hæc denominatio ab æterno sit, & pro priori signo naturæ ad rerum existentiam, & productionem; nullum vero predicatum positivum creaturæ detur vel ab æterno, vel pro priori signo rationis ad existentiam, aut productionem suam: aliam verò negativam: quæ nihil aliud est, quàm non repugnantia, seu carentia repugnantia: & per hanc censent, Deum dici, & esse absolute potentem producere creaturas, eo nimirum quod ad instar aliarum negationum æterna, sicut est æterna in Deo denominatio absolute productivi creaturarum; nec contra eam militent pleraque argumenta, quæ possibilitatem positivam, & æternam creaturarum numquam extitutarum oppugnant.

41. Verum hæc solutio facile refelli potest: nam qua ratione possibilitas creaturarum negativa esse dicitur; eadem, & maiori, repugnantia impossibilem negativam esse debet: cum impossibilitas, quæ cum repugnantia coïncidit, non minus negationem præferat, quàm non repugnantia, quæ cum possibilitate eadem est: igitur non repugnantia est quid positivum, & nequitiam negativam, esto verbis negationem exprimentibus significetur. Consequentia suadetur: quia carentia carentiæ est quid positivum: at repugnantia est negatio: ergo non repugnantia quid positivum. Confirmatur, quia Authores huius solutionis in explicanda possibilitate, & impossibilitate manifestam circulationem committunt, cum possibilitatem explicant per hoc, quod sit carentia repugnantia; & impossibilitatem seu repugnantiam per hoc, quod sit carentia possibilitatis. Nec satisfacere possunt distinguendo duplicem etiam repugnantiam; aliam positivam, negativam aliam: & possibilitatem negativam, quam adstruunt, esse carentiam prioris repugnantia, scilicet positivæ, non verò posterioris, & negativæ; ac per consequens non esse quid positivum, cum sit (vt dictum est) carentia non carentiæ, sed extremi positivi. Non inquam, satisfacere possunt, hoc pacto: quoniam iam datent prædicatum aliquod positivum, æternū, ac reuera tale, vt contra illud militent omnia argumenta superius cap. 2. opposita contra possibilitatem positivam rerum numquam extitutarum à Deo distinctam: hanc igitur frustra, & satis inconsequenter negarent.

42. Arguunt secundo aduersarij. Eo ipso, quod possibilitas, & non repugnantia creaturæ à Deo sit velut à principio, & radice, nequit Deus non connecti cum creaturis possibilibus, aut ad eas transcendentaliter non referri: sed possibilitas creaturæ qua de agimus, à Deo velut principio

originem trahit: quid enim à Deo distinctum potest esse à se? quod si non à se esse potest, sanè oportet, vt sit à Deo, velut à principio, & radice prima: Deus ergo à creaturis possibilibus absolute esse nequit. Minor ob rationem insinuatam, aliasque superius cap. 2. propositas videtur perspicua. Maior suadetur. Primò, quia si repugnantia creaturæ est à Deo, sanè est ab eo, vt quodammodo potère eam producere ad esse male etenim non repugnantiam effectus fundare potest virtus, quæ effectus nullatenus productiva est: qua ratione apud v.g. non repugnantiam Angeli fundare, & radicare nequit: at non est à Deo, vt duntaxat conditionatè potente producere creaturam, si nimirum ipsa non repugnet; cum Deus sit etiam conditionatè potens producere chimæram, si non repugnaret, vt superius prælibavi, quin tamen ob id non repugnantiam chimære tribuat, eamne inferat, aut fundet: igitur à Deo vt absolute potente producere creaturam. Tum sic: Deus, quæ est absolute potens producere creaturam, eiusque non repugnantiam fundat, & infert: prius igitur natura Deus est potens absolute producere creaturam, quàm hæc non repugnet: atque adeò essentialiter, & per se ipsum, non verò per non repugnantiam creaturæ est absolute potens producere creaturam; ac proinde ad eam transcendentaliter refertur: igitur de primo ad ultimum, vt aiunt, ex origine possibilitatis creaturarum à Deo, huius ad illas relatio transcendentalis sequitur: quæ erat maior, quàm probandam assumpsi. Ea autem ulterius probatur secundò in hunc modum: si possibilitas, & non repugnantia creaturæ est à Deo, certè ab eo est velut à principio proximè necessitati: nequit enim esse ab eo tanquam à principio libero; cum Deus facere nequeat, vt creatura vlla impossibilis sit, aut contradictionem misceat: at omne principium necessarium cum effectu suo essentialiter, & antecedenter connectitur: igitur si non repugnantia, & possibilitas rerum à Deo est, profecto nequibit ab eo non esse velut à principio essentialiter, antecedenterque connexo: ac per consequens ad eas transcendentaliter refertur.

43. Respondeo primò, minorem huius argumenti posse negari; neque improbabile esse, quod possibilitas creaturarum à Deo distincta sit à se secundum quid, & improprie, ac non à Deo. Quæ autem in contrarium obijci possunt, & solent rationes, ex quidem omnes, aut certè pleraque, ac magis efficaces sunt à nobis supra citato cap. 2. abundè labefactæ. Respondeo secundò, & quidem probabilius, maiorem argumenti esse falsam, & contrà verissimum, omninoque tuendum, quod possibilitas creaturarum oriatur à Deo, velut à principio aut quasi principio. Ita non solum Thomistæ, & cæteri communiter aduersarij, sed etiam ex nostræ sententiæ patronis G. Vazquez citat. disput. 104. primæ part. cap. 6. nu. 26. & P. Hemelman relata etiam disp. 1. tit. 8. cap. 4. citans pro eadem sententia Henricum, Albertinum, Ruiziumque de Montoia. Favent etiam apud eundem ex PP. Anselmus, Methodius, Zeno Veronensis, Richardus Victorinus, omniūque clarissimè Augustinus tom. 1. lib. de vera relig. cap. 18. ibi: *Itaque omne quod est, inquantum est, & omne quod nondum est, inquantum esse potest, ex Deo habet.* Quamvis autem hæc ita sint; cæterum

ceterum negandum prorsus est, sequi connexionem ullam essentiali Dei cum creaturarum possibilitate ex eo, quod huiusmodi possibilitas creaturæ oriatur à Deo.

44.

Ad priorem autem rationem contrariam dicendum est, illius maiorem, qua statuitur, possibilitatem creaturæ Deo posteriorem hoc ipso debere esse ab eo, ut prius potente quodammodo producere creaturam; illius, inquam, hanc maiorem esse falsam. Deum enim posse producere creaturam, & hanc posse à Deo produci, siue esse à Deo possibilem sunt correlatiua: atqui correlatiua sunt simul tempore, natura, & cognitione, iuxta Aristotelem, quem sequuntur omnes: igitur non est prius naturæ, seu rationis ordine Deum posse producere creaturam, quam hanc esse possibilem à Deo: possibilitas ergo creaturæ non oritur à Deo, ut potente eam producere: alioqui possibilitas illa creaturæ esset ordine naturæ posterior, quam potentia producendi se habens ex parte Dei: quod tamen est omnino falsum. Declaratur: intellectum cognoscere obiectum, & obiectum esse cognitum ab intellectu sunt simul omnino; nec hoc, quod est cognosci obiectum, oritur ab intellectu, ut prius obiectum cognoscere, sed ab intellectu secundum se, & præcisè considerato: similiter voluntatem amare obiectum, & hoc esse ab illa amatum, volitumque simul se habent; nec denominatio amati oritur à voluntate ut prius amante, sed ab ea secundum se, & absolute spectata. Pari ergo ratione disputari debet circa correlatiua, de quibus in præsentibus; dicique, possibilitatem creaturæ, siue creaturam esse possibilem Deo, & Deum posse producere creaturam, esse simul, ac se inuicem concomitari: possibilitatemque creaturæ esse quidem à Deo secundum se, & instar entis absolutissimi sumpto, non vero ab illo, ut prius potente creaturam producere, aut à non esse ad esse transferre. Exemplum autem lapidis non potentis fundare, aut inferre possibilitatem Angeli in contrarium obiectum non urget: siquidem lapis non ideo nequit fundare, & radicare non repugnantiam Angeli, quia priori signo naturæ, & rationis ad illam Angeli non repugnantiam, lapis non est potens producere Angelum: sed quia lapis non est ea substantia, siue essentia, quam respicit possibilitas Angeli, siue quia hic non est non repugnans, seu possibilis produci à lapide: cuius non est alia querenda ratio, præter naturam, & essentiam lapidis, atque Angeli. At Deus est substantia, & essentia, quam cuiusvis creaturæ possibilitas respicit transcendentaliter, & à qua omnes creaturæ sunt posibles produci: non est ergo, cur Deus tametsi absolutissimus ens non possit, modo statim explicando, fundare, & radicare cuiusvis creaturæ possibilitatem: proinde falsum est, hanc haud posse à Deo oriri, nisi ut prius potente producere creaturam quamvis.

45.

Ad posteriorem rationem contrariam, eamque magis difficilem, & operosam dici potest, quod possibilitas creaturarum oriatur à Deo, ut à principio non libero, nec necessario, sed præscindente à libero, & necessario, atque inter utrumque medio. Ratio autem huius est: quia idcirco principium existentiae realis effectus cuiuscunque, de quo solo dici potest, habere veram rationem causandi, & principiandi; idcirco, inquam, tale principium semper debet esse vel liberum,

vel necessarium, & non potest esse medium inter utrumque, sed debet esse alterutrum, ut factentur omnes: quia ante omnem existentiam realem producendam præsupponitur pro priori signo rationis possibilitas existentiae talis, vel solius, & non carentiae illius, vel indifferenter existentiae, seu carentiae existentiae: quod si pro priori ad existentiam datur eius solius possibilitas, fieri non potest, quin principium existentiae sit necessarium: si autem non eius solius, sed illius, & similiter carentiae oppositae, seu non existentiae, certe principium existentiae debet esse liberum: quid mirum ergo, si in principio existentiae realis haud sit assignare medium inter esse liberum, & esse necessarium; At nulla possibilitas ex parte Dei præcedit, aut intelligitur pro priori ad possibilitatem creaturarum: sicut enim vnionis non daretur vnio, nec actionis actio; sic possibilitatis creaturarum non datur alia possibilitas præuia, sed ipsamet possibilitas creaturam, & eas facit posibles, seu non repugnantes, ac se ipsam etiam denominat non repugnantem, & à Deo oriri potentem, aptamque; alioqui in possibilitatibus; sicut in modis, procederetur in infinitum. Quandoquidem ergo possibilitatem creaturarum nulla præcedit possibilitas, certe eam non præcedit possibilitas eius solius, nec possibilitas eius, aut contrariae impossibilitatis: unde nihil eam antevertit, ratione cuius possit Deus eius esse principium liberum, aut etiam principium necessarium. Quamobrem etsi principium existentiae necessario debeat esse principium necessarium, aut liberum; secus tamen dicendum de principio ipsiusmet possibilitatis, quod de Deo dicitur, eique conuenit. Deus ergo erit principium possibilitatis, de qua agimus, partim liberum, partimque necessarium, & aliquid vnus; ac non nihil etiam habebit alterius: cum principio libero id commune sortietur, quod ex se sit omnino indifferens, ut detur, vel non detur possibilitas creaturarum, nec eam magis petat, quam illius carentiam: cum principio vero necessario, quod nec de potentia absoluta possit eam non inferre possibilitatem; qua inferendi necessitate quæ maior potest excogitari:

46.

Secundo dici potest ad eandem posteriorem rationem contrariam, oriri possibilitatem creaturarum à Deo, velut à principio necessario: at de ratione principij necessarij, seu naturalis non esse, ut antecedenter, ac præuè connectatur cum effectu, si non sit principium necessarium se ipso determinatum ad operandum, seu quasi operandum, sed potius principium aliunde determinari petens: sic habitus supernaturalis charitatis non concurret, ut principium liberum, sed potius ut naturale, ac necessarium ad amorem Dei supernaturalem: & tamen non est se ipso pro priori connexus cum tali amore, imò nullam habet cum eo connexionem præuiam, & aliunde emendicam: nimirum quia ad eum eliciendum non est se ipso determinatus, sed potius petit determinari ad illum à voluntate; cuius solius est & liberè amare, & amorem liberè amare, ac reliqua amoris principia determinare: atqui Deus ita est principium necessarium, ac naturale possibilitatis creaturarum, ut ad eam inferendam non sit se ipso essentialiter determinatus, sed potius ab ipsamet possibilitate eiusmodi determinetur: quamvis ergo Deus sit eius principium necessarium, propterea tamen

tamen cum ea non debet connecti præuè, & per se ipsum.

47.

Aliter etiam explicari potest id ipsum: quia esto principium necessarium existentia cuiusvis debeat cum ea pro priori connecti (quod certè de principio totali, ac principali negari non potest, quidquid sit de partiali, cuiusmodi est habitus, quem voluntas determinat) ceterum principium etiam adequatum, ac totale possibilitatis creaturarum esse poterit Deus Opt. Max. sine connexionè præuà. Ratio discriminis est: quia quoties principium totale est necessarium, effectus eius necessarius, aut quasi effectus debet pro aliquo signo intelligi simpliciter determinatus ad esse, & ne diuinitus potens non esse: cum igitur hæc essentialis determinatio ad essendum, & consimilis impotentia ad non essendum existentia finitæ, cum necessario producit, haud possit obuenire ex meritis, & prædicatis essentialibus suis: quippe ratione quorum causa est omnino contingens, & potens non esse, sanè opus est, ut eiusmodi determinatio, & impotentia illi conueniat, ac tribuatur à connexionè præuà, ac diuinitus ineluctabili propria principij necessarii, à quo producit: talis ergo connexio præuà ad principium totale omnis existentia requiritur: at possibilitas creaturarum ex se, & ex meritis, ac prædicatis essentialibus suis est summè determinata, ut sit à Deo, & etiam diuinitus impotens non esse ab illo. Quamobrem necesse non est, ut eam fortiatur determinationem, & impotentiam summam à Deo, à quo necessario oritur; neque consequenter, ut aliquam ex eius parte connexionem præuam supponat.

48.

Denique idem explanatur, nempe quo pacto possibilitas creaturarum oriatur à Deo, velut à principio necessario. Dupliciter enim intelligi potest, Deum esse antecedenter connexum cum possibilitate creaturarum, cuius est principium necessarium. Primò, ut illa connexio antecedens sit positua, Deoque intrinseca, & essentialis; eaque cuius ratione, ac vi Deus petat essentialiter dari possibilitatem illam: secundo ita ut eiusmodi connexio antecedens sit tantum negatiua, ac Deo omnino extrinseca, & duntaxat in eo consistens, quod pro priori signo rationis ante possibilitatem nihil intelligatur, quod possit eam separare à Deo, aut facere ne sit: nihil inquam, creatum, aut increatum, ac nulla vi, & ne diuinitus etiam. Ut ergo Deus sit principium necessarium possibilitatis creaturarum, non requiritur, ut priori modo connectatur præuè cum illa, id est posituè & essentialiter, atque intrinsece; cum tamen de hac potissimum connexionè sit quæstio, & in ea sola consistat ordo transcendentalis. Satis ergo superque est, quod Deus connexionem antecedentem cum possibilitate creaturarum extrinsecam, & negatiuam fortiatur, ad id, ut illius sit principium necessarium, & non liberum: hanc autem eius cum illa connexionem dari nobis nil officit, ut manifestum est. Ac profecto, ut Deus, habere dicitur impotentiam antecedentem non existendi, non quia aliquid sit ante Deum, quod eum necessitet, ut sit, & existat; sed quia nihil ante eum est, aut potest esse, quod facere possit, ne sit: ita similiter haud video, cur more huius impotentia antecedentis negatiua non possit dici Deum habere connexionem antecedentem negatiuam cum possibilitate creatura-

rum, eo præcisè quod nec Deus ipse, nec aliud quidpiam ad eam præsupponatur cum potentia, & facultate eam à Deo separandi, aut faciendi, ne Deo existente ea tamen non sit. Atque hæc de hoc argumento satis sunt.

CAPVT VII.

Aliorum argumentorum aduersus veriorum sententiam solutio.

ARguunt tertio aduersarij: omnipotentia est attributum Deo intrinsecum, & essentialè physicè, & realiter, tametsi metaphysicè, & ratione nostra eo posterius sit: at omnipotentia Dei cum creaturis essentialiter connectitur, & ad eas transcendentaliter refertur: ergo, &c. Minor probatur: quia omnis vera, & realis potentia est in ordine ad aliquem effectum: quare, sicut repugnat cognitio sine veritate, quam cognoscat, & amor sine bonitate, in quam feratur; ita repugnat vera, & realis potentia sine effectu possibili, quem producere queat: igitur à fortiori omnipotentia, quæ cæteris potentiis infinites perfectior est, aliquem effectum possibilem, quem possit producere, essentialiter postulat.

Respondent aliqui, omnipotentiam esse virtutem producendi quidquid contradictionem non implicat; futurum autem, ut Deus posset producere quidquid contradictionem non implicat, esto omnes creaturæ implicarent, & impossibiles essent: ac proinde eum denominatum iri omnipotentem eo in euentu. Itaque Deus, quatenus omnipotens, duntaxat est potens producere creaturas posibles, si posibles sint, siue sub conditione, quod non repugnet: at potestas conditionata producendi creaturas posibles, eas absolute posibles non postulat, ilque deficientibus permaneret: igitur omnipotentia Dei creaturas posibles absolute non postulat, casuque quo deficerent, remaneret. Hæc tamen solutio confutatur ad homines: quia, iuxta non paucos aduersariorum, quoties vnum cognosci potest in alio, alterum refertur transcendentaliter ad alterum: at creaturæ posibles quoad earum essentiam, & quidditatem cognosci possunt in omnipotentia Dei, si hæc eas respicit essentialiter conditionatè: hoc ergo respectu conditionato in Deo admissio, non poterit non admitti in eo transcendentalis ordo ad creaturas: sed ij, quibuscum disputamus, respectum illum conditionatum in Deo admittunt: quomodo ergo in eo negare possunt ordinem transcendentalē ad res creatas? Confirmatur, & declaratur: iuxta eosdem, & iuxta veritatem, actus fidei verbi gratia, quo quis crederet, Petrum conuertendum, si vocetur, respicit transcendentaliter consensum liberum Petri, quem tamen conditionate respicit: cui enim ambiguum esse potest, quin omnis cognitio creata saltem de facto existens suum transcendentaliter respiciat obiectum? ergo etsi omnipotentia conditionatè creaturas posibles respiciat, eas adhuc transcendentaliter respiciet ubi eiusmodi respectus Deo sit essentialis.

Secundò confutatur eadem solutio: quia Deus non est verè, & realiter potens mentiri: & tamen posset mentiri, si mendacium ei non repugnaret,

49.

50.

51.

gnaret, in eius cadere posset veritatem: igitur deficiente possibilitate creaturarum Deus non denominaretur verè, & realiter potens eas producere, esto eas posset producere, si non repugnarent: ex quo vterius fit, vt in eo euentu non denominaretur omnipotens, cum omnipotentia haud dubiè sit vera, & realis potentia. Tertio; sicut Deo essentialiter esse dicitur, quod possit producere creaturas, si non repugnet, ita ei essentialiter esse debet, quod non possit eas producere, si repugnet: Deus igitur secundum se, & prædicata essentialia non est magis potens, quam non potens producere creaturas: igitur essentialiter non est omnipotens, siue productiuus omnium creaturarum, si absolute, & simpliciter loquendum est: cum posse, & non posse absolutum extra eius sint essentialia; & posse, & non posse conditionatum ei sint essentialia: quo pacto Deus secundum se, & prædicata essentialia præcisè sumptus nec producit, nec non producit creaturas, sed ab utroque præscindit: videlicet quia producere, & non producere absoluta ei veluti accidunt; & vtrumque solum aptitudinaliter, aut conditionatè usurpatum ei necessarium est, atque inuitabile, ac iuxta aduersarios intrinsecum omnino. Quarto denique: si Deus in hypothesi nostræ disputationis denominaretur omnipotens, sanè de facto formica verbi gratia foret omnipotens. Sequela probatur, quia formica inest potestas conditionata omnia producendi, videlicet si sibi non repugnarent, vel si ipsa Deus esset: at ideo tum Deus denominaretur omnipotens, quia creaturarum omnium conditionatè productiuus esset: ergo, &c. Quare, sicut formica modo non est omnipotens, quia conditionem, sub qua omnia potest, purificari non postulat: ita in illo euentu Deus omnipotens non esset, quia non repugnantiam creaturarum, sub cuius conditione eas potest, purificari nequaquam exigit.

§ 2.

Secundò respondent alij, Deum, deficiente possibilitate creaturarum, mansurum, & denominatum iri omnipotentem, quia chimæras conditionatè posset producere, nimirum si non repugnarent. Hæc solutio nonnullis videtur diuersa à præcedenti, eo quod repugnantibus creaturis illa creaturas posibles omnipotentia terminum præstituatur, hæc chimæras. Cæterum ambæ manifestè coincidunt: quia repugnantibus creaturis creaturæ nequeunt esse posibles, ac proinde impossibiles esse debent, atque chimæricæ: igitur in eo euentu idem erit, posse producere creaturas posibles, si posibles sint, ac posse producere chimæras, si sint posibles: igitur in eo euentu idem est, Deum dici omnipotentem, quia producere potest creaturas posibles conditionatè, quod prior solutio continet, ac eum omnipotentem dici, quia chimæras potest conditionatè producere, quod continet solutio posterior: quare omnia, quæ contra priorem nuper obieci, directè etiam contra posteriorem militant. Rursus, sive eas aliquantulum inter se dissidere: certè ita in-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

ter se collidunt, & affines sunt; vt quæ primam oppugnant, facili negotio possint contrascundam expediri. Etenim vt rationes superiores iterum attingamus in transcurso; si omnipotentia Dei essentialiter est potens producere chimæram, si hæc non repugnet, fieri sanè non poterit, quin huiusmodi non repugnantia, quam conditionatè respicit omnipotentia, sit in ipsa cognoscibilis: quod in plurimum aduersariorum principiis sufficit ad ordinem transcendentalem alterius ad alteram. Mox, si reeugnantibus creaturis maneret adhuc in Deo vera, & realis potentia, eo quod chimæram, si non repugnaret, producere in eo euentu posset; quidni & modo verè, & realiter potens, mentiri dicatur, quandoquidem modo mentiri posset, si mendacium esset honestum, aut in eius veracitatem conueniret? Deinde, sicut Deo essentialiter est, quod chimæras possit producere, si non repugnet, ita ei essentialiter est, quod creaturas non possit producere, si repugnet: quomodo igitur Deo magis essentialiter esse potest, quod sit absolute potens, siue omnipotens, quam quod denominetur non potens. Denique fieret, formicam de facto infinita potentia, ac virtutis esse: innumeras enim chimæras producere posset, si sibi non repugnarent.

§ 3.

Reiectis ergo superioribus solutionibus respondendum est, omnipotentiam bifariam accipi posse: videlicet quoad perfectionem, atque entitatem omnipotentia: & sic nihil aliud est, quam infinita quædam perfectio Dei absoluta ab omni respectu ad aliud: aut quoad denominationem omnipotentia, quam P. Vasquez supra citatus respectum rationis de more aliarum denominationum extrinsecus aduenientium nuncupat: & sic vltra entitatem absolutam Dei importat in obliquo, & velut constitutio minus principali possibilitatem rerum creaturarum. Igitur omnipotentia quoad denominationem Deo partim intrinsecam, partim extrinsecam à creaturis possibiliibus absoluta non est, sed potius cum iis per identitatem inadæquatam connectitur: secus verò quoad entitatem, & perfectionem: quapropter quod omnes profiteri tenemur, Deum mansurum omnipotentem, si creaturarum possibilitas interiret, non ita intelligendum est, vt denominatio, seu relatio omnipotentis maneret, sed solum tota entitas, ac perfectio eius denominationis, aut relationis.

§ 4.

Nec verò mirandum est, omnipotentiam quoad denominationem Deo minimè essentialiter à nobis dici: siquidem denominatio omnipotentis, & relatio ad extra coincidunt: at antiqui omnes, & grauiores nostræ sententiæ patroni tuerentur, nullam relationem ad extra Deo esse posse essentialiter. Deinde non inconuenit, denominationem scientis aliquid ad extra Deo deficere, vbi tota entitas, & perfectio eius denominationis Deo maneat: ergo non inconueniet, denominationem omnipotentis præcisè quatenus talem Deo deperire posse, vbi tota entitas, & perfectio eius denominationis ei salua sit.

O

præsertim

praesertim cum prior denominatio ei intrinseca sit iuxta plerisque aduersarios, posterior verò extrinseca: & prior de facto ei deficiat, posterior verò solum per impossibile. Ad extremum adice, Deum repugnantibus creaturis futurum omnipotentem non solum quoad entitatem, seu perfectionem, verum etiam quoad denominationem, si forte vera est eorum lententia, qui putant, attributum omnipotentiae complecti formalissimè præter potentiam operandi ad extra, virtutem etiam generandi, & spirandi ad intra: qui autem Theologi ita sentiant, relati sunt à nobis supra capite § argum. §. ad finem.

§§. Argumentantur quartò aduersarij: si repugnaret ignis verbi gratia, ei duo contradictoria conuenirent: perinde enim est aliquid repugnare, ac ei duo contradictoria conuenire: at si igni duo contradictoria conuenirent, Deus repugnaret: ergo repugnante igne, eiusue possibilitate deficiente deficeret Deus, essetque repugnans. Maior vnà proposita est, atque probata. Minor suadetur: ac demus ea prædicata contradictoria esse hæc, ignem esse possibilem, & impossibilem: qualiacunque enim assignentur, idem argumentum confici potest. Tum sic: si ignis esset possibilis, & impossibilis, Deus coëxisteret possibilitati ignis, vt compertum est; & non coëxisteret eius possibilitati; siquidem coëxisteret eius impossibilitati: idem verò est coëxistere impossibilitati alius, ac non coëxistere eius possibilitati: igitur si igni duo contradictoria conuenirent, Deo etiam duo contradictoria conuenirent: ac per consequens Deus repugnaret, quæ erat minor probanda. Nec satisfaciet qui respondeat, eiusmodi prædicata contradictoria esse extrinseca, atque adeo non in ipso Deo, sed in igne intrinsecam repugnantiam arguere; quia homo, qui simul possit cognosci, & non cognosci quoad eandem formalitatem, quiue penes eandem etiam reliquis hominibus sit simul similis, & non similis, æqualis, & non æqualis, propinquus, & non propinquus eo ipso de facto intrinsece, & essentialiter repugnat, ac prorsus impossibilis est, atque chimericus: sed ea prædicata contradictoria ei conuenientia sunt, aut potius essent extrinseca: quamuis ergo repugnante igne prædicata contradictoria extrinseca Deo conuenirent, adhuc Deus intrinsecè, & essentialiter repugnaret.

§§. Hoc argumentum id habet vitij, quod aut nihil, aut certè hoc probet, quamlibet entitatem creatam, aut creabilem connecti immediate cum quauis alia quantumuis disparata, quauisque repugnante repugnaturam. Consequens autem, esto ab aliquibus admittatur aduersariis, absurdum est, & à P. Ripalda tom. 1. de ente supernat. libro 2. disputatione 32. sect. 8. numero 42. ridiculum pronuntiatur. Sequela verò in aperto est: siquidem relatio illa coëxistentiæ, ex qua arguunt aduersarij, locum habet in quibuscunque rebus quantumlibet disparatis. Absolute respondeo, prædicata contradictoria extrinseca in aliquibus intrinsecis semper fundari: verbi gratia animal, quæ tale cognosci, & non cognosci fundatur super hoc, quod est, cognitionem

animalis esse, & non esse: cum ergo prædicata contradictoria intrinseca nulli defacto conuenire possint re ipsa, & absque intellectus fictione; sanè contradictoria extrinseca nulli conuenire poterunt: at in eo euentu impossibili, quo creatura repugnarent, prædicata contradictoria intrinseca creaturis conuenirent re ipsa, & absque intellectus fictione: mirandum ergo non est, quod in eo euentu Deo conuenirent prædicata contradictoria extrinseca verè, & re ipsa. Porro ad instantiam superius positam contra hanc responsionem dicendum est, hominem quoad eandem formalitatem simul cognitum, & incognitum, similem, & non similem, &c. intrinsecè repugnare, si ad eiusmodi prædicata contradictoria extrinseca essentialiter habeat aptitudinem, aut cum iis essentialiter connectatur, ex illiusque existentia per necessariam sequelam rectè possit inferri saltem eorum possibilitas. Cæterum Deus in eo euentu, de quo est disputatio, ad eiusmodi prædicata contradictoria extrinseca essentialiter aptitudinem non haberet, nec cum iis essentialiter connecteretur: cum enim Deo respectu vnus partis contradictionis, nimirum relationis coëxistentiæ ad possibilitatem creaturarum nulla aptitudo, aut connexio essentialis sit, multo minus respectu amborum simul sumptarum ei esse poterit essentialis: non est ergo, cur Deus tum intrinsece deberet repugnare. Quod si sermo sit de homine simul, & quoad eandem formalitatem cognito, & incognito, simili, & non simili, &c. absque vlla tamèn aptitudine essentiali, aut relatione transcendentali ad eiusmodi prædicata contradictoria extrinseca; sanè ex eo, quod hæc ei de facto conuenirent, non sequeretur, cum intrinsecè repugnare; omnisque repugnantia intrinseca se tum haberet non ex parte hominis, sed ex parte ipsorum prædicatarum, vt intuenti constabit: quo circa & de Deo idem dicendum esset casu, quo ei conuenirent prædicata contradictoria extrinseca, absque vlla cum iis connexione essentiali, aut ordine transcendenti.

Argumentantur quinto: Deus connectitur essentialiter cum possibilitate, vel impossibilitate creaturarum vagè, & indeterminatè sumpta: est igitur connexus essentialiter cum aliquo à se distincto, cum tamen, vt patet, à nullo à se distincto possit dependere; poterit ergo etiam cum possibilitate creaturarum determinatè sumpta sine independentiæ, aut alterius perfectionis suæ præiudicio essentialiter connecti, atque ad eam transcendentaliter referri. Hæc postrema consequentia videtur perspicua. Prima consequentia probatur: quia quoties vtrumque collectionis extremum distinguitur ab aliquo, ipsamet collectio nequit ab eo non distingui: sed huius collectionis vagæ, possibilitatis, vel impossibilitatis creaturarum, quæuis pars distinguitur à Deo, vt concessum est à nobis supra: ergo & ipsa collectio vaga: ex eo igitur quod Deus connectatur cum possibilitate, vel impossibilitate creaturarum rectè sequitur, eum esse connexum cum aliquo à se distincto, quæ erat prima consequentia à nobis probanda. Probatur ergo antecedens

cedens argumenti. Primò; quia nec depotentia absoluta potest Deus existere, quin creaturæ vel sint possibiles, vel impossibiles: connectitur ergo essentialiter cum possibilitate, vel impossibilitate creaturarum. Secundo; ideo Deus non connectitur essentialiter cum possibilitate creaturarum, quia si esset sine creaturis possibilibus, creaturæ eo existente essent impossibiles: idè item non connectitur essentialiter cum possibilitate creaturarum, aut etiam chimærarum; quia casu, quo hæc non essent impossibiles eo existente, essent sane è contrario possibiles. At si Deus esset sine possibilitate, aut impossibilitate creaturarum, nihil esset, quod tum essent creaturæ: haud enim forent possibiles, haud etiam impossibiles. Connectitur ergo essentialiter cum possibilitate, aut impossibilitate creaturarum, & sine alterutra per se ipsum non esse petit: saltem enim eius connexionem, & exigentiam id tantum potest tollere, quod supersit aliquid, in quod desineret illa collectio vaga, si sine ea Deus esset: nihil autem tale superest, ut manet ostensum.

58. Respondeo primò, non defuturos, qui postremam consequentiam argumenti, quæ supponitur esse perspicua, & manifesta, falsam tamen esse censent, eamque negent. Sicut enim nequit Deus absque imperfectione maxima, independentiæque suæ dispendio esse connexus essentialiter cum existentia creaturæ determinatè sumpta; & tamen iuxta aduersarios eam habet connexionem essentialem cum existentia creaturæ, vel eius carentia: nec ex hac posteriori connexionem essentiali vaga rectè colligi potest illa prior connexio determinata: ita similiter quamuis concedatur, aut permittatur connexio Dei essentialis cum aliquo indeterminato à se distincto, possibilitate nimirum, aut impossibilitate creaturarum; nihilominus hinc fortè haud poterit rectè inferri, aut colligi, quod sit connexus essentialiter cum possibilitate creaturarum determinatè sumpta. Respondeo secundo, antecedens principale argumenti esse falsum. Antecedens autem, quo probatur, distinguendum est ita: non potest vllatenus Deus esse sine possibilitate, vel impossibilitate creaturarum, impotentia antecedenti, & intrinsecè nata ex ipsomet Deo; nego antecedens; impossibilitate consequenti, & extrinsecè, ortumque ducente ex ipsamet creaturarum possibilitate, vel impossibilitate, quæ vagè sumptæ non possunt vllatenus non esse, concedo antecedens: ergo Deus connectitur essentialiter cum ea collectione vaga, nego consequentiam. Et quidem uti in nostris principiis Deus non connectitur essentialiter cum possibilitate creaturarum determinatè sumpta, tametsi sine ea diuinitus esse non possit; videlicet, quia talis impotentia est consequens, non antecedens; ita similiter in præsentia, &c. Posterior etiam principalis argumenti probatio non magis virget; eiusque minor propositio est falsa: esset siquidem, quod essent creaturæ casu, quo sine earum possibilitate, aut impossibilitate existeret Deus: tum enim essent nec possibiles, nec impossibiles.

59. Dices, hoc principium: *quodlibet est, vel non est, summè verum, ac necessarium est*: ergo in euentu, de quo sermo, creaturæ essent vel

R. P. Lyncei *Philosophia* Tom. II:

possibiles, vel impossibiles: ergo non essent, ut diximus, nec possibiles, nec impossibiles. Frituola instantia: namque ad summam veritatem; ac necessitatem eius principij satis est, quod in omni euentu possibili sit verum; non verò requiritur, quod in euentu omni, & chimærico, & impossibili sit verum. Euentus autem ille, quo Deus esset sine possibilitate, & impossibilitate creaturarum, est omnino impossibilis, & chimæricus: quod ergo tale principium sit in eo falsum, & creaturæ sint nec possibiles, nec impossibiles, nihil eius summæ veritati, ac necessitati derogat. Confirmatur: si deficiente impossibilitate chimærarum maneret Deus, esset quod tunc essent chimære, ut permittunt aduersarij, quia nimirum tum forent possibiles: atqui hoc principium impossibile est, *idem simul esse, & non esse* quantumvis summè verum, & necessarium, tum nihilominus falsum esset; chimæra siquidem omnis inuoluit idem simul esse, & non esse, duoque contradictoria importat: esse ergo possibilem tum chimæram esse possibile esse, quod idem sit simul, & non sit; adeoque principium hanc possibilitatem negans esse falsum, & non verum. Similiter ergo quod in euentu illo chimærico, & impossibili, quod si daretur, tuemur Deum extitutum nihilominus, atque etiam futurum, quod tum essent creaturæ nec possibiles nec impossibiles, quod inquam in tali euentu falsum esset illud principium: *quodlibet est, vel non est*, nihil eius essentiali, ac summæ veritati detrahit.

Dices iterum: creaturas nec esse possibile, nec impossibiles est quidem omnino impossibile: Deum ergo dari sine possibilitate, & impossibilitate creaturarum est eum dari simul cum impossibilitate aliqua à se distincta, & non sine illa: non ergo defendimus, Deum datum iri casu, quo nulla daretur impossibilitas à se distincta determinatè, aut indeterminatè sumpta: aliqua siquidem daretur in euentu, quo dicimus, Deum extitutum omni impossibilitate, & etiam possibilitate deficiente; nimirum hoc ipsum, quod est, possibilitatem, & impossibilitatem omnem deficere, & nec vnā, nec alteram dari. Respondeo creaturas esse nec possibiles, nec impossibiles, esse quidem modo quid impossibile: at tum & in eo euentu, qui magis supponitur à nobis, quàm dabilis est, id futurum possibile; & si possibile esset, Deum propterea non defuturum, sed potius extitutum; quippe ad quem non magis pertinet essentialiter, quod sint possibiles, vel impos-

sibiles, quàm quod Turca ludat, vel saltet; existatue, seu redigatur in nihilum.

60.

CAPVT VIII.

*Soluuntur ulterius alia argumenta contra
nostram veriorēque sententiam.*

61. **A**Rgumentantur sexto : si repugnantibus creaturis Deus maneret, sanè hoc ipso iudicaret ignem verbi gratia esse ignem, & non esse ignem : at implicat in Deo tale iudicium, cum sit essentialiter falsum : ergo repugnantibus creaturis non maneret. Minor probatur : nam hoc principium impossibile est : *idem simul esse, & non esse* essentialiter verum est, & obiecto conforme : ergo iudicium huic oppositum aliquid simul esse, & non esse affirmans essentialiter falsum, & obiecto disforme est, ac proinde Deo repugnans. Maior probatur, quia in primis Deus in eo euentu iudicaret, ignem esse ignem : siquidem iudicium ferret de impossibilitate ignis : sed impossibilem esse ignem, supponit eum esse ignem ; aliàs si non esset ignis, certè non ignis, sed aliud quid impossibile foret : tum ergo ignem esse ignem iudicaret. Rursus simul iudicaret, non esse ignem : namque iudicium ferret de impossibilitate ignis, vt dictum est : impossibilitas autem ignis est eius à quavis natura possibili, ac proinde ab ignis natura, & quidditate vera distinctio : ignem igitur ab igne distinctum, ac per consequens non ignem iudicaret. Confirmatur, & declaratur : si ignis esset verè impossibilis, ei duo contradictoria conuenirent, cum impossibilitas nihil aliud sit, quam contradictio, & repugnantia terminorum : Deus ergo de igne in eo euentu duo contradictoria affirmaret : quando igitur iudicium duo contradictoria affirmans falsum est, sanè Deus in eo euentu iudicium falsum haberet, atque adeò repugnaret, deficeretque. Aut aliter : Deus essentialiter postulat, vt quiuis eius actus verus sit : at actum Dei verum esse est non affirmare duo contradictoria : Deus ergo essentialiter postulat, vt nullus eius actus duo contradictoria affirmet : at si darentur re ipsa, non posset Deus ea non affirmare : postulat igitur essentialiter ne dentur ; ac per consequens ne creatura repugnet : vnde cum earum non repugnantia, seu possibilitate essentialiter connectitur.

62. Huic argumento nonnulli plus æquo tribuunt : ei tripliciter respondeo. Primò negata maiori : cuius rei gratia notandum est, dupliciter ignem in impossibilem, ac non ignem transire posse : primò, in sensu composito ignis, & possibilis ; ita vt ignis & possibilis maneat : secundo, in sensu diuiso ignis, & possibilis ; ita vt ignis, & possibilis non maneat. Igitur igne impossibili, & repugnante hoc posteriori modo, nequaquam iudicaret Deus, eum ignem esse, & non ignem ; possibilem, & impossibilem : siquidem ex parte obiecti haudquaquam foret ignis, & non ignis ; possibilis, & impossibilis ; eo quod in solo sensu diuiso ignis, & possibilis in non ignem, & impossibilem abiret : ac proinde non est, cur sic repugnante igne Deus repugnare deberet. Ceterum igne impossibili, & repugnante prio-

ri modo prædictum iudicium Deo conueniret, & sic quantumlibet Deus repugnaret, nos non vrget : quibus satis est, vt Deus manere possit in euentu, quo creatura aliquo modo, qualiscunque demum ille sit, repugnaret ; esto is repugnantia modus excogitari possit, cum quo Dei permanentia non cohereret. Ad probationem maioris respondeo, Deum præcisè iudicaturum ignem esse non ignem, & non possibilem, seu repugnantem : ignem verò esse impossibilem, & repugnantem supponeret illum etiam esse ignem in euentu, quo in sensu composito in non ignem transiret ; secus vero si in sensu diuiso ignis in non ignem transiret ; quem euentum nos solum admittimus : vnde non est, cur ignem esse ignem Deus iudicare deberet : quod autem inferunt non ignem quidem, sed aliud quid tunc impossibile futurum, friuolum est : vt enim ignis impossibilis dici posset, in chimæramque conuersus, sufficit, vt antea ignis fuisset ; licet tum ignis non maneret : sicut vt lignum in ignem conuertatur, opus non est, vt lignum sit, sed sufficit, quod tale fuerit.

63. Secundò respondeo, negata minori : nam in ea hypothese Deus ignem esse, & non esse ignem iudicaret, & hoc iudicium verissimum foret ; quia tunc ignis simul esset, & non esset ignis : vnde propositio, qua id Deus affirmaret, conformis suo obiecto ; ac proinde vera futura esset. Ad probationem minoris respondeo : principium istud in sua vniuersalitate sumptum non esse essentialiter verum, sed duntaxat necessario, & metaphysicè inenitabiliter ; ita de absoluta potentia Dei ei falsitas subesse non possit : quod ex eo oritur, quia eius obiectum videlicet impossibilitas, vt idem sit, & non sit, diuinitus variari non potest : quod si per impossibile variaretur, & idem simul esset, & non esset ; sanè iudicium illud falsum esset, & iudicium, quod Deus oppositum iudicaret, verum, & conforme obiecto. Dixi, principium istud vniuersaliter sumptum non vendicare essentialē veritatem, quia non negauerim plura iudicia de impossibilitate simul essendi, & non essendi essentialiter vera, & quæ repugnarent, si ea impossibilitas repugnaret, & idem simul esse, & non esse posset.

64. Replicabis primò : si igne repugnante Angelus, aut homo vno actu ignem esse ignem, & possibilem affirmaret, & altero id negaret, & esse impossibilem, & non ignem assereret : sanè ea propositiones simul veræ non essent : nam contradictoria, quales ea sunt, simul veræ, aut simul falsæ esse non possunt, teste Aristotele, quem omnes Philosophi sequuntur : vnde ex iis altera vera, altera falsa esset. At diuinum iudicium sensum, & obiectum vtriusque necessario haberet, & vtriusque æquipolleret : igitur alterius falsitatem haberet, quidquid sit, an alterius veritatem habeturum esset : sicut si quis vno actu Petrum currere verè affirmaret, & altero Paulum, currere falso assereret : sanè hæc propositio tertia duabus prioribus æquiualens *Petrus currit, & Paulus currit*, posterioris actus non minus obiectum, quam falsitatem haberet : at falsitas Deo repugnat, quantumvis cum veritate coniuncta sit. Respondeo, eas propositiones, siue humanæ, siue Angelicæ essent, veras simul, & obiecto conformes

mes futuras : prior quidem vera esset , quia tantum affirmat , ignem esse ignem : at ignis in eo euentu ignis esset : posterior , quia solum asserit , ignem non esse ignem : at ignis in eo euentu ignis non esset. Quod autem Philosophi cum Aristotele docent , contradictorias non posse esse simul veras , & alteram earum necessario esse falsam , verissimum est , neque nobis contrarium : siquidem ea necessitas , ut ambæ veræ non sint , & altera falsa sit ; ex obiecto oritur : videlicet , quia diuinitus fieri nequit , ut idem simul sit , & non sit ; quod est obiectum propositionum mutuo contradicentium : quod si per impossibile hoc obiectum aliter se haberet , & idem simul esset , contradictoria simul veræ , & obiecto conformes futuræ essent : ac proinde verum foret diuinum iudicium , quod vtriusque obiectum complecteretur. Replicabis secundò : eadem ratione dici posse , & debere eas contradictorias in illo euentu simul falsas exituras : siquidem altera affirmat , ignem esse ignem : at ignis tum ignis non esset : igitur ea propositio obiecto difformis , & falsa esset. Rursus altera affirmat , ignem : at ignis tum ignis esset : igitur & hæc propositio falsa , & obiecto difformis esset. Respondet , modo quidem ad falsitatem actus affirmantis ignem non esse ignem sufficere , quod ignis sit ignis : siquidem modo hæc duo opposita , & impossibilia sunt : at in eo euentu compossibilia essent ; imò de facto composita , & simul coniuncta , & identificate forent : Vnde nec ignem esse ignem veritati actus id negantis obesset , neque non ignem veritati actus , qui id affirmaret.

65. Respondeo tertio , Deum de neutro eorum extremorum iudicium laturum , sed fore , ut ab utroque , videlicet ab eo , quod ignis sit ignis , & ab eo , quod non sit ignis , præcinderet : quod nullam in Deo imperfectionem argueret , aut ignorantiam , eo quod tum nec ignis esset ignis , nec non ignis , & nec possibilis esset , nec repugnans : licet enim de facto vtrumlibet contradictorium dari debeat , & illud principium : *Quodlibet est , aut non est* necessario verum sit ; tamen in eo euentu aliter se res haberet : & nec verum esset , aliquid debere esse aut non esse , neque id à Deo cognoscitur. Quod ita euenturum hac ratione suadeo : tum deficeret possibilitas ignis , ergo & eius entitas , ac per consequens veritas : ergo à Deo cognosci non posset : cum cognitio omnis in aliquam veritatem obiectiuam ferri debeat : igitur ignem esse , aut non esse ignem non iudicaret , cum hoc iudicium ad ignem terminetur , illumque cognoscat. Secundò id suadeo : quia quod ignis debeat esse , aut non esse possibile , aut repugnans est : at in euentu nostræ disputationis omnia creata impossibilia essent , atque repugnantia : repugnaret igitur , ignem esse , vel non esse : ac proinde ignis , nec ignis , nec non ignis futurus esset : vnde mirandum non est , si de neutro horum extremorum Deus iudicium proferret.

66. Obijcies tamen : repugnantia est impossibilitas : igitur non repugnantia est non impossibilitas : at non impossibilitas est possibilitas , sicut non tenebræ lux : igitur non repugnantia est possibilitas : tum sic : igitur si in eo euentu , de quo disputatur , ignis non repugnat , nec est

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

non ignis , ut fatemur ; sane erit possibilis , & ex natura sua ignis : perperam ergo statuimus ; ignem tum nec possibilem , ignemue , nec non ignem , repugnantemue futurum : siquidem hoc ipso , quod repugnantiam ignis manere negemus , in eius possibilitatem declinamus ; cum , ut dictum est , eum esse possibilem , & non repugnantem solis vocibus dissideant. Respondet in hoc euentu , & in præsentis rerum ordine non repugnantiam esse possibilitatem : & perinde esse rem repugnare , & possibilem esse : secus vero in alio euentu , & in diuerso ordine , qui esset non rerum , sed figmentorum , & entium rationis : vnde esto tum verum non esset , ignem repugnare , & esse non ignem , non ob id esse ignem , & non repugnantem verificaretur ; sed ab igne , & non igne re ipsa , & in mente diuina abstraheretur , ut hæc vltima solutio contendit. Tres solutiones positæ probabiles sunt , & inuicem non contradicunt : variis enim modis creaturæ repugnare possunt : ac proinde , aut repugnare possunt per hoc , quod earum possibilitas in repugnantiam conuertatur in sensu diuiso , & possibilitate non manente , iuxta primam solutionem , aut per hoc , quod earum possibilitas maneat , & in sensu composito in repugnantiam transeat , iuxta secundam solutionem : aut demum per hoc , quod neque possibiles , neque repugnantes sint , iuxta tertiam , & vltimam solutionem.

67. Ex his ad confirmationem argumenti liquet : nam iudicium diuini intellectus falsum non foret , esto duo contradictoria affirmaret : quocirca eiusmodi iudicium verum esset : veritas autem ut sic in conformitate actus cum obiecto sita est : licet autem de facto talis conformitas possit , ut actus duo contradictoria non asserat : tamen in eo euentu impossibili id non postularer , sed potius oppositum. Aliter etiam dici potest ad eandem confirmationem ; nempe ignem fingi posse impossibilem , aut per additionem , aut per subtractionem meram : siue quod eodem redit , aut per hoc , quod eius prædicatis alia opposita per identitatem copulentur : aut per hoc , quod nulla ei prædicata possibilia salua maneat , siue in sensu composito , siue in sensu diuiso aliorum contradicentium : quod si hoc posteriori modo supponatur , ignem euadere impossibilem , haud opus erit , ut iudicium diuinum duo contradictoria assermet , falsitative vlli sit obnoxium.

68. Argumentantur septimò : casu quo ignis repugnaret , eique duo contradictoria conuenirent , posset Deus manere : ergo & posset manere casu , quo hæc ei contradictoria conueniant , nempe esse possibilem , & impossibilem : at si hæc ei conuenirent , non maneret Deus : ergo idem erit , quæcunque contradictoria igni conuenire fingantur. Minor probatur : quia tum Deus esset potens , & non potens producere ignem : potens , quia ignis esset possibilis : non potens , quia idem ignis esset impossibilis : Deum autem esse potentem , & non potentem , est eum repugnare , adeoque deficere : deficeret ergo , si ignis non esset possibilis , haberetque prædicata contradictoria , de quibus supra. Nec valet , si etiam respondeas , Deum saltem mansurum ,

O ;

si ignis esset præcisè impossibilis, non verò si esset possibilis simul, & impossibilis. Nam hinc fiet, saltem cum connecti cum hoc, quod repugnet, ignem esse simul possibilem, & impossibilem: ergo connectetur essentialiter cum aliqua repugnantia à se distincta: & tamen non dependebit propterea ab illa: quanquam ergo connectatur cum possibilitate creaturarum à se distincta, non ob id ab ea dependebit: & sic præcipuum nostra sententia fundamentum corruet, nullumque esse comperietur.

69.

Respondeo, Deum mansurum, non tantum casu, quo deficeret possibilitas ignis, aut per eius veluti præcisionem à possibilitate, & impossibilitate, aut per conuersionem possibilitatis, qua præditus erat, in impossibilitatem: sed casu, quo coniungeretur in eo possibilitas cum impossibilitate. Tum autem foret Deus simul potens, & non potens absque vlla intrinseca repugnantia ex parte Dei, quippe qui tum eam coniunctionem potentia, & non potentia nequaquam exigeret essentialiter: ad modum, quo diximus supra capite 7. in solutione 4. argumenti fore ut tum Deus absque repugnantia intrinseca coëxisteret, & non coëxisteret possibilitati ignis. Hic autem ulterius addimus prædictum argumentum quantum aliter solui posse; nimirum dicendo haud esse necesse, ut Deus coëxisteret, & non coëxisteret possibilitati ignis, si huius deficeret possibilitas: posse enim huiusmodi possibilitatem aliter deficere, quam per coniunctionem eius cum opposita impossibilitate, videlicet altero ex duobus modis paulò supra propositis, & explicatis. Illud etiam adiciendum duximus priorem argumenti solutionem, in qua veriamur, ita intelligendam esse, ut repugnante igne per coniunctionem in eo possibilitatis cum impossibilitate, Deus esset simul potens, & non potens illum producere, non quoad perfectionem, & entitatem, sed tantum quoad denominationem extrinsecam potentis: in quo quid absurdum?

70.

Argumentantur octauò, hunc in modum: quoties vnum prædicatum formaliter est aliud, deficiente possibilitate vnius necesse est, ut impossibile sit & alterum: quoties igitur vnum prædicatum est eminenter aliud, non poterit non vnum deficere, & repugnare deficiente possibilitate alterius: at Deus per se ipsum essentialiter est eminenter homo vbi gratia: ergo deficiente hominis possibilitate, non poterit Deus non deficere, & repugnare: Deum autem essentialiter habere hoc, quod sit eminenter homo, patet: tum quia Deus secundum se, & essentialiter sumptus est omnis perfectio vel formaliter, eminenter: ergo alterutro modo est perfectio hominis: at non est formaliter perfectio hominis: ergo eminenter. Tum etiam, nemo potest dare, quod non habet: si ergo Deus per se ipsum essentialiter non habet saltem eminenter perfectionem hominis, quomodo eam dare potest? Atqui eam dat: ergo eam eminenter præhabet.

71.

Verum huic argumento ex dictis supra perquam facile respondeo, continentiam eminentialem, qua Deus dicitur esse eminenter homo, & quoduis aliud creatum, iuxta illud Ioan. 1. quod factum est, in ipso vita erat, duo importare,

nempe entitatem talis continentia, & denominationem talis continentia: Deum ergo secundum se, & essentialiter sumptum continere eminenter hominem, quoad huius continentia perfectionem, & entitatem, non verò quoad denominationem, quippe quæ ultra diuinam essentiam importat possibilitatem rerum creaturarum à Deo distinctam: ex eo autem solo, quod denominatio continentis eminenter hominem, aliamue rem creatam esset Deo essentialis, sequi posset, quod deficiente possibilitate hominis, aut alterius creatura, Deus deficeret, repugnaretque.

CAPVT IX.

Solutio caterorum argumentorum aduersus veriorum sententiam.

Nonò argumentantur aduersarij. Deus in sua essentia tanquam in obiecto prius cognito cognoscit creaturas omnes posibles: at cognitio vnus in alio importat alterius cum altero connexionem: ergo diuina essentia connectitur cum creaturis possibilibus, ad easque proinde transcendentaliter refertur. Maior est Thomistarum omnium, aliorumque plurium, quos refert, & sequitur Falsus 1. par. tom. 1. q. 14. art. 5. dubit. 1. ac inde probatur, quod nisi Deus in sua essentia, ut in obiecto representato cognosceret omnes creaturas posibles, vix aut ne vix quidem intelligi posset, quo pacto eam posset comprehendere: at quod eam possit comprehendere, imò de facto comprehendat, est certo certius. Tum etiam Deus cognoscit creaturas omnes posibles: at non in se ipsis: ergo in essentia sua prius cognita: quod non in se ipsis, liquet: id enim esset, aliquid creatum, & extra Deum esse obiectum formale diuinæ, & increatæ scientiæ; non citra huius maximam imperfectionem.

72.

Pro solutione argumenti notandum est, duplex esse medium, in quo aliud cognosci possit, seu quod in alterius notitiam manuducat: Videlicet positium, & negatium: medium positium est, quod cum alio de se connectitur, ac proinde in illius cognitionem ducere potest, quantum est ex se, quemcunque intellectum, tamen si lumine aliquo inferiori præditum: medium vero negatium est, quod cum alio de se non connectitur, ac proinde in eius cognitionem quemcunque intellectum ducere nequit; non tamen repugnat coniungi cum intellectu eius altitudinis, & luminis adeò perfecti, ut non possit illud cognoscere, non cognito alio, cum quo non connectitur, à quo tamen extrinsecus afficitur, & denominatur. Huiusmodi ergo medium negatium, in quo aliud cognosci possit, non repugnare, & in diuinam essentiam comparatione creaturarum possibilem, à quibus de se absoluta est, conuenire, facile suadetur: quoniam perfectio est cognitio rei, quæ eam non solum quoad denominationes intrinsecas, & essentielles, verum etiam quoad extrinsecas, & accidentales dignoscit: igitur essentia diuina imperfectè cognita foret ab intellectu diuino, si eum lateret quoad denominationem absolute potentis producere creaturas, quæ à possibilitate ipsarum creaturarum in eum proficiuntur,

73.

proficiscitur, aut quoad denominationem oppositam, si per impossibile daretur: at Deo repugnat imperfecta cognitio suae essentiae, repugnat igitur ei cognoscere suam essentiam, non cognitis hoc ipso creaturis, à quibus extrinsecus afficitur, & absolute potens denominatur, aut non cognita earum repugnantia, à qua non potens denominatur.

74. Dices primò: pro priori signo rationis, quo essentia diuina anteuerit possibilitatem rerum, iuxta dicta superius cap. 1. & 2. Deus agnoscit comprehensivè, & perfectissime suam essentiam, cum in tali cognitione essentiae essentia ipsa consistat, vt fert communior Theologorum opinio, quæ modò, gratia saltem disputandi, permittenda est: at pro illo priori non cognoscitur, possibilitas creaturarum, vtpote quæ nondum est: ad summam ergo perfectionem cognitionis, qua diuina essentia cognoscitur, opus non est, vt quoad repugnantiam, aut non repugnantiam creaturarum cognoscatur, esto ab iis extrinsecus afficiatur, & denominetur. Respondeo, cognitionem essentialem, quæ Deus se ipsum, suamque essentiam cognoscit, perfectissimam esse: quia nimirum pro illo signo priori de ea cognoscit, quidquid de ipsa cognoscibile est, & postulat, vt pro secundo signo, tertiusque cognoscatur, quidquid de ea tum cognosci potest: quod si in posterioribus signis non cognosceret Deus essentiam suam quoad denominationes extrinsecas, & accidentarias, quæ tunc intelliguntur, sanè essentialis cognitio pro primo illo signo imperfecta foret, eo quod non postuleret cognitionem denominationum, quæ pro posterioribus signis adueniunt, possuntque cognosci. Quæ in re cognitio Dei de se ipso cognitionem Angeli de se longe antecellit: siquidem cognitio Angeli, esto cognoscat de Angelo ea, ad quæ essentialiter refertur, ob suam tamen imperfectionem minime postulat, vt pro posteriori cognoscatur quoad ea, ad quæ accidentaliter, & extrinsecè refertur. Adde, quod non improbabile sit, possibilitatem creaturarum esse quodammodo à se, ac proinde concomitari diuinam essentiam, darique in eodem priori signo, quo datur illa: ita autem si se res habet, sanè cognitio diuina cognoscens suam essentiam, & pro eodem signo cognoscat possibilitatem creaturarum; præsertim si & ipsam, necnon etiam essentiam præsupponat ordine signorum naturæ, siue rationis.

75. Dices secundò: essentia diuina perfectissime cognita non magis postulat, vt pro posteriori datur, & cognoscatur possibilitas rerum, quàm earum impossibilitas: igitur non est medium ad cognoscendam possibilitatem determinatè sumptam, sed ad summum ad possibilitatem, aut impossibilitatem cognoscendam. Respondeo distincto consequenti: non est medium ad cognoscendam possibilitatem determinatè sumptam in hoc euentu, quo datur, seu ex suppositione quod datur, nego consequentiam: in alio euentu, aliave suppositione concedo consequentiam. Itaque ex his duobus, videlicet perfectissima cognitione essentiae, & ipsa possibilitate rerum necessariò sequitur in Deo cognitio, qua possibilitatem, & essentiam ab ea extrinsecè denominatam cognoscit; quæ si non sequeretur, duplici titulo Deus imperfectioni subiaceret: nimirum quia possibilitatem, quæ in se datur, &

cognoscibilis est, non cognosceret; & quia essentiam diuinam cognitam non cognosceret quoad denominationes omnes extrinsecas, & accidentales, penes quas cognoscibilis est: neque vero ad hoc, vt diuina essentia perfectissime cognita sit medium ad creaturas posibles cognoscendas, opus est, vt ex ea sola sic cognita sequatur cognitio creaturarum possibilem: cum medium syllogisticum, quod strictissime medium est, se solo conclusionem non inferat, sed ulterius requirat extrema, cum quibus in præmissis copuletur.

Confirmatur primò argumentum: quia potentia cognoscitiua eius imperfectionis esse potest, vt cognito obiecto, ea, quibus essentialiter connectitur, non cognoscat, neque possit: vt cernere est in sensibus brutorum, quos Deus latet; cum tamen ad eum obiecta omnia sensuum causalem habitudinem dicant; & in intellectu solo lumine naturali illustrato, qui cognito obiecto naturali cognoscere nequit supernaturalia, cum quibus connectitur: igitur è contrario potest intellectus aliquis eius altitudinis, & perfectionis esse, vt cognito obiecto nequeat non cognoscere omnia, quæ extrinsecus, & accidentario, & absque connexionione reali ei conueniant: ac proinde id de intellectu diuino comparatione essentiae dici potest, & debet: igitur essentia diuina erit medium negatiuum ad creaturas posibles cognoscendas: medium, quia ea cognita nequit à Deo non cognosci possibilitas rerum, si detur: negatiuum, quia connexa non est cum possibilitate rerum, neque ad eam cognoscendam omnis intellectui deferuire potest. Confirmatur secundò: quia si quis cognosceret essentiam creatam non cognitis determinatè proprietatibus, & accidentibus, quæ ei inexistunt, sanè illam imperfectè cognosceret: nam ad perfectam, & absolutam rei notitiam non solum quid, verum etiam qualis sit res cognosci oportet: igitur nequit Deus essentiam creatam cognoscere; quin eo ipso collectionem proprietatum, & accidentium eius cognoscat: & tamen essentia cum existentia horum accidentium, & proprietatum determinatè sumptarum sæpe numero non connectitur: igitur non requiritur connexio, vt aliquid medium sit ad alterius notitiam comparandam: ac proinde diuina essentia medium esse poterit ad cognoscendas creaturas posibles; à quibus transcendentaliter absoluitur.

Atque ex his respondendum est ad nonum argumentum, in quo versamur, ac dicendum quidquid sit de eius maiori, quæ quidem disputandi gratia potest permitti, illius certe minorem esse falsam, & negandam, si vniuersaliter sumatur, & contrà minoris contradictoriam esse veram, nempe sine connexionione vnum esse posse medium ad aliud cognoscendum; medium utique sin minus positium, saltem negatiuum: vt iterum, iterumque manet exploratum. Dixi, permittendam esse maiorem argumenti: quia sunt, qui illud cum P. Vasquez omninò negent, in eaque sententia sint, vt putent, creaturas posibles non cognosci à Deo in essentia sua, vt in obiecto prius cognito: nec id obesse, quominus cognitio essentiae sit in illo verissime comprehensiuæ: cum ad hoc satis videatur, quod summa claritate cognoscat quidquid est formaliter in illa: & in super petat, subsequi ad se aliam cognitionem terminatam

terminatam ad omnia, quæ sunt extra illam: ita ut ea sit veluti species quædam eminentialis ad reliquorum noticiam: nec non etiam absurditate omni vacare, quod creaturæ possibiles sint obiectum formale, non motuum, aut Physicè causans, sed tantum terminatum respectu diuinæ scientiæ: sed de his alibi: nec enim huic loco conueniunt.

78.

Argumentantur decimo aduersarij, & præcedens confirmant argumentum. Beati vident in Deo creaturas possibiles: inter has ergo, & illas datur connexio, & relatio transcendentalis, quæ de agimus. Antecedens est S. Gregorij 4. dialog. cap. 33. ibi: *Quia illic omnes communi claritate Deum conspiciunt: quid est; quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt.* Eodem modo videntur loqui Bernard. August. & Conc. Senonense apud P. Vasquez tom. 1. in p. disp. 5. 3. apud quem etiam Durandus, Bassolis, & Gotofredus tuentur, non solum aliquas creaturas possibiles, ut volunt communiter Thomistæ, sed omnes omnino in Deo à Beatis videri. Respondendum tamen est, sicut ad præsens argumentum, creaturas possibiles videri à Beatis in Deo tanquam in medio, sin minus positiuo, saltem negatiuo: idque, & non aliud velle Sanctos Patres: quod autem huiusmodi mediij ratio conueniat Deo respectu Beatorum, inde est, quia perfectio luminis gloriæ tanta, talisque, ut non sinat ab iis Deum videri, quin per eandem visionem simul cognoscantur plures denominationes extrinsecæ ei conuenientes, esto cum iis nullam habeat connexionem essentialiter: atque hoc est, lumen illud esse specialem quandam, ac supernaturalem participationem diuini, atque increati luminis, necnon etiam visionem beatificam, & creatam similem participationem, imitationemue visionis increatæ, quæ se Deus intuetur. Et quidem hæc perfectio luminis, & visionis facit, ut Beati videant in Deo creaturas possibiles titulo non solum potentia, quam eas producendi habet, sed etiam denominationum similes, inæqualis, Domini, & aliarum similium, cum quibus diuina essentia non habet connexionem.

79.

Præterire tamen non possum Patrem Vasquez, Alarcon, Becanum, Albertinum, necnon Scotum, Bonauenturam, Maiorem, Marsilium, Almainum, Gabrielem, & Okamum, quos refert, & sequitur Ouiedo controuers. 10. Metaphys. punct. 7. negare antecedens superioris argumenti, ac sentire nullam creaturam possibilem videri à Beatis in Deo ut obiecto prius cognito, ac viso: sed tantum ut in reuelante: nimirum quia visioni beatificæ debentur speciales reuelationes, quibus Beati alia cognitione distincta à beatifica cognoscunt quæ sunt extra Deum, plura quidem, aut pauciora pro excellentia maiore, aut minore visionis qua beantur. Quæ doctrina, & solutio: an possit sustineri, est examinandum alibi.

80.

Vndecimo arguunt: Deus committitur essentialiter cum repugnantia aliqua: vel ergo ab ea dependet, vel secus: si primum: quid refert, eum quodam modo dependere à possibilitate creaturarum: si secundum: ergo etiam connecti poterit essentialiter cum possibilitate, seu non repugnantia creaturarum, quin ab ea dependeat: adeoque corrumpet prorsus nostræ sententiæ præcipuum fundamentum. Antecedens vero suadetur, quia Deus connectitur essentialiter cum repu-

gnantia mendacij inse, illaque deficiente deesset: deesset enim, si mentiretur: ergo & si deficeret repugnantia mendacij sui. Respondeo, hoc quod est Deo repugnare mentiri nihil aliud esse, quam Deum & mendacium, quorum naturæ non conueniunt inuicem, nec possunt: sicut repugnantia Petri v.g. ut sit lapis, nihil aliud est quam uterque: de quo latius in Metaphysica. Hoc posituro, Deum defecturum, si deficeret in eo repugnantia mentiendi, siue si mentiretur, non est, eum defuturum, si deficeret aliquid extrinsecum, & à se distinctum; id est mendacium: potius enim supponitur, eum mentiri, adeoque non deficere mendacium: ergo est, Deum defuturum, si deficeret ipse Deus, siue si deficeret repugnantia mendacij, quæ ex parte ea constituitur per Deum ipsum, haud ergo est, Deum connecti cum aliquo à se distincto, sed tantum secum ipso: ex quo quid contra nostram sententiam? Quod si dicant aduersarij, ut eorum aliquid haud dubie dicturi sunt, iuxta eos Deum connecti cum possibilitate creaturarum, haud aliud esse, quam quod habeat connexionem se cum ipso: hoc quidem abunde reiectum est à nobis supra.

81.

Duodecimò argui potest aduersus nostram sententiam: cognitio essentialiter vera affirmans; Deum non esse est chimerica; & impossibilis: at eius impossibilitate, & repugnantia deficiente, siue, quod iuxta est, existente eius possibilitate Deus deficeret: ergo deficeret deficiente aliqua repugnantia, siue chimæra: adeoque & deficiente aliqua possibilitate: ad hanc ergo transcendentem refertur, & cum ea summè connectitur. Minor, in qua sola est difficultas, hunc in modum suadetur: si esset possibilis ea cognitio essentialiter vera, non existeret Deus: ergo deficeret: consequentia est euidens: probatur antecedens, quia si esset possibilis illa cognitio, posset eius obiectum esse, sicut affirmatur per illam: ergo posset Deus non existere: in Deo enim suapte natura summè perfecto, & omnis imperfectionis incapaci idem est posse non esse, siue posse habere imperfectionem non existendi, aliamue quamuis, ac reuera non existere, nec dari ullatenus. Respondeo, bifariam intelligi posse, quod deficiat per impossibile repugnantia, & impossibilitas rei alicuius. Primo ita ut de repugnanti, & impossibili fiat possibilis: atque sic quidem deficiente impossibilitate cognitionis in argumento obiectæ deficeret Deus. Secundo ita ut rei non euadat ex impossibili, & repugnanti possibilis, & non repugnans, sed potius nec sit impossibilis, nec possibilis; repugnans, nec non repugnans, atque sic deficiente impossibilitate prædictæ cognitionis haudquaquam repugnaret Deus, ut intuenti constabit. Verum quidem est, hunc potestatiorem modum deficiendi esse chimericum, & contra illud principium, *quodlibet est, vel non est.* Sed quid hoc refert in præsentis questione? An non etiam prior modus deficiendi, qui assumitur in argumento obiecto, & qui valde familiaris est aduersariis, chimericus est, & planè contra illud principium, *impossibile est, idem simul esse, & non esse?* Aliæ quoque solutiones huiusmet argumenti colligi possunt ex dictis supra.

82.

Postremò argui solet contra nostram opinionem: quia longè perfectius est, & Deo magis consentaneum, quod ipsi essentialis sit ars, & potestas

tot

tot mirabilia patrandi, & quod sit fons absolutus, ex quo innumerabiles rerum species, & specierum individua dimanent, quàm quod sit potens operari ad extra extrinsecus, ac per denominationem ab ipsa rerum possibilitate profecta: Deus igitur perse ipsum essentialiter est potens operari ad extra, ac proinde ad creaturas transcendentia-ter relatus, Quod inde confirmari potest: quoniam diuinæ naturæ fecunditatem, qua se ad intra communicat: & diffundit, magis commendat, quod Verbi, & S. Spiritus possibilitas sit, & cum ijs essentialiter connectatur, quam si foret potens generare, & spirare extrinsecus & denominatione sumpta à personis: quas spirat, & generat. Respondeo ad perfectionem infinitam Deo congruam, & necessariam opus non esse, vt denominatione illa artificis, & potentis operari ad extra mirabiliter, & supra quàm capere possit intellectus creatus, Deo essentialis sit (nam ex supra positis liquet, id Deo repugnare, ac proinde ad eius perfectionem attinere non posse) sed solum quod tota perfectio artis, & potestatis ad extra ei essentialis sit: quod nos vltro fateamur. Quod de fecunditate ad intra naturæ diuinæ essentiali adducitur, non videt: quia ex ea minime sequitur dependentia, aliaque imperfectio in Deo: cum tamen potestas absoluta operandi ad extra nequeat esse Deo essentialis, quin multiplicem in eo imperfectiorem arguat.

CAPVT X.

Relationem causæ etiam creatæ ad suos effectus essentialem, seu transcendentalem non esse probabile est.

83.

IDque absolute tuentur plerique Philosophorum ac Theologorum extra scholam Thomisticam, vt testatur Fonseca 5. Metaphys. cap. 15. q. 1. sect. 4. Suadet autem in primis auctoritate Aristotelis, qui proxime citato lib. 5. Metaphys. cap. 15. relationem prædicamentalem trifariam diuidens, secundam eius speciem ait esse causæ in actu primo ad effectum ibi: *quædam vt calefactuum ad calefactibile, & scilicet ad se habile, & omnino actiuum ad passiuum.* Vnde sic argumentor ad homines: relatio prædicamentalis iuxta aduersarios in eo à transcendentali differt, quia non perinde ac transcendentalis fundamento essentialis est, sed potius accidentaria: & relatio causæ ad effectum, teste Aristotele, prædicamentalis est. Deinde absolute sic argumentor: relatio prædicamentalis perfectionem fundamento omnino intrinsecam minime importat: cum ergo relatio causæ ad effectum prædicamentalis sit, perfectionem fundamento omnino intrinsecam importare nequit: at eam importaret, si fundamento videlicet entitati causæ essentialis esset.

84.

Secundo, quia ideo actio, seu causalitas, per quam causa denominatur agens, est modus essentialiter connexus cum effectu, quia possunt dari simul, & semel causa, & effectus: quia causa denominatur agens effectum: & sublata hac indifferentia causæ ad agendum, & non agendum effectum, etiam existente effectu, nemo entitatem aliquam modalem essentialiter connexam cum existentia effectus admitteret, vt explora-

tissimum est. At nequeunt dari vllatenus entitas causæ creatæ, & possibilitas actionis, quia effectus aliquis à causa dimanare potest, quin entitas causæ absolute causa effectus sit, & denominetur, igitur non est adstruenda vlla connexio essentialis causæ cum effectu, vt entitas causæ causa effectus dici possit. Tertiò: quia Deus non per se ipsum essentialiter, sed per possibilitatem actionis à se distinctam effectus creati causa denominatur, vti supra probatum manet: cur ergo creatura à possibilitate actionis denominatione causæ mutare nequeat.

85.

Quarò: quia per eandem formam actualem, per quam causa denominatur agens in actu secundo, per eandem possibilem denominatur potens agere; at per actionem actualem, & exercitam causa denominatur agens in actu secundo: ergo per eandem actionem in esse possibili, siue per eius possibilitatem denominatur potens agere, cum autem causa cum potestate agendi coincidat, sanè per eiusmodi possibilitatem causa denominabitur. Maior: quæ sola probationis indiga est, hac ratione suadet: quia eo ipso, quod obiectum per cognitionem actualem cognitum denominatur, per cognitionem possibilem cognoscibile denominatur: idemque de denominationibus amabilis, & amari, sensibilis, & sensu, vniuersibilis & vni dicendum est: ergo similiter in præsentia, &c. Quod autem aduersarij respondent, duplicem esse potestatem agendi: aliam physicam, & positiuam, & hanc entitatem causæ essentialem esse: aliam logicam, & negatiuam in non repugnantia effectus, aut actionis sitam; & hanc entitatem causæ essentialem non esse; per priorem verò potestatem agendi, non verò per posteriorem constitui, & denominari causam quatenus talem: hoc, inquam, quod aduersarij respondent, omnino frivolum est: cur enim causa ab vna potestate potius, quàm ab alia denominatur? aut cur posterior perinde ac prior positiua non sit? cum non repugnantia negatio negationis, ac proinde affirmatio, siue positiua sit.

86.

Causam creatam suapte entitate esse potentem operari, ac proinde essentialiter, aut transcendentia-ter ad suos effectus referri censent Suarez disp. 47. Metaphys. sect. 3. num. 11. Hurtado disp. 8. Physicor. §. 17. Oniedo controuers. 10. Metaphys. punc. 6. §. 1. conclus. 2. Arriaga, & communiter Recentiores. Primò, quia materia prima definitur ab Aristotele primum cuiusque subiectum, ex quo aliquid primo, & per se fit: ac materiam esse subiectum, &c. est esse causam materialem formæ substantialis: ergo materia definitur per hoc, quod sit causa materialis formæ substantialis: at definitio est intrinseca, & essentialis definito: ergo ratio causæ materialis materia intrinseca, & essentialis est, eique extrinsecus non adueniens. Eadem ratione probari potest, homini essentielle esse, quod causa sit: si quidem per animal rationale, hoc est, principium, causamque sentiendi, & discurrendi definitur. Secundo, quia materia prima est essentialiter ens incompletum, & aliter ac homo essentialiter est ens completum: at ens incompletum quatenus tale compleri postulat: ergo materia essentialiter postulat formam, per quam compleatur: ac proinde essentialiter cum possibilitate formæ connectitur, cum complementum impossibile postulari nequeat. Confirmatur, & declaratur: si deficient-

te possibilitate cuiuscunque formæ ob id materia non deficeret, sed potius persisteret: certe in eo euentu materia postularer, & non postularer formam, per quam completeretur: postularer quidem, quia esset ens incompletum; non postularer, quia forma omnis esset impossibilis, ad impossibile autem appetitus naturalis esse nequit.

87.

Tertio: quia effectus à priori per causas demonstrari possunt, & solent, ut Philosophis omnibus constantissimum est; igitur essentia, & possibilitas effectuum ex essentia causæ per legitimam consequentiam deduci potest, atque adeo cum ea connexa est. Quarto: quia in eo causa naturalis à causa obedienciali differt, quod causa naturalis transcendentaliter ad suos effectus referatur, secus vero obediencialis: ergo, &c. Antecedens perspicuum videtur: quia quod aqua ad producendum frigus naturaliter determinata sit, & concursus Dei postulet, omniaque comprincipia ad infundendum ei debita sint, cum tamen ad gratiam producendam aqua omnino aliter se se habeat; aliunde proficisci nequit nisi ex eo, quod ad frigus, non ad gratiam transcendentaliter referatur: igitur tota differentia causæ naturalis ab obedienciali, à relatione transcendentali vni, & non alterius ad suos effectus oritur. Tandem: si causa non semetipsa sed actione in esse possibili in ratione causæ constitueretur, actio exercita à semetipsa in esse possibili produceretur. Consequens autem absurdum est, quia id, quod non est, producere vel dare esse nequit: at possibilitas actionis quatenus talis non habet esse, sed solum posse esse. Sequela autem suadeo: quia actio exercita oritur à sua causa, quatenus causa est, at causa quatenus est perfectionem in esse possibili constituitur: igitur actio à sui ipsius possibilitate realiter produci debet.

88.

Verum ad primum respondeo, in causa creata distinguendam esse entitatem, & perfectionem causæ à denominatione causæ, quæ ulterius actionem in esse possibili importat: & quamvis nihil conuenire alicui possit quoad entitatem, quod ei quoad denominationem omnino secum identificatam non conueniat, ut in Metaphys. ostendam contra Connotatores inter agendum de relatione; tamen cum entitas, & denominatio realiter inadæquate distinguuntur, ut in entitate causæ, & eius denominatione vsuuenit: non video, cur alicui aliquid quoad entitatem, & non quoad denominationem conuenire nequeat: Vnde materiæ essentiale est, quod sit formæ subiectum, & causa materialis quoad totam entitatem, & perfectionem subiecti, & causæ materialis; scilicet vero quoad denominationem: definitio etiam quoad solam entitatem, & perfectionem in recto importatam, non verò quoad denominationem: definitio essentialis esse debet: hinc ad exemplum ab homine deductum constat.

89.

Ad secundum respondeo: appetitus innatus sumi potest, aut quoad entitatem, & perfectionem eius, quod appetit, aut quoad denominationem appetentis; quæ ulterius complectitur possibilitatem eius boni, quod appetitur: cum autem materia, aut alteri enti incompleto essentialis esse dicitur, quod appetat partem, per quam compleatur, is appetitus quoad solam entitatem, non verò quoad denominationem essentialis censendus est: quod si deficiente possibilitate cuiuscunque formæ maneret materia; in eo

quidem euentu formam innatè appeteret quoad solam entitatem, & perfectionem appetitus; siue, ut aiunt, inchoatiue, non verò quoad denominationem, & formaliter: quæ ratione si homo esset impossibilis, Angelus non distingueretur quoad denominationem, & formaliter à vero, & reali homine, qui tunc nullus esset, sed duntaxat quoad entitatem, & inchoatiue. Ad tertium respondeo: causa quoad denominationem causæ cum possibilitate effectuum necessariò connexa est: quare ex ea à posteriori cognita demonstrari poterit possibilitas effectus in hunc modum: virtus calefactiua calorem possibilem respicit: sed datur virtus calefactiua: ergo datur possibilitas caloris.

Ad quartum respondeo: causa naturalis, & obediencialis optimè differre poterunt, quantumvis neutra transcendentaliter referatur: quia causa naturalis est, cui existentia effectus saltem indeterminatè, & comprincipia ad eam producendam suo iure debita sunt: obediencialis verò, cui indebita sunt: at, circumscripta quauis relatione transcendentali, data differentia tenet; aliud enim est, tribuere posse; aliud tribuere ius, & debitum: sicut ipsum posse, & ius, siue debitum diuersa sunt: & plura possunt fieri, quæ tamen fieri non debent: igitur possibilitas effectus, circumscripta quauis relatione essentiali, vni entitati tribuere poterit, posse agere existentiam effectus, cui tamen ad eam agendam ius, & debitum non tribuat; & alij entitati non solum posse, verum etiam ius, & debitum in existentiam effectus tribuere poterit: & sic causa naturalis ab obedienciali secerni poterit, quamvis utraque per possibilitatem effectus intrinsece compleatur. Confirmatur, & declaratur: quia quamvis causa naturalis, & obediencialis ad effectus suos transcendentaliter referrentur; adhuc vna ab alia distingui posset: ergo quamvis neutra ad suos effectus transcendentaliter referatur; adhuc inuicem distingui poterunt. Antecedens contra Patrem Martinez lib. 1. de ente supernatural. disp. 8. num. 28. in hunc modum probatur: quia aliud est connexio cum possibilitate: aliud connexio cum existentia: siquidem cognitio essentialiter vera, possibilitatem alterius mundi asserens, cum eius possibilitate, non verò cum eius existentia connectitur: igitur quamvis causa naturalis, & obediencialis cum possibilitate suorum effectuum essentialiter connexæ essent, ad easque transcendentaliter referrentur; adhuc altera cum effectuum existentia saltem indeterminata connexa posset esse: secus vero altera, sicut ad discrimen causæ naturalis, & obediencialis oportet.

90.

Ad vltimum respondeo: sicut cognitio terminatur ad obiectum, quin tamen terminetur ad omne id, per quod obiectum in ratione obiecti constituitur: aliàs ad seipsum terminaretur, sed præcisè ad id, quod obiectum in recto, & magis principaliter importat: ita similiter actio à causa produci poterit; non quod ab omni eo, per quod causa constituitur, nimirum possibilitate ipsius actionis procedere debeat; sed quod procedat ab entitate causæ, quam causa in recto, & principaliter importat. Non difficeor tamen, quin possibilitas actionis sit, sin minus principium effectuum, de quo in præfati, saltem conditio sine qua non ad existentiam effectus: eaque hoc

91.

ex

ex titulo prior ordine naturæ, seu ratione. Ad finem additio, non solum possibile esse causas omnes creatas, etiam de facto existentes, non referri transcendentaliter ad suos effectus, sed etiam omnino mihi certum videri non repugnare saltem causas creatas, saltem alterius ordinis, quæ ab eiusmodi relatione sint prorsus absolutæ: id, quod ex dictis toto hoc capite satis apertè colligitur.

CAPUT POSTR.

Probabile etiam est, causas creatas, ac de facto existentes referri transcendentaliter ad suos effectus.

92.

ET quidem non problematicè, sed absolutè id propugnant: tum ij omnes, qui causam etiam incretam ad creaturas putant transcendentaliter referri: tum etiam ex iis, qui talem Deo negant relationem. Ouiedo, Hurtadus, & alij plures Recentiores. In eadem sententia fuit olim ex antiquissimis illis Philosophis omnium (si fortè Aristotelem excipias) facilè Princeps Plato, vt pater ex his eius verbis in Theæteto: *relinquitur igitur, vt opinor, siue simus nos inuicem esse, siue fiamus inuicem fieri, quandoquidem nostram essentiam necessitas ipsa connectit. Connectit autem aliorum nulli, nec nobis ipsis: inuicem ergo vinciri sequitur. Quapropter siue, quis esse aliquid dixerit, siue fieri; ita accipiendum est, alicui esse fieri, vel alicuius, vel ad aliquid: vbi pende præter alia, id quod ait: nostram essentiam necessitas ipsa connectit. Quasi relatio, & connexio, quam adstruit inter causas creatas, effectusque ab iis prodeuntes, sit essentialis, siue transcendentalis. Et quidem quod de hac relatione sermonem habeat, luce clarius est ex his, quæ subiicit: nam relationem, quam exponit explicat per ordinem sensus, siue cognitionis materialis ad sensibile; quem quis neget esse transcendentaliter alterius, inquit ibi, est sensus, & alienum, aliudque sentientem efficit, &c.*

63.

Probatur autem hæc nostra assertio non solum autoritate tanti Philosophi, sed etiam rationibus: quarum prima sit hæc: multæ sunt entitates creatæ, quæ ad alias referuntur transcendentaliter, & cum earum possibilitate connexionem habent essentialiter: quidni ergo inter tales entitates connumerentur causæ creatæ comparatione suorum effectuum? Probatur antecedens: quia omnis cognitio creatæ essentialiter vera connectitur essentialiter cum existentia obiecti sui, si de illo, quod existat, affirmet: ergo à fortiori cum possibilitate obiecti connexionem fortietur summam, & essentialiter. Item actio omnis creatæ quomodo potest cum existentia effectus, quem produxit, connecti essentialiter, ad eumque transcendentaliter referri, quin eadem connexionem, & relationem possibilitatem eiusdem effectus respiciat? Idem seruata proportione videre est in modo vnionis, & quibusuis aliis respectu rerum absolutarum, ad quarum existentias essentialiter alligantur. Altera pro eadem sententiâ ratio sit; ob id causam incretam non connecti essentialiter cum creaturis possibilibus, nec ad eas transcendentaliter ordinari; quia talis connexio, & ordinatio, siue relatio faceret eum à creaturis reuera dependere, & hanc ei imperfectionem im-

perfectionem imponeret; cum tamen nulla possit in eum cadere: atqui omnis perfectio causarum creatarum est coniuncta cum aliqua imperfectione: nihil est ergo, quapropter non possit virtus productiua, qua pollent, coherere cum earum dependentia essentiali à suis effectibus, adeoque cum relatione ad illos transcendentali. Præterea eandem sententiam non leuiter suadent quinque rationes, quas pro ea obieci capite præcedenti ante medium: iis enim etsi factum sit satis, haud tamen nisi probabiliter; atque consequenter ita, vt sententiæ, pro qua sunt obiecta, suam relinquât probabilitatem, eamque non modicam, neque contemnendam. Denique probatur illa eadem sententia solutione argumentorum, quæ aduersus illam, ineunte citato capite præcedenti, sunt à nobis proposita.

Ad primum eorum dicendum est, relationem causæ ad effectum vt existentem, & productum pro aliqua anteriori temporis differentia, non vero ad eum vt possibilem, dici ab Aristotele obiecto illo lib. 5. Metaphys. cap. 15. prædicamentalem, & reuera esse talem: quare licet sit de conceptu relationis prædicamentalis, vt non sit essentialis, sed accidentaria; aut vt non dicat perfectionem fundamento intrinsecam; tamen relatio causæ creatæ ad suos effectus vt possibiles poterit esse ei essentialis, & perfectionem ei intrinsecam importare: at de relatione hac causæ creatæ ad effectum vt possibilem, non vero vt existentem disputatio est in præsentia. Adde quod probabilissimum sit, vt in Metaphysica ostendetur, omnem veram, realemque relationem, siue in fundamento intrinseca, & essentialis; siue ex parte accidentalis, & extrinseca, esse prædicamentalem: quamuis ergo relatio causæ creatæ ad omnem suum effectum, etiam vt possibilem sit essentialis, adhuc esse poterit prædicamentalis: nec quod prædicamentalis sit, tollere ne sit essentialis.

94.

Ad secundum argumentum contrarium eorum, quæ à nobis supra sunt obiecta, dicendum est, non aliud eo conuinci, quam quod relatio causæ creatæ ad suum effectum possibilem, merito cuius dicitur eum potens producere haud sit modus inter vtutemque interiectus: eius enim modi nulla esse potest necessitas, cum supposita entitate causæ creatæ, & effectus, siue actionis possibilitate, haud supersit vlla indifferentia ad denominationem potentis, de quâ loquimur, vel oppositam: nulla, inquam, indifferentia, quæ tolli possit per eum modum: nequaquam tamen argumento facto efficitur, quod denominatio illa potentis, ac relatio in ea imbibita non sit essentialis entitati causæ creatæ: sic non potest intelligi entitas actionis creatæ, & existentia effectus, quin actio effectum producat: & tamen relatio actionis ad effectum non consistit in vtroque, sed est actioni omnino, & adæquatè intrinseca, & essentialis.

95.

Ad tertium argumentum contrarium desumptum ex causa prima ad creatos effectus transcendentaliter non relata, nec cum iis essentialiter connexa. Quod quidem inter eam, & causas secundas comparatione suorum effectuum sit sufficiens disparitatis ratio, constat ex secunda ratione, quâ paulo supra nostram in præsentia sententiam tutatus sum.

Ad quartum argumentum contrarium dicendum est, eo quidem concludi, quod causa creatæ per

per actionem possibilem denominetur potens agere, siue operari: ceterum cum hoc coherere, quod per suamet essentiam, & entitatem sit ita potens, ac relata ad effectum possibilem. Nec verò absurdum alicui videri debet, quod in causa creata sit duplex denominatio potentis operari: altera omnino intrinseca, partim extrinseca: quandoquidem in Dialectica lib. ultimo, cum sermo esset de essentia veritatis, demonstratum est à nobis, quod in omni actu essentialiter vero sit duplex denominatio veri: nimirum præter essentialem, alia quadatenus extrinseca, & proficiens ab objecto: necnon alias non paucas denominationes id habere, vt earum quælibet in suo genere sit gemina, & multiplex. Ex his concluditur, quam probabile est, omnes causas creatas de facto existentes referri transcendentaliter ad suos effectus, tam certum mihi videri, absolutèque tuendum, saltem possibles esse alterius ordinis causas, creatas, siue secundas, quæ ita ad suos referantur effectus, essentialemque cum iis connexionem fortiantur.

TRACTATUS III.

De existentia causa in communi.

CAPVT PRIMVM.

Quatenus existentia ad causandum necessaria sit?

I. SERO primò: Existentia ad causandum essentialiter requiritur, ita vt nihil causare possit etiam diuinitus, quin actu existat, aut secundum se, aut in aliqua temporis differentia. Hæc assertio nulli non placitura luadetur, primò: quia quid manifestius, quam quod non habet esse, esse conferre non posse, & quod non est actu, actu operari non posse? Secundo: quia non esset, cur Pater æternus foret realiter improductus à secunda, & tertia persona: quod enim pro priori signo originis, quo Pater existens secundam, & tertiam personam anteuertit, nondum esse existentes intelligantur, non obest, quo minus pro eo signo ab iis nondum existentibus Pater producat: siquidem existentia ad causandum necessaria non est: aliunde verò produci non magis in Patre, quam in reliquis personis imperfectionem arguere posset. Pari ratione non esset, cur mutua causalitas, tractatu sequenti impugnanda, repugnaret: licet enim pro priori natura, quo causa effectum anteuertit, effectus nondum existat: non erit, cur ab effectum pro eo priori dependere nequeat, cum existentia ad causandum minimè requiratur. Vnde merito Aristoteles 4. Metaphys. cap. 4. t. 16. hanc doctrinam non tam docet, quam supponit: ea, que non sunt, que pacto aut loquuntur, aut ambulabunt: id ipsum docent plerique Patres: vnus pro omnibus sufficit Gregorius Thaumaturgus disput. de anima ibi: *nisi forte ita quis insanat, vt id, quod non est, eius quod est, causam esse asseruer.*

2. Allero secundo: res quo non existit instanti, diuinitus causare potest, idque esto immediatè

ante non extiterit: pro cuius probatione animaduertendum est, quamcunque rem duplicem sortiari existentiam: aliam absolutam, permanentem, & secundum se, quæ cum essentia rei realiter identificatur: aliam respectiuam, successiuam, & in tempore, à re realiter distinctam, nimirum durationem successiuam: quæ vel ultra existentiam rei secundum se instans temporis realiter distinctum intime complectitur: vel est modus, qui rem durantem, & instans fluxum, at que caducum interiacet. Prior autem existentia à posteriori realiter separabilis est more reliquorum, quæ in creatis realiter distinguuntur. Quibus constitutis in hunc modum argumentor: Vt aliqua res causare possit saltem diuinitus in instanti A. verbi gratia, tantum opus est, vt simpliciter, & absolute existat: at potest absolute, & simpliciter res existere, esto in instanti A. non existat, eo modo quo à nobis explicabitur infrà lib. 7. tract. 2. cap. 5. igitur potest res aliqua diuinitus operari in instanti A, tamen si in eo minimè existat. Maior perspicua est: quia rationes à nobis paulo supra proposita ad probandam necessitatem existentia ad causandum, de existentia absolute, & secundum se sumpta duntaxat procedunt. Minor etiam perspicua est: siquidem existentia absoluta permanens, & secundum se Petri verbi gratia est realiter separabilis à duratione, qua in instanti A. existit, & absque ea reperiri potest: at per existentiam absolutam, & permanentem, siue secundum se Petrus absolute, & simpliciter existens denominatur: ergo in sensu diuino durationis A, & quin illa detur, Petrus absolute, & simpliciter existit, sicut ad operandum oportet.

3. Allero tertio: res quo non existit instanti naturaliter causare nequit. Hæc assertio est omnium Philosophorum demptis Thomistis apud Hurtadum disp. 8. Physicor. eam perspicue docet Aristoteles 2. Physicor. cap. 3. t. 36. & 37. ibi: *que efficiunt vt singula, atque ea, quorum sunt causa, simul sunt, & non sunt*: quasi diceret, existente effectum causam simul existere, & non existente causa effectum simul non existere. Probatur manifesta experientia: quis enim vspiciamus gentium ignem, postquam extinctus est, & quo non existit instanti, amburere? canem, postquam mortuus est, mordere? hominem, postquam decessit, moueri? aut causam vllam, postquam destructa est, adhuc operari conspexit, aut audiuit? Complures sanè ab inimicis interfecti se proculdubio vlcerentur, si cum vita vindiçta omnis potestatem non amitterent.

4. Deinde: res, quo non existit instanti, naturaliter operari nequit, esto statim extitura sit, vt vel ipsi Thomistæ fatentur, & de se manifestum est: ergo etiam res, quo non existit instanti, naturaliter operari nequit, quantumuis immediatè ante extiterit. Consequentia in aperto est: quia tam non existit modò, quod extitit, quam quod extititum est; & tam extitisse, quam extititum esse ex æquo est denominatio extrinseca rei, prout ad præsentem temporis differentiam refertur: cur ergo vna denominatio, potius quam alia ad operandum proficit? Præterea: si causa nunquam extitisset, aut certe in instanti immediatè antecedenti non extitisset naturaliter operari non posset in hoc instanti, quo non existit, vt ipsi aduersarij fatentur: ergo esto in instanti immediatè antecedenti causa extiterit, tamen in hoc instanti, quo

quo non existit, operari naturaliter nequit: siquidem tam non manet in hoc instanti, quod solum immediate ante existit, quam quod nunquam, aut certe immediate ante non existit.

Quod autem dicunt, manere causam virtualiter, non formaliter; in esse causae, non in esse entis omnino friuolum est: quia causam, quo non existit instanti, manere virtualiter, & in esse causae; aut est manere actionem causae non manente causa, & ita principium repetitur, & non ratio pro conclusione, sed conclusio pro ratione redditur; aut est manere virtutem aliquam causae ab ea relictam: & hoc nihil dictum est, cum non sit, causam, quo non existit instanti, verè operari; sed virtutem in hoc instanti existentem in eo operari, de quo quis vnquam dubitauit? Quid? quod eadem ratione defendi posset, causam tantum exituram, quo nondum existit instanti, operari posse: eo quod in illo virtualiter, & in esse causae existat; nec non causam immediate ante non existentem, sed quae mille retro annis existit, in hoc instanti, quo non existit, naturaliter operari posse; scilicet quia in illo virtualiter, & in esse causae existit.

CAPVT II.

Argumenta contraria soluuntur.

6. Obiicies contra primam assertionem: id quod non existit, potest tamen esse causa intrinseca entis: ergo à fortiori causa eius extrinseca esse potest. Antecedens suadetur: primò, quia veritas actus intellectus est ens, & denominatio quaedam vera, & realis: at constituitur, & intrinsecè causatur ab obiecto, quod saepe sapius non existit. Secundo, quia ens artificiale, cathedra verbi gratia est verum, & reale ens: at constituitur formaliter iuxta pleròsque Recentiores iis vbicationibus, & simul carentia aliarum vbicationum; quae carentia simpliciter quid existens non est. Respondeo: id quod non existit, causa intrinsecè constitutiva esse nequit alicuius, quod adequatè, & simpliciter existens, siue ens in actu sit: concreta autem per accidens in argumento adducta vel adequatè, ac simpliciter entia non sunt: vel certe aliquo non existenti minimè constituantur; quod de secundo concreto mihi exploratissimum est.

7. Obiiciunt contra secundam assertionem nostri Recentiores. Causa materialis diuinitus causare nequit eo temporis articulo, quo non existit: ergo idem de reliquis causis dicendum est. Antecedens suadetur: quia causa materialis intrinsecè vniri debet formae, quam materialiter causat, vel per ipsam causalitatem materiale, vel per modum alium ab ea causalitate deriuatum: & nihil intrinsecè vniri potest alicui in eo instanti, in quo non existit: quo enim pacto quod non existit in instanti A. in eo tamen vniri possit albedini, ab eòve album denominari? igitur nihil causare materialiter potest in instanti, in quo non existit. Obiiciunt secundo: quia alias homo mortuus posset sentire, & ratiocinari, mereri, & demereri, quo nihil absurdius fingi potest. Obiiciunt tertio: modus existere nequit, etiam diuinitus, sine re, cuius est modus in aliquo instanti.

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

ti: at actio est modus causae: igitur diuinitus nequit existere actio in instanti A. v.g. quin in eodem causa, siue agens existat.

Ad primum respondeo, vnionem postulare coexistentiam essentialiter in eodem instanti suorum extremorum, praesertim si informatiua sit, ob rationes propositas. Cum ergo causalitas causae materialis sit vnio quaedam causae materialis cum suo effectu, vt infra lib. 5. tract. 3. cap. 3. constabit; sanè causa materialis, & eius effectus in eodem instanti non esse non poterunt: at haec ratio in causis extrinsecis, de quibus solum loquimur, minimè militat. Ad secundum respondeo, hominem mortuum diuinitus sentire, & discurre, mereri, & demereri posse vi existentia absolute, & permanentis; quae quia indiuisibilis est, semel habita, in hoc instanti non haberi potest; at absolute non haberi nequit: quod si sermo sit de homine mortuo pro instanti, quo iam est mortuus; ita quidem fatendum est, illum pro eo instanti haud posse, etiam diuinitus sentire, discurre, mereri, aut demereri: quia ad huiusmodi denominationes opus est vnione informatiua, qua necessario debet cum carere, vt praedictum est in solutione superioris argumenti. Hinc tamen haud bene arguitur ad alias operationes transeuntes, ad quas nulla requiritur vnio, vt paulo supra monitum. Ad tertium respondeo, actionem esse modum causae, non tamen necessariò ei iutrinsecum, sed eum, qui vel de facto causae extrinsecus est, vt plerique aduersarij docent; vel certe qui ei extrinsecus esse possit, ac soli passo intrinsecus: quocirca sicut cognitio in aliquo instanti existere potest, in quo eius obiectum minimè existit, quia est modus obiecti ei extrinsecus, & soli intellectui intrinsecus: ita similiter actio, &c.

Obiiciunt Thomistae contra tertiam assertionem. Primò: dispositiones praeuiae ad formam geniti eam dispositiue causant in eo instanti, quo primum producit, & introducit: at in eo instanti ea dispositiones non existunt: alias accidentia aliqua corrupti in genito manerent, cum dispositiones ad formam geniti in corrupto praetiterint. Secundo: quia Sacramenta physice causant gratiam: at eam causant, quo non existunt instanti: verba enim Baptismi gratiam baptismalem efficere nequeunt, nisi postquam prolata fuerint: iam autem prolata nunc non existunt, sed tantum immediate ante extiterunt. Tertio: vt vnium corpus naturaliter agat in aliud, sufficit contiguitas vtriusque absque penetratione in eodem loco: ergo vt causa effectum producat, sufficiens erit contiguitas inter existentiam vtriusque absque eo, quod in eodem instanti simul existant.

Ad primum respondeo, doctrinam de resolutione facta vsque ad primam materiam corrupti omnino commentitiam, & improbabilem esse, vt l. 5. tract. 5. c. 2. ostendimus. Ad secundum: quid sit de causalitate Sacramentorum, an physica, vel solum moralis sit: certè verba Sacramentorum, si physice gratiam causant, id praestabunt non se totis, sed secundum vltimam sui partem gratiae productae coexistentem: aut dici potest, verba Sacramentorum, quo non existunt instanti, physice causare gratiam: ceterum id non naturaliter, sed miraculose euenire: ita vt in productione gratiae duo miracula concurrant, alterum in eius productione

p à causa

à causa quoad entitatem naturali: alterum vero in eius productione à causa non existenti. Ad tertium: à loco ad tempus perperam arguitur: aliàs qua ratione causa effectum à se loco distitum producere potest, eadem ratione effectum à se tempore distantum producere posset: & sicut contiguitas localis vnde quaque sit, æquè ad operandum sufficit: ita contiguitas temporanea vnde quaque esset, & siue causa effectum anteverteret, siue immediate subsequeretur; ea, inquam, contiguitas ad operandum sufficeret: quæ tamen Thomistæ diffidentur.

TRACTATUS IV.

De prioritate causa in communi.

CAPVT PRIMVM.

An prioritas naturæ eiusdem respectu sui possibilis sit?

I. **D**EST: an aliquid se ipsum immediate causare, seu ipso immediate prius naturæ esse possit? Prioritas autem naturæ, cuius meminit Aristoteles in postprædicamentis & 3. Metaphys. cap. 1. in eo præcisè sita est, quod aliquid sit causa alterius: vnde illud in aliquo signo naturæ prius alio existit, quod est causa alterius, vel alterius causam intrinsece complet, & constituit; illud que in aliquo signo naturæ posterius alio existit, quod alterius effectus est. Prioritas naturæ alia est in actu primo, qua causa effectum causare potest: alia in actu secundo, qua cum actu causat. Deinde prioritas naturæ alia est in quo: alia est à quo. Prioritas naturæ in quo est prioritas naturæ cum prioritate temporis coniuncta: cum enim prioritas in quo sit prioritas temporis, sicut prioritas à quo est prioritas naturæ, sanè prioritas naturæ in quo erit vtriusque prioritatis complexio quædam: quare tum causa effectum prioritate naturæ in quo anteverteret, cum causa effectum prior tempore fuerit: prioritas naturæ à quo est mera prioritas naturæ, ut iam iam aiebam.

2. Prioritati naturæ affinis est duplex alia prioritas, originis nimirum, & virtualis: prioritas originis est, qua vnum aliud realiter producit, aut producere potest absque eo, quod alterius causa sit; hæc prioritas in solas personas diuinas conuenit, & Theologici muneris est. Prioritas virtualis, est qua vnum alterius principium non reale, sed virtuale est: sicut enim quod realiter distinguitur ab alio, illud realiter causare, & producere potest haud raro: ita similiter quod virtualiter distinguitur ab alio, illud sæpè sæpius producere, & causare poterit: quoties autem duo prædicata virtualiter distincta ita inuicem comparata sunt, ut si realiter distincta essent, vnum realiter ab alio causaretur; tunc vnum virtualiter aliud causat, atque producit: qua ratione cognitio diuina amorem diuinum virtualiter causat, & producit; quia si ab eo esset realiter distincta, eum realiter produceret: haud secus ac cognitio creata amorem à se realiter distinctum in aliquo genere causæ realiter causat, & producit. Deinde quoties duo prædicata virtualiter distincta respiciunt connotata

naturæ priora, & posteriora, seu inuicem realiter producta, & producentia; tunc prædicatum illud, quod respicit connotata naturæ priora, erit prius virtualiter prædicato, quod respicit connotata naturæ posteriora: qua ratione animalitas rationalitatem, & intellectus voluntatem virtualiter antecedunt: nimirum quia sensus discursus, & intellectus volitionem naturæ antecedunt, & realiter causant.

Quibus constitutis, negatiua pars questionis in titulo præfixæ suadet. Primo à priori: quia causa est principium influens esse in aliud: ergo in se ipsam influere, seu ipsam causare nequit. Secundo à posteriori: quia ex processione diuinarum personarum, qua secunda à prima, & tertia à secunda, & prima realiter procedit, earum realis distinctio colligitur, iuxta illud Theologicum effectum à nemine non receptum: in diuinis omnia sunt vnum, nisi ubi obest relationis oppositio: at, si idem se ipsum causare, aut producere posset, ex productione, qua aliæ personæ diuinæ ab aliis realiter producantur, perperam earum realis distinctio colligeretur. Tertio: quia si idem se ipsum realiter producere, aut causare posset; cur naturæ diuinæ improducta est, cur se ipsam non producit, & ens à se non solum negatiue, verum etiam positiue est? Quarto: quia nequit aliquid esse prius, & posterius tempore se ipso, ut manifestum est: igitur nequit aliquid esse prius, & posterius naturæ se ipso: siue, quod perinde est, sui ipsius causa, & effectus. Demum id ipsum Patres perspicue docent: vnum pro omnibus sufficiat Bernardus de considerat. ad Eugenium lib. 5. prope medium ibi: à se cepit nihil nisi forte quis putauerit, quod non erat dare sibi potuisse, ut esse inciperet, aut fuisse aliquid, antequam esset: quibus verbis non imbecillis nostræ sententiæ ratio continetur.

4. Verum P. Suarez tom. 3. in 3. p. disput. 66. sect. 1. docet, idem causare posse se ipsum immediate per secundam actionem, qua aliam naturam priorem supponat; & hac ratione Christum à se ipso physice causari sub speciebus Eucharistiæ. Contra tamen: quia non esset, cur tertia persona à semetipsa improducta esset; seque ipsam per secundam actionem non produceret: sic enim produci imperfectionem in eo arguere nequit; aliàs à Patre, & Filio produci non posset; aliunde verò cum identitate tertiæ personæ secum ipsa coheret. Contra secundo: quia mutua prioritas naturæ repugnat, ut cap. sequenti ostendam, & à P. Suarez admittitur: at in hac eius sententia mutua prioritas declinari non potest: siquidem actio illa secunda existentia per eam producta prior natura esset, cum de conceptu actionis ut sic ea prioritas sit, ut vel ipse Suarez testatur 1. 2. tract. 3. disp. 8. sect. 2. ibi: ordine naturæ actio antecedit terminum, &c. Deinde existentia, à qua actio illa procedit, ea aperte prior est: igitur existentia, & actio, qua se producit, mutuo priores sunt. Rursus: si causa aliqua quoad secundam actionem se se producere posset, etiam quoad primam actionem, aliamque non supponentem se se producere posset: siquidem secunda illa actio, aut est adæquata; & ita se sola sine consortio alterius, cuiusve actionis poterit tribuere esse suo termino: ac proinde esse prima actio, per quam terminus existat & producatur: aut est in adæquata; & ita coniuncta cum alia

alia actione etiam inadæquata efficiet vnam actionem adæquatam, & totalem; quæ cum sine consortio alterius cuiusvis esse possit; sanè actio illa ex parte prima esse poterit, siue ea per quam terminus à se ipso primo producat.

CAPVT II.

An mediata prioritas nature eiusdem respectu sui possibilis sit?

5. **I**dest: an idem se ipsum mediata causare possit; siue an duæ causæ mutuo sibi causæ esse possint? Pars negatiua, si de mutua prioritate, & causalitate in eodem genere sermo sit, omnibus sanctissima est, & suaderi potest: primò authoritate Patrum, præsertim Gregorij Thaumaturgi disp. de anima ibi: *nisi forte ita quis insanias, ut id quod non est, eius quod est, causam esse affirmet: aut rursus cuius illud ipsum quod est, ex alio suspenderit, ut absque illo esse nequeat, eius ipsius, ex quo pendet, causam esse velit*: quæ verba mutua prioritatem saltem in eodem genere apertissime demonstrant. Secundo: quia si mutua illa causalitas, & prioritas non repugnaret; idemque in eodem genere sui ipsius causa mediata esset: sanè aliquid sui ipsius vera, & propria causa esset: siue, quod perinde est, immediata sui causa esse posset, ut intuitu perspicuum erit. Consequens autem absurdum esse cap. præcedenti ostensum est. Tertio: quia mutua prioritas in quo, siue temporis repugnat: ergo etiam mutua prioritas à quo, siue nature saltem in eodem genere repugnat.

6. Verum Thomistæ de mutua causalitate in diuerso genere diuerso modo philosophantur, eamque non repugnare arbitrantur: quos tamen impugnare arduum, & difficile non est. Primò à paritate rationis: siquidem mutua causalitas, siue prioritas in eodem genere iuxta ipsos repugnat: ergo etiam in diuerso genere: quæ enim vtrunque disparitatis ratio assignari potest? Secundo: quia mutua prioritas temporis, siue in quo omnino repugnat, siue inter res eiusdem generis, siue inter res diuersi generis intercedat: quò enim pacto tenebræ crastinæ luce hodierna posteriores tempore, eadem priores esse possunt, quantumvis lux, & tenebræ diuersi ordinis sint: igitur mutua prioritas, à quo, siue nature omnino repugnabit, siue in eodem, siue in diuerso genere sit. Tertio: quia in sententia Thomistica, cur stando rationi Spiritus Sanctus in diuerso genere principij Patre, & Filio mutuo prior esse non posset? Demum: quia iuxta aduersarios pro priori nature, quo accidentia in genere causæ dispositiue formam ignis antevertunt, ad eamque disponunt, intelliguntur existentia dependenter ab omnibus suis causis: at non dependenter à forma ignis nondum existentis: igitur forma ignis causa efficiens esse nequit accidentium eorum, à quibus dispositiue causatur.

7. Opponunt Thomistæ, introductionem vnius formæ, & expulsionem alterius mutuo priores, & posteriores esse. Secundo, dispositiones ad formam ignis eam præcedere in genere causæ materialis, seu dispositiue, eamque subsequi in genere causæ efficientis. Tertio actionem creatiuam esse priorem in genere causæ efficientis suo termino, eoque in genere causæ materialis posteriorem esse, in eoque suscipi. Quarto, contritionem, qua quis ad gratiam disponitur, ab eo procedere effici-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

cienter; ea que priorem, & posteriorem esse. Quintò demum, actum charitatis in instanti, quo urget præceptum diligendi Deum, esse causam, ut in eo instanti gratia conferretur: utpote quæ amitteretur, si in eo instanti charitatis actus à Deo præceptus non eliceretur: at eundem actum à gratia produci, eaque posteriorem esse. Verum hæc argumenta non vrgent. Ad tria prima decursu Philosophiæ constabit. Ad duo postrema argumenta Theologica respondeo, actum contritionis, & actum charitatis præceptum ab auxilio extrinseco non à gratia, aut charitatis habitu effici. Sed de his latius alibi.

8. Recentiores nostri aliter mutuam prioritatem defendunt, censentque duobus ignibus à Deo productis fieri posse, ut pro posteriori signo nature ignis A. per secundam actionem ignem B. producat, & e conuerso: cum enim alteruter ignis à Deo adæquatè, & sufficienter producat: quid vetat, pro posteriori vnum produci ab alio per secundam actionem; siquidem ab alio pro priori nature à Deo productus independet: aut quid vetat, pari ratione alium à priori per secundam actionem produci? Contra tamen: quia implicat, aliquid causare aliud per secundam actionem: siquidem secunda illa actio rem existentem supponit, & ob id secunda appellatur: igitur ad hoc, ut existat, determinare nequit: ac proinde nec existentiam rei causare. Consequentia perspicua est: quia si secunda illa actio rem existentem essentialiter supponeret, ad eius existentiam determinare, eamve causare non posset, ut aduersarij fatentur, & merito: alias cur creatura aliqua ad existentiam Dei determinare non posset, quamuis Deum existentem essentialiter supponat: igitur actio in euentu, quo rem existentem hinc, & nunc supponit, ad eius existentiam hic, & nunc non determinabit. Deinde: mutua prioritas temporis etiam assignatis eidem rei duabus durationibus adæquatis omnino repugnat, ut intuitu perspicuum erit: igitur etiam mutua prioritas nature ne munere plurium actionum adæquatarum, primæ videlicet, & secundæ possibilis erit.

CAPVT III.

Quatenus prioritas temporis, & natura distinguatur.

9. **P**rima sententia est, eas distingui, velut superius, & inferius; aut speciem, & genus: ad modum, quo homo, & animal distinguuntur, & non velut duas species, aut duas rationes æquè immediatas eidem rationi communi: ad modum, quo species hominis, & species Leonis distinguuntur: quemadmodum enim omnis homo est animal, & non è contrario: ita iuxta hanc sententiam omnis prioritas temporis duarum rerum est prioritas nature inter durationes earundem, & ea, qua duratio vnius rei durationem alterius nature antecedit: è conuerso verò omnis prioritas nature prioritas temporis non est, ut in causa, & effectui mutuo coruicis cernere est: vnde vtraque prioritas tanquam superius, & inferius more hominis, & animalis comparantur. Hanc sententiam Recentiores ingenio nobiles tuentur. Quorum vnicum fundamentum est: quia, quod res aliqua sit prior intentionaliter, siue in cognoscendo alia, est prioritas nature vnius cognitionis ad

P 2 aliam

aliam: ideo enim in demonstratione à priori causa est prior intentionaliter, siue in cognoscendo, quàm effectus: quia cognitio causæ est prior naturæ cognitione effectus, eamque infert, atque concludit: igitur similiter, quod aliqua res sit prior tempore, seu duratione, quàm alia: est sola prioritas naturæ vnius durationis ad aliam: igitur omnis prioritas temporis est prioritas quædam naturæ, licet non è conuerso: ac per consequens velut species, & genus comparantur.

10.

Secundò: eadem sententia ex Durando in 2. q. 2. suaderi potest: quoties vna duratio est prior naturæ, quàm alia duratio; res, quæ durant, ita institutæ sunt, vt vna sit prior tempore, quàm alia: igitur omnis prioritas temporis est prioritas naturæ durationum, quàmuis non è conuerso: ac proinde tanquam superius, & inferius comparantur. Antecedens suadetur: quoties vna duratio est prior naturæ, quàm alia inter res etiam, quæ durant, vna est prior duratione, quàm alia: sicut si vna duratio sit maior alia, & illam excedat, inter res, quæ durant; opus est, vt altera alteram duratione excedat; vnaque plusquam alia duret: at rem aliquam esse priorem duratione, quàm aliam, est esse illam priorem tempore: haud secus ac rem aliquam excedere aliam duratione, est excedere illam tempore, & plus temporis conficere: ergo &c. Tertiò: expendo pro eadem sententia Clementem Alexandrinum 8. Stromat. pag. penult. ibi: *quia non potest idem simul, & tempore esse prius quoad materiam, quatenus est causa, & tempore esse posterius, quatenus est opus causa*: quasi diceret, catenus aliquid esse prius, aut posterius tempore, quatenus est causa, vel effectus, siue prius, aut posterius naturæ.

11.

Cæterum: secunda, & contraria sententia, nimirum prioritatem temporis duarum rerum non esse prioritatem naturæ durationum, quibus eiusmodi res pollent, & ambas prioritates velut rationem superiorem, & inferiorem neutiquam comparari, facile suaderi potest: quia ordo, siue prioritas naturæ est ordo causæ, & effectus: at duratio prior tempore ex natura rei nequit esse causa eius durationis, quæ sequutura est, cum ambæ in eodem instanti non coëxistant, nec diuinitus possint: igitur altera prior naturæ, quàm altera, esse nequit: ac per consequens in eiusmodi prioritate naturæ prioritas temporis sita esse nequit. Secundò, quia probabilius est, creaturam permanentem ab æterno produci, & Deo coæuam existere posse: at duratio Dei ab eius omnipotentia realiter indistincta durationem eius creaturæ causaret, eaque prior naturæ esset, quin tamen Deus prior tempore eiusmodi creatura esset: igitur prioritas naturæ durationum non est prioritas temporis rerum, quæ durant.

12.

Tertiò: quotiescunque causa aliqua effectum suum producit, duratio causæ in hoc instanti est prior naturæ duratione effectus in eodem instanti: at non quotiescunque causa effectum producit, eo prior tempore est: igitur prioritas illa naturæ prioritas temporis non est. Maior perspicua est: quia duratio causæ in hoc instanti eam ad operandum in hoc instanti complet ex natura rei: igitur est prior naturæ effectui, & eius duratione. Tandem à paritate rationis: quia prioritas quoad locum non est species prioritatis naturæ, nec rem aliquam loco priorem alia esse in eo situm est, quod vbicatio vnius vbicationem alterius naturæ

anteuertat: ergo similiter &c. Antecedens suadetur: tum quia vnum elementum est prius loco, quàm aliud elementum sibi contrarium: at vbicatio vnius vbicatione alterius prior naturæ non est: quemadmodum enim vnum elementum aliud sibi contrarium non causat, sed destruit: ita similiter vbicatio vnius vbicationem alterius causare, aut conseruare non poterit, sicut ad prioritatem naturæ oportet.

Ad primam rationem contrariam respondeo: cognitio vnius obiecti cognitione alterius obiecti prior naturæ, eiusque causa esse potest: vnde prioritas in cognoscendo in eiusmodi prioritate naturæ cognitionum consistere poterit: at fieri nequit, vt duratio anterior sit causa durationis posterioris, eamque natura anteuertat: atque adeo prioritas temporis in eiusmodi prioritate naturæ sita esse nequit. Ad secundam rationem respondeo, falsò in ea supponi prioritatem temporis consistere in prioritate durationis quomodolibet intellecta: siquid rem aliquam esse priorem duratione respectu alterius, æquiuocè, & bifarià sumi potest. Primò, vt sit idem, ac durationem vnius rei esse priorem naturæ duratione alterius, & ita cum prioritate temporis non coincidit. Secundo, vt sit idem, ac durationem vnius rei esse priorem tempore duratione alterius: & ita non differt à prioritate temporis, qua vna res durans aliam antevertit. Ad tertiam rationem respondeo, D. Clementem solum voluisse causam vt plurimum anteedere etiam tempore effectum: quod verissimum est, verum nobis officere nequit.

13.

TRACTATUS V.

De propinquitate causæ in communi.

CAPVT PRIMVM.

An, aut quatenus causa in distans operari possit?

PRIMA sententia est, causam à passo omnino distantem in eo aliquid immediatè operari posse, esto nihil in medio operetur: ita cum Scoto Scotistæ omnes, necnon Auicenna, Okamus, Gabriel, & alij Nominales apud Patrem Suarez disp. 18. Metaphys. sect. 8. n. 2. Secunda sententia est, causam à passo omnino distantem nihil in eo immediatè operari posse, quantumuis aliquid in medio prius operetur: ita cum S. Thoma 1. p. q. 8. art. 1. & 3. Caiet. Capreol. Ferrara, & plerique Thomistæ, quibus extra scholam Thomisticam Durandus, Molina, Conimbricenses, aliique plures adherent. Tertia sententia & inter duas priores media, est, causam efficientem creatam immediatè quidem operari posse in passum à se omnino distans, si tamen prius natura aliquid in medio operetur: secus vero si nihil in eo operetur. Hæc sententia à P. Suarez disp. 16. Metaphys. sect. 8. defenditur, & à P. Hurtado disp. 9. Physicor. sect. 6. & P. Arriaga d. 7. Physic. sect. 6. & inter Philosophos, ac Theologos nostræ Societatis hac tempestate non solum communis, verum etiam vnanimi, & pleno fermè

fermè consensu recepta est. Cuius sententia, quæ proculdubio verior est, prima pars contra D. Thomam, & assecuta probatur. Primò: quia si totus mons flammis correptus ardeat, in maiori distantia calorem producet, quam si solæ primæ arbores in supercilio montis collocatæ ardeant: vnde non solum primæ montis arbores, verum etiam mediæ, & vltimæ in distans operabuntur: at non mediâtè solum: ergo immediâtè. Maior experientia ipsa testatissima est. Minor perspicua est: quia operari solum immediâtè est operari immediâtè in spatio sibi contiguo: & effectum in eo spatio productum alium sibi similem, licet magis remissum prope se producere: & hunc alium; & sic vltius, donec paulatim actiuitatis sphaera minuat: at hoc pacto mediæ, & postremæ montis arbores in distans non operantur: si quidem spatium iis contiguum ignibus collucet, arboribusque accensis occupatur, vt supponimus: ignis autem in alium ignem non agit, iuxta illud philosophicum axioma: *simile non agit in simile*: quare mediæ, & vltimæ montis arbores in spatio sibi immediato nihil operantur: vnde si aliquid operantur, vt non operari nequeunt, sanè operabuntur immediâtè in distans.

2. Dices primò, hanc rationem ita sententiam Thomisticam oppugnare, vt sententiam Scotificam, nimirum agens operari posse in distans nihil operando per medium propugnet, atque tueatur: quare in Scyllam, (vt aiunt) incidimus, dum Carybdim vitare cupimus. Respondeo, causam aliquam posse operari in distans, quin operetur in medio, si per accidens inueniat productum in medio effectum, quem producere debebat: idque ratione supra posita apertè probari. At per se loquendo, & absque eo, quod in medio effectum à se producibilem antea productum reperiatur, nullam causam in distans operari posse, quin in medio operetur: in quo solo nostrum cum Scotistis dissidium est, vt inferius constabit. Dices secundò: ob totius montis incendium in maiori distantia calorem produci, non quod mediæ, & vltimæ montis arbores in distans operentur, sed quod primæ montis arbores quidquid à tergo operatur: erant, si solæ arderent, omne id versus aliam partem flammis non correptam operentur: quare arbores mediæ, & vltimæ ad productionem caloris in maiori distantia conducunt, non tam operando, quam impediendo actionem primarum arborum versus aliam partem: Contra tamen primò: quia solas primas montis arbores in tanta distantia operari, & sphaera adeo longe, latèque diffusa gaudere, incredibile est. Contra secundò: quia esto totus ille calor à primis montis arboribus proficiscatur, vt hac solutio contendit: tamen à sola prima earum superficie eum oriri improbable est: igitur primarum arborum mediæ, & vltima superficies in distans operantur: cum ergo non operentur aliquid in medio, nimirum in prima superficie de se in summo calida: sanè immediâtè in distans operabuntur.

3. Dices tertio, montem vndequeque flammis correptum in maiori distantia calorem producere, quam si solæ priores eius arbores flammarent: non quod mediæ, & vltimæ montis arbores in distans operentur, sed quod in spatiis sibi contiguis exhalationes quasdam accendant, quæ per aëra sparsæ in spatiis remotioribus calefa-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

ciunt: Contra tamen primò: quia aëre omnino tranquillo, ac quieto, & nullo vento flante, qui eas exhalationes igneas longum per inane deferat; adhuc mons accensus in maiori distantia calorem producet, quam si solæ primæ eius arbores arderent. Contra secundò: quia fax decem librarum in longè maiori distantia illuminabit, quam prima eius superficies ne vnus quidem libræ: at hoc ideo esse nequit, quia fax exhalationes quasdam lucidas à se longè, latèque dimittit: aliàs etiam sol easdem à se dimitteret, ac proinde illuminando decrederet.

4. Secundo eadem verioris sententiæ pars probatur: quia candor verbi gratia parietis species intentionales in potentia visiva à se distanti immediâtè producit: igitur agens operando per medium in distans immediâtè operari potest. Antecedens suadet: quia candor parietis mediis solum speciebus per aëra diffusis species intentionales sui in potentia visiva non producit: ergo immediâtè, siue per actionem à se proxime fluentem eas potentia visiva imprimit. Hoc etiam antecedens perspicuum est: quia vna species impressa, aut nullo modo aliam immediâtè producere potest; aut certè se sola, & sine concursu immediato obiecti per eam representati aliam speciem producere nequit: aliàs cur interiecta manu inter oculos, & candorem parietis species, quæ ad latus sunt, alias candoris species inter manus, oculosque non producant, & hæc rursus alias: quo fieret, vt candorem cernere possem, quantumvis interposita manu inter eum, & oculos: quod tamen sensui, & experientia repugnant. Hoc apertè declarari potest exemplo lucis, quæ quia alterius lucis immediâtè productiva est, interposita manu inter oculos, & lucernam, sanè lux ad latus radians in spatio, quod est inter visum, & lucernam, lucem aliam producit.

5. Huic argumento censet non nemo responderi posse, species intentionales aliarum specierum sui similium adæquatè productivæ esse: ceterum eius ingenij esse, vt operari nequeant, nisi linea recta, quæ recta sit respectu primi agentis, à quo procedunt: quo fiet, vt species ad latera sparsæ in spatio oculos, manusque interiecto alias candoris species producere nequeant: ab hac tamen regula species reflexas deducunt, quas inquit, operari posse linea, quæ respectu primi agentis, à quo deriuantur, directa non sit. Verum hinc prima huius solutionis impugnatio emergit: siquidem species faciei, v. gr. in speculo refracta alias species sui similes ad oculos remittit: vbi non solum non operatur linea recta respectu primi agentis, verum etiam linea omnino opposita, & aduersa: ergo à fortiori species directæ operari poterunt linea, quæ respectu primi agentis, à quo remittuntur, obliqua sit, & non recta: vbi semel species intentionales aliarum adæquatè productivæ sint. Deinde impugnatur ea solutio: quia quod species nequeant nisi linea recta, quæ eiusmodi sit respectu primi agentis, à quo diffunduntur, ideo præcisè est, quia se solis, & sine immediato concursu primi agentis eas producere nequeunt: aliàs cur ad operandum spatium à primo agente recta porrectum sibi præfigerent.

6. Tertio eadem nostræ sententiæ pars probatur: quia luna lucem suam à sole mutuatur, vt constat ex deliquio lunæ, cui toties obnoxia est, quoties inter eam, & solem tellus interponitur: quæ

P 3 sanè

sane interpositio lunae eclipsem causare non posset, si luna lucem propriam, & à sole minimè mutuatā sibi vendicaret: at lunae lux non deriuatur à sole nec ab eo producitur mediata, siue media luce, quae lunae proxima; & contigua sit: cum hæc remissior sit luce lunari: igitur ea lux à sole immediate producitur, & deriuatur: ac proinde agens aliquod in distans immediate operari potest. Idem argumentum fieri potest in luce, in speculo, aut crystallo refracta, quae, cum luce intermedia, & sibi contigua intensior sit, non ab ea, sed à sole à se distanti accenditur.

7. Secunda pars nostrae sententiae contra Scotum, & affectas probatur: quia omnia agentia actiuitatis sphaera sibi praescribunt, & in certa quadam distantia, & non maiori operari possunt: at si operari possent in distans non operando per medium, nullam actiuitatis sphaeram sibi praestituerent, & in quauis distantia operari possent: ergo, &c. Maior experientia euidens est. Minor suaderetur: quia si agentia naturalia, ut agant in passum distans, in medio operari non debent: quid refert spatium, quod inter ea, & passum interijcitur, esse paruum, aut magnum, ut in eo operentur? qua ratione intellectus obiectum in quauis distantia intelligere potest, & siue spatium inter illum, & obiectum sit magnum, siue paruum: eodem modo illud percipere: nimirum quia ut intellectus obiectum distans intelligat prius ea, quae in medio sunt, intelligere in illius virtutem suam defatigare non debet. Secundo eadem nostrae sententiae pars suaderetur: quia clausa cubiculi fenestra sol cubiculum illuminare nequit: at huius nulla alia ratio esse potest, nisi quia sol nequit lucem in cubiculo producere, quin eam in medio producat: eam vero in medio producere nequit, si fenestra clausa; atque adeo lucis incapax sit: igitur sol lucem in distanti producere nequit, quin eam in spatio intermedio producat: ac per consequens quoduis aliud agens, &c.

8. Respondentaliqui, solem in visceribus terrae mineralia producere, quin tamen ea in medio producat: igitur quantumuis sol, &c. aut aliter, ut sol in visceribus terrae mineralia producat, satis est, ut qualitates accidentarias à mineralibus distinctas in medio producat: igitur ut sol cubiculum illuminare possit, satis erit, ut calorem aliamque qualitatem à luce distinctam in medio producat: at quantumuis clausa fenestra lucem in medio producere nequeat; ceterò calorem, cuius fenestra capax est, aliamve qualitatem in medio producere poterit: cur ergo ea producta lucem in cubiculo eius fenestra clausa producere nequeat, si aliunde non obstat, aut si ratio a nobis allata spectetur?

9. Hæc obiectio nos cogit, ut explicemus; quo pacto agentia in medio agere debeant ad hoc, ut in distans actionem traiciant: agentia ergo naturalia actione continuata per medium agere debent, ut in distans operentur: quod ita intelligendum non est, quasi actio per medium diffusa partes eiusdem rationis, aut inter se unitas habere debeat: sol etenim in corporibus caelestibus solam lucem; in aere lucem, & calorem; in penetralibus terrae, non lucem, sed calorem, & siccitatem, aliasque qualitates, & medijs ijs plures formas substantiales producit: quare actio per medium diffusa debet esse continuata per subor-

dinationem, & causalitatem: ita ut qualitas in vicino producta aliam qualitatem eiusdem, aut diuersae rationis in longinquo producat, & hæc aliam, & sic de reliquis, donec ad passum principale ab agente distans perueniatur: cuius ratio est, quia actio, qua agens ad terminum à se distantem producendum paulatim pergit, est via quadam ad terminum: unde continuata esse debet, sicuti exposuimus. Cum ergo nulla qualitas inferior lucem producere possit; sed potius lux calorem, aliasque qualitates inferiores producat, ut experimento compertum est; mirum accidere non debet, quod sol medio calore, aliamque qualitatem inferiori in fenestra clausa producta ad productionem lucis in cubiculo pertingere nequeat: si enim ita pertingeret, eius actio per medium diffusa non esset continuata per causalitatem, & subordinationem: at quantumvis Sol mineralia in extremis terrae partibus non producat, sed calorem, siccitatem, aliasque qualitates, quia tamen hæc dispositiones sese ipsas inuicem per medium producunt; sanè actio solis usque ad viscera terrae, in quibus tandem mineralia producuntur, quodam modo continuata est.

CAPVT II.

Argumenta contraria solvuntur.

10. Obijciens contra primam nostrae sententiae partem ex Capreolo in 1. dist. 87. ad 8. Agens est quodammodo actus ipsius passi, & passum est quodammodo in potentia ad ipsum agens: at actus, & potentia omnino indistantes esse debent: ergo & agens, & passum. Obijciens secundo ex Molina 1. p. q. 8. art. 1. disp. 2. illud Actorem cap. 17. ibi: *quamuis non longe sit ab unoquoque nostrum, in ipso enim viuimus, mouemur & sumus*: nec non illud Davidis Psalm 138. ibi. *quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam: si ascendero in caelum, tu illic es? si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*. Quibus Scripturae locis asseritur, Deum praesentem nobis esse, ubicumque simus; quia in nobis operatur: at hæc nulla esset, si agens aliquod in distans operari posset. Obijciens tertio ex P. Vasquez tom. 2. in 1. p. disp. 189. cap. 2. quia Angeli ab omnibus censentur praesentes esse corporibus assumptis, in quibus loquuntur, & operantur; & Dæmones energumenis, qui ab ijs vexantur: non alia ratione, nisi quia Angeli, & Dæmones in ijs corporibus operantur: at hæc ratio nulla esset, si agens in passum à se distans operari posset.

Ad primum respondeo: agens non est actus secundus, & formalis respectu passi, sed actus primus, & efficiens: nec maiori proprietate passum respectu agentis potentia est: quare non est, cur agens, & passum indistantes esse debeant; cum solum actus formalis, & secundus potentiae in eodem genere praesens esse debeat. Ad secundum respondeo, Paulum testimonio adducto sermonem habere, non de praesentia, aut indistantia physica, sed de sola praesentia intentionali. quia Deus à nobis cognosci facile potest: Athenienses

nienfes enim cæcitratis arguit, eo quod Deum, cui viuere; mori, & operari velut primo Authori debeant, minimè agnoscerent: cum tamen ex eius effectis cum facile agnoscere possunt. Regius autem Vates sermonem habet de præsentia intentionali, qua Deus cuncta penetrat, intelligit, & prouidet, vt Hieronymus, Genebrardus, Euthymius, Chrysostom. Bellarminus, & alij docent: & ex ipso Psalmsi argumento, & initio colligitur ibi: *Domine probasti me, & cognouisti me: tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam, intellexisti cogitationes meas de longe, &c.* Hæc autem præsentia intentionalis, qua Deus vbique est, rectè colligitur ex eo, quod Deus vbique operetur: cum Deus quod operatur, id cognoscere necessario debeat. Quia vero complures Theologi cum D. Thoma 1. p. q. 4. art. 1. censent ex iis locis colligi immensitatem Dei, eiusque præsentiam physicam spatiis omnibus, quotquot in infinitum diffusa sunt: ideo si manus, dicitur, causam adæquatam non posse non esse indistantem à passio, in quo operatur: cum ergo Deus vbique aliquid adæquate operari possit: ideo necessario vbique est: causa vero creata nihil adæquate, & sine consortio Dei operari potest: ac proinde non postulat indistantiam à passio, in quo operatur. Ad tertium respondeo: Angeli corpora, siue vera, siue phantastica mouere, aliò modo in iis operari possunt, quantumvis ab iis distent, vt Scotus, Okamus, Gabriel, & Herueus in 1. dist. 37. apud P. Suarez disp. 18. sect. 8. perspicue tradunt: quare corporibus præsentibus eos esse ex eo, quod in iis operentur, coniecturaliter tantum colligi, non certo deduci potest: cum enim alicubi esse debeant, ubi vero inter non sint, clarè non constet; ibi certè eos esse credibilius est, ubi operantur: hæc autem ratio coniecturalis valet, esto Angelus, & quoduis agens in distans operari possit.

12. Obiicies primò contra secundam nostræ sententiæ partem. Basiliscus hominem à se distantem visu interimit, & oculus puerum à se distantem fascinat: & lupus hominem à se prius visum locutione ad tempus priuat: at eæ causæ hos effectus nociuos in distans operantur, quin in medio operentur: nec enim aëri intermedio nocent, in eoque qualitatem aliquam ei nociuam producant. Obiicies secundò: magnes ferrum à se distans attrahit, in eoque qualitatem aliquam eius attractiuam producit: at nihil in medio operatur, aerem enim medium ad se non attrahit. Deinde torpedo aquis immersa piscatoris à se distantis manum torpore afficit, piscesque alias à se distantes eodem torpore afficit, easque hac arte capit, & vescitur, vt tradit Aristoteles lib. 9. Histor. animal. cap. 37. at nihil in medio operatur: quid enim illud esse potest? Obiicies tertio: phantasia in cerebro residens mouet, & alterat appetitum in corde existentem, & à se distantem: & appetitus etiam manus, pedesque à se distantes mouet: at nihil in medio operantur: appetitus enim manus, pedesque mouens reliquum corpus interiectum non mouet, vt experimento constat: phantasia etiam appetitum cordis mouens nihil in medio prius operatur: quid enim illud esse potest? Rursus: Angelus alteri Angelo à se distanti loquens, eique sensus suos exprimens aliquid in eo operatur: at nihil in medio operatur: an enim cum medio sermocinatur, eivè se-

creta sua pandit?

Cæterum nè hæc vrgent. Ad primum respondeo: Basiliscus, fascinantis oculus, & lupus homini à se viso nocent, qualitatēque noxias in eo producant: cæterum easdem qualitates fundendo prius per medium aera: quia vero aer intermedius non habet humores, qui putrefieri possint: ideo eæ qualitates ei perceptibiliter nocere nequeunt, estd enim non nihil fortè inficiant. Ad secundum respondet Alexander lib. 2. question. natural. magnetem in ferro distantem nullam qualitatem attractiuam producere, illudque non tam attrahi à magnete, quàm innata virtute, & naturali pondere se se ad magnetem velut ad centrum mouere. Verum hæc solutio displicet: tum quia si ferrum innata virtute magnetem quasi centrum peteret, in quauis distantia ad eum moueretur, vt in elementis cernere est: ignis enim in infimis terræ cauernis clausus sursum erumpit, & portio terræ quantumvis euecta deorsum proruit: at ferrum in quauis distantia ad magnetem non pergit. Tum quia si ferrum propria, & innata virtute ad magnetem se se moueret, eadem motio fieret, esto ferrum ingentis esset molis, & magnes minimæ, & exiguæ: quid enim obesse potest exiguitas magnetis, si magnes ferrum non mouet, nec attrahit: at contrarium experientia exploratum est. Tum demum: quia si magnes, cepa, aut allio, aut sanguine hirci limatur, ferrum nequitiam attrahet: ergo quia inde virtus eius attractiua debilitatur. Quocirca melius respondetur, magnetem ubi ferrum attrahit, aliquid in eo, necnon in medio operari: cæterum magnes ob id medium ad se non attrahit: quia non qualitatem attractiuam, sed aliam diuersæ rationis per medium diffundit: vel quia non qualitatem per medium spargit, eius qualitatis vis attractiua non est respectu aeris, sed respectu ferri ob specialem eius dispositionem: quæ ratione species impressæ per aera diffusæ ei perinde ac visui obiectum non representant. Ad exemplum torpedinis similiter dicendum est, eam agere per medium, vt docet Plinius apud Patrem Suarez supra num. 26. ibi: *odore, & quadam aura sui afficit membra.* Quibus verbis insinuat, torpedinem quandam sui auram, atque mephitim per medium exhalare.

Ad tertium respondeo phantasiam neruis coniunctam eorum ministerio humores ad cor vsque alterare, & mouere: quare aliquid per medium agere, ubi appetitum cordis à se distantem mouet. Deinde appetitus qualitates quasdam loco motiuas, & impulsiuas per medium corpus ad manus pedesque traiecit: ideo vero corpus intermedium non mouent: quia earum vis loco motiua non respectu corpus intermedij, sed respectu manuum, pedumque est. Secundò etiam dici potest, nec phantasiam efficienter de obiecto ad obiectum mouere appetitum: neque appetitum de loco ad locum mouere corporis membra distantia, sed ipsum appetitum per quandam sympathiam cum phantasia, & corporis membra per similem cum appetitu sympathiam se se mouere: quare cum in præsentia in distans operatio non sit: quid mirum si per medium nihil agi debeat? Ad id quod adducitur de locutione Angelica, in præsentiarum dicendum est, eam consistere in actu voluntatis, quo Angelus loquens vult vt audiens secretum sui cordis noscat: Deus

autem intuitu huius actus tenetur concurrere cum specie impressa eius secreti in Angelo auctante præsupposita ad cognitionem, qua de eiusmodi secreto certior fiat; secluso vero eo voluntatis actu Deus eiusmodi concursum præstare non tenetur, sed potius cohibere: id enim consentaneum, ac debitum est commercio, quod Angeli, velut creaturæ rationales postulant. Quare Angelus Angelum à se distantem alloquens nihil in eo efficit: cur ergo per medium operari debeat?

15. In calce huius tractatus, & capitis sciscitabitur fortasse aliquis: an approximatio agentis respectu passi, omnium consensu, ad operandum requisita, requiratur tanquam conditio prævia ad effectum, & non solum concomitans? Pater Arriaga disput. 7. Physicor. sect. 6. partem negantem manifestam arbitratur: quia cum vnum corpus mouet aliud, approximatio localis vtriusque in eorum vbitatibus sita est effectus motus; ergo non est conditio ad motum prævia: cur ergo ad alias operationes conditio prævia esse debeat? Verum opposita, & communis sententia mihi magis probatur: quia approximatio intentionalis, siue representatio obiecti non concomitanter, sed præui ad agendum intentionaliter, siue amandum requisita est: ergo approximatio physica non concomitanter, sed præui ad agendum physice requisita erit. Secundo: quia ideo ignis calefacit lignum, quia ei positiue approximatur, non verò è conuerso: ergo approximatio est conditio ad calefactionem præui, & antecedenter requisita: hæc enim irreciproca causalis inter res realiter distinctas, naturalis antecessoris certissima index est: & quidem alias omnes conditiones ad agendum præui de medio tolli poterunt. Quod autem in contrarium Arriaga adducit, momenti non est: sicut enim licet iuxta ipsum naturam ad reliquos effectus producendos subsistentia, velut conditionem præui indigeat; ad producendam tamen ipsam subsistentiam ea velut conditione præui ad se ipsam non eget: ita similiter quamuis vnum corpus ad mouendum aliud, illudque sibi approximandum approximatione locali, velut conditione præui non eget: inde tamen minime colligi poterit, eam ad reliquos effectus conditionem præuiam non esse.

TRACTATUS VI.

De unitate causæ in communi.

CAPVT PRIMVM.

An causa totalis respectu effectus eiusdem vna tantum esse debeat?

1.

E causa partiali proculdubio est, eam respectu vnius effectus non vnam tantum, sed multiplicem tam in eodem, quam in diuerso genere esse: deinde duas causas materiales totales respectu vnius formæ naturaliter repugnare exploratum est: alias eadem forma in duobus ho-

minibus, aut equis esse, & eorum materias informare posset. Rursus duas formas, siue duas causas formales adæquatas in eodem subiecto esse, si formæ substantiales sint, naturaliter repugnat, vt lib. 2. edocuius: secus verò si accidentariæ sint, cum eadem anima verbi gratia intellectionem, & volitionem actus, & habitus vocationem, & durationem suscipiat. Quare an respectu vnius effectus vna tantum causa totalis esse debeat: siue, vt alij loquuntur, an ad eundem effectum due causæ totales concurrere possint in sola causa efficienti, & finali locum habere potest: in quibus etiam animaduertendum est, sermonem non esse de causis totalibus in actu primo, siue de causis de se sufficientibus ad hoc, vt alterutra se sola effectum produceret: sic enim compertum est, duas eiusdem effectus causas totales, imò infinitas syncategorematicè esse posse: vnde solum questio est de causis totalibus in actu secundo: quarum videlicet quævis actione totali, & se sola ad effectum sufficienti gaudeat. Quo constituto:

2. Affero primò, causam efficientem totalem de potentia Dei absoluta respectu vnius effectus vnam tantum esse non debere, sed plures esse posse: ita cum P. Valentia tom. 4. disp. 1. quest. 3. punct. 3. & Patre Suarez 1. Metaphys. disp. 26. sect. 4. num. 14. plerique DD. nostræ Societatis. Probatur primò: quia effectus supernaturaliter prodire potest à causa efficienti, à qua naturaliter produci nequit; gratia verbi gratia ab aqua, vt inferius ostendam: ergo quamuis naturaliter produci nequeat effectus à duplici causa totali, tamen ab ea supernaturaliter produci poterit. Secundo quia eadem numero forma in duabus materiis adæquatè distinctis suscipi, ab iisque in genere causæ materialis totaliter causari diuinitus potest, esto naturaliter nequeat: haud secus ac, quod non minus est, forma ab omni causa materiali diuinitus absolui potest: ergo similiter idem effectus à duplici causa totali diuinitus produci potest, tametsi naturaliter nequeat. Tertio: vnicum corpus à duplici vocatione totali diuinitus à posteriori dependere potest, vt ex mysterio Eucharistiæ constat: ergo similiter idem effectus à duplici causa totali diuinitus à priori dependere potest.

3. Affero secundò: causam efficiens totalis naturaliter & de potentia ordinaria respectu vnius effectus vna tantum, & non multiplex esse debet. Hæc conclusio, quæ teste Suarez vbi supra omnium fermè Philosophorum est, in hunc modum probatur: quia sicut natura necessaria prouidet, ita superflua abhorret: at vna causa totalis respectu vnius effectus sufficit, & due superfluant: igitur due à natura abhorrent, siue naturaliter repugnant. Huic argumento respondent nonnulli: primò duas causas totales in actu secundo: siue, quod perinde est, duarum causarum duas actiones totales non esse superfluas: quia necessariae sunt ad hoc, vt vtrique causa virtutem suam ostenderet, quam certè neutra tantundem ostenderet, si effectum inadæquatè solum produceret. Secundo alij respondent, eas actiones totales superfluas non esse: quia ad perfectionem vtriusque causæ necessariae sunt: siquidem vtrique causa minus perficeretur per actionem, si inadæquatè tantum ageret, quam si adæquatè, & totaliter ageret, ex his solutionibus prior actionem esse

esse extrinsecam agentis, posterior esse intrinsecam supponit. Tertio alij ab utroque præcindunt, & respondent, eas actiones totales superfluas non esse: quia quavis earum necessaria est, vt per eunte altera effectus non pereat, sed in rerum natura consistat.

4. Verum hæc omnes solutiones eodem argumenti genere everti possunt: siquidem eadem ratione dici posset, eandem causam duplici actione totali in eundem effectum concurrere posse: quod etiam aduersarij negant, & de se manifestè absurdum est: alias eadem causa ad eundem effectum concurrere posset triplici actione totali, quadruplici, sextuplici, & sic vltèrius; donec agentis tota actiuitas exhauriretur: cur enim vbi in vna actione totali status non sit, in vno potius, quàm in alio actio actionum totalium numero listi oporteat? Sequela verò ad homines perspicua est: etenim duarum actionum totalium ab eadem causa versus eundem effectum prodeuntium quavis necessaria esset, vel ad maiorem ostentationem virtutis effectricis; vel ad maiorem eius perfectionem intrinsecam, vel ad hoc, vt per eunte vna actione effectus per alium existeret: vnde neutra earum superflua esset. Eodem argumento probari posset contra aduersarios, idem corpus, vbi ad locum mouetur, per duplicem vbiocationem totalem in eo naturaliter constitui posse: & eandem materiam per duplicem causalitatem materialem totalem formam naturaliter sustentare posse: aliaque id genus exempla afferri possent, quibus quidem adducta solutio infringi, & assertio nostra principaliter probari posset.

5. Secundò eæ solutiones impugnantur: quia vt aliquid non sit absolutè superfluum, neque natura illud rescare contendat, satis non est, vt ad aliquid necessarium sit: sic enim nihil absolutè superfluum, aut naturæ repugnans esset: cum nihil sit, aut esse possit, quod ad aliquid necessarium non sit: nimirum ad complendum numerum entium vniuersi, qui certè sine eo idem non esset: vel ad producendos suos effectus, si quos obtinet: vel ad existendum à suis causis, aliæque similia: quare illud absolutè superfluum, & naturæ repugnans, quod ad finem præcipuum, ad quem à natura destinatur, superfluum est: at si duæ causæ per actiones totales in eundem effectum concurrant, quavis earum actionum superflua erit in ordine ad præcipuum finem, ad quem à natura destinatur: igitur absolutè superflua erit; eaque, quam natura rescare contendat, quantumlibet necessaria sit ad perfectionem intrinsecam, aut extrinsecam agentis, aut ad supplendam alteram, si deficiat.

6. Minor huius discursus, in qua tora difficultas est, suadetur: quia finis præcipuus actionis est tribuere esse effectui: & quamuis per eam causa virtutem suam perficiat, aut ostendet: hæc tamen perfectio, & ostentatio suæ virtutis propter effectum est, & ad tribuendum ei esse præcipuè destinatur: nec inter aduersarios vllum comperio, qui præcipuum actionis finem insciatur, aut auscit in ordine ad hunc finem duæ actiones totales superflue sunt: cum duæ partiales ad tribuendum effectui sufficiant.

7. Quarto, & verosimiliter alij respondent, naturam per se quidem à superfluo abhorre, neque vnquam ad eius perfectionem causas aliquas destinare: ceterum eam per accidens superfluum

permittere, videlicet si causæ aliquæ ad eius productionem sufficientes per accidens coeant: quæ ratione monstra, in quibus plura redundant, & superfluant, homo v. g. triceps, qualem fuisse Geryonem antiquitas aut perhibuit, aut fabulata est, præter naturam, non tamen contra eam sunt: videlicet quia ad eorum productionem causæ naturales per accidens applicantur: igitur si per accidens duæ causæ eidem passo sufficienter applicentur ad hoc, vt quavis absente altera effectum adæquate produceret: non erit, cur ambæ simul per duas actiones totales naturaliter effectum non producant, quantumuis superflue sint: ea enim superfluitas à concursu per accidens plurimum causarum oritur: vnde non est, cur naturæ pugnet, esto ab ea non intendatur.

8. Contra tamen: quia monstra in plures partes non necessarias superflua, & redundantia, ideo naturaliter non repugnant: quia causæ naturales ad eorum productionem sufficienter applicatæ sunt, & si ea non producerent, aliunde virtutem suam exercere, & omissionem illam compensare non possent: cum enim semen sed solam organizationem corpoream producendam virtutem habeat: sanè si ad triplicis capitis v. g. organizationem producendam virtutem applicatam habeat, eamque ad superfluum euitandum non exerceat: certè aliunde eam exercere, aut omissionem illam compensare nequibit: at si duæ causæ, duo v. g. ignes eidem passo sufficienter applicentur ad hoc, vt alteruter illud totaliter calefaciat, tamen esto alteruter in eo calorem totaliter non producat, sed potius concursum suum attemperet: adhuc versus aliam partem virtutem suam exercere, & per intensiorem, aut per extensionem compensare quod omittit, optime potest: ergo non est, cur duæ illæ causæ per duas actiones totales, & monstrosas in eundem effectum concurrant: quare cum supra plures actiones totales respectu eiusdem effectus naturalis repugnare docuimus, eo quod superflue sint; addendum insuper est, & quia ea superfluitas ad exercendam totam virtutem causarum sufficienter applicatarum necessaria non est.

9. Assero tertio: respectu eiusdem effectus duæ causæ finales adæquate in actu secundo naturaliter repugnant: ita P. Vasquez tom. 1. in 3. p. disp. 10. cap. 6. à num. 77. & probatur: quia naturaliter saltem repugnant duæ causæ efficientes adæquate in actu secundo respectu eiusdem effectus, vt nuper probatum est: ergo & duæ finales seruata proportionem. Rursus aut est sermo de finibus extrinsecis, aut intrinsecis: si de his; eos quidem nec naturaliter; nec, quod plus est, diuinitus esse posse duos adæquatos comparatione eiusdem effectus, manifestum est: quomodo enim vnus actus voluntatis duos fines adæquatos intrinsecè, & immediatè respicere possit? eo enim ipso, quod actus ille intrinsecè, & essentialiter vtrumque finem respiciat, sine vtròque in ratione obiecti, & finis ne diuinitus esse potest: igitur vterque est finis inadæquatus, & partialis actus: haud secus, ac ex actiones effectiue, partiales censentur, sine quibus simul sumptis effectus esse nequit: sin autem sermo est de finibus extrinsecis, id est, quos actus finaliter causatus non respiciat intrinsecè, aut immediatè, sed tantum mediante anteriori actu, à quo ducat originem: ita etiam perspicuum est, quod non possint naturaliter

raliter dari duo fines adæquati in actu secundo respectu vnus, eiusdemque effectus, nam v.g. cum electio aliqua materialis, & sistens intrinsicè in solo medio, oritur à duplicis finis intentione duplici: tamen si alterutra seorsum ab alia sufficeret ad dirigendam voluntatem, vt eligeret: tamen ambæ debent attemperare suum concursum in electionem: ita vt actio directiua vnus sit partialis, & non talis: actioque etiam, qua dirigit altera, consimiliter sit inadæquata, non vero adæquata, seu totalis: quemadmodum vsuuenit vt duarum causarum efficientium influ-xu ad eundem effectum.

CAPVT II.

Argumenta contraria solvuntur.

10.

CONtra primam assertionem opponunt Thomistæ, & Scotistæ; quorum plerique contrariam sententiam tuerentur. Effectus à duplici causa totali proficiscens, ab vtraque penderet, & non penderet: quæ implicatoria sunt: penderet quidem; quia omnis effectus à sua causa à priori pendet: non penderet, quia pendere à causa, est ea indigere ad existendum: at effectus à duplici causa totali ad existendum indigere nequit: cum alterutra ad tribuendam existentiam sufficiens sit. Respondeo, dependentiam bifariam sumi posse: nimirum pro eo, quod est habere esse ab alio siue cum indigentia alterius, siue sine illa: aut pro eo, quod est indigere alio ad habendum esse: causa ergo in priori sensu à duplici causa adæquata pendet: in posteriori vero ab ea non pendet: dependentia autem, & non dependentia in alio, alioque sensu prædicata contradictoria neutriquam sunt.

11.

Secundo sic arguunt alij: effectus procedens à duplici causa totali esset duplex, & non esset duplex realiter: consequens repugnat: ergo & id vnde sequitur. Prior pars contradictionis, quæ sequi intenditur, est manifesta: nimirum effectum non fore duplicem, sed vnum: hoc enim vtrinque supponitur. Posterior pars suadetur: primo quia effectus ille haberet totum suum esse ab alterutra causa seorsim: totum autē esse ab vna seorsim, & totum esse ab alia seorsim sunt duo esse, vt vocula seorsim videtur manifeste denotare: effectus ergo foret non vnus, sed realiter duplex. Secundo, id præstarent actiones adæquate in actu secundo, quod causæ adæquate possunt præstare in actu primo: hæc autem duos producere valent effectus: illæ igitur si darentur, duas producerent re ipsæ: effectus ergo ab eis promanans duplex esset. Tertiò vt actio essentialiter ponit entitatem effectus in genere causæ, aut causalitatis efficientis: ita etiam essentialiter ponit esse actum, siue productam in genere causæ formalis: & actio adæquata nequit esse multiplex, & gemina: quin esse actus, & productus sit multiplex: siue, quod perinde est: quin per eam effectus sit bis actus, ac productus: similiter ergo geminari nequit, aut multiplicari, quin entitas effectus eandem multiplicitatem, ac geminationem subeat.

12.

Respondeo negata sequela, quoad posteriorem eius partem. Ad primam probationem contrariam dicendum est, voculam illam, *seorsim*,

qua tota nititur arguere multiplicitatem, & geminationem in eo solo supra quod appellat. At cum dicitur, effectum procedere posse adæquate in eodem instanti reali, & habere posse totum suum esse ab vna causa adæquata seorsim, eiusmodi particula, *seorsim*, appellat non supra entitatem, aut esse effectus, sed supra eius causas adæquatas, earumque causalitates: vtrarumque ergo multiplicitatem, & distinctionem arguit, non vero effectus quoad suum esse, aut entitatem. Et quidem probatio mille patitur instantias, easque meo iudicio manifestas. En vnā, & alteram: nam corpus secundum totum suum esse est seorsim in loco: rursus idem corpus secundum totum suum esse, est in alio loco seorsim. Dicant ergo aduersarij: an esse totum, quod corpus illud habet seorsim in vno loco, coniunctum cum toto esse, quod seorsim habet, in alio loco; sint duo esse? Negabunt, ne negent corpus aliquod posse etiam diuinitus poni in duobus locis circumscriptiue: negandum ergo ipsis est pari iure, quod in probatione prima inferunt. Præterea Petrus secundum totum suum esse cognoscitur seorsim à Gabriele Angelo: deinde idem secundum totum suum esse cognoscitur etiam à Michaelē seorsim: an obsecro ob id Petrus erit non vnus, sed multiplex, geminumque sortietur esse adæquatum?

13

Ad secundam probationem contrariam dicendum est, eius maiorem esse falsam: causæ namque adæquate in actu primo sunt aptæ ad producendos infinitos effectus, nullique distinctè præ alio illigantur: quis tamen ausus, eam amplitudinem actionibus adæquatis tribuere? Quod si sensus propositionis illius maioris tantum sit actiones adæquatas id præstare in actu secundo, quod causæ in actu primo possunt præstare per ipsas, earumque ministerio: fateamur hac moderatione adhibita admittebam esse maiorem: ceterum, negamus, causas adæquatas per actiones adæquatas ad eundem terminatas effectū plures effectus posse producere: vnde nec ipsæ actiones id poterant in actu secundo. Quid? quod hæc probatio instantiam etiam patitur manifestam: siquidem causæ adæquate possunt successiue duos effectus adæquatos producere: & tamen actiones adæquate, quarum vna in primo instanti producat effectum totum, ac totaliter; & alia similiter eum efficiat in sequenti nequaquam possunt successiue producere duos effectus, sed vnum indiuisibilem, eum scilicet, quem essentialiter respiciunt.

14

Ad tertiam probationem dicendum est in primis, ea non adeò manifestè concludi esse actum, seu productum geminari debere, si geminetur actio: quando namque dicitur, res bis produci, posset quis dicere particulam, *bis*, non appellare supra concretum producti, vt tale: eo quod non appeller supra effectum, quem eiusmodi concretum in recto importat, sed supra productionem in abstracto: quasi sensus sit, eandem rem bina productione effici. Et quidem idem duplici actione productum raro, aut nunquam dici solet duplex productum, duove producta: quemadmodum, si duplex albedo in subiecto ponatur, sæpè non duo alba, sed vnum album dici solet. Sed esto antecedens illius tertie probationis

bationis sit verum, quid inde? idcirco enim multiplicatur in effectu esse actum, seu productum ad productionis multipliciter: quia productio identificatur cum ea denominatione producti, inaeque exprimitur, nec implicitè tantum delitescit: atqui cum entitate effectus nullam habet identitatem realem, & implicitam, multoque minus explicitam: non est ergo, cur entitas effectus geminari debeat ad illius distinctionem, & geminationem. Addo, tertiam hanc probationem eadem infringi posse instantia, qua secunda paulo superius labefactata, vt intuiti constabit.

15. Tertiò arguunt alij: si Petrus v. g. & Paulus producerent adaequatè eundem effectum, eius dominium esset penes vtrumque, idque integrè, & insolidum: consequens est absurdum, & impossibile: ergo & illud ex quo sequitur. Verùm in primis cur saltem duo ignes non possunt adaequatè efficere calorem: nec enim sequitur vtrumque habiturum dominium illius adaequatum, cum sint ambo vt rationis expertes, sic omnis dominij incapaces. Secundo cur saltem vnus eorum hominum Petrus v. g. solus non possit effectum duplici actione adaequata producere? tum enim non multiplicata persona rationali dominium effectus euadere non poterit multiplex. Tertiò quid est, quapropter duo etiam homines nequeant esse causa adaequata eiusdem effectus, dummodo sint non liberi, sed vnus domini serui, ac mancipia? Nec enim ob id fiet, vt ambo sint domini insolidum effectus producti: seruus enim quod acquirit, aut facit, non sibi id, sed domino suo lucratur. Quartò tandem cum dominium rei sit eius proprietas quaedam, & perinde sit, quem esse dominum rei, atque hanc esse eius propriam: sanè dominium sonat exclusionem quandam in suo conceptu quidditatio, & essentiali: proinde non est mirum, quod vt sit adaequatum, & insolidum, oriri non possit ex actione adaequata quacunque, sed tantum ex negatiue tali, eiusque rationis, quae producat effectum sola, & sine alia. At tametsi duae causae adaequata concurrant ad eundem effectum, non propterea geminae actiones erunt adaequatae negatiue: siue, quod eodem redit, neutra earum erit vnica, aut sola: non est ergo quapropter ex ambabus duo resultent in causis etiam rationalibus dominia adaequata, & insolidum.

16. Quartò arguunt alij, & quidem satis ingeniose, in huncmodum. Supponatur, luminosum *A* non habere virtutem, nisi ad lucem vt duo; eademque; & non maiori virtute illuminatiua esse prae ditum, luminosum *B*. Aut ergo possunt ambo adaequatè producere vnā, eandemque lucem vt duo, aut non possunt? Si secundum, dicatur, sanè vt respectu talis effectus, sic nec respectu alterius vilius poterunt dari duae causae adaequatae. Sin autem dicatur primum, profectò haud agrè poterit falsitatis conuinci: nam si ambo illa luminosa producerent adaequatè lucem vt duo, exhauriretur vtriusque virtus, & non exhauriretur. Consequens repugnat: ergo & id vnde sequitur. Fore, vt exhauriretur vtriusque virtus, perspicuum est: siquidem eorum quodlibet produceret totum suum effectum, nec partialiter tantum, sed totaliter, & quanto potest conamine, & efficacitate: hoc autem quid est, quam amborum virtutem exhauriri, totamque

impendi, & exerceeri, nihilque illius otiosum remanere? Futurum etiam, vt non exhauriretur virtus vtriusque, non minus esse videtur in aperto: siquidem eiusmodi luminosa *A* scilicet, & *B* possunt producere quatuor gradus lucis: tam ergo certum est, ea posse plus aliquid producere, quam lucem vt duo, ac exploratum est, lucem vt quatuor, siue quatuor lucis gradus plus, maiusque quidpiam esse, quam lucem vt duo: cum ergo plus possint producere, vt dictum est, quam lucem vt duo; certè hanc adaequatè producendo, eorum virtus nequaquam exhauriretur.

17. Sed in primis id displicet in hoc argumento, quod per illud probetur, non posse etiam diuinitus duas formas substantiales simul recipi in eadem materia, contra quam ipsimet arguentes sentiunt. Sequela probatur: quia alioqui virtus informatiua vtriusque formae exhauriretur, & non exhauriretur. Quod exhauriretur, patet; quoniam quaelibet earum formarum informaret materiam totalem, ac sibi adaequatam, nec quomodocumque, sed adaequatè, ac totum suum effectum formalem ei communicando. Quod etiam non exhauriretur, iuxta aduersariorum discursum, videtur non minus manifestum, quia possent illae formae informare duas materias totales, quas constat esse plures, quam vnā solam materiam: si ergo vnā solam ambae infirmarent, certè earum virtus informatiua non exhauriretur. Deinde, vt expendenti constabit, eodem aduersariorum argumento efficeretur, nec duo corpora posse esse in eodem loco, ne scilicet vtriusque corporis virtus locum occupandi exhauriretur, & non exhauriretur; nec è contrario duo loca adaequata recipere posse idem corpus, ne scilicet vtriusque loci virtus receptiua corporum simul exhauriretur, & maneret inexhausta.

18. Absolutè respondeo, fore vt præcisè exhauriretur virtus vtriusque luminosi, de quibus supra. Ad rationem autem oppositam, qua probatur, fore vt etiam non exhauriretur, dicendum est, non terminos secundum se, sed eorum actiones productiuas totales, siue adaequatas exhaurire virtutem causarum quarumvis: vnde lux vt quatuor producta per duas actiones adaequatas, quarum altera terminaretur ad duos gradus lucis, & alia ad alios duos; non est maioris momenti, nec plus aliquid in ordine ad exhauriendam virtutem vtriusque luminosi, quorum meminimus, quam lux vt duo bis ab iis adaequatè producta: cum vtrobiusque actiones adaequatae sint totidem, & nec plures, nec pauciores. Falsum ergo est, quod non exhauriretur vtriusque luminosi virtus, dum ad lucem vt duo adaequatè concurrerent. Sic, quia iuxta disputata superius non materiae secundum se, sed earum informationes exhauriunt virtutem informationem causae formalis; sit certè, vnā materiam bis adaequatè informatam, dupliciue forma effectam æquiualeere duabus materiis, per duas itidem formas semel informatis; ac proinde amborum formarum virtutem præcisè exhaustum iri, casu quo in eadem materia reciperentur.

19. Contra secundam assertionem communiter oppositi consuevit: Duo ignes v. g. eidem passio sufficiens applicari possunt: at eo ipso, quod ita applicentur, non poterit non alteruter formam ignis in eo totaliter producere: ergo idem effectus à duabus causis totaliter, & adaequatè prodire potest. Maior contra Caietanum, 1. p. quaest. 57.

quaest. 57. art. ... suadetur : quia si globus ligni in medium ignem proiciatur ; punctum medium globi , siue eius centrum sicut aequaliter à tota eius peripheria , siue circumferentia distat : ita etiam à diuersis partibus ignis , quibus ea peripheria vndique circumfusa est , aequaliter distat : ergo etiam diuersae partes ignis ab eo aequaliter distant : ac proinde aut omnes , aut nullae ad illud comburendum sufficienter approximatae , & applicatae sunt. Minor probatur : quia causa necessaria sufficienter applicata operatur quantum potest : cum ergo ad formam ignis in passo proximè applicato totaliter producendam duo ignes sufficienter applicati , & approximati sint , non poterunt non totaliter eam producere : siquidem causa necessariae sunt.

20. Respondeo : duo ignes eidem passo sufficienter applicati , siue approximati esse possunt ad formam ignis in eo totaliter producendam : ceterum ob id formam ignis in eo totaliter non producent : quia ut causa aliqua necessaria operetur prater virtutem approximata , seu localiter applicatam opus est , ut ea virtus aliunde impedita non sit : in eo autem euentu virtus vtriusque ignis ad formam ignis totaliter producendam ex alterius aequae potentis , & approximati consortio impeditur : eo quod vterque in alterius consortio concursum suum minuere , & temperare postulet ob rationes , quas supra expendimus. Quod si non de applicatione locali , sed de applicatione absolute sumpta , & prout cum expeditione ad operandum coincidit , sermo sit : sanè in eo euentu duo illi ignes sufficienter applicati non sunt ad formam ignis totaliter producendam.

21. Tertiae assertioni nostrae refragantur P. Suarez tom. 1. in 3. p. disp. 5. sect. 4. Balthasar Tellez disput. 29. Phys. sect. 3. alique complures. Pro quorum sententia aduersus nostram tertio loco assertam obiicies primò. Potest quis complacens in sanitate vno actu , & altero in recreatione ita moueri ex praedictis complacentiis ad deambulationem vtriusque fini vtilem , ut deficiente quavis earum , altera ad voluntatem deambulandi vi eiusdem directionis actualis , qua antea in actu secundo moueret : igitur vtriusque complacentia , vterque finis in actu secundo ad voluntatem efficacem deambulandi adequatè dirigat : motio enim , siue directio actualis , quae se sola sine alia maneret , adequata , & totalis est. Obiicies secundo : directio actualis est necessitas quaedam , qua complacentia mouens pro posteriori necessitat ad actum , respectu cuius motiua est : at non est , cur duplicis finis duplex complacentia ad voluntatem efficacem alicuius medij duplicem necessitatem adequatam non inducat : ergo non est , cur duplici directione actuali adequata ad eam non dirigat. Minor perspicua est : quia duplex complacentia duplicis finis naturaliter inferre potest duplex imperium efficax medij : quorum alterum velit electionem medij propter vnum finem intrinsecè , & alterum propter alium : at vtrumlibet imperium ad electionem medij necessitat. Obiicies denique tertio : licet natura superflua abhorreat , voluntas tamen pro innata libertate superflua , atque otiosa plerumque amat : cur ergo ex cognitione , & complacentia duplicis finis per duas directiones totales , quantumvis superfluas , ad electionem alicuius medij moueri nequeat ?

22. Hae tamen obiectiones facile possunt repelli. Ad primum dicendum est , eius antecedens esse falsum , qua parte adstruit directionem in actu secundo futuram esse eandem casu , quo maneret vnus tantum finis complacentia sine complacentia in altero : ambae namque complacentiae attemperant suum concursum directiuum , quoties simul insunt voluntati , eamque ad electionem medij impellunt : at cum postea vna sola mouet ad eligendum medium ob alterius complacentiae defectum : tunc certe quae sub remanet , concursus directiuum , non attemperatum , siue dimidiatum confert , sed plenum , integrumque : qui ergo fieri potest , ut concursus directiuus in vtroque casu sit idem , & non potius diuersus : nisi verò inter totum , dimidiumque totius nihil intersit. Ad secundam obiectionem contrariam dicendum est , fieri quidem posse , & tolerare , ut ad eandem electionem bifariam necessitate duplex finis : ceterum non in hac necessitate , ut supponit argumentum , sed in modo quodam directiuo ab omni actu voluntatis suapte natura distincto consistere causalitatem finalem directionemve finis propriam : non est ergo , cur haec possit esse duplex adequata comparatione eiusdem effectus à duobus finibus proficiscentis. Ad tertiam obiectionem contrariam dicendum est , eo , si quid valeret , aut nihil , aut id certe probatum iri : duas actiones effectiuas adequatas respectu eiusdem effectus naturaliter dari posse : voluntas enim nostra respectu amoris liberi non se habet mere passiuè , sed actiue , vel effectiue : quamvis ergo huiusmodi effectio adequata non nisi superflua , & otiosa ab ea geminari possit respectu eiusdem amoris liberi : at cum in eius arbitrio , & libertate positum sit , tale efficere amorem ; non erit , cur in eo efficiendo superfluere , & otiosi non possit . cum pro innata libertate otiosa , & superflua possit amare : consequens autem est absurdum : ergo & id , ex quo sequitur. Porro absolute respondendum , uti voluntas nostra potest impossibilia amare , in eaque saltem inefficaciter affici , & ferri , quin impossibilia possit efficere , aut per actiones impossibiles vere , ac realiter operari , aut producere quidpiam etiam possibile : ita etiam nihil obstare posse , quominus superflua , & otiosa possit amare ; quin tamen exinde possit argui , quod per actiones adequatas superfluas , otiosasque operari possit eundem effectum , siue tales actiones sint finales , siue effectiuae . Atque haec haecenus.

TRACTATUS VII.

De causa efficienti creaturae.

CAPVT PRIMVM.

Qua virtute causa efficiens operetur immediate ?

EXPLICATIS hiis , quae quatuor causarum generibus communia sunt , ad causam efficientem ceteris nobiliorem progredior , quae cum creata , & increata sit ; ab ea ,

ea, quæ magis nota est, (creata nimirum) auspicari libet. Porro creaturas propriè efficere, & operari certo certius est: aliàs quæ ratione libertatem exercere, aut in actu secundo viuere, aut mereti, vel demereri possent? cum libertas, vita, meritum, & demeritum in actione sita sint, & in sola passione consistere nequeant: Aut quæ ratione illud Dei loquentis cum Abrahamo: *quia fecisti*: rem hanc: aut cum Caino: *quid fecisti*: aliavè Scripturæ loca explicari possent? Verum qua virtute res creatæ immediatè operentur, aded exploratum non est: siquidem substantias se ipsis immediatè productivas esse aliarum substantiarum, est etiam accidentium; nullumque accidens substantiæ productionem attingere Nominales, & Scotistæ, & nostri Recentiores ferè omnes arbitrantur; inter vtrosque medijs incedit P. Suarez disputat. 18. Metaphys. sect. 3. vbi substantiam in consortio accidentis ad effectum substantiæ concurrere mauult. P. Suarez sequitur Compton. d. 25. phys. sect. 4.

Affero primò: substantia est immediatè actiua saltem suarum proprietatum, eorumque accidentium, quæ ei intrinsecà sunt. Primò, quia nulla substantia creata de facto existit, quæ alicuius accidentis immediatè passiva non sit, nimirum quantitatis, aut qualitatis, durationis, aut vbi-cationis, salteriusvè modi: igitur nulla substantia est, quæ alicuius accidentis immediatè actiua non sit: præsertim cum substantia ex genere suo perfectior accidente sit: igitur vt minimum substantia suarum proprietatum, & accidentium sibi in-hærentium immediatè effectiua erit. Secundo, quia aqua extrinsecus calefacta pristinam frigiditatem recuperat, eamque in se producit: igitur substantia suarum proprietatum immediatè actiua est. Antecedens experientia constat. Consequentià perspicua est.

Respondent cum Iauello plures Thomistæ, aquam recuperare pristinam frigiditatem vt occultæ cuiusdam qualitatis. Verum hæc occulta qualitas à qua causa producitur: si à solo Deo: cur etiam ab eo solo frigiditas produci nequeat, quin ad occultam qualitatem recurrere opus sit: si à substantia aquæ: ergo ab eadem frigiditas effici poterit: & vterius substantia alicuius accidentis immediatè actiua conceditur. Deinde si ad inui-sas qualitates, & occulta naturæ Sacramenta confugere sit fas, cur animæ ad producendas potentias suas occulta qualitas non insit? aut cur ad causam primam in productione, & conseruatione plurium causarum secundarum ab omnibus sæpe recurritur, cum in occultam aliquam qualitatem re-fundi facillè possint? Respondent alij, frigiditatem in eo euentu à solo Deo produci. Contrà tamen, quia eadem ratione omnis causarum secundarum efficientia in Deum reici posset: si enim aqua frigiditatem sibi cognatam, & secluso agente extrinsecò infrustrabiliter debitam in se minime producit, sed à solo Deo productum suscipit: cur calor v. g. alium calorem ad præsentiam sui necessario productum sibi tanquam causæ arrogare possit? Deinde deficiente substantia, quæ aliam substantiam producat, ad causam primam Thomistæ confugere renuunt, idque parum philosophicum esse asserunt: quo sic accidens substantiæ productiuum esse tueantur: in consequenter ergo in præsentia ad causam primam redeunt.

Affero secundò: substantia saltem partialiter
R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

est effectiua alterius substantiæ: quia solum accidens substantiæ causa adæquata esse nequit: igitur substantia saltem in consortio accidentis ad aliam substantiam concurrere debet. Antecedens perspicuum est: quia causa adæquata effectus perfectionem adæquare, & superare debet iuxta illud philosophicum axioma: *causa vel formaliter, vel eminenter effectum continere debet*: at accidens substantia imperfectius est, & eius perfectionem adæquare, aut superare non potest. Respondent Thomistæ, accidens nomine substantiæ, seu in virtute substantiæ substantiam efficere: quare substantia, quam efficit, imperfectius esse posse. Pro quo notant, aliud esse, causam operationis esse, aliud, virtutem operandi esse: causa est id, quod operatur: virtus autem id, quo aliquid operatur: causa autem effectum imperfectior esse non potest, secus verò causæ virtus: vnde cum accidens substantiæ non causa, sed virtus eius productiua sit, non est, cur substantiæ perfectionem attingere, aut excedere debeat. Verum quid hoc aliud, quam solutionis loco verba reddere, & prærerum inopia nomina nominibus cumulare? Et in primis accidens in sententia Thomistica substantiam producit etiam non existente ea substantia, in cuius virtute, & cuius nomine operatur: at in eo euentu substantia non existens propriè causa dici nequit: igitur solum accidens substantiæ causa dicenda erit, quod tamen cum eius imperfectione non cohæret. Deinde virtus effectiua substantiæ eius vera, & immediata causa est: perperam ergo causa, & virtus distinguuntur. Antecedens probatur: tum quia id, quo quid in actu secundo operatur, causalitas est: ergo id, quo quid in actu primo operatur, siue quo operari potest, causa est: at virtus effectiua substantiæ est id, quo substantia in actu primo fieri potest: eius igitur causa est. Tum, quia actus secundus effectus nuncupatur: igitur actus primus causa appellanda est: cum ergo virtus operandi actus primus sit, sanè causa censenda est: nisi forte Thomistæ inter actum primum, & secundum, causamque & effectum quid medium comminisci velint: cum tamen aliunde quidquid medium sonat, iam pridem exosum habeant.

Præterea: cum dicitur, substantiam solam esse causam substantiæ, & accidens virtutem eius productiuam: illamque vt quod, & hoc vt, quo operari: illam nomine proprio, & hoc nomine substantiæ solius: aut his vocibus significatur, solum accidens esse verè, & propriè productiuum substantiæ: eam tamen productionem non accidenti, sed substantiæ, cui inest, attribuit: & hoc nihil dictu est: quid enim ea attributio, quæ omnino arbitraria, & extrinseca est, & accidentis vires non augeat, prodèssè potest, vt accidens substantia imperfectius eam tamen se solo producere possit? Aut per eas verborum ambages significatur, substantiam solum esse causam mediatam, & remotam substantiæ: accidens autem esse causam proximam, & immediatam substantiæ: & hoc etiam aduersariis obesse, non prodèssè potest: si enim accidens ratione suæ imperfectionis causa remota substantiæ esse nequit: à fortiori eius causa proxima esse non poterit: cum causa proxima remota perfectior in ratione causæ sit. Aut demum per eas voces significatur, solum substantiam esse immediatè productiuam alterius substantiæ: virtutem autem, qua immediatè productiua est, esse
accidens

accidens : & hoc terminos repugnantes inuoluit : quo enim pacto substantia media virtute accidentali à se distincta operari , & tamen immediate operari potest ? Equidem id immediate productiuum substantiæ est , quod ab actione productiua substantiæ essentialiter respicitur : at actio productiua substantiæ iuxta aduersarios , solum accidens essentialiter respicit , & cum eo solo necessario connectitur . Adde , qua ratione ab aduersariis virtus productiua substantiæ eius causa esse negatur , eadem ratione dici posse , nullam creaturam causam esse , sed tantum esse virtutem operandi ; & nomine causæ primæ , & vniuersalis dumtaxat operari : quo nihil absurdius dici potest .

6. Secundo alij respondent , accidens tantum esse causam partialem substantiæ , ad cuius productionem in consortio causæ primæ concurrat : quare substantiā imperfectiorem esse posse : sic species impressa , iuxta plures , est causa efficiens partialis actus , quo tamen imperfectior est : sic etiam habitus , iuxta non paucos , actum producit ; à quo , si præextitisset , generari , & produci posset : & tamen actus , & habitus æqualis perfectionis non sunt ; sed vel actus habitum , vel habitus actum superat . Verum esto causa partialis secunda in alterius etiam secundæ consortio concurrens effectui imperfectior esse possit , quod exempla allata conuincunt : ceterum causa partialis , quæ talis sit respectu solius causæ primæ ; in genere verò causæ secundæ adæquata , & totalis sit ; effectui imperfectior esse nequit . Quod in hunc modum ostendo : quia calor v. g. calorem se intensiorem , seu perfectiorem in nullo subiecto tanquam causa totalis secundæ naturaliter producere nequit , vt experientia patentissimum est : igitur causa totalis secunda , quantumvis respectu primæ partialis sit , effectui imperfectior esse nequit .

7. Secundo principaliter nostra assertio probatur ad homines : quia accidens , iuxta plerisque Thomistas , simpliciter , & propriè ens non est : nec magis cum substantia in ratione entis conuenit , quam homo pictus in ratione hominis cum homine vero : igitur entis simpliciter , siue substantiæ causæ , seu virtus productiua esse nequit : aliàs carentia entis positiui vera causa dici posset : ergo substantia substantiæ causæ neganda non est . Tertio : quia , si substantia ab accidentibus ad eam disponentibus solum produceretur , quatuor primæ qualitates omnium , quæ efficiuntur , causæ effectrices essent : at incredibile est , virtutem adeo extensam , & vniuersalem iis quatuor qualitatibus conuenire . Quarto denum : quia cuiusvis effectus producti pene infinitæ causæ effectrices essent ; cum accidentia , quæ ad cuiusvis formæ substantialis productionem quodammodo disponunt , penè innumera sunt .

8. Assertio tertio : substantia est causa adæquata alterius substantiæ , ita vt ad eam accidens neutiquam efficienter concurrat . Probatur assertio : quia quoties datur causa vniuoca effectus ; ea sola ad eius productionem adæquatè concurrat : qua ratione in absentia caloris lux calorem producit ; ceterum præsentem calorem non lux , sed calor calorem producit : at ignis v. g. est causa vniuoca alterius ignis : igitur solus ignis ad alterius ignis productionem concurrat : equidem si cum igne ad productionem ignis calor concurrat , non erit , cur cum calore ad productionem caloris in extraneo subiecto ignis etiam non concurrat . Pater Hurtado

hanc etiam assertionem in præsentis disp. 9. sect. 5. in hunc modum probat : causa adæquata est , quæ omnes formalitates effectus continet : at vnus ignis omnes alterius formalitates continet : ergo eius adæquata causa est . Maiorem probat : quia ea ratione voluntas actus naturalis adæquata causa est : quia eius omnes formalitates , naturalitatem nimirum , & vitalitatem continet : actus etiam supernaturalis adæquata causa non est : quia eius supernaturalitatem non continet , sed solam eius vitalitatem . Verum hæc ratio difficilis est : tum quia duo gradus lucis vnus solum , non duos gradus lucis , velut causa adæquata , producere possunt : & vnus gradus lucis vnus gradum lucis sibi similem producere nequit : aliàs lux nullam actiuitatis sphaeram sibi præstiteret , cum carcat contrario , à quo eius actiuitas coerceri possit : at duo gradus lucis continent omnes formalitates aliorum duum , & vnus gradus alterius vnus : ergo , &c .

CAPVT II.

Argumenta contraria solvuntur.

9. Complura argumenta pro aduersariorum sententia adduci solent , quæ nullius momenti sunt , & ad peruetustas quasdam parcomias reuocantur , vt videre est apud P. Hurtado vbi supra : quocirca iis omisissis ea , quæ ab experientia deducuntur , expendenda mihi sunt : siquidem sæpe sapientius substantia producitur ad præsentiam solum accidentium , & absente omni substantia , à qua produci possit : ergo in iis euentis , ac proinde in quibusuis aliis , substantia ab accidentibus producit . Antecedens probatur : tum quia ferrum candens stupam comburit : at ferrum candens formam ferri retinet , & formam ignis non habet : igitur in eo euentu non forma substantialis ignis , sed solus calor ferri stupam ignire poterit . Tum quia cernimus duorum lapidum attritu ignem elicere , rotarum axes flammare , exhalationes celeri raptu per aëra libratas ardescere , sagittas scintillare : at his casibus ignis ab igne produci nequit : ergo solus calor motu excitatus ignem producit . Tum quia constat , mures , ranas , aliàsque bestiolas ex sola terræ putrefactione sæpè prognatas esse : cum ergo animalcula non ab aliis eiusdem speciei producantur : sanè ab accidentibus putrem materiam disponentibus solum produci poterunt . Tum denum : quia irradiatione lucis in speculo refractæ lana applicata comburitur ; in quo certè euentu solus calor ignem producere poterit .

10. Confirmatur primò : quia non nisi parum philosophicè in productione substantiarum ad causam primam recurritur : igitur accidentia , saltem tanquam causæ partiales , substantias producant . Confirmatur secundo : quia tametsi in præsentia causæ vniuocæ causæ æquiocæ non concurrat , tamen deficiente causæ vniuocæ , causæ æquiocæ concurrat : vnde lux calorem producit , esto , si alius calor adesset , is solus calefaceret . Deinde licet in præsentia causæ secundæ causæ primæ adæquatè concurrere nequeat , deficiente tamen causæ secundæ , causæ prima eius concursus supplet : vnde Deus calorem in absentia ignis , alteriusve calidi adæquatè conseruat , cum tamen , si adesset ignis , aliudve calidum

ab eo calor conseruaretur: ergo similiter quantumuis accidens in praesentia substantiae aliam substantiam producere nequeat, tamen in eius absentia illam producere poterit. Confirmatur tertio: ignis generans efficit, ut causa secunda adequata, suas proprietates, v.g. calorem, siccitatem, vicationem, durationem &c. nequit igitur esse causa adequata efficiens ignis geniti: alioqui esset causa efficiens adequata alicuius effectus perfectioris, cum complexum ignis geniti, & proprietatum ignis generantis & est perfectius, quam solus ignis generans, & hic non illius complexi, sed solius partis, nempe ignis geniti, perfectionem adequat. Tum sic: hoc ipso quod ignis generans haud possit esse causa efficiens adequata, secunda utique, ignis geniti, necesse est, ut alia causa secunda eius effectiua admittatur: at quae alia, nisi accidentia: haec ergo etiam praesente igne alium ignem partialiter efficiunt: a fortiori ergo deficiente igne, qui possit alium generare; alterius generatio, & effectio, saltem ex parte est accidentibus tribuenda.

11. Respondeo in primis, experientia à ferro candenti stupam amburentem deducta contra Thomistas aequè militat: siquidem non quivis calor ignis productivus est, sed dumtaxat calor ut octo, ut ipsi arbitrantur: à quo ergo calor ut octo in stupa producitur? non à calore ferri, cum hic ut octo non sit: alias formam ferri non compateretur, eamque cum forma ignis, cuius proprietates est, commutaret: neque etiam à causa prima: alias haec pari iure formam ignis in stupa produceret: ergo etiam Thomistis restat assignanda causa aliqua caloris ut octo in stupa productiva, quae certe ignis productiva à nobis dici poterit, quin ea productio in accidens aliquod refundatur: igitur dicendum est, in ferro candente complures esse poros igniculis scotos, & scintillis repletos: quod & experientia ferri scintillantem confirmat, & etiam ex eo perspicuum est: quia ferrum tunctionibus comprimitur, & in arctius spatium redigitur: non alia ratione, nisi quia eius pori, seu foruli clauduntur. Adde, partes etiam debiliores ipsius ferri in ignem conuertere: unde stupa non à calore ferri, sed ab eius igne in ignem conuertitur.

Dices: si ferri candentis lamina tabula lignae applicetur, tota ignita, actutum apparebit, ut experientia constat: at si ab igniculis in ferri poris contentis ignesceret, non tota ignita appareret, sed praecise quoad eas partes, quae poris respondent: & lamina figura non tota, sed interpuncta, variegata ei imprimeretur: igitur tabula illa lignea ab igniculis ferro candenti clausis minimè incenditur. Verum facile responderi potest, igniculos ferro clausos partes ligni oppositas sibi amburere, has autem ambustas reliquas partes accendere: totum autem hoc vnico pene instanti peragi; ita ut moraliter percipi nequeat, qualis pars materiae ferro applicata prius amburatur: cum enim pori igniti innumeri sint, innumeras materiae applicatae partes sibi respondentes comburent: haec autem partes combustae partes sibi contiguas, & intermixtas, & à partibus ferri sibi oppositas calefactas, & pene vitio dispositas eodem fere instanti comburere poterunt: ita ut in ea combustionem nulla successio, aut vicissitudo appareat.

12. Deinde secunda experientia deducta à rebus iis, quae motu, & collisione accenduntur, in Thomistas retorqueri potest: nimirum à quibus affi-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

gnari nequit causa productiva caloris, ut octo, qui ad formam ignis in iis euentis disponat: nec enim motus, nec raritas, ut alij, atque alij aduersariorum censent, eius caloris causa esse potest, ut numero sequenti ostendam: ergo vel ad causam primam, vel ad substantiam aliquam creatam iis recurrendum est: ergo eadem ratione productio ignis non in accidens aliquod, sed in substantiam creatam, aut incretam à nobis refundi poterit: quare ad eam experientiam dici debet, plerisque corporibus semina quaedam ignis, & spiritus quosdam non formaliter, sed virtualiter igneos inesse: quod variis experimentis suaderi potest: siquidem ignes subterranei in abditis terrae cauernis à calore solis minimè cieri posse videntur: cum calor solis vel nullo modo, vel certe adeo intensus eo usque descendere nequeat: ergo quia tellus his spiritibus referta est, qui motu, & collisione aeris erumpere conantis disponuntur, ut sulfureas venas, & varia bitumina accendant. Deinde exhalationes ignitae noctu à calore solis minimè inflammantur: ergo intra poros, & concaua aeris haec subtiles substantiae concedendae sunt, quae certe interdum disponi possunt, ut aerem accendant. Idem argumentum in fulgetris, fulminibus, cometis, aliisque meteoris fieri potest: quorum certe accensio non nisi in haec ignis semina reuocari potest.

13. Præterea in casibus argumento adductis nec motus, nec raritas calorem ut octo causare possunt: igitur ex substantiæ igneae concedendae sunt, à quibus tum eiusmodi calor, tum etiam ignis causetur. Antecedens probatur quoad primam partem: quia motus, siue impulsus calore imperfectior est: igitur eius causa adequata esse nequit. Deinde quia motus in primo spatio temporis elicitur calorem ut octo ad ignis formam sufficientem minimè causat, ut compertum est: at motus ei succedens priorem calorem solum conseruat: ergo nullus motus calorem ut octo igni sufficientem causare potest. Minor perspicua est: quia quoties vna lucerna aequalis alteri ei succedit, non nouam lucem producit, sed priorem conseruat: ergo cum vni motui alter aequalis succedit, non nouum calorem priore intensiorem producit, sed priorem conseruat. Quoad secundam partem idem antecedens probatur: tum quia ratione motus nec sagitta, nec rotarum axes, nec collisi lapides rarefiunt: igitur in eo euentu à raritate calor ut octo produci non poterit. Tum quia calor raritate perfectior est: igitur raritas caloris causa esse nequit.

14. Quod ad animalcula ex putrefactione telluris prognata attinet, eadem ratione respondendum censleo virtute solis, & astrorum, terrae, & vaporum, aliarumque causarum per accidens concurrentium elaborari fibram quandam substantialem, quæ sit veluti semen animalis, & eius organizationem mire producat, & in illius corpus organizatum formam animalis efficienter influat. Quod autem in procreatione viuientium hic sit naturæ tenor, experientia testatur: æquis enim non videat, in ouo, præter croceum, quod in pullum conuertitur; aliam esse massam quandam tenuem, quæ pullo producto superstes est: eiusque formam producit: alias cui mûneri deseruire possit ad alimentum enim, & fomentum pulli non illa, sed ovi albugo à natura destinata præcipue est: esto etiam ea à pullo in suam substantiam conuertatur. Idem etiam

Q 2

cernere

cernere est in grano tritici, in quo præter id, quod in spicam conuertitur, superest alia ipartícula, quæ formam spicæ producit, & quam formicæ in cibum sibi amputant. Porro autem in iis substantiis seminalibus animaduertendum est, eas non concurrere tanquam causas secundas adæquatas ad formas substantiales, siue vitales, siue vitæ expertes, cum hæc semper, aut certe plerumque iis perfectiores sint: quare Deus velut causa prima supplet, quod iis seminibus deest, & in quo à suis effectis perfectione superantur. Et quidem præfatas substantias seminales, quales explicuimus, insinuasse videtur iam olim Lucretius lib. 1. de natura rerum.

*Verum semina multimodis immista latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
At sæpe in magnis sit montibus, (inquis) vt aliis
Arboribus vicina cacumina summa terantur
Inter se, validis facere id cogentibus Austris:
Donec fulserunt flamma fulgore coorto.
Scilicet, & non est lignis tamen insitus ignis.
Verum semina sunt ardoris multa: terendo
Quæ cum confluxere, creant incendia syluis.*

15. Quamuis autem superiorem solutionem valde probabilem existimem; at etiam cum Scoto probabile arbitror, animalia ex putrefactione prognata à sole, & corporibus cælestibus efficienter produci, & in primis distantia cælorum huic effecti non obstat, vt supra ostendimus. Deinde quod cæli vitæ expertes sint, nequiquam obstat: licet enim viuientibus sensibilibus imperfectis imperfectiores sint, adhuc ad eorum productionem efficienter concurrere poterunt: cum eorum causæ secundæ tantum inadæquate sint; suppleto Deo, quod iis deficit, vt paulo supra aiebamus. Quid? quod cæli quantumvis vitæ expertes plantis perfectiores sint, sicut ad earum productionem oportet? nam id genus vitæ, quæ plantæ pollent, imperfectissima est: & in eo tantum ab aggeneratione differt, quod planta in nutritione vitali materiam, qua alenda est, per poros sensum attrahat: ignis autem v.g. materiam, qua augendus est, ea subtilitate sibi non attrahat, sed in spatio pristino relictam immutat, ac forma ignis afficiat. Hinc ad vltimam experientiam constat: siquidem vbi irradiatione lucis in chrystallo refractæ lana approximata comburitur, & in ignem conuertitur, is effectus non alicui accidenti, sed substantiæ solis attribui potest, ac debet.

16. Ad primam confirmationem contrariam dicendum est, accidenti concedendum non esse concursum partialem simul cum substantia ad productionem substantiæ, eo fine, ne videlicet sit recursus ad causam primam: tum quia deficiente causa secunda proportionata recursus ad causam primam absurdus non est, sed rationi, & Philosophiæ consonus: tum quia secluso concursu etiam partiali accidentis in substantiam adhuc ad causam primam solam recurrendum non est, cum substantia substantiæ productiua efficere videtur: siquidem substantiæ quædam seminales rebus omnibus insitæ, vel si maius, corpora cælestia, non verò accidentia, substantiam in iis euentis producant. Ad secundam confirmationem: Causa prima perfectior est secunda, & causa æquiouoca perfectior etiam est vniuoca, lux v.g. calore: vnde causa prima defectum secundæ, & æquiouoca defectum vniuocæ supplere potest: at accidens

perfectius non est, quam substantia, nec æquæ perfectum: proinde substantia absentis munus obire, aliāve substantiam producere, non poterit.

17. Ad tertiam confirmationem respondent aliqui, complexum ignis geniti, & proprietatum accidentalium ignis generantis esse quidem extensiuè perfectius igne generante, non tamen simpliciter & intensiuè. Verum quàm falsa sit hæc doctrina inde patet, quod complexum hominis, & gratiæ sanctificantis sit simpliciter, & intensiuè perfectius solo homine: siquidem simpliciter, & verè loquendo Deus magis amat hominem gratum, sanctumque, quàm hominem se solo, & absque sanctitate sumptum: quo nihil euidentiùs: similiter ergo in præsentī, &c. Rursus secundo, etsi perfectio simpliciter infinita ac summa alteri addita non faciat simpliciter, & intensiuè maius, vt liquet in personis diuinis, quæ simul sumptæ non superant perfectione quamlibet seorsim: at de perfectionibus finitis aliter dicendum est, atque existimandum: ignis autem genitus est perfectionis finitæ; neque non etiam proprietates ignis generantis sunt finitè perfectæ: hæc igitur simul cum illo sunt quid perfectius intensiuè, quàm solus ignis genitus: ac proinde, quàm ignis generans, si cætera sint paria.

18. Respondent secundo alij, ignem generantem pro vno signo naturæ efficere suas proprietates, & pro alio sequenti ignem genitum: non esse autem absurdum, quod pro diuersis naturæ signis, ignis generans efficiat aliquid se intensiuè perfectius; dummodo in eodem signo, eodemque veluti conatu illud non producat: quo pacto in diuersis instantibus realibus vnus ignis producit plures ignes realiter distinctos, seque intensiuè perfectiores, quos tamen in eodem instanti reali nequit producere. Contra tamen, quia diuersitas, ac successio instantium naturæ est vera, ac realis simultas, tantumque est ratione tenus successio: causam ergo producere quidpiam se perfectius pro diuersis instantibus naturæ est illud simul, semelque producere: at causa producens in diuersis instantibus realibus aliquid se perfectius, non simul, sed successiuè illud producit: ex hoc igitur posteriori ad istud prius perperam arguitur. Præterea tamen si quis possit in diuersis instantibus temporis realis assentiri, & positiuè dissentiri; secus tamen in diuersis instantibus naturæ, siue signis eiusdem instantis realis: cuius oppositum, & falsissimè. Nemo Neothericorum insinuauit; at falsissimè. Quidquid autem de hoc sit, omnibus euidentiissimum est, haud posse intellectum in eodem instanti reali, pro quæ diuersis eius signis assentiri, & non assentiri, siue habere assensum, & carentiam assensus: & tamen potest pro diuersis instantibus temporis: pari ergo ratione in præsentiarum, &c.

19. Tertiò alij respondent, seu potius instant; neque accidentia ignis generantis simul cum eo coefficere ignem genitum, quippe quæ totam suam virtutem impendunt in productione accidentium sibi omnino similium, & æqualium, quibus passum disponitur ad formam substantialem ignis geniti; neque etiam accidentia passi præstare eam coëfficiendam, aut concursum; cum enim ita disponant materiam ad recipiendam formam ignis, vt hanc ne inadæquate recipiant, quidni ita disponant illam ad hoc, vt possit ignis generans efficere in ea ignem genitum, vt ad

ad huius effectiorem ne partialiter concurrant? Sed facile aduersarij eludunt hanc difficultatem, dicentes, accidentia solius passi efficere simul cum igne generante ignem genitum: quamuis autem sint meræ dispositiones ad receptionem, non verò causæ receptiue etiam partiales; at posse, ac debere esse non tantum dispositiones ad effectiorem ignis geniti, sed etiam causas eius effectiuas inadæquatas: quia nimirum ignis generans non perinde esse potest causa adæquata efficiens ignis geniti, sicut materia prima esse potest, ac debet causa adæquata receptiua formæ substantialis, qua constat ignis genitus.

20. Melius ergo, & facilius responderi potest ad tertiam illam confirmationem superiorem, qua Recentiores communiter implicari, ac turbari videntur, ignem genitum, & proprietates ignis generantis non esse quid simpliciter perfectius solo igne generante: nimirum quia ignis generans est maior, pluresque partes substantiales habet, quàm ignis genitus: partes autem illæ penes quas ignem genitum excedit, æquivalent proprietatibus, de quibus est sermo; imò etiam iis præponderant: quare non est, cur per earum coniunctionem, & accessionem ignis genitus sit simpliciter perfectior generante: id enim esset, substantiam aliquam, & accidentia cæteris paribus esse maioris perfectionis, quàm duas substantias: quo nihil inuicem similius. Ratio autem, cur ignis generans maior sit ac plurimum partium, quàm genitus, perspicua est: videlicet, quia agit in passio vniformiter difformiter, hoc est prius citiusque in parte propinquiori, quàm in remotiori: quare ignis palmariis v. g. simul non ignefacit palmum materiæ sibi approximatum, sed partem illius anteriorem, ac se minorem: & sic nunquam efficit ignem æqualis secum quantitatis, sed minoris, prout dictum manet. Atque hinc patet, concessio confirmationis illius tertie antecedenti, eius consequentiam, & consequentiæ probationem reiiciendas esse, vt omnino falsas.

21. Porro autem, etsi hæc solutio plana, & expedita sit in principijs eorum, qui in continuo non admittunt nisi partes in infinitum versus minimum scissiles: at quid dicendum, si continuum constet ex punctis, siue solis, vt multi arbitrantur, siue non solis, sed potius partes variegantibus, earumque infinite numerositati infinites immixtis? ubi enim hoc posterius ita se habeat, certe in vno instanti A. v. g. punctum ignis generantis efficit punctum ignis geniti sibi æquale: nequibit igitur illud adæquate efficere, & non potius in consortio accidentium, iisque adminiculantibus, partialemque præstantibus concursum: alioqui, cum suas proprietates efficiat, erit, vt sit causa efficiens adæquata complexi se perfectioris. Verum enimvero vti tres gradus lucis v. g. efficiunt duos in subiecto sibi proximo, & duo efficiunt vnum; vnus autem se solo haud potest alium producere, ne videlicet lux omni careat actiuitatis sphaera, atque sine, iuxta dicta ad finem cap. præcedentis: ita similiter credendum est, non vnum punctum ignis, sed duo ad aliud efficienter concurrere: quidni enim ignis ad instar lucis præscribat sibi per se, & non per accidens, aut ratione contrarij sphaeram actiuitatis in ignefaciendo? nulla autem melior eius sibi vendicanda, ac præscribenda ratio, quàm si ignis generans, siue quoad partes diuisibiles, siue etiam quoad indiuisibilia maior sit quàm ge-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

nitus, & hic minor, minorque, donec eadē finiatur.

Responderi etiam secundo potest ad tertiam illam confirmationem, permittendo disputandi gratia, ignem generantem, eo quod efficiat suas proprietates, esse causam effectiuam tantum inadæquatam ignis geniti: at non ob id huius causa efficiens partialis erunt accidentia vlla: sed vel semina substantialia ignis in passio latentia: vel certe corpora cælestia. Et quidem, si hæc cum igne ad alium similem producendum, & quod consequens est, cum quouis agente sublunari ad suos effectus concurrant, apprimè explicari poterit maxima illa dependentia huius mundi inferioris, ac sub cælestis à mundo cælesti, siue superiori, non tantum in essendo, sed etiam in operando. Quod verò attinet ad substantias seminales virtualiter igneas in passio repertas, nescio, cur non possimus ad eas consequentiissime recurrere, eoque saltem iure, quo aduersarij recurrunt ad accidentia se tenentia ex parte passi, iisque substantiæ partialem effectiorem attribuunt.

CAPVT III.

An causa efficiens, creata non solum naturaliter, verum etiam obedientialiter per se ipsam actiua sit?

22. Potentia obedientialis actiua est quæ creatura in productione effectuum sibi minimè connaturalium creatori suo obedire potest: aut qua velut instrumentum à Deo eleuari potest ad producendos effectus, quos nulla vi naturali producere potest; seu ad quorum productionem principia necessaria ei indebita sunt. Porro aliquam potentiam obedientialem actiuam re ipsa esse omnes Catholici Doctores, vno excepto Ioanne Vincentino Dominicano in relectione de gratia, constantissimè tuerentur cum Augustino l. 9. in Genes. ad literam. c. 17. & 18. ibi: *super hunc autem motum, cursumque rerum naturalium potestas creatoris habet apud se posse de iis omnibus facere aliud, quam eorum quasi rationes seminales habent.* Quod autem ibi sermo sit non solum de potentia obedientiali passiuâ, verum etiam actiuâ, conspicuum est: quia sermo est de ea potentia ratione cuius, vt verbis Augustini indidem vtat, *lignum de terra scissum aridum, perpolitum, sine radice vlla, sine terra, & aqua repente floreat, & fructum gignat, vt per inuentam sterilis femina in senectute pariat, vt asina loquatur &c.*

23. An autem hæc actiuitas obedientialis immediata sit, ita vt ipsa entitas naturalis effectus sibi minimè proportionatos, & connaturales per potentiam quandam inchoatam, & partialem immediatè attingat? an verò ea actiuitas tantum mediata sit, ita vt tota ratio agendi sit habitus, aut qualitas, modusve supernaturalis causæ naturali supernaturaliter addita inter Authores acerrimè decertatur. Theologi omnes nostræ Societatis vnanimi, & pleno cōsensu actiuitatem illam obedientialem immediatam affirmant. Contra verò Thomistæ eam negant tanta vtriusque partis cōtentione, vt post controuersiam de efficacia gratiæ nulla magis inter nostros, & Thomistas controuersa sit. Porro sicut aduersarij in explicanda actiuitate obedientiali mediata diuisi sunt: ita nostri in explicanda actiuitate obedientiali immediata admodum non consentiant. Etenim P.

Q 3 Suarez

Schætz tom. 1. in 3. p. disput. 31. sect. 6. cum non paucis censet, potentiam obedientialem immediatè actiuam eiusmodi esse in ordine ad omnes effectus possibiles: ita ut nullus effectus quantumvis improporcionatus sit, ad cuius immediatam effectiōnem Deus quamvis creaturam eleuare nequeat: at P. Vasquez tomo 2. in 1. part. disput. 176. capite 3. cum nonnullis potentiam obedientialem immediatè actiuam in solis potentiis vitalibus ad solos actus supernaturales, & vitales admittit: aliās autem potentiam obedientialem mediātè actiuam esse tuetur: ceterū actiuitatem obedientialem immediatam nec adeo contractam, nec adeo diffusam, sicut ab aliis, aliisque nostrorum adstruitur, sed potius paulo aliter explicandam duxerim. Quare

25. Afferō primò: voluntas habet potentiam obedientialem immediatè actiuam actuum supernaturalium: eadem est ratio de intellectu. Probatur primo auctoritate Concilij Tridentini capite 16. sess. 6. can. 4. ibi: *si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, sed veluti inanimè quiddam nihil omnino agere, merèque passiuè se habere, anathema sit.* Vnde sic argumentor: si tota ratio agendi consensum salutarem, & supernaturalem esset gratia, & voluntas eum immediatè non ageret: sanè voluntas respectu eius consensus merè passiuè se haberet: sicut lapis sursum proiectus medio impetu in se recepto respectu eius motus merè passiuè se habet: consequens Tridentino aperte repugnat. Verum huius testimonij vim prodigitate expendere non Philosophici, sed Theologici muneris est.

26. Probatur secundo: quia ad libertatem consensus supernaturalis oportet, ut sicut ab aliquo immediatè, & ut quo ponitur: ita ab aliquo immediatè, & ut quo suspendi, & cohiberi possit: quibus terminis utor, ne aduersarij ad solita verborum inuolucra, & latibula confugiant: at is consensus à nullo immediatè, & ut quo suspendi potest, si tota ratio eum agendi sit habitus supernaturalis: ergo data ea hypothese liber esse non poterit. Minor suadetur: quia in primis ab habitu supernaturali immediatè, & ut quo suspendi nequit: tum quia in habitum charitatis, siue amoris Dei velut in causam nihil refundi potest, nisi actus amoris Dei: aliās ab habitu charitatis actus temperantiæ, prudentiæ, alteriusve virtutis naturalis: imò odium, Dei, quod plusest, immediatè prodire posset: at suspensio, siue cohibitio amoris Dei supernaturalis amor Dei supernaturalis non est. Tum quia si habitus charitatis actum supernaturalem amoris Dei immediatè, & ut quo suspendere posset: haud aliter ac eum producere potest: sanè habitus charitatis esset principium liberum in actu primo, utpote quod agere, & non agere potest: quare præter voluntatem alia facultas libera esset, & in homine duplex liberum arbitrium esset: aliud naturale, & aliud supernaturale: & voluntas hominis solum medio habitu in actu primo libero ad consensum supernaturalem libera esset: ac per consequens sicut actus exterior propriè liber non est, quia solum est liber medio actu interiori, à quo dimanat: ita similiter voluntas non

esset propriè libera in actu primo proximo ad consensum supernaturalem, cum ad eum duntaxat libera sit per denominationem ab habitu libero, quem in se suscipit: quæ certè periculosa, & in scholis inaudita sunt. Tum demum: quia consensus supernaturalis cohiberi non potest, nisi per nolitionem eius positiuam, vel per meram eius omissionem, quæ sit virtualis, & interpretatiua nolitio consensus, ut certo certius est: at habitus charitatis consensum supernaturalem cohibere nequit per nolitionem eius positiuam, cum eiusmodi nolitio positua amor Dei formalis, aut virtualis non sit; obiectumque charitatis nempe diuinam bonitatem neutiquam respiciat: neque etiam per nolitionem virtualem, & interpretatiuam: cui enim impossibilis est nolitio formalis, & positua; ei nolitio virtualis, & interpretatiua omnino repugnat: quo enim pacto quod impossibile est esse, esse tamen prudenter interpretari possumus: at habitui charitatis nolitio positua, & formalis repugnat.

27. Quod autem voluntas immediatè, & ut quo eum consensum supernaturalem suspendere, & cohibere nequeat, pari ratione suadetur: quia nec per puram eius omissionem, nec per positiuam eius nolitionem eum suspendere potest: ergo nullo modo. Prius probatur: tum quia, iuxta non paucos Thomistas, pura omisio impossibilis est: tum quia ea facultas sola actionem purè omittere potest, quæ actionem conferre potest, eamque negare, quæ eam dare potest: at voluntas actionem productiuam consensus supernaturalis immediatè, & ut quo dare, & conferre nequit: ergo immediatè & ut quo eam per puram omissionem suspendere, & negare nequit. Posterius verò suadetur: tum quia, iuxta non paucos aduersarios, libertas contradictionis non est ad actum, & nolitionem positiuam actus, sed ad actum, & meram omissionem actus: at voluntas ad consensum supernaturalem libera libertate contradictionis esse potest, & solet: ergo libertas in ordine ad nolitionem positiuam consensus voluntati possibilem perperam explicatur. Tum quia nequit voluntas per nolitionem positiuam immediatè suspendere, & cohibere nisi id, quod immediatè ab ipsa dependet: at consensus supernaturalis ab ea immediatè non dependet, sed medio habitu: ergo &c. Maior perspicua est: quia ideo non possum per nolitionem positiuam suspendere, & cohibere perpetuum circum nos properantis cœli, motum verbi gratia, quia motus cœli à me non dependet: igitur, si consensus supernaturalis à voluntate immediatè non dependet, voluntas per positiuam nolitionem, eum immediatè suspendere non poterit.

28. Tertio probatur nostra assertio: quia non repugnat potentia obedientialis immediatè passua: ergo nec immediatè actiua. Antecedens perspicuum est: quia voluntas immediatè passua est gratiæ, & actuum, ac habituum supernaturalium; & humanitas Christi immediatè passua est vnionis hypostaticæ: non naturaliter: ergo obedientialiter. Consequentia sine vllo discrimine esse videtur. Dices primò: pari formalissimè est subiici: quare creatura in patiendo formas sibi non connaturales Deo subiici,

fieri, & obedire poterit: at agere subici non est. Verum hæ voces inanes sunt: siquidem in agendo perfectissima subiectio, & obedientia esse potest. Dices secundo, causas actiuas determinatam sphaeram actiuitatis sibi præscribere, ultra quam nihil operari possunt: causas autem passiuas sphaeram actiuitatis non habere: quare eæ, non illæ ad effectus sibi minimè connaturales eleuari poterunt. Contra tamen, quia causa passiuæ sphaeram passiuatatis, ut italoquar, sibi præscribit: & tamen pati possunt diuinitus plura, quæ naturaliter suscipere nequeunt: ergo esto causa actiua, &c. Antecedens perspicuum est: etenim spiritualia formas merè spirituales suscipere possunt, non vero formas materiales adæquate, & materialia à contrario formas materiales, non spirituales sustentare possunt: idemque aliis exemplis confirmari possit. Dices tertio, causas efficientes propriè causas esse, secus vero passiuas: quare eæ, non illæ eleuari possunt: contra tamen primò, quia causa passiuæ propriè causa est, ut infra tract. 9. ostendam. Deinde: si causa impropriè talis ea perfectione prædita est, ut effectus supernaturales à Deo eleuata causare possit, quanto magis id de causa propriè tali, & magis perfecta dicendum est?

29. Afferro secundò: quæuis causa naturalis habet potentiam obedientialem, qua immediatè actiua est plurium effectuum, qui nec ratione vitalitatis, nec ratione alterius prædicari ab ea produci postulent: aqua v. g. est immediatè actiua gratiæ, ignis qualitatibus doloriferæ in damnatis, & sic de aliis. Assertio probatur primò, quia eiusmodi obedientia, & subiectio longè perfectior est: & aliunde nulla in ea repugnantia apparet, ut solutione argumentorum perspicuum erit: ergo in quavis creatura respectu creatoris concedenda est. Secundò quia magis gratia superat naturam, & actiuitatem aquæ, quam actus supernaturales naturam, & actiuitatem voluntatis excedunt: at voluntas diuinitus eleuari potest ad immediatam productionem actuum supernaturalium: ergo & aqua v. g. ad immediatam productionem gratiæ, aliorumque donorum supernaturalium. Antecedens perspicuum est. Consequentia videtur sine vllò discrimine: si quid enim esset, maximè quia in actu supernaturali reperitur vitalitas, quæ voluntati specialiter correspondet; cum tamen in gratia nulla sit formalitas, quæ aquæ speciali titulo corresponderet: aut quia actus supernaturalis postulet provenire à voluntate licet è conuerso: cum tamen nec gratia ab aqua produci postulet, nec vice versa: at neutrum discrimen sustineri potest.

30. Quod primò à Patre Vasquez fusè traditum momenti non sit, suadetur: quia gratia, & verba sacramentorum, nimirum sonus successiue editus in ratione qualitatis conueniunt: haud aliter ac voluntas, & actus supernaturalis in ratione vitalis conueniunt: imò prior illa conuenientia longè maior est, quàm hæc posterior: sicut enim qualitas gratiam transcendens longè diuersæ rationis est, ac qualitas in sono sacramentali reperienda; eo quod altera sit qualitas supernaturalis; altera vero naturalis: ita similiter vitalitas reperienda in actu supernaturali supernaturalis est, cum tamen vitalitas voluntatis naturalis sit: aliunde vero sonus ad rationem sacramenti eleuatus cum gratia in eo conuenit, quod tam fo-

nus, quam gratia qualitas in actu secundo sit, cum tamen voluntas tantum in actu primo vitalis, actus verò supernaturalis in actu secundo vitalis sit: quare magis conueniunt in ratione qualitatis verba sacramenti, & gratia, quàm voluntas, & actus supernaturalis in ratione vitalis: at voluntas actum supernaturalem diuinitus producere potest, eò quod cum eo in ratione vitalis conueniat: seu, quod perinde est, eò quod vitalitas in actu supernaturali ei correspondeat: cur igitur verba sacramentorum nequeant supernaturaliter producere gratiam, cum qua in ratione qualitatis conueniunt, & in qua hæc formalitas ei responderet?

31. Quod autem secundum discrimen Recentioribus magis probatum probabilius non sit, ita suadetur: quia omnipotentia Dei, & eius absoluta potestas superat non tantum exigentiam solius causæ, verum etiam exigentiam causæ, & effectus simul: at Deus ita superat exigentiam solius causæ, ut causam eleuare possit ad immediatè producendum aliquid, cuius productionem causa non exigit: ergo etiam ita superat exigentiam causæ, & effectus simul & semel, ut eleuare possit causam ad producendum aliquid, cuius productionem nec causa, nec effectus postulet: aliàs dominium Dei diminutum, & imperfectum esset, nimirum quod exigentiam solius causæ, non vero causæ, & effectus simul superare possit. Rursus, iuxta aduersarios, duæ causæ diuinitus eleuari possunt ad producendum totaliter eundem effectum: at neque duæ causæ postulant eundem effectum totaliter producere, sed potius concursum suum attemperare: neque effectus à duabus causis totalibus produci postulat: ergo licet aqua gratiam producere, aut hæc ab illa produci minimè postulet: adhuc illa ad huius immediatam productionem euehi supernaturaliter poterit. Præterea nec Deus naturaliter postulat, aut potest creare accidentia Eucharistica, nec hæc etiam à Deo creati postulant, sed potius educi: & tamen supernaturaliter à Deo creantur: ergo quamuis causa aliqua effectum supernaturalem producere non postulet, nec effectus supernaturalis ab ea causa produci postulet, tamen supernaturaliter eleuari poterit eiusmodi causa, ut eum effectum immediatè producat. Deinde idem corpus in duobus locis diuinitus collocari potest, esto nec corpus eos locos adæquatos occupare, nec ij loci corpus continere postulent: & humanitas Christi Verbo vnitur; esto nec humanitas, nec Verbum eam vnionem postulent: ergo similiter in præfenti, &c.

32. Afferro tertio: quæuis causa creata ad quoscumque effectus supernaturales potentiam obedientialem immediatè actiuam nequiquam sortitur. Assertio probatur: primò, quia causa naturalis certam, ac definitam actiuitatis sphaeram sibi præscribit, ultra quam nihil operari naturaliter potest: ergo etiam causa obedientialis certam, ac limitatam actiuitatis sphaeram sibi præscribit, ultra quam nihil supernaturaliter agere possit. Antecedens experientia certissimum est. Consequentia probatur: quia ideo actiuitas naturalis ad omnes effectus possibiles non est, sed potius certam sibi sphaeram præscribit, quia est actiuitas causæ creatæ, & imperfectæ: at actiuitas etiam obedientialis est actiuitas causæ

creata, & imperfecta, cum sola causa creata, & imperfecta subiici, & obedire possit. Dices, causam obedientialem non operari viribus propriis, sed alienis, nimirum Creatoris, à quo eleuatur: cum ergo creator nullam actiuitatis sphaeram sibi praefiniat, mirum non est, quod causa obedientialis eius virtute operans nullos actiuitatis fines habeat: at causa naturalis viribus propriis operatur: contra tamen, quia etiam causa obedientialis viribus propriis partialiter operatur, haud secus ac causa naturalis: ergo non minus una quam altera limitatam actiuitatis sphaeram sibi praestituit. Antecedens ex nuper positis compertum est, quia principia supernaturalia causam obedientialem eleuantia tota ratio agendi non sunt, sed potius ipsa causa obedientialis suas in agendo partes habet: igitur viribus propriis partialiter operatur: quod autem viribus propriis instrumentaliter tantum, & minus principaliter operetur, cum tamen vires creatoris eam eleuantis magis principales sint, nequaquam in contrarium obstat: siquidem causa etiam naturalis viribus propriis instrumentaliter, & minus principaliter operatur: & creator cum ea concurrens potiores & magis principales in agendo partes sibi vendicat.

33. Secundò probatur tertia assertio: causa formalis quosdam habet effectus formales, quos naturaliter tribuere potest; alios vero quos obedientialiter, & à Deo eleuata potest; & longè plures, quos ne obedientialiter inferre valet: ergo similiter causa efficiens creata, &c. Antecedens exploratum est: siquidem intellectio humana hominem intelligentem naturaliter denominat: quod si in qualitate sita sit in Angelo poni, & eum intelligentem denominare obedientialiter potest: alios autem effectus formales, nimirum volentis, subsistentis, quanti, albi, &c. ne obedientialiter, aut à Deo eleuata tribuere potest. Consequentia probatur: quia ideo causa formalis aliquos effectus formales, non omnes etiam obedientialiter tribuere potest: quia est finita, & limitata: si enim intellectio creata v.g. eam infinitatem haberet ratione cuius omnibus formis creatis possibilibus aequivaleret, ita ut esset non solum intellectio, verum etiam subsistentia, vbicatio, duratio; sanè omnes omnium formarum possibilitium formales effectus saltem obedientialiter tribuere posset: at etiam causa efficiens finita, & limitata est: ergo quoscunque effectus efficere nequit.

CAPVT IV.

Argumenta contraria soluuntur.

34. **O**biicies contra primam assertionem: si voluntas virtute partiali sibi cognata, & identificata, actus supernaturales à Deo eleuata producere posset, respectu eorum causa principalis, & non instrumentalis futura esset: at voluntatem esse causam principalem actuum supernaturalium, & gratiam causam instrumentalem, & minus principalem absurdum, & parum catholicum est: ergo, &c. Maior suadetur: quia ut ait S. Thom. 3. p. q. 62. art. 3. in corp. causa instrumentalis non agit per virtutem suae formae, sed solum per motum, quo ab agente principali mouetur: ergo

si voluntas per virtutem suae formae, siue essentiae identificatam operatur actus supernaturales, eos non instrumentaliter, sed principaliter operabitur. Hanc obiectionem idcirco apposui, ut quid sit causa principalis, & instrumentalis breuiter expediam, quaestionemque merè vocalem ab aliis fusiùs, quam oportet, agitatam, quasi in transcurso delibem: eius autem diuisionis sensus vagus, & æquiuocus est: siquidem primò causa principalis dici solet suppositum, cui actio tribuitur: instrumentalis vero forma, siue virtus, per quam suppositum agit: qua ratione homo principaliter intelligit, anima autem intellectio- nis instrumentum est. Secundò causa principalis dici solet, quae immediatè effectum attingit: instrumentalis verò, quae non effectum, sed dispositionem aliquam ad effectum immediatè attingit: qua ratione ignis ignem immediatè producit, eius causa principalis est: calor autem ignis insitus respectu ignis producti causa instrumentalis est, eò quod solum calorem ad ignem disponentem immediatè producat. Tertiò, causa instrumentalis dici solet, quae ab alio mota, & praeuie affecta operatur: qua ratione serra dicitur causa instrumentalis respectu artificis, à quo impellitur, & agitur: principalis vero dicitur ea, quae potius mouet, quam mota operatur.

Verum ut rectè annotat P. Suarez disput. 17. Metaphys. sect. 2. haec omnes acceptiones causae principalis, & instrumentalis impropriae sunt: quis enim neget, ignem ignis à se immediatè producti, & calorem caloris causas principales esse? cum tamen neque calor, neque forma ignis supposita sint: aut quis neget, speciem impressam esse causam instrumentalem actus intellectus, & habitum actus voluntatis? cum tamen nec species impressa, nec habitus dispositionem aliquam ad actum intellectus, aut actum voluntatis, sed immediatè ipsos actus operentur. Deinde nec species impressa, nec habitus voluntatis praeuium aliquem impulsu, aut motum suscipiunt ad hoc, ut voluntati, aut intellectui cooperentur: & tamen non causae principales, sed instrumenta intellectus, & voluntatis censentur. Quare causa principalis & instrumentalis proprie sumptae bifariam explicari possunt, ac debent: primo per ordinem vnus causae ad aliam; secundò per ordinem causae ad effectum. Quod ad priorem sensum attinet, causa principalis dici solet, quae per virtutem ab alia secum concurrente non acceptam operatur: instrumentalis vero, quae per virtutem ab alia causa secum concurrente acceptam operatur: & hac ratione Deus omnium effectuum causa principalis, causae vero creatae mera eius instrumenta dici solent. Quod ad posteriorem sensum attinet, causa instrumentalis dici consuevit causa obedientialis, siue eleuata ad effectum; aut certè causa naturalis productiua effectus se nobilioris: causa autem principalis, quae effectum aequè, aut minus nobilem naturaliter producit, vel certè non tanquam eleuata, sed tanquam eleuans operatur.

Quibus constitutis argumento respondere promptum est, negata maiori: quia aut actiua voluntatis comparatur cum effectui: & ita instrumentalis, non principalis est, cum non ut eleuans, sed ut eleuata per principia sibi indebita effectum supernaturalem producat: aut ea actiuitas comparatur cum causis, quibus coope-

ratur,

ratur, & ita etiam instrumentalis est: siquidem voluntas actum supernaturalem per virtutem à Deo secum concurrente acceptam operatur, imò eum operatur per virtutem à gratia secum concurrente acceptam, cum gratia in genere causæ formalis voluntatem potentem operari denominet: D. Thomas autem de causa principali, & instrumentali improprie sumptis intelligendus est. Obiicies secundò: concors est Patrum sententia contra Pelagium, viribus naturæ nihil supernaturale, aut ad salutem utile à nobis fieri posse iuxta illud Pauli: *non est volentis, nec recurrentis, sed Dei miserentis*: at si habitus supernaturalis non esset tota ratio agendi, aliquid supernaturale, & salutare à nobis fieret viribus naturæ, nimirum viribus voluntatis, quæ vires naturæ sunt. Deinde communis Patrum sententia est contra Semipelagianos, salutis opus totum, & integrum Deo tribuendum esse, & non partim Deo, partim naturæ: sic ut alij omittantur, Augustinus de dono perseverantiæ cap. 9. ibi: *utiores igitur vivimus, si totum Deo damus, non autem hos illi ex parte, & nobis ex parte committimus*: at, si gratia non esset tota ratio agendi actum salutarem, ac supernaturalem, opus salutis non integrum, ac totum, sed cum natura diuisum Deo attribui posset, ac deberet.

37. Respondeo, id solum Patres contra Pelagium eniti, vires naturæ sibi relictas nihil supernaturale, aut ad salutem utile efficere posse, easque solum adiutas, & præuentas gratia Dei principalius concurrente operari posse; sicut ad vitam, & salutem oportet: idque Paulus eo loci tantum contendit, ut constet ex Augustino in enchiridio cap. 32. ibi: *restat ergo, ut propterea rectè dictum intelligitur, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adiuvandam, & adiuvat præparandam*. Vbi Augustinus naturam, siue voluntatem hominis aliquas in agendo partes habere fatetur: aliàs quæ ratione ad agendum à Deo præparari, & adiuvari possent: quia vero voluntas non nisi à Deo principalius operante præparata, & adiuta agit, ideo totum Deo tribuitur: at hoc totum nostræ sententiæ non repugnat, sed potius cum ea belle colludit. Quod autem ad Semipelagianos attinet, eorum error fuit, non totum opus salutis totalitate, ut aiunt effectus Deo tribui debere, sed initium operis libero arbitrio, eius vero progressum gratiæ Dei tribuendum esse: at nos cum Augustino ubi supra de dono perseverantiæ, totum opus salutis tam quoad eius initium, quam quoad eius progressum; siue, quod perinde est, totum opus totalitate effectus Deo tribuimus: tantumque contendimus, totum opus salutis totalitate causæ Deo, eiusque gratiæ ita tribui non posse, ut voluntas nullas in eo partes habeat.

38. Obiicies tertio: ea potentia obedientialis, aut naturalis, aut supernaturalis est: medium enim inter utramque repugnare videtur: at neutrum dici potest. Minor probatur, quia in primis ea potentia naturalis non est: siquidem est potentia ad actus supernaturales, ad quos potentia naturalis repugnat. Deinde supernaturalis esse nequit, siquidem ea potentia naturæ voluntatis identificatur: ergo naturalis, & non supernaturalis est. Respondeo: ea potentia neque naturalis omnino, neque omnino supernaturalis est,

sed obedientialis, & neutra, siue ex naturali, & supernaturali mixta: siquidem ex parte fundamenti, siue entitatis, quæ potest, naturalis est: ex parte vero termini, ad quem est posse, supernaturalis est; cum terminus potentiæ huius obedientialis supernaturalis sit; aut absolute, & quoad substantiam, ut cum aqua gratiam producit; aut certe respectu, & quoad modum; ut si idem corpus semetipsum in duobus locis adæquatis circumscriptione collocaret. Obiicies quarto, non posse causam producere effectum, cum quod improporcionata est; & similiter operari non posse quidquam, quod sit extra spheram actiuitatis suæ: at voluntas cum actu supernaturali improporcionata est, & hic extra eius actiuitatis spheram; igitur voluntas nequit eleuari, ut actum supernaturalem immediate efficiat. Respondeo, voluntatem intrinsecè, & de se esse improporcionatam cum actu supernaturali; non negatiue, quasi carentiam proportionis cum eo intrinsecè, & essentialiter importet; sed tantum præcisiuè, eò quod à comprincipiis, quibus cum eo proportionetur, omnino præcindat, eaque minime postulet: ceterum extrinsecè, & in consortio principij eleuantis cum actu supernaturali proportionata est: quare principio supernaturali adiuta immediate eum efficere poterit.

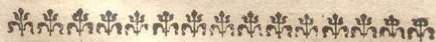
Obiicies quinto contra secundam assertionem: non potest causa vlla eleuari ad producendum vllum effectum etiam supernaturalem, nisi vel effectus à causa provenire, aut causa effectum producere postulet: ergo, &c. Antecedens probatur primò: quia bellua v. g. ad discurrendum ne diuinitus eleuari potest: non alia ratione, nisi quia neque bellua denominationem discurrentis postulat: neque discursus aliquis nobis innotescit, quicam denominationem belluæ tribuere postulet: igitur similiter, quoties nec potentia physica effectum producere, nec effectus à potentia physica produci postulat; potentia ad effectum immediate producendum ne diuinitus euehi poterit: cur enim ab actione intentionali ad physicam rectè argui nequeat? Secundò, quia creatura ne diuinitus eleuari potest ad creandum aliquem effectum: non alia ratione, nisi quia nec creatura creare aliquid, nec aliquid à creatura creari postulet: ergo similiter in præsentia, &c. Tertio, quia relationes diuinæ suapte natura non productiuæ ad extra, ut modo pro comperto supponimus, ad producendum ad extra aliquem effectum creatum supernaturaliter euehi, aut se se euehere nequeunt: non alia ratione, nisi quia nec relationes diuinæ immediate operari ad extra neutiquam postulant: nec creatura aliqua ab iis immediate, siue non media omnipotentia produci postulat: ergo similiter in præsentia, &c.

Respondeo, negato antecedenti. Ad primam eius probationem: non ideo bellua intelligere etiam diuinitus nequit, quia nec bellua denominationem intelligentis recipere, nec intellectio eam belluæ tribuere potest: siquidem humanitas Christi per substantiam Verbi diuinitus subsistit, cum tamen nec humanitas eam denominationem recipere, nec Verbum eam humanitati tribuere postulent. Quare ideo bellua intelligere nequit, quia denominatio intelligentis intrinsecè, & essentialiter importat non solum intellectionem, verum etiam subiectum capax intelligendi;

intelligendi; id, quod omnibus denominationibus commune est: subiectum autem intelligendi capax, est solus intellectus: hæc enim duo synonyma sunt: adeoque denominatio intelligentis intrinsecè, & essentialiter intellectum includit: cum ergo bellua intellectu non polleat, sanè denominationem intelligentis suscipere ne diuinitus poterit. Ad secundam probationem probabilius est, creaturam aliquam à Deo assumi posse ad immediatè creandam aliam: quod si id impossibile malis, non ob rationem repugnantia in argumento allatam, sed ob aliquam aliam specialem ideo erit. Ad tertiam probationem: relationes diuinæ, quantumuis immediatè operatiuæ ad extra naturaliter non sint; & is operandi modus nec ab ipsis relationibus, nec à creaturis postuletur; tamen diuinitus, siue miraculose immediatè operari ad extra possunt: haud secus ac omnipotentia Dei, quantumuis naturaliter creatiua quantitatis non sit, & nec omnipotentia quantitatem creare, nec hæc ab illa creari postulet; tamen miraculose omnipotentia quantitatem creare potest, & de facto creat: ceterum hæc potentia, qua relationes diuinæ diuinitus operari immediatè ad extra possunt, obedientialis, siue eleuata dici non potest; eò quod diuinæ relationes nullam causam se nobiliorem respiciant, à qua eleuari, aut cui subiici, & obedire possint.

41.

Vltimò contra vltimam assertionem obiciet; dominium Dei in creaturas, quo iis ad supernaturales actiones uti potest, perfectissimum, & summum est: igitur etiam subiectio creaturarum, qua creatori in immediatè operando supra naturam obedire possunt, perfectissimum, & summa est: ac proinde ea qua maior esse nequit, si creatura quæuis ad certos solum, & definitos effectus supernaturaliter producidos à Deo euehi possit; sanè subiectio creaturæ respectu creatoris non esset summa, & perfectissima, eaque qua maior excogitari non posset. Respondeo, ad perfectionem diuini dominij, & obedientia creaturarum neutiquam attinet id, quod implicat: quare quod Deus eleuare nequeat intellectum ad simul assentiendum, & dissentendum eidem obiecto, nec dominio Dei intellectum, nec huius subiecti, & obedientia quidquam derogat: cum ergo virtus obedientialis immediatè actiua omnium effectuum possibilium contradictionem implicet, ut supra ostensum est: sanè ea nec ad perfectionem diuini dominij in creaturas, nec ad harum obedientiam, & subiectionem pertinere potest.

TRACTATVS VIII.

De causa efficienti increata.

CAPVT PRIMVM.

An causa prima cum secundis immediatè concurrat?

1.

DVRANDVS in 2. dist. 1. q. 5. censet, Deum cum causis secundis ad suos effectus immediatè non concurrere, nec posse; &

atenus ad eos concurrere, quatenus tribuit earum causis esse, & virtutem, per quam eos operentur. Hæc opinio sacris literis parum consona est, ut constat ex Psalm. 138. ibi: *si descendero in infernum, ades; si sumpsero penas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua: & ex illo Pauli ad Roman. 11. in ipso viuimus, mouemur, & sumus: & ex illo Isaia 26. omnia opera nostra operatus est in nobis.* Quod autem in sacra pagina testimonia de concursu immediato Dei in omnes omnium creaturarum effectus intelligenda sint, perspicuum est: quia intelligi debent de concursu vero, & proprio, & non improprio, & translatitio: at solus concursus immediatus proculdubio verus, propriusque est: quorum alterum, & alterum ostendimus supra tract. 1. cap. 2. huiusmet libri.

Quamquam autem autoritate penè certum sit, Deum immediatè cum causis secundis concurrere: si tamen rationum momenta spectentur, adeò certum non est: missis aliorum rationibus, quas in præsentia refert, & refellit Arriaga, communem sententiam hac ratione potissimum suadeo. Nulla virtus finita, qualis haud dubie est cuiuscumque creaturæ, se sola potest rem à non esse ad esse transferre: ergo nec immediatè rem vllam se sola producere: atque adeò ad immediatè operandum necessario postulat concursum virtutis simpliciter infinitæ, qualis est ea, qua Deus pollet. Antecedens probatur, quia ad transferendam rem à non esse ad esse requiritur virtus simpliciter infinita: ergo virtus finita, qualis est creaturæ, se sola rem ab esse ad non esse traducere nequit. Rursus hoc antecedens probatur quia non esse hominem v.g. & esse hominem simpliciter infinite distant: at ad hoc, ut aliqua virtus actiua actiuitate sua terminos simpliciter infinite distantes attingat, & rem per actionem ab vno ad alium transferat, simpliciter infinita esse debet. Maior probatur: quia imperfectio non hominis est summa, & simpliciter infinita cum omnis perfectionis essentialiter incapax sit: perfectio vero hominis non est simpliciter infinita, & summa, cum alicuius imperfectionis capax sit: ergo non homo, & homo simpliciter infinite distant: siquidem ad distantiam simpliciter infinitam duorum extremorum satis est, ut vnum extremum sit simpliciter infinitum: ut in Deo, & Angelo cernere est. Tum quia non esse simpliciter hominem, & esse simpliciter hominem habent infinitam simpliciter latitudinem, & extensionem, qua ambiunt, & continent omnia entia tam existentia, quam possibilis; tam creata, quam increata: quæ quidem numero, & perfectione simpliciter infinita sunt: igitur à non homine ad hominem distantia simpliciter infinita est. Minor vero superioris syllogismi perspicua est: quia ut virtus loco motiua, aut impulsiva v.g. rem ab vno spatio ad aliud infinite distans per motionem, aut impulsione transferre possit, debet esse infinita in aliquo genere. & secundum quid: haud secus ac spatia ipsa in genere loci, & secundum infinite distant: ergo ut virtus actiua aliqua, &c. Simili ratiocinationis genere in Dialectica lib. 8. tract. 2. cap. 2. ostendi repugnare trinitatem creatam: qua vna natura creata tribus realiter distinctis identificetur: quare tam repugnare arbitror concursum immediatum alicuius

alicuius creaturæ se sola, & absque consortio causæ primæ, quam in creatis mysterium triados repugnat.

3. Confirmatur primò: si Deus solum medio aliquo Angelo superioris ordinis à se producto effectus creaturarum cognosceret, aut decerneret; eosque immediatè intentionaliter non attingeret, eius voluntas, & intellectus imperfectionis expertes esse non possent: ergo si solum mediis causis creatis à se productis eorum effectus producit, & immediatè eos physicè non attingit, eius omnipotentia imperfectioni obnoxia non esse non poterit. Confirmatur secundò: si Deus solum esset in tempore, & loco mediis creaturis ab eo vtroque productis, & non immediatè, & intime perfectè æternus, immensulque non esset: ergo similiter si Deus effectus causarum secundarum solum mediis ipsis causis à se productis operaretur, & non immediatè, & proximè, perfectè quidem omnipotens non erit. Equidem non conspicio, cur Deus per essentiam immediatè ubique esse debeat, & per potentiam etiam immediatè ubique esse non debeat? Argumenta Durandi ferè nullius momenti sunt, & à P. Suarez, Hurtado, & aliis in præsentia rectè solvuntur: si quæ verò difficultatem continent, decursu tractatus à nobis explicabuntur.

CAPVT II.

An causa prima, & secunda eadem actione concurrant?

4. **A**ssero primò: Causa prima, & causa libera secundæ eadem numero actione concurrunt: ita Doctores omnes nostræ Scholæ: & apertè suadetur: quia actio causæ liberæ à Deo immediatè dependet, & producitur, vti contra Durandum ostendimus: at non per aliam actionem à se distinctam: ergo per se ipsam. Minor probatur, quia actio illa distincta à Deo profecta libertatem actionis creatæ euertit: siquidem more reliquarum actionum actione creaturæ, quam velut terminum respicit, prior natura esset; & cum ea essentialiter connexionem haberet: qua ratione physica prædeterminatio, aut prærequisita causæ necessariæ ad operandum libertatem adimunt. Tum sic: actio causæ liberæ per se ipsam essentialiter à Deo producitur, & dependet: ergo per eam Deus eius terminum immediatè producit? Consequentia probatur: tum quia ideo per actionem illam liberam causam creatam eius terminum producit, quia ipsamet actio à causa creatâ immediatè producitur: ergo, &c. Tum quia eo ipso, quòd vnio aliqua seipsa essentialiter alicui extremo vnatur, nequit illud extremum alteri, ad quod terminatur, immediatè non vnire: ergo eo ipso, quod actio libera creaturæ se ipsa essentialiter producat à Deo, nequit non denominare Deum producentem terminum, ad quem ipsa terminatur.

5. Obiicies primò: vna, & eadem actio oriri nequit ab agentibus specie diuersis: at causa prima, & secunda, agentia specie diuersa sunt. Secundò: vna indiuisibilis actio nequit esse immanens, & transiens; vitalis, & non vitalis: at actio Dei, qua aliquid ad extra operatur, est

non vitalis, & transiens; & actio libera creaturæ circa eundem effectum est immanens, & vitalis. Ad primum respondeo, negato antecedenti: quia non magis differunt specie duo agentia, quàm agens, & effectus: at vna indiuisibilis actio agens, & effectum essentialiter respicit tanquam reciproca vtriusque relatio: ergo etiam duo agentia specie diuersa essentialiter respicere, ab illiusque prodire poterit: id quod expressè docet S. Thom. 2. part. quæst. 185. art. 3. ad 2. *vna actio non procedit à duobus agentibus* (supple totalibus vnus ordinis:) *sed nihil prohibet, quòd vna, & eadem actio procedat à primo, & secundo agente.* Ad secundum: vna eademque actio potest esse immanens, & transiens; vitalis, & non vitalis respectu diuersorum agentium: haud aliter ac vnus, idemque voluntatis actus respectu diuersorum obiectorum; amor & odium; efficax, & inefficax; gaudium, & desiderium esse potest.

Assero secundò: causa secunda necessaria, & causa prima distinctis realiter actionibus concurrunt. Probatur, quia Deus effectum causæ necessariæ, eiusque actionem voluntate absoluta, & efficaci decernit: at ea voluntas ab actione creaturæ realiter distinguitur, vt compertum est: & aliunde est partialis actio, qua Deus trans-eunter operatur: sicut voluntas efficax Dei terminata ad existentiam Angeli, actio creatiua Angeli partialis, & inadæquata est, vt lib. 5. tract. 2. ostendam: igitur actio Dei circa effectum causæ necessariæ ab actione causæ necessariæ circa eundem effectum distinguitur. Obiicies primò: actio causæ necessariæ dependet, & producitur à causa prima: est enim aliquid, & sine Deo factum est nihil: at non per aliam actionem: ergo per se ipsam: ac proinde est actio non minus causæ primæ, quàm secundæ. Minor perspicua est: quia actionis non datur actio: aliàs daretur processus in infinitum. Obiicies secundò ex P. Hurtado in præsentia: si actio Dei in eius voluntate absoluta, & efficaci circa effectum, & operationem causæ primæ necessariæ consisteret, actio Dei esset quædam prædeterminatio physica, qua Deus causam secundam ad operandum prædeterminaret: siquidem actionem creaturæ natura antecederet; & aliunde cum ea essentialiter connexa esset.

Ad primum respondeo: in primis, quatenus dari possit actionis necessariæ actio etiam respectu eiusdem agentis fusè ostendimus infra, cum de creatione egerimus. Deinde transeat, actionis non dari actionem ab eodem agente: quia aliàs fortè daretur processus in infinitum: sicut enim prima actio seipsa immediatè ab agente egredi nequit, tametsi eius actio sit: cur secunda ab eo immediatè egrediatur, & non potius per aliam tertiam, & sic sine fine? At actionis datur actio à diuerso agente, eo quod actio vnus agentis alterius agentis terminus esse possit: haud secus ac cognitio, quæ respectu sui obiecti cognitio est, respectu alterius cognitionis obiectum est: atque adeò per aliam cognitionem cognosci potest. Ad secundum respondeo, illud eodem modo militare, siue actio Dei in eius voluntate absoluta efficaci sita sit, siue non: siquidem ea voluntas, esto actio Dei non sit, cum actione causæ creatæ essentialiter connectitur, eamque natura antecedit: cur igitur prædeterminatio quædam censenda non est? Rursus: Deus in omnium sententia

tentia causas secundas non licet eas in actu primo necessitat: omnis enim necessitas eiusmodi causarum à Deo proficiscitur, tanquam à causa: at necessitare in actu primo, est prædeterminare: igitur argumentum positum omnibus soluendum est. Quare absolute respondeo: prædeterminatio physica propriè accepta, & prout à Thomistis explicari consuevit, est qualitas quædam, aut actio causarum secundis liberis, aut necessariis ad operandum proximè expeditis superueniens, easque ad operandum determinans: at voluntas efficax Dei, in qua eius actio à nobis collocatur, causis secundis necessariis proximè ad operandum expeditis non superuenit, quinimò formalissimè eas ad operandum expedit, & complet: unde prædeterminatio non est, prout hæc communiter usurpari solet, & inter nostros, atque Thomistas controuertitur.

CAPVT III.

An causa prima cum secunda ad actum peccati physice concurrat?

8. **P**ater Hurtado in locupletiore philosophiæ suæ editione partem negantem latè, & eruditè explicat, eamque periculosam, aut erroneam non esse defendit. Verum nec ipse P. Hurtado, nec alius alicuius nominis Theologus hac temperatè eam absolute tueri sustinet, & merito quidem: primò, quia Deus concurrit concursu immediato, & physico ad omnem perfectionem, & entitatem physicam, qualiscumque sit: at actus peccati, odium liberum Dei v.g. habet entitatem, ac perfectionem physicam, cum vitale, spirituale, &c. sit: igitur ad illud Deus concursu immediato, & physico concurrit. Maior suadetur: quia ad infinitam, omnique ex parte illimitatam perfectionem diuinæ voluntatis spectat, vt media illa Deus sit causa moralis immediatè intendens omnem perfectionem, seu bonitatem moralem creatam, vt omnibus in confesso est, & de se compertum est: igitur similiter ad infinitam, omnique ex parte incircumscriptam perfectionem diuinæ omnipotentiae spectat, vt Deus media illa sit causa physica immediatè producens omnem perfectionem, & entitatem physicam creatam.

9. Secundò idem suadetur: quia quod Deus immediatè concurrit ad actum studiosum oritur ex eo, quod eiusmodi actus creatura sit, & in fieri à non esse ad esse transferatur, vti supra ostensum est: at etiam actus prauus, videlicet odium Dei creatura est, & non esse ad esse transfertur. Rursus Deus per immensitatem localiter attingere debet quodecumque spatium, quantumvis in eo aliquid Deo indignum, eique exosum existat, iuxta illud Dauidis: *si descendero in infernum, ades*: igitur similiter Deus per omnipotentiam suam physice attingere debet quancumque perfectionem, & entitatem physicam, ac per potentiam in ea esse, quantumvis eum aliqua imperfectione, aut malitia morali Deo inuisa cohereat. Tandem, si qua ratione Deus concursu physico, & immediato ad actum peccati non concurreret, haud secus ac ad actus bonos physice concurret; maximè quia Deus non minus peccati, quàm bonorum operum author dici, & censeri posset con-

tra illud Concilij Tridentini sess. 6. can. 6. ibi: *si quis dixerit mala opera, ita vt bona Deum operari non permittit solum, sed etiam propriè & per se, adeò vt sit proprium eius opus; non minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli, anathema sit*: at cum concursu physico, & immediato Dei in actum peccati optime consensit, Deum non esse Authorem peccati, sicuti bonorum operum Author est. Pro cuius luce, & intelligentia, & præcipue contra nostram sententiam rationis solutione.

Præmitto primò, causam aliam esse physicam, aliam moralem. Rursus, causam physicam, aliam esse per se, aliam per accidens. Causa physica est, quæ opus aliquod physice producit: causa moralis est, quæ ad opus aliquod moraliter concurrit, videlicet, quæ illud suadet, aut præcipit, aut non impedit; cum tamen impedire teneatur, aut demum ad illud liberè, & spontaneè se determinat: qua ratione omnis causa merens, aut demerens meriti sui, aut demeriti causa moralis dici consuevit. Causa physica per se est, quæ opus aliquod producit cum innata propensione, & inclinatione ad illud, vt facultas progressiua gressum perfectum: causa physica per accidens est, quæ seorsim ab ea inclinatione, & propensione effectum suum producit, vt facultas progressiua claudicationem. Præmitto secundò, Deum non esse causam moralem actus peccaminosi, quantumvis ad eum physice concurrat: siquidem Deus non intendit, suadet, aut præcipit; sed potius minis, ac terroribus; promissis, ac illecebris, consiliis, & præceptis ab eo voluntatem humanam retrahit, & auertit: & quamvis illum non impediatur, cum tamen non impedire minimè teneatur: ac demum is actus Deo perinde, ac voluntati formaliter liber, & spontaneus non est. Deinde Deus, nec causa physica per se peccati, quoad eius malitiam, esse potest: siquidem ad peccati malitiam cum inclinatione, & propensione innata ad illam minimè concurrit: eo quod eiusmodi malitia nec bonum Dei intrinsecum sit, vt constat, nec etiam extrinsecum, cum in eius gloriam per se non cedat, quamvis occasionaliter ei deseruiat.

Præmitto tertio, Deum non esse causam physicam immediatam etiam per accidens peccati, quoad eius malitiam, ad eamque nullo modo physice concurrere: quia quantumvis malitia peccati cum eius bonitate, & perfectione physica identificata sit realiter, tamen virtualiter ab ea distinguitur, vt ostendam in Metaphys. lib. 2. tract. 4. quare non est, cur Deus ad malitiam peccati physice concurrat: siquidem ideo ad odium liberum Dei physice concurret, quia odiū Dei perfectionem aliquam physicam inuoluit: at malitia eius odij, prout condistinguitur virtualiter ab eius entitate, & perfectione physica, nullam perfectionem physicam inuoluit: igitur ad eiusmodi malitiam, &c. Quibus constitutis, minor nostri argumenti suadetur; & præcipuum contra nostram sententiam argumentum enodatur: siquidem quantumvis Deus ad actum peccati physice concurrat, eius tamen causa moralis, aut physica per se neutiquam est. Deinde peccati quoad eius malitiam nec causa physica per accidens est: at actus boni, seu studiosi causa moralis, & causa physica per se, & eius quoad totam illius bonitatem moralem causa, est: igitur quamuis

10.

11.

quamvis Deus ad actum peccati physice concurrat, sicuti ad actum studiosum physice concurrat; unus tamen, & non alterius author censendus est, pro eo ac Patres, Concilia, & Scriptura testantur.

12. Verum contra hanc doctrinam obijciunt primò: tam sancta est diuina omnipotentia, ac diuina voluntas: at diuina voluntas nequit esse causa moralis actus prauum eum intendens: ergo nec diuina omnipotentia eius causa physica esse potest. Obijciunt secundò: omnis causa libera est causa moralis eius operationis, quæ ei proximè, & immediatè libera est, vt nuper statuimus, & merito: aliàs qua ratione voluntas causa moralis dici debet eius actus, ad quem liberè se determinat: at actus peccati eo ipso, quod à Deo physice producat, ei proximè & immediatè liber est: siquidem omnia prærequisita ad hoc, vt Deus actum prauum ponat, indifferentia sunt ad eius existentiam, vel ad eius carentiam: nec enim ex parte Dei datur volitio aliqua efficax terminata ad peccatum, & cum eo præuè connexa: nec etiam ex parte voluntatis actio aliqua præuè connexa cum actione, qua Deus ad peccatum concurrat.

13. Ad primum respondeo, hoc quod est, concurrere virali, & morali modo ad peccatum, inuoluit speciale dedecus, & specialem repugnantiam cum sanitate, quæ puritas effectus à Dionysio cap. 12. de diuinis nominibus definitur: quam repugnantiam, & indecentiam non inuoluit concurrere mortuo, ac physico modo: vt vel suadent ea, quibus ostendimus, Deum summè sanctum ad peccatum physice concurrere: unde, quamvis voluntas peccatum velle nequeat, &c. Ad secundum respondeo, distincta duplici libertate, nimirum libertate indifferentiæ, & libertate spontanei, siue à coactione: libertas indifferentiæ est, qua causa operari, vel non operari potest, positis omnibus requisitis: libertas spontanei, siue à coactione est, qua causa aliquid spontè, siue sciens, volensque operatur: libertate ergo solius indifferentiæ actio peccaminosa immediatè, & formaliter Deo libera est: secus vero libertate spontanei, siue à coactione; cum eiusmodi actio transiens, non volitionem Dei, sed meram eius permissionem terminat: vt ergo aliqua causa titulo libertatis causa moralis sit, oportet, vt vtramque libertatem nuper explicatam respectu operis exerceat: quare cum Deus alteram, & non vtramque respectu actionis peccaminosæ exerceat, certè nomine libertatis peccati causa moralis esse non poterit. Ad extremum animaduerto, quod dictum est hoc capite, malitiam peccati non produci physice à Deo, hoc intelligendum esse de malitia illa immediatè, & reduplicatiuè sumpta, siue vt malitia est, vtque ab entitate peccati distinguitur: ita enim eam produci à Deo, esset eam esse Deo rationem, ac veluti titulum productionis, quam terminat, nec non etiam talem esse, vt si per impossibile distingueretur realiter ab entitate, nihilominus terminaret influxum physicum diuinæ omnipotentia: alterum alterique falsum est: & vtriusque falsitas sufficit ad id, vt Deus nequeat dici causa etiam physica per se peccati. Sin autè sermo sit de malitia peccati specificatiue, & mediatè sumpta: ita quidè haud negauerim, eam absolute à Deo produci physice: hinc tamen non fiet, nisi ad summum quod Deus sit causa physica per accidens peccati. Sed de his plura in Metaph.

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

CAPUT IV.

Qua volitione Deus omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis secundis applicet?

14. Præmitto primò, Deum per volitionem aliquam applicare omnipotentiam suam ad hoc, vt causis secundis cooperetur: si enim efficaciter noller concurrere cum causis secundis, sanè iis neuiquam cooperaretur: igitur ad eam cooperationem volitione aliqua opus habet. Præmitto secundo, Deum applicare omnipotentiam suam ad cooperandum, & concurrendum cum causis secundis, & necessariis per volitionem absolutam, & efficacem eius, quod simul cum iis operaturus est: quia Deus applicat omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis secundis per volitionem proportionatam earum naturis: eum ergo causæ secundæ necessariæ suapte natura sint determinatæ ad vnum, Deus applicat omnipotentiam suam ad concurrendum cum illis per volitionem determinatam ad vnum: ac proinde per volitionem absolutam, & efficacem eius, quod simul cum illis operatus est. Præmitto tertio, eadem ratione Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis secundis liberis per volitionem indifferentem ad vtrumlibet: quæ volitio qualis esse debeat, præcipua capitis præsentis difficultas, atque materies est.

15. Prima sententia est Thomistarum, Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis liberis, illas earum libertate per decretum efficax, & absolutum suæ voluntatis. Verum hæc sententia in simili refutanda est, cum de prædeterminatione physica cap. seq. egerimus. Secunda sententia est Patris Suarez disp. 32. Metaphys. sect. 4. num. 14. Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis liberis per volitionem efficacem non tamen absolutam, sed conditionatam: qua videlicet efficaciter decernit concurrere ad effectum sub conditione, quod voluntas creata ad eum concurrere velit. Ceterum hæc sententia displicet: primò, quia cum ea volitione conditionata optimè coheret, Deum efficaciter nolle, vt voluntas creata ad actum amoris v. g. concurrat: at posita ea nolitione efficaci omnipotentia Dei ad producendum actum amoris proximè applicata, & expedita non est, sed potius impedita, & non applicata: igitur ea volitio conditionata coheret cum hoc, quod omnipotentia Dei ad cooperandum causæ liberæ proximè expedita, & applicata non sit: ac proinde sola ea volitio omnipotentiam Dei ad cooperandum causæ liberæ non applicat, nec expedit. Maior in propatulo est: siquidem volitio conditionata efficax alicuius obiecti composibilis est cum nolitione efficaci conditionis, sub qua obiectum est volitum: vt si quis Ecclesiam orandi causa visitare vellet, si foras egrederetur, egredi tamen foras absolute nolleret: at concursus voluntatis est conditio, aut quasi conditio, sub qua Deus suum concursum decernit: igitur volitio conditionata concursus sui generalis in Deo composibilis est cum nolitione efficaci concursus voluntatis, sub cuius conditione suum concursum decernit. Secundò ea sententia mihi improbat, quia iuxta eam Deus propriè, & simpliciter actionem prauam

R

prauam

prauam, & peccaminosam velle; contra illud Davidis: *quoniam non Deus volens iniquitatem, tu es*. Sequela suadet: quia velle actum prauum conditionatè nimirum, si voluntas creata ad eum se determinet, est propriè, & simpliciter eum velle: haud secus ac scientia conditionata in Deo omnium consensu propriè, & simpliciter scientia est.

16. Tertia sententia est eiusdem Patris Suarez loco nuper laudato, aliorumque Recentiorum, Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causis liberis per decretum efficacem, & disiunctiuum, qua hanc aut illam actionem, prauam videlicet, aut studiosam indifferenter vult, atque decernit: quod genus volitionis circa peccatum nullam in Deo imperfectionem arguit, & omnibus concedendum esse, hac ratione se conuicisse existimant: siquidem Deus vult efficaciter concursum indifferenter in actu primo ad peccatum, aut opus bonum; siue, quod perinde est, potentiam proximè expeditam ad vtrumlibet: at concursus indifferens in actu primo, siue potentia expedita ad peccatum, seu virtutis opus, essentialiter connectitur cum peccato, aut virtutis opere; & sine alterutro ne diuinitus esse potest: ergo Deus vult formaliter connectionem essentialem cum peccato, aut bono opere: ac proinde ipsum peccatum, aut bonum opus virtualiter vult eo volitionis genere, quod disiunctiuum, aut indeterminatum nuncupatur.

17. Contra tamen quia Deo repugnat per aliquam volitionem æque propendere in peccatum & opus bonum, & paribus momentis in vtrumque ferri: si Deus applicaret omnipotentiam suam ad operandum per volitionem disiunctiuam respondentem his vocibus: *nolo peccatum, vel opus bonum* per eiusmodi volitionem in peccatum, opusque bonum æque propenderet, nec magis in vnum, quàm in aliud inclinarer. Rursus cognitio disiunctiuam, & indeterminatam propriè, & simpliciter cognitio est: ergo & volitio disiunctiuam propriè, & simpliciter volitio est: ac per consequens Deus disiunctiuè volens peccatum, illud propriè, & simpliciter velle censendus est. Quod autem aduersarij arguunt Deum velle concursum indifferenter actu prauo, vel studioso indeterminatè sumptis essentialiter connexum, atque adeo immediatè peccatum, vel actum studiosum velle nullius momenti est: quia sicut causare mediatè non est propriè causare: ita similiter velle mediatè, aut in alio non est simpliciter, & propriè velle: unde quamuis Deus mediatè, siue medio concursu indifferenti peccatum disiunctiuè sumptum velit, non propterea illud propriè, & simpliciter velle censendus est: nec inde argui poterit ad volitionem disiunctiuam, qua formaliter, & immediatè Deus peccatum, vel opus bonum velit: cum hac volitio peccatum disiunctiuè sumptum simpliciter, & propriè non velle nequeat.

18. Quarta sententia est P. Hurradi, Raynaudi, & aliorum complurium, Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum voluntate creata per voluntatem quandam permissiuam, quæ non ad actum aliquem eorum, quos voluntas elicere potest, de se terminetur, sed ad carentiam impedimentorum in hunc modum: *nolo impedire amorem, & nolo impedire odium*. Unde si in Deo possibilis esset pura omisso, iuxta hanc sententiã omnipotentia Dei ad concurrendum cum libero

arbitrio creato sufficienter applicata esset per hoc, quod omnem volitionem vsui liberi arbitrij contrariam purè omitteret. Contra tamen, quia Deus non minus operatur ad extra per voluntatè, quam per intellectum; vt certo certius esset nullum effectum præsertim honestum, aut se solo, aut simul cum creatura operari potest, quin id quod operaturus est, positiuè sciat: igitur etiam quidquid operaturus est ad extra, positiuè velle debet, præsertim si honestum sit: atque adeo per meram nolitionem, &c. Secundò ea sententia impugnatur: quia iuxta eam Deus non esset causa moralis actus studiosi, quod non minus inconuenit, quàm è contrario esse causam moralem actus prau. Sequela in aperto est: namque ideo Deus nō est causa moralis actus prau, quia eū positiuè nō intendit, eumque præcisè non impedire vult: ac hac etiam ratione actum studiosum vult, vel potius permittit, ad eiusque productionem omnipotentiam suam applicat. Tertiò impugnatur eadem sententia: quia vel actus, ad cuius productionem omnipotentia Dei cooperatura est, est actus studiosus, & naturæ rationali consentaneus: & ita non est, cur ad eius productionem non applicet omnipotentiam suam per voluntatem aliquam saltem inefficacem, quæ positiuè ad illum terminetur: aut est actus prauus, & naturæ rationali dissenteus: & ita etiam non est, cur ad eius productionem omnipotentiam suam non applicet per voluntatè aliquam positiuam: siquidem actus quæramus prauus physicam, & naturalem aliquam bonitatem, & perfectionem sibi vendicat: cur ergo ad hanc volitio aliqua Dei positiuè terminari, & per eam eius omnipotentia applicari nequeat?

19. Quinta, & postrema sententia est Patris Arriaga disp. 2. Physic. sect. 2. subsect. 3. aliorumque plurium, qui existimant Deum applicare omnipotentiam suam ad operandum simul cum causa secunda libera per voluntatem absolutam, & inefficacem; qua tam actum prauum, quàm actum studiosum quoad omnes vtriusque formalitates velit, atque intendat. Verum hæc sententia nullo modo ferenda est: primò, quia iuxta eam Deus propriè, & simpliciter malum velle. Respondent, Deum velle posse omne id, quod producere potest, eodem modo, quo illud producere potest: si enim Deum aliquid producere malum nō est, cur illud velle malum sit: cum ergo Deus actum prauum producere possit, &c. Verum faciliè, iuxta nostra principia præcisiones obiectiuas tuentia, hæc responsio eludi potest: siquidem Deus peccatum quoad solam eius entitatem, & perfectionem physicam immediatè, & reduplicatiuè vt talè producat: hac ratione etiã diuina voluntas illud amare, siue in eo cōplacere potest, nō vero quoad omnes eius formalitates, sicut arbitrat̃ur aduersarij.

20. Secunda ea sententia impugnatur eo argumenti genere, quo superiores etiam impugnari possunt: quia cum volitione absoluta inefficaci actus studiosi, v. delicti amoris Dei, optimè coheret, Deum nolle efficaciter existentiam illius amoris: at ea nolitio efficax omnipotentiam Dei ad productionem amoris proximè expeditam, & applicatam esse non sinit: igitur volitio absoluta, & inefficax amoris ad eius productionem omnipotentia Dei proximè non expedit, aut applicat: aliàs simul & semel esset applicata, & non applicata; applicata quidem, ratione volitionis inefficacis, quæ, iuxta aduersarios tota ratio applicandi est; non

non applicata, ratione nolitionis efficaci; quæ proculdubio omnipotentiam implicat, nec cum arbitrio concurrat: ac proinde eam non applicatam reddit. Tertiò impugnatur ea sententia, quia iuxta eam Deus non minus esset causa moralis actus prauī, quàm studiosi: siquidem ideo est causa moralis actus studiosi, quia cum inefficaciter intendit: at etiam actum prauum inefficaciter intendit. Quartò demum: quia nulla causa creata ad operandum ad extra per voluntatem merè inefficacem applicari potest, siue se sola operetur, vt aduersarij non dissidentur, siue simul cum alia causa; vt cernere est in duobus hominibus, qui ad ferendum aliquod pondus concurrere nequeunt, absque eo, quod illud ferre efficaciter velint. Explicent ergo aduersarij, quatenus Deus ad operandum ad extra simul cum arbitrio creato per voluntatem merè inefficacem applicari possit.

21. Nostra sententia sit, Deum applicare omnipotentiam suam ad concurrendum cum causa secunda libera per duplicem volitionem: aliam positivam, permissivam aliam: aliam inefficacem, efficacem aliam: quarum prima, inefficaci nimirum, & positiva actum bonum, & malum; hunc quoad solam eius entitatem, & perfectionem physicam, non vero quoad eius malitiam; illum vero quoad omnes eius formalitates intendit. Secunda vero nimirum permissiva, & efficaci neutrum actum impedire, siue efficaciter nolle statuit. Contra has volitiones seorsim sumptas plura militat, quæ negotium facessunt, vt ex superioribus liquidum est: contra eas vero simul sumptas nil obijci potest, quod momenti sit, vt nunc nunc ostendo. In primis iuxta hanc sententiam rectè intelligitur, quatenus Deus peccatum non intendat, sicut opus bonum intendit; & quatenus huius potius, quàm illius author, & causa moralis sit, vt supra cap. 3. fusè exposuimus. Dices tamen: eo ipso, quod Deus velit prædeterminationem physicam ad actum prauum, ipsum etiam actum prauum virtualiter, & æquivalenter velle censetur ob connexionem essentialē, qua prædeterminatio cum actu prædeterminato connectitur: at entitas actus prauī non minus connectitur cum eius malitia, imò multo magis, videlicet per identitatem realem: igitur Deus volens entitatem actus mali, eius etiam malitiam virtualiter, & æquivalenter velle censendus est: quod tamen in apertum Dei dedecus cedere videtur. Respondeo: Deus volens efficaciter prædeterminationem physicam ad actum prauum, ipsum etiam actum virtualiter, & æquivalenter velle tenetur; cum volitio efficax prædeterminationis impossibilis sit cum nolitione efficaci actus prædeterminati. Cæterum volitio inefficax Dei terminata ad entitatem physicam actus prauī non est impossibilis cum nolitione efficaci malitiæ moralis, cum qua identificatur: vnde Deus volens inefficaciter entitatem actus prauī, eius malitiam virtualiter, & æquivalenter velle censendus non est.

22. Rursus iuxta hanc sententiam rectè intelligitur, qua ratione Deus per meram volitionem inefficacem operari ad extra simul cum arbitrio creato possit: esto se sol ad extra operari vi solius voluntatis inefficaci nequeat: cum enim actus liberi arbitrij non minus Deo, quàm ipsi arbitrio liber sit libertate indifferentiæ; vt supra cap. 3.

R. P. Lyncei Philosophiæ Tom. II.

prælibauimus: sanè Deus absque vlla volitione efficaci ad eum actum concurrere poterit: haud aliter ac homo ad actum sibi immediate liberum absque vlla volitione efficaci prauia determinare potest: quæ ratio non militat in Deo, vbi se solo operatur; eius enim sic operantis opera ei immediate libera esse non debent. Præterea iuxta hanc sententiam rectè intelligitur, quatenus actus liberi nostri arbitrij liber esse possit: siquidem volitio diuina ad eum positivè terminata inefficax est: quæ vero efficax in Deo ad illum concurrente est, non ad illum, sed ad carentiam impedimentorum terminatur: quæ certè carentia creaturæ libera non est.

CAPVT V.

An causa prima secundus ad operandum physice prædeterminet?

23. PAtres Dominicane Familie in ea sententia sunt, vt existiment, causas omnes secundas, antequam pro posteriori actu operentur, accipere à Deo aliquid intrinsecum; ratione cuius ad operandum excitentur, moueantur, & determinentur: calorem v. g. aliquid physice sibi inherens, quo ad producendum alium calorem prædeterminetur; & voluntatem præter cognitionem obiecti aliquid etiam physicum, & intrinsecum, quo ad amandum liberè prædeterminetur: hoc autem, quod causa secunda in actu secundo operatur à Deo præcipiunt, eius indolis, & naturæ adstruitur; vt eo posito, ne diuinitus quidem possit non operari causa secunda, cui imprimitur; eo vero deficiente neutiquam operari possit. Quare prædeterminatio physica à suis Authoribus vnanimi & pleno consensu appellatur: à nonnullis qualitas vitalis, nimirum illustratio aliqua intellectus, aut pia affectio voluntatis: ab alijs qualitas mortua, & non vitalis censetur.

24. At vniuersa Societas Iesu contrariam sententiam sequuta est: & eiusmodi prædeterminationem physicam arbitrij libertatem euertere, sufficientiam gratiæ Dei de medio tollere, Deum authorem peccati constituere, causis necessarijs superfluam esse, & Concilijs PP. Scripturis, & antiquis Scholasticis planè repugnare semper censuit. Delata est controuersia ad Summos Pontifices: & cum nostri modesta sententiæ suæ defensione contenti essent, nullamque contrariæ sententiæ notam, aut censuram molirentur; summo tandem orbis plausu, & Ecclesiæ emolumento obtinuimus; & sententiam nostram velut tutam, catholicam, & ad hæreses nostri temporis profligendas vtilissimam defendi posse euicimus. Non vacat pro dignitate tractare quæstionem hanc celeberrimam, qua totius orbis gymnasia personant, præla lassantur, & ingenia torquentur: quare omīssis Theologicis argumentis, eam philosophicè tantum tractare, solumque argumentum à libertate desumptum breuiter expendere animus est. Positum libera est, quæ positum omnibus requisitis ad operandum, operari, & non operari potest: at voluntas prædeterminata, positum omnibus requisitis ad operandum, præcise operari

R. 2

neutiquam

neutiquam vero non operari potest : ergo voluntas prædeterminata ad operandum liberè operari nequit. Maior est definitio libertatis à nullo non recepta. Minor probatur : quia prædeterminatio physica est vnum ex requisitis ad operandum , & posita ea non potest voluntas non operari , cum essentialiter connexa sit cum operatione : igitur voluntas prædeterminata ad operandum liberè operari nequit. Mirum est , quantopere torqueat hoc argumentum aduersarios , & quot modis eius vim eluctari conentur.

25.

Respondent primò Thomistæ : posse voluntatem prædeterminatam non operari in sensu diuiso prædeterminationis , licet non in sensu composito ; idque sufficere , vt liberè operetur : quatione homo liberè sedet , quamvis in sensu composito sessionis , siue dum sedet , non sedere nequeat : quia in sensu diuiso sessionis sedere potest. Contra tamen primò : quia non operari in sensu diuiso , sicut ad libertatem oportet , est posse diuidere , & tollere omne id , quod cum non operatione impossibile est : qua ratione potest quis in sensu diuiso non sedere , sicut ad libertatem sessionis opus est ; quia potest diuidere , siue tollere sessionem impossibilem cum non sessione : at voluntas , iuxta aduersarios , diuidere prædeterminationem impossibilem cum non operando eamve à se discutere nequit. Contra secundò : quia si sensus diuissus , & compositus prædeterminationis libertati consentaneus acceptatur pro hoc , quod est , posita prædeterminatione non posse voluntatem non operari ; & ea non posita posse eam non operari , vti à Thomistis ante Alueldam , quidquid ipse obstrepat , semper hucusque vsurparus fuit ; si , inquam , ita accipiat , non est , cur Beatus liberè Deum non amet : siquidem quamvis posita visione Dei , eum non amare nequeat ; ea tamen sublata eum non amare potest ; & , quod plus est , non est , cur belluis libertas non insit ; quamvis enim sufficienter proposito obiecto , illud non appetere nequeant ; sublata tamen ea propositione obiecti , illud non appetere possunt. Contra tertio , & efficacissime : quia Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. can. 4. sermonem habens de gratia efficaci , eamque cum libertate compositibilem esse contra Calvinum statuens , ita pronunciat : *liberum arbitrium à Deo motum , & excitatum potest dissentire , si velit* : at posse dissentire gratiæ efficaci , est posse non operari in sensu composito illius : siquidem in sensu diuiso gratiæ efficaci , eaque non existente , ei dissentire nequit voluntas , quantumvis non operetur : sicut præcepto non posito , ac non existenti nemo contrauenire , illudue violare potest : igitur voluntas potest non operari in sensu composito gratiæ efficaci : cum ergo gratiam efficacem in prædeterminatione physica aduersarij collocent , sanè voluntas , &c.

26.

Tandem ea solutio à nostris confutari solet : quia voluntatem prædeterminatam non operari , est componere carentiam operationis cum prædeterminatione ad operandum : ergo posse voluntatem prædeterminatam operari , est posse componere carentiam operationis cum prædeterminatione. Antecedens à Thomisticis admittitur , nec ab vilo mentis compote negari potest. Consequentia est euidens : quia posse defini-

tum , est posse definitionem : at voluntatem prædeterminatam non operari , & componere carentiam operationis cum prædeterminatione sunt essentialiter idem , & se habent , sicut definitum & definitio : ergo posse vnum , est posse alterum. Tum à paritate : quia hæc consequentia est euidens : esse hominem , est esse animal rationale : ergo posse esse hominem , est posse esse animal rationale : ergo etiam superior consequentia euidens est : tum sic , voluntatem prædeterminatam ad operandum posse non operari , est posse componere carentiam operationis cum prædeterminatione : at voluntas prædeterminata ad operandum potest non operari , aliàs libera non esset : igitur potest componere carentiam operationis cum prædeterminatione , vel , quod perinde est , in sensu composito prædeterminationis non operari , quod tamen impossibile est.

27.

Secundò alij respondent , voluntatem posita prædeterminatione ad operandum , siue ex suppositione prædeterminationis non posse non operari ; & tamen liberè operari : eo quod eiusmodi suppositio non sit simpliciter antecedens , neque prædeterminatio sit actus primus ad operationem , sed actus quidam medius inter actum primum , qui in voluntate proximè expedita ad vtrumlibet consistit , & actum secundum , qui in ipsa operatione consistit : quare sicut homo liberè sedet , licet ex suppositione , quòd sedeat , non sedere nequeat : videlicet quia ea suppositio simpliciter antecedens non est , sed potius simpliciter consequens : ita similiter , &c. Contra tamen primò : quia D. Thomas , à quo aduersarij ne latum quidem vnguam se discedere profitentur , actum adequatè diuidit in primum , & secundum 1. part. quæst. 48. art. 5. ibi : *actus autem est duplex , primus & secundus : actus quidem primus est forma , & integritas rei : actus autem secundus est operatio* . & quæst. 1. de potentia art. 1. ibi : *sciendum quod potentia dicitur ab actu : actus autem est duplex , scilicet primus , qui est forma , & secundus , qui est operatio* : igitur si Angelico Doctore standum est , actus omnis medius inter primum , & secundum commentitius est : ac proinde in eiusmodi actu prædeterminatio collocari nequit. Et quidem mirari satis non possum aduersarios , qui nomen scientiæ mediæ , scientiæ conditionerum re ipsa in Deo existenti accommodatum tantopore respuunt ; actum tamen medium nusquam apud antiquos vsurparum amplectuntur.

28.

Contra secundò : quia prædeterminatio physica constituit voluntatem proximè expeditam ad operandum , eique sic expedita neutiquam superaddi potest , vt aduersarij nituntur : igitur non est actus medius inter voluntatem proximè expeditam , & eius operationem. Antecedens suadetur : quia vt voluntas operetur , nihil aliud præuiè requiritur , quàm vt sit proximè expedita ad operandum : quidquid enim aliud excogitari potest , superfluum , & commentitium est : at , vt voluntas operetur , prædeterminatio præuiè requiritur , vt aduersarij omnes farentur : igitur prædeterminatio voluntatem proximè expeditam ad operandum constituit. Confirmatur , & declaratur : cognitio est actus primus respectu amoris , & non actus medius inter voluntatem potentem amare , & ipsum amorem : non

alia

alia ratione, nisi quia cognitio antecedit natura amorem, ad eumque intentionaliter aut mouet, aut determinat: at prædeterminatio physica præcedit natura operationem, ad eamque physicè non solum mouet, verum etiam determinat: quæ duo & ab ipsis aduersariis admittuntur, & vel ex ipsa prædeterminationis etymologia perspicuè colligi possunt.

29. Contra tertio: quia vt actus ille medius admittatur, in eoque prædeterminatio physica collocetur, id omne ad tuendam libertatem inutile, & insufficiens est: siquidem quamuis actio sit actus quidam medius inter causam, & effectum; tamen si actio essentialiter connexa cum effectu, non esset in potestate causæ, nec hæc eam ponere, aut non ponere potest; sanè effectus causæ liber esse non posset, vt manifestum est: igitur quamuis prædeterminatio physica essentialiter connexa cum actione sit actus medius inter causam, & actionem; si tamen ea in potestate causæ non sit, nec eam ponere, aut non ponere possit: sanè actio causa libera esse non poterit: at prædeterminatio physica non est in potestate voluntatis, nec voluntati eam ponere, aut tollere pro libito integrum est: igitur actio prædeterminata voluntati libera esse non potest.

30. Tertio alij respondent prædeterminationem non esse suppositionem simpliciter antecedentem, sed quodammodo consequentem: quia licet antecedar actum bonum in genere causæ efficientis, eum tamen subsequitur in genere causæ materialis, siue dispositiue: eo quod actus bonus à Deo prædeterminatus sit dispositio, qua homo ad eam prædeterminationem à Deo accipiendam disponitur: vnde licet supposita prædeterminatione non possit voluntas non operari, tamen liberè operabitur. Contra tamen primo: quia mutua illa prioritas in diuerso genere omnino repugnat, vt supra tract. 4. fusè ostendimus. Contra secundo: quia iuxta hanc solutionem ideo vnus homo, & non alius haberet physicam prædeterminationem, siue gratiam efficacem; quia vnus, & non alter ad eam liberè se disponere voluit: quare cum vnus, & non alter conuertitur per gratiam efficacem, vnus se ab alio non solum in actu secundo, verum etiam in actu primo discernit. Quorsum ergo contra nos verba illa Pauli: *quis est, qui se discernit?* aduersarij ingeminant? cum iuxta ipsos vnus homo se ab alio in actu primo discernat, & in nostra sententia solum in actu secundo homo se discernat: & iuxta ipsos efficacia gratiæ in actu primo in potestate voluntatis sit, iuxta nos vero solum reddere efficacem eam in actu secundo voluntatis arbitrio subditum sit. Aut cur sequentibus Pauli verbis: *quid gloriaris, quasi non acceperis* contra nos, quasi contra fautores liberi arbitrij tantopere gloriantur? cum ipsi longè plus, quam nos libero arbitrio deferant; & consequentem gratiæ, quæ efficax est, in potestate & merito voluntatis statuunt, quam tamen nos soli Deo acceptam referimus. Parco aliis argumentis ne longus sim.

31. Quarto alij respondent, voluntatem prædeterminatam posse non operari posita prædeterminatione, & cum ea carentiam operationis componere: ceterum infallibiliter operaturam, & ca-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

rentiam operationis cum prædeterminatione nunquam composituram. Contra tamen; quia prædeterminatio physica ad operandum, aut essentialiter, siue cum operatione connexa est: & ita est essentialiter, & physicè impossibilis cum carentia operationis: ac proinde compositio carentiæ operationis cum prædeterminatione essentialiter repugnat: eo autem ipso quod essentialiter repugnet, ad eam nulla potentia dari potest: aut prædeterminatio physica non est essentialiter connexa cum operatione, sed tantum moraliter: eo quod difficultas cohibendi operationem posita prædeterminatione tanta sit, vt facta ea suppositione infallibiliter cohibenda non sit: & sic prædeterminatio illa non physica erit, sed moralis; de qua inter nostros Authores, & Thomistas in præfenti minimè controuertitur: & de qua facile probari posset iuxta superiora eodem modo tollere libertatem moralem, quo prædeterminatio physica libertatem physicam tollit.

32. Quinto alij respondent, potentiam liberam esse, non quæ indifferentia subiectiua potest operari, & non operari, positis omnibus requisitis; sed quæ indifferentia obiectiua potest operari, & non operari, positis omnibus requisitis; id est, quæ iis positis habet iudicium indifferens, quo vtrunque contradictionis partem cognoscat: cum ergo cum prædeterminatione physica eiusmodi iudicium indifferens cohæreat, sanè cum ea libertas cohærere poterit. Verum hæc solutio merito ab ipsis Thomistis iam deseritur: quia iudicium indifferens cum necessitate coniuncta esse potest, & se solo libertatem non adstruit: qua ratione quamuis humanitas Christi habeat iudicium indifferens boni, & mali; ad bonum tamen, & malum libera non est, sed vi vnionis hypostaticæ ad bonum necessitata: igitur quamuis voluntas prædeterminata ad operandum habeat iudicium indifferens circa operationem, & non operationem; non ob id liberè, sed potius necessario operabitur.

CAPVT VI.

Argumenta contraria soluuntur.

33. Obiiciunt primò aduersarij plura loca Aristotelis, in quibus asserit, Deum esse primum motorem, primam causam primum liberum: ergo quia Deus prius natura mouet, causat, & liberè producit operationem creaturæ, quam ipsa eam operatione ponat: id, per quod Deus prius natura, quæ existat operatio creaturæ, eam causat, & liberè producit, & ad eam efficaciter mouet, siue determinat, prædeterminatio physica est. Respondendo, Deum dici primum motorem, primam causam, primumque liberum respectu cuiusvis operationis, & actionis creatæ: non quod actio Dei actione creaturæ prior natura sit, eamque naturaliter producat, cum vtraque actio eadem realiter sit, sed quod actio Dei prior dignitate sit actione creaturæ, sumpta actione in concreto: videlicet quia Deus per actionem sibi cum creatura communem principalius, & dignius effectum producit, quam creaturæ: eaque actio Deo magis, quam creaturæ adscribenda est. Obiiciunt secundò plura D. Thomæ loca, in quibus docet Deum mouere, applicare, & adiungere causas

causas secundas ad operandum, praesertim q. 3. de potentia art. 7. ad 7. ubi expresse addit, causam primam addere secundae virtutem aliquam quasi instrumentariam, qua ad agendum compleatur: at haec intelligi nequeunt absque eo, quod Deus causas secundas ad operandum praedeterminet.

34. Verum quam longè absit D. Thomas à physica praedeterminatione eruditè ostendit Petrus à Sancto Ioseph ordinis Cisterciensis in aureo illo libello, quem ita inscripsit; *Defensio Sancti Thomae Aquinatis Doctoris Angelici aduersus Recentiores quosdam Theologos, qui praedeterminationem physicam ad actus liberos illi falsò affingunt: nobis sufficiat illud testimonium D. Thomae in 2. distinct. 8. quæst. 1. art. 1. ibi: ipsa autem potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est ad plura; sed quod determinatè exeat in hunc actum, vel in illum non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate*: tum ita, quod voluntas exeat in hunc actum, non est ab alio determinante: ergo nec ab alio praedeterminante, cum praedeterminatio determinationem includat. Quare quod ait saepe numero D. Thomas, causam primam mouere, adiuuare, & applicare secundam ad operandum de solo concursu comitanti exponendum est: quod autem ait, causam secundam accipere à causa prima virtutem aliquam superadditam ad operandum, ab eo retractatum fuit 1. p. quæst. 105. & 3. contra gentes cap. 7. vt rectè notat Suarez lib. 1. de concursu Dei cap. 11. n. 6. & 7. esto autem retractatum non fuerit, nobis negotium non facessit: siquidem loco citat. tantum asserit D. Thomas eiusmodi virtutem superadditam causae secundae eam ad operandum complere, neutiquam vero eam cum operatione essentialiter connexam esse: vnde praedeterminatio physica censenda non est.

33. Obiiciunt tertio: à principio indifferenti, vt indifferens est, nequit oriri determinatio: at voluntas ad operandum, & non operandum indifferens est: ergo ipsa se determinare non potest, ac proinde à Deo praedeterminari debet. Verum maior argumenti, quam tumuis parcemia nomine personata, negari debet, eamque falsam esse perspicuum est: tum quia voluntas Dei est omnino indifferens ad volendum, & non volendum: & tamen ipsa se determinare ad alterum potest: siquidem ab alia causa superiori praedeterminari nequit: tum quia voluntas est indifferens ad peccandum, vel non peccandum: & tamen ad peccandum non à Deo, sed à se determinatur. Obiiciunt quarto: auxilium gratiae efficax intrinsecè, & essentialiter efficax est: igitur ad consensum physicè praedeterminat. Antecedens probatur: tum quia maius beneficium confert Deus ei, cui auxilium efficax confert, quam ei, cui inefficax confert: at si auxilium gratiae efficax intrinsecè, & essentialiter efficax non esset; sed potius ad inefficaciam, & efficaciam indifferens, haud secus ac auxilium gratiae inefficax indifferens est, non conferret Deus maius, sed æquale beneficium ei, quem efficaciter vocat, quam ei quem ineffaciter vocat. Tum quia, si auxilium gratiae efficax essentialiter tale non est, & inefficax esse potest, cum duobus auxiliis intrinsecè, & entitativè æqualibus vnus homo conuerti, & alter non conuerti poterit: vnde vnus homo se ab altero discernere

poterit; contra illud Pauli: *quis est, qui te discernit: quid habes, quod non accepisti, &c.*

36. Respondeo negato antecedenti. Ad eius primam probationem: quantumuis auxilium gratiae intrinsecè, & essentialiter efficax non sit, facile tamen exponi potest, quarens Deus maius beneficium conferat ei, qui conuertitur; quam ei, qui non conuertitur: eique cui gratia efficax; quam cui inefficax tribuitur: siquidem Deus vni confert auxilium gratiae, cum quo prauidit per scientiam mediam eum conuertendum, si vocetur; & alteri auxilium gratiae, cum quo eum minimè conuertendum prauidit. Ad secundam probationem: Deus primario, & magis principaliter vnum hominem ab alio discernit: siquidem solus Deus gratuito, & absque vlllo merito, aut dispositione morali prauia ex parte hominis confert illi gratiam, qua cum eum conuertendum per scientiam mediam cognoscit; & ex suppositione gratiae ipsam conuersionem magis principaliter efficit: alteri vero eiusmodi gratiam minimè largitur, nec in eo conuersionem operatur. Caterum ipse homo se ab alio secundario, & minus principaliter discernit: eò quod gratiam sibi collatam non frustretur, pro eo, ac potest; sed potius ei consensum illam salutem adiungat: quod tamen alter æquali gratia à Deo prauentus vitio suo non facit. Demum obiiciunt plura testimonia Scripturae, quale est illud Prouerbior. 11. *cor Regis in manu Dei est, & quocumque voluerit, inclinabit illud.* & Ioan. 6. *nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit illum*: & Pauli ad Roman. 9. *non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* Quae tamen, & similia testimonia non de motione physicè praedeterminante intelligenda sunt, sed de motione suauiter excitante cor hominis: efficaciter tamen, & infallibiliter ratione scientiae mediae, qua Deus conspiciat, motionem illam suauem, & ad vtrumlibet indifferentem; si tamen hic, & nunc homini conferatur, ab eo consensum assequuturam. Verum satis sit, primoribus labris haec attrigisse.

TRACTATVS IX.

De causa materiali, & formali.

CAPVT PRIMVM.

Quid sint causa materialis, & formalis, ac an dentur in rebus, & qua proprietate?

AVSA materialis est, quae intrinsecè sustentat formam aliquam, cum eaque totum constituit. De qua id in primis disputandum est, an detur in rebus? Negant enim aliqui Recentiores hoc argumento ducti: anima rationalis naturaliter produci nequit, nisi in corpore, tamen si possit extra corpus conseruari: at hoc non obstante corpus non est causa materialis animae rationalis, nec haec ab illò in genere vllius causae dependet: similiter ergo, quamuis reliquae formae materiales

les nec possint produci, nec etiam conseruari, nisi in corpore aliquo; non propterea à corpore villo, tanquam à causa materiali dependebunt: nulla igitur est in rebus causa materialis: si qua enim esset, maxime respectu formarum materialium; non autem harum intuitu, vt positum est: nullarum ergo intuitu. Addunt in hac sententia esse sapientissimum Lessium in opere de summo bono. Sed confutantur in primis auctoritate Scholasticorum omnium, apud quos nihil celebrius, quam quadrimembris diuisio causæ in efficientem, finalem, formalem, & materialem. Et verò Lessius in contrarium adductus, re tamen vera non est contrarius: hoc enim ad summum velle potest, causam materialem esse improprie causam: quod tametsi falsum sit, temerarium non est: cum tamen non nisi temere dici posse videatur, nullam dari causam materialem: qua ratione temerarium esset asserere, nullam dari substantiam increatam: & tamen absque temeritate dici potest, substantiam increatam esse improprie, & nobiscum analogice substantiam, potiusque esse supersubstantiam, quam substantiam proprie loquendo. Secundo refellitur eadem sententia; nostræque, & communis Doctorum suadet ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 7. vbi statuit, gratiam esse vnicam causam formalem nostræ iustificationis: quæ autem fieri potest, vt detur in rebus causa formalis sine causa materiali, cum altera sit correlatiuum alterius? Tertio à priori id ipsum inferius constabit, cum ostenderimus, causam materialem esse proprie causam. Quarto tandem suadet eneratione argumenti in contrarium adducti: quod enim argumenti genus esse potest magis enerue, quam id, quod est à minori, siue minus verisimili ad maius, siue maiorem habens verosimilitudinem? At minus est dependere à corpore in solo fieri, quam in fieri simul, & conseruari; minusque verisimile est, priorem illam dependentiam sufficere ad causam materialem, quam posteriorem: quanquam ergo vi prioris dependentiæ materia non sit causa materialis animæ rationalis, inde tamen non nisi perperam argui poterit, eam non esse causam materialem, siue passiuam respectu formarum materialium. Deinde ad idem argumentum absolute dici potest, cæteras omnes formas substantiales ab anima rationali distinctas, suapte natura esse materiales; propterea quod nec produci, nec conseruari possint, nisi in corpore, siue materia: & tamen anima rationalis, salua fide catholica, dici non potest materialis, siue corporea; ex eo quod naturaliter nequeat primo produci, nisi in corpore: similiter ergo prior connexio aliarum formarum substantialium cum materia sufficere, vt hæc sit earum causa materialis, siue passiuæ: & nihilominus non sufficere posteriori connexio animæ rationalis cum corpore ad id, vt ab illo tanquam à causa materiali dependeat.

Causa formalis est ea compositi pars, quæ ad illud principaliter concurrir. Quæ definitio satis constat ex iis, quæ disseruimus supra lib. 2. tract. 1. cap. 5. ad finem, cum se mo esset de distinctione formæ à subiecto, siue materia. Eadem definitio colligitur etiam ex Aristotele in hunc modum definiente formam: *quæ est ratio essentia*: cum enim ex duabus partibus vnione penetratiua copulatis, quælibet essentiam intrinsece constituat, eiusque ratio sit tam forma, quam mate-

ria; sanè forma siue causa formalis definiti nequit *ratio essentia* vtcunque, sed præcipua; & magis principalis ratio, siue pars essentia: nec nisi hoc pacto explicata definitio Aristotelica potest sustineri. Effectus formalis formæ, alius est intrinsecus, alius extrinsecus, nimirum prout forma subiecto intrinseca, vel extrinseca fuerit: aliusque est primarius, alius secundarius: effectus formalis primarius formæ est, quem forma per se, vel per accidens constituit: alius est secundarius, non quem forma constituit, sed quem media alia forma positiua, aut negatiua à se deriuata infert: qua ratione calidum est effectus formalis primarius caloris: sicum verò, aut non frigidum, effectus eius formales secundarij: effectus formalis primarius formæ diuinitus impediti posita forma nequit, secus verò effectus formalis secundarius; eo quod vna forma cum alia connectionem non essentialem, sed naturalem interdum sibi vendicat: prior effectus formalis à Deo suppleri nequit, secus verò posterior: Deus enim lignum calidum denominare nequit sine calore; si ne eo tamen lignum desiccare, aut non frigidum denominare potest.

Causam formalem dari in rebus, licet negent Recentiores supra memorati, nullo tamen iure negari potest. Quod suadet primo ex communi consensu Scholasticorum. Secundo ex Concilio Trident. sess. & cap. superius citatis. Tertio etiam probatur à priori, & vnà ostenditur, causam formalem esse non improprie, vt aliqui putant, sed proprie & verè causam: siquidem causa formalis compositi substantialis, & per se influit esse in illud: at compositum substantiale, & per se est aliud adæquatè à forma, qua constituitur, vt supra lib. 2. tract. 8. demonstratum manet: causa ergo formalis influit esse in aliud: est ergo verè & proprie causa, cum hæc definiatur *principium per se influens esse in aliud iuxta dicta tract. 1. cap. 1.* huiusmet libri: tantum ergo abest, vt non detur in rebus causa formalis, vt in causis strictè & proprie talibus ea sit numeranda. Rursus: ad rationem veræ, ac rigorosæ causæ satis est, vt aliquid influat esse in aliud quomodocunque, & saltem inadæquatè aliud à parte rei: sed albedo, verbi gratia verè fluit esse in album, cum ei suum esse communicet per identitatem, communicare autem, & influere in idem recidunt: & aliunde album est inadæquatè aliud ab albedine: cur ergo albedo vera causa albi esse nequeat? Datur ergo in rebus causa formalis, eaque causæ rigorem, & proprietatem totam obrinet. Denique albedo tribuit esse finitum albo, cum se ipsam albo tribuat, & communicet: at quod alicui esse finitum tribuit, verè & proprie causa est, vt definiens causam in communi ostendimus: ergo &c. Atque de causa materiali, quod etiam proprie causa sit, iisdem rationibus rectè applicatis facile potest probari: namque cum influit esse in totum substantiale per se, sanè ad aliud à se adæquatè distinctum concurrir: cum verò in totum per accidens esse influit, ac se ipsum per identitatem inadæquatam ei communicat, profectò ad aliud à se inadæquatè distinctum concurrir: Cur igitur utrobique vera causa non sit? eo vel maxime, quod vtrique composito tribuat esse finitum.

CAPVT II.

De causalitate causæ materialis, & formalis.

4. **M**ihi semper placuit cum Fonseca lib. 5. Metaphys. cap. 2. quæst. 1. sect. 4. & quæst. 2. sect. 2. & Conimbricensib. hic cap. 7. quæst. 8. art. 1. causalitatem materialem, siue passionem, qua subiectum formæ alicui subest, eamque intrinsicè sustentat, atque in genere causæ materialis causat, esse vnionem, qua ita vnitur formæ, eamque intrinsicè perficit, vt hæc absque illo naturaliter esse, aut conseruari nequeat. Probatur autem: quia si causalitas causæ materialis siue passio in prædicta vnione non consisteret, maxime quia in actione eductiua: at non in hac: igitur in sola vnione, prout à quauis distinguitur actione, siue effectiione. Maior est aduersariorum, qui passionem, siue causalitatem causæ materialis collocant in actione productiua, siue effectiua formæ; in actione, inquam, eius genij, vt se ipsa sit vnio sui ad subiectum, in quo forma sit suscipienda. Minor autem elucefcet infra lib. 3. tract. 3. cap. 3. cum actionem eductiuam à passione, siue causalitate causæ materialis realiter distinguere probauerimus. Secundò suadet eadem sententia: quia omnis alia causalitas passiuæ præter vnionem, qualem superius explicuimus, est inutilis, superflua, & absque vlllo fundamento solido conficta, vt solutione argumentorum, quæ in contrarium obijci solent, iam iam ostendo.

5. Obijciens igitur primò: si vnio materiæ cum forma esset causalitas materialis, siue passio materiæ respectu formæ; sanè eiusmodi vnio esset ordine naturæ prior, & posterior, quàm forma. Consequens autem est absurdum, vt constat ex dictis superius tract. 4. cap. 2. Sequela probatur, quia in primis esset prior natura suo termino, vt citat. lib. 5. tract. 1. cap. 2. constabit: deinde esset posterior natura, quàm forma: siquidem ideo à priori datur vnio formæ cum materia, quia forma existit: non verò ideo forma existit, quia vnitur materiæ: igitur forma est prior natura, quàm eius vnio cum materia: ac proinde vnio est posterior, quàm forma.

6. Obijciens secundò: si materia per vnionem in genere causæ materialis formam causaret, etiam ipsam vnionem per semet ipsam materialiter causaret: haud secus ac causa efficiens, quia per actionem effectiuam producit terminum, etiam ipsam actionem per semet ipsam producit: at materia vnionem per vnionem ipsam materialiter non causat: ergo &c. Minor probatur: quia vnio diuinitus creari potest (quæ enim repugnantia in hoc esse potest) ac proinde sine dependentia à subiecto produci potest: quod si per se ipsam essentialiter in genere causæ materialis à subiecto dependeret, & hoc illam causaret; sanè sine hac dependentia produci; aut, quod perinde est, creari ne diuinitus posset. Obijciens tertio: si vnio esset causalitas materialis, siue passio; qua forma à materia penderet, prius natura forma, à causa efficienti, quàm à causa materiali in actu secundo penderet. Consequens est absurdum: ergo &c. Maior probatur: quia prius natura forma à causa efficienti producit, quàm materiæ vnitur; cum ideo vnitur, quia efficienter producta est: atque

adèd si per vnionem à causa materiali pendet, prius natura à causa efficienti, quàm à materiali penderet. Minor probatur: quia forma nequit intelligi existens, nisi dependenter ab omnibus suis causis ab ea præ requisitis, vt ex terminis notum videtur: igitur nequit intelligi existens in vno signo natura dependenter ab vna causa, & in alio posteriori ab alia causa; seu, quod perinde est, prius natura dependens ab vna causa, quàm ab alia.

7. Obijciens quartò: si causalitas causæ materialis, siue passio in vnione prout à nobis explicata consisteret; sanè Verbum diuinum in genere causæ materialis causaret vnionem hypostaticam, eamque sustentaret, & pateretur: consequens est absurdum: ergo, &c. Maior perspicua est, quia vnio hypostatica intrinsicè vnitur Verbo; ita vt sine eo esse, aut conseruari naturaliter; & quod plus est, diuinitus nequeat: igitur non est, cur Verbum eam in genere causæ materialis non sustentet, si in eiusmodi vnione causalitas materialis collocetur. Minor probatur: quia omnis causalitas materialis, siue passio coniuncta est cum mutatione eius, quod patitur, & causat materialiter aliud à se distinctum: at Verbum diuinum omnis mutationis, & vicissitudinis expertus est, vt fide sanctum est: igitur & omnis passionis, siue causalitatis materialis: ac proinde vnionem hypostaticam pati, aut materialiter causare non poterit. Obijciens tandem ea, quæ adduci solent ad probandam passionem, siue causalitatem materialem ab actione eductiua realiter indistinctam esse: quæ sanè plura, & non facilia sunt.

8. Ad primum respondeo: causalitas materialis, siue passiuæ materiæ respectu formæ à nobis in vnione collocata, est prior natura, quàm forma; non quoad esse formæ, sed quoad eius inesse, nimirum quoad denominationem vnitæ, quam intrinsicè & essentialiter constituit, causatque: est vero posterior ordine naturæ, quàm forma quoad esse formæ, vt obiectio facta conuincit: quare penes aliud, & aliud, non verò penes idem est prior, & posterior natura, quàm forma; in quo nulla est repugnantia. Dices tamen: sicut materia est prior forma quoad inesse formæ: idque satis est, vt absolute dicatur materia causa passiuæ formæ, eaque prior: ita similiter forma est prior materia non secundum se, sed secundum eius subesse, siue quoad vnionem, qua materia formæ subest: cur igitur forma non dicitur absolute causa formalis materiæ, eaque prior: iam ergo mutua prioritas toties à nobis impugnata in rebus concedenda est. Respondeo in primis, non inconuenit formam etiam dici causam formalem materiæ in sensu posito: ac per consequens materiam ac formam mutuo se priores, ac posteriores natura esse, non penes earum esse, sed penes earum inesse, & subesse. Hoc enim quid aliud est, quàm ambas esse priores vnione, qua copulantur? Quod autem alibi diximus, formam esse causam formalem solius compositi, non verò materiæ; id certè de materia quoad eius esse præcisè intelligendum est. Præterea responderi aliter potest, esse cur materia absolute dicatur causa formæ, eaque prior potius, quàm forma materiæ, causa, eaque prior: siquidem vnio per quam dicitur forma in esse, est etiam forma quædam: vnde materia cum sit causa formæ substantialis quoad illam vnionem, siue in esse: certè censetur causa formæ substantialis

stantialis secundum esse aliquid formale illi additum, siue prout est forma completa: at verò vnio per quam materia dicitur subesse formæ, non est materia: vnde quamuis forma sit causa materiæ quoad illam vnionem, siue quoad subesse, non propterea erit causa materiæ quoad esse aliquid materiale, siue prout materia est, sed potius quoad esse formale, siue materiæ quoad formam aliquam additam: quod satis non est, vt absolute dicatur causa materiæ.

9. Aliter etiam solui potest primum illud argumentum contrarium, ac valde probabiliter dici, causalitatem materiale, qua materia causat formam, non suscipi in vtroque extremo, sed esse in sola materia, & priorem essentialiter forma: ac proinde materiam esse propriam causam non solum compositi, verum etiam formæ secundum se, siue penes eius esse. Itaque vnio, in qua eiusmodi causalitas materialis à nobis collocatur, reuera suscipitur tanquam in subiecto in materia duntaxat, & non in forma: quin potius respectu huius erit essentialiter prior, & non posterior: quam doctrinam problematicè defendi supra lib. 2. tract. 7. cap. 5. Porro autem huic posteriori solutioni nostræ non obstant causales supra obiectæ, nimirum ideo forma vnitur, quia existit: non autem ideo forma è contrario existit, quia vnitur materiæ: siquidem ita comparatæ sunt, vt prior earum atque affirmatiua, sit vera à posteriori, & falsa à priori: posterior verò, & negatiua è conuerso sit falsa à posteriori, & vera à priori. Quod autem communiter opponi solet, vnionem non posse necipi in forma, propterea quod ita intrinsecè afficiat, & perficiat illam, vt sine ea nulla: epus esse, aut conseruari possit; quod ad receptionem, & causalitatem materiale sufficere videtur, vt exemplis accidentium omnium constat: hoc, inquam, opponi solitum facile dilui potest, si dicamus ad causalitatem materiale non sufficere, quod proximè premissum est, sed vltèrius requiri, vt id quod subiectum necessario afficiat, ac perficiat; eo sit posterius in præuisione diuina: quamuis enim hanc posterioritatem supra lib. 2. tract. 1. cap. 5. negauerimus esse necessariam ad subiectum denominationis; at probabile est aliter philosophandum esse, si sermo sit de subiecto inhætionis, siue causalitatis materialis.

10. Ad secundum argumentum contrarium respondeo, vnionem ne diuinitus creari posse, idemque dicendum esse de reliquis modis, vt ostenditur infra lib. 5. tract. 2. cap. 6. & quidem oppositum ab aduersariis non probatur, nec potest. Ad tertium respondeo; formam, aliūve quemuis effectum posse prius prioritate naturæ dependere ab vna causa, quam ab alia: sicut omnium consensu effectus prius prioritate dignitatis ab vna causa, quā ab alia pendere potest: nec verò effectus in quouis instanti naturæ dependenter ab omnibus suis causis, & requisitis existens intelligi debet; sed satis est, vt in quocunque instanti reali existat in eo dependenter ab omnibus causis ad eum requisitis existat. Ad quartum respondeo, ad rationem causalitatis materialis opus esse, vt ea subiectum intrinsecè perficiat, & compleat; & hanc conditionem in definitione causalitatis materialis subaudiendam esse: cum ergo Verbum diuinum, eo quod infinite perfectum, & completum sit, per vnionem hypostaticam à se realiter distinctam intrinsecè perfici, &

compleri nequeat; sanè eam pati, aut in genere causæ materialis sustentare non poterit. Aut dicito, Deum causare in genere causæ materialis vnionem hypostaticam absque vlla tamen mutatione sui, eo quod ab illa de nouo intrinsecè perfici, aut compleri nequeat: quod enim causare aliquid in genere causæ materialis imperfectiorem, aut mutationem ex genere suo non arguat, atque adeo actu, & re ipsa Deo conueniat, expressè docet Pater Fonseca lib. 5. Metaphys. cap. 2. quæst. 12. à sect. 2. Ad vltimum argumentum contrarium inferius lib. 5. tract. 3. cap. 3. fiet satis.

Haftenus de causalitate materiali, siue passiuæ materiæ respectu formæ: quod autem attinet ad causalitatem materiæ, qua materia compositum constituit, ferè omnes censent eam esse vnionem, qua formæ vnitur: Verum distinguendum est: aut enim comparatur materia cum toto per accidens, quod constituit; & causalitas materialis, quæ huiusmodi totum causat in vnione eius cum forma accidentaria sita sit: quum implicet, materiam huic numero formæ accidentariæ albedini verbi gratia, vniri, quin hoc numero album ex iis resultet; eo quod hoc numero album in hac materia, hac albedine & hac vtriusque vnione essentialiter consistat: igitur vnio materiæ cum forma ob eiusmodi connexionem, & determinationem causalitas materiæ respectu totius per accidens censenda est. Aut comparatur materia cum toto per se, & substantiali: quod ex eo, & forma resultat; & respectu huiusce totius causalitas materialis, vnio materiæ non cum forma, sed cum ipso toto, à quo realiter distinguitur, censeretur: cum enim possint existere in rerum natura hæc numero materia, & hæc numero forma, earumque hæc numero vnio, quin ex iis hoc numero totum substantiale, & per se verbi gratia, hic numero homo resultet; sanè in eiusmodi vnione talis resultantia, siue causalitas materialis collocanda non est; ac proinde in sola vnione materiæ cum ipso toto debet collocari. Quo autem pacto cum hac doctrina cohæreat, totum substantiale & per se non generari, sed creari constabit inferius lib. 5. tract. 2. cap. 6. Ex dictis intelliges, quid dicendum sit de causalitate causæ formalis: siquidem respectu totius per accidens, à quo tantum in adæquatè distinguitur forma, non est assignabilis alia causalitas,

quàm eius vnio cum subiecto: at totum substantiale, & per se causat per vnionem sui, non tam cum subiecto, quàm cum eiusmodi toto, vt proximè dictum, declaratumque est in simili.

* *

TRACTATUS X.

De Causa Finali.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex sit Causa Finalis?

I. **F**INIS ab Aristotele, & reliquis Philosophis definiri solet: cuius gratia, vel propter quem aliquid fit, ubi animaduertendum est, ly *fit* intelligi non debere de actione physica, vt communiter intelligi consuevit: Deus enim semetipsum propter se, & gratia sui amans se sui amoris finem sibi praeiungit: haud secus ac homo semetipsum propter se amans amoris sui finis est: at amor, quo Deus semetipsum absolute amat, physice fieri nequit; imò amor eius relatiuus, quod plus est, fieri nequit, quantumuis produci possit: ergo ly *fit* in definitione finis de actione physica, & propria intelligendum non est, sed de sola actione intentionali, & affectiua; ita vt definitio sit haec: Finis est, propter quem aliquid amatur: quo sensu intellecta Deo, & creaturis vniuersis, & propriè conuenire poterit. Finis diuidi consuevit in finem *qui*, & finem *cui*: finis *cui* est persona, cui bonum aliquod cupimus: finis *qui* est bonum ipsum, quod alicui cupimus: vnde cum amico agrotò salutem cupio, amicus est finis *cui* eiusmodi desiderij, & sanitas finis *qui*. Doctores Nominales censent, solum finem *cui* propriè finem esse; quia id est propriè finis, in quo voluntatis intentio sistit, & qui propter se, & non propter aliud amatur: at intentio voluntatis non sistit in fine *qui*, propter se, sed propter finem *cui* amatur: ex solo enim amore, & complacentia amici salutem ei exopto, alioquin non magis salutem, quam agri tudinem desideraturus. Verum finem *qui* propriè finem esse Aristoteli, & reliquis Philosophis magis consentaneum est; apud quos nihil frequentius, quam finem esse primum in intentione, & vltimum in executione: & formam esse finem generationis, non verò ipsius generantis: quae, & similia de solo fine *qui* intelligi possunt. Ad rationem oppositam respondeo, intentionem voluntatis sistere in fine *qui* velat exequibili; eumque propter sui, & non propter alterius executionem amari: quod satis est, vt in suo genere finis esse, ac dici possit.

2. Illud autem rationi contrariè detulerim, finem *cui* principaliorem esse, ac magis, & principalius amari, quam finem *qui*: quia hic, quantumlibet propter se in suo genere ametur, tamen absolute, & simpliciter propter finem *cui* amatur: cum tamen finis *cui* propter finem *qui* nequaquam ametur; nec enim amicum esse amo, vt sanus sit, sed eum sanum esse cupio, vt absolute sit, & viuat. Dices: cum per actum spei summum bonum mihi desidero, summum bonum est finis *qui*, ipse verò sum finis *cui*: at per eum actum summum bonum à me magis amatur, quam ego met ipse, & non è conuerlo: aliàs si is actus bo-

num creatum magis, quam summum, & increatum bonum amaret, inordinatus esset. Verum quemadmodum actus misericordiae verbi gratia bonum creatum actualiter, & explicitè attingit, nimirum subleuationem alienae miseriae; summum verò bonum non nisi habitualiter, & implicitè attingit, quatenus in illud per actum charitatis à se distinctum referibilis est; ac proinde magis amat bonum creatum, quam increatum; & tamen ob id inordinatus non est: ita similiter actus spei, quo summum bonum mihi cupio, atque in votis habeo, inordinatus non erit; quamuis per eum me metipsum magis, quam summum bonum amem.

3. Finis secundò diuidi consuevit in finem intrinsecum, quem videlicet actus immediatè attingit; & extrinsecum, quem actus non immediatè, & per se, sed medio alio actu, aut à se deriuato, aut se priori, siue principio attingit: quid autem sit, vnum actum ab alio oriri, & dirigi inferius ex professo ostendam. Hinc aliqui deducunt cum P. Ripalda lib. 3. de ente supernaturali disp. 50. sect. 2. actum bonum, & supernaturalem etiam à fine aliquo turpi extrinsecè volito simpliciter vitari posse: vt cum quis ex intentione vanae gloriae venialiter mala ad confessionem sacramentalem accedit: in eo enim euentu confessio sacrilega nullo iure censenda est, atque adeo bona, & supernaturalis est; cum tamen à fine inanis gloriae quem extrinsecè respicit, propriè mala & turpis non esse nequeat. Quod autem communiter responderi consuevit, in ea hypothese si solam confessionem externam extrinsecè vitari, & ob finem extrinsecum vanae gloriae fieri, attritionem verò internam bonam, & supernaturalem ad eiusmodi finem nullo modo conducere, nec ob illum extrinsecè elici, ab eoque vitari: hoc, inquiunt praefati authores, momenti non est; siquidem esto attritio interna, & supernaturalis ad finem inanis gloriae, bonamque opinionem apud confessarium assequendam extrinsecè, & directè non conducit; mediatè tamen & indirectè ad eum finem conducit: confessio enim externa ad eum immediatè, & directè conducit: attritio autem ad confessionem externam ponendam conducit immediatè, & directè; quia sine illa hic & nunc confessio non poneretur; nec poenitens confessionem externam sacrilegam, & attritionem internam minimè informatam vanae gloriae, & opinionis gratia vllatenus eligeret: quare de primo ad vltimum, vt aiunt, attritio interna ad finem vanae gloriae, & opinionem bonam consequendam mediatè conducit; ac proinde ab illa extrinsecè quidem, sed tamen propriè vitari poterit. Hac Ripalda & alij. Quos ego verissime opinari opinor: qua parte statuunt, actum bonum, & supernaturalem oriri posse à fine prauo, quem non respiciat intrinsecè, sed tantum extrinsecè. At quod aiunt, eum ab illo propriè, ac simpliciter vitari, id mihi valde displicet. Deus enim nequit esse author vllius effectus propriè mali, in eoque complacere: at non potest non esse author actus boni, & supernaturalis, in eoque complacere: haud ergo potest actus bonus, & supernaturalis denominari propriè malus ratione finis mali, quem extrinsecè respicit. Quapropter ab eo non nisi secundum quid, & impropriè vitiosus poterit denominari, vt agens de act. human. ex professo ostendi.

CAP

CAPVT II.

*An finis moueat secundum esse reale, vel
potius secundum esse intentionale; &
an causa finalis sit propriè,
& strictè causa?*

4. **A** Ut, quod perinde est, in quo esse; reali, vel intentionali; bonitate cognita, & amata, vel potius cognitione ipsa, & amore sita sit virtus motiua, & causatiua finis, causae finalis? Prima sententia est, virtutem motiuam, seu causatiuam finis, causamve finalem non in esse reali, & physico, sed in solo esse intentionali sitam esse: haud secus ac cum aqua calida calefacit, virtus calefactiua, totaque ratio calefaciendi non in entitate aquae, sed in calore consistit. Ita Auicenna 6. Metaphys. cap. 5. Hurtadus de anima disp. 13. sect. 3. Soncinus 5. Metaphys. quaest. 3. & cum eo per plures Thomistae, praesertim neother ci. Secunda sententia est, virtutem causatiuam, & motiuam finis, causamve finalem in solo esse reali, & physico finis consistere, & esse apprehensum, siue apprehensionem bonitatis obiectiuae finis esse meram conditionem, sine qua bonitas obiectiua non moueret: haud aliter ac applicatio ignis; eiusque versus passum approximatio non tam est virtus effectiua, causae efficiens, quam mera conditio, sine qua ignis non efficeret. Ita Auerroës 11. Metaphys. commento 36. Scotus in 1. dist. 1. quaest. 4. Caietanus, & Ferrara, Okamus, & Gabriel, Suarez, Ariaga, & alij. Verum inter has sententias extremè oppositas media quaedam eligenda est, & virtus motiua, seu causatiua finis, causaeque finalis, siue motiua, nec in solo esse reali, nec in solo esse intentionali, sed in vtroque collocanda est.

5. In primis cognitionem ipsam sanitatis verbi gratia rationem causae finalis, & motiuae sortiri, & ad amorem finis, & mediorum simpliciter mouere suadeo. Primò: quia mouere intentionaliter voluntatem ad amandum, est eam intentionaliter dirigere ad amandum: haud secus ac dirigere physice sagittam verbi gratia est eam mouere, & versus scopum aliquem impellere: at cognitio bonitatis obiectiuae finis ad eius amorem dirigit: ergo & mouet; ac proinde rationem causae motiuae, & finalis sibi vindicat. Secundo, quia omnium consensu praemissa ad conclusionem mouent: ergo à simili cognitio finis, &c. Tertiò, quia gratia praeueniens hominem ad consensum mouet, iuxta illud Concilij Tridentini sess. 6. cap. 16. can. 4. *si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nil cooperari*, &c. at gratia praeueniens in illustratione intellectus, & pia affectione voluntatis consistit: igitur illustratio intellectus, siue cognitio alicuius bonitatis obiectiuae, & finalis propriè mouet.

6. Rursus bonitatem obiectiuam finis ad amorem ipsius finis, & mediorum ad finem conferentium mouere, ac rationem causae motiuae, & finalis sibi vindicare suadeo. Primò, quia id mouet voluntatem ad amorem mediorum, cuius gratia voluntas media eligit: at gratia bonitatis obiectiuae, finis verbi gratia sanitatis secundum eius esse reale voluntas media ad sanitatem vtilia

eligit: ergo &c. Minor perspicua est, quia voluntas non eligit media ad consequendam cognitionem sanitatis, siue gratia illius, ut pote quae sine mediis praehabetur, & quae esto addit, ad leuandam aegritudinem inutilis est: igitur voluntas ad consequendam ipsam sanitatem, & gratia sanitatis secundum eius esse reale media eligit. Secundo, quia obiectum voluntatis in motiuum, & terminatiuum diffecari consuevit: sicut ergo obiectum secundum esse reale, & physicum amorem terminat, ita etiam secundum idem esse eum mouere poterit; atque adeò finis secundum esse reale, &c. Tertiò, quia in creatis id, quod est finis voluntatis rationem causae motiuae, & finalis suo quasi iure sibi asserit; sicut quod est materia, rationem causae materialis; & quod est forma, rationem causae formalis sibi vindicat: at sanitas verbi gratia secundum esse reale finis voluntatis est; siquidem finis est id, quod propter se amatur, & cuius gratia cetera amantur: sanitas autem secundum esse reale propter se amatur, & propter eam secundum esse reale obtinendam media amantur.

7. Obiicies tamen primò pro prima sententia initio capitis memorata: Cum quis finem impossibilem, & chimericum, alium Deum verbi gratia amori suo praestituit, cuiusmodi finis voluntatem mouet: at non secundum esse physicum, & reale, quo prorsus destituitur: ergo duntaxat secundum esse cognitum, fictumve. Rursus omnis causa, siue virtus causatiua existentiam ad causandum postulat; at ut finis moueat; & in genere causa finalis ad electionem mediorum concurrat, non petit existeret secundum esse reale; & quod plus est, non potest: alias electionem mediorum existentia per ea intenta antequam esset: igitur finis secundum esse reale, & physicum rationem causae finalis, siue motiuae sibi non vindicat, sed praecise secundum esse cognitum, & intentionale, quod nunquam non existit, quoties finis mouet, munusque causae finalis exercet. Praeterea id censeretur virtus causatiua finis, siue causa finalis, & motiua, per quod constituitur formaliter finis in ratione finis: at finis constituitur formaliter in ratione talis per solam cognitionem, & amorem, siue per solum esse intentionale: ergo &c. Maior perspicua videtur. Minor probatur: quia idem est, aliquid esse finem, ac esse cognitum, & amatum propter se: at cognitum, & amatum propter se constituitur formaliter in ratione talis per solam cognitionem, & amorem: ergo etiam in ratione finis. Ad primum respondeo, per esse physicum, & quodammodo reale à nobis intelligi esse saltem inadaequatè distinctum à cognitione, & complacentia: hac autem ratione finis chimericus sortitur esse physicum, quod causa finalis esse possit. Ad secundum respondeo, maiorem in solis causis physicis veram esse, causamque finalem, siue intentionalem ex genere suo nequitiam postulare existentiam ad hoc, ut causet. Ad tertium respondeo, aliquid esse finem est illud esse bonum, cognitum, & amatum propter se: at aliquid esse bonum cognitum, & amatum propter se constituitur formaliter non solum per cognitionem, & amorem, esse ve intentionale, sed etiam per bonitatem sibi intrinsecam, & essentialem, siue per esse reale: quare maior argumenti concedenda, minor verò neganda est.

8. Obiicies pro secunda sententia initio capitis proposita:

proposita: id solum est causa finalis, & motiua, siue virtus causatiua finis, quod est formaliter finis: haud aliter ac id solum est causa materialis, aut formalis, quod forma, & materia, siue subiectum est: at sola sanitas verbi gratia secundum esse reale, non verò cognitio sanitatis est formaliter finis: siquidem id solum est formaliter finis, quod voluntas primò intendit, sanitas autem, non eius cognitio à voluntate intenditur. Deinde mouere est aliò impellere: at bonitas obiectiua finis voluntati proposita eam ad se trahit, eamque aliò non impellit, in quo differt à veritate obiectiua: ergo bonitas illa voluntatem non mouet; ac proinde, &c. Ad primum respondeo in primis, non semper id solum, quod finis est, rationem causae finalis fortitur: sicut etiam non solum id, quod materia est, aut etiam materia constat, rationem causae materialis subire: siquidem animus, & Angelus causae materiales suarum proprietatum, & accidentium à nobis admittuntur, cum tamen neuter materia sit, eae coalescat. Vnde quamuis sola bonitas obiectiua finis sit, non verò eius cognitio, & complacentia; non propterea sola illa causa finalis censenda. Deinde verum esto, si maius, id quod finis est, rationem causae finalis subire: ceterum illud etiam quod formaliter finem constituit, causa finalis dici debet: cum ergo cognitio, & complacentia finis formaliter constituat, causa finalis dici poterit: at hæc ratio non militat in materia, & forma, cum nihil materiam formaliter constituat, quod materia non sit. Ad secundum respondeo, mouere est impellere quomodolibet, & siue ad se, siue ad aliud: quæ ratione magnes ferrum mouere dicitur, quamuis illud non aliò, sed versus se impellat.

9. Porro autem, vt ad dubium titulo capitis secundoloco positum deueniam, causam finalem esse propriè, strictèque causam suadeo: siquidem finis in tantum causat, in quantum per cognitionem, aut amorem causam efficientem ad agendum mouet, & applicat: at hoc pacto mouere, & applicare est verè causare: igitur causa finalis vera causa est. Minor probatur: quia mouere causam efficientem ad productionem effectus est mouere ad existentiam effectus à causa efficiendi; ac proinde absolute mouere ad existentiam effectus: at mouere absolute ad existentiam effectus est tribuere existentiam effectui, siue influere existentiam in effectum: ergo causa mouens, & applicans causam efficientem ad productionem effectus verè influit esse in effectum, siue in esse effectus verè influit, sicut ad rationem veræ causae requiritur. Confirmatur, & declaratur: effectus verè pendet à cognitione, & amore, & ab iis oritur, vt omnes farentur: ergo etiam cognitio & amor in effectum esse influit, sicut ad rationem veræ causae requiritur: cum ergo cognitio, & amor in genere causae finalis concurrant, &c.

10. Verum enim verò explicandum restat, quatenus causa efficiens à reliquis tribus causarum generibus minimè differat, si reliqua tria non minus quàm efficiens veræ causae sint: formalis quidem, & materialis, vt tract. præcedenti manet demonstratum; finalis verò, vt in præsentī statuimus. Causa ergo efficiens est, quæ tribuit esse effectui, quem non constituit, & ad quem non moueat, aut dirigat: quare causa materialis, & formalis compositum non efficient; quia intantum ei

esse tribuunt, in quantum illud constituunt. Quod si totum à suis partibus realiter non distinguatur, adhuc facilius est discernere causam materialis, & formalis ab efficiendi; quia causa formalis, & materialis esse à se indistinctum; & causa efficiens esse à se distinctum effectui tribuit: causa autem finalis ab efficiendi differt, quia causa finalis ad existentiam effectus dirigit, & mouet, eam verò non efficit: dirigere autem, & efficere ex terminis diuersa sunt. Confirmatur, quia si aliqua de causa iuxta nostram sententiam causa formalis, materialis, & finalis ab efficiendi non differrent, maximè quia esse verè influunt, & communicant: at hæc ratio nulla est, alias Pater æternus Filius causa efficiens esset. Quare sicut hoc, quod est influere, siue tribuere esse cum aliqua limitatione, sumi solet, & debet; ratione cuius Pater æternus Filium non efficiat, esto esse in eum influat: ita similiter cum aliqua limitatione sumi debet; ratione cuius causa materialis, formalis, & finalis causata causa non efficiant, siue causae efficientes non sint, quātumuis esse verè influant, & communicent: ea autem limitatio est, quæ à nobis proximè supra tradita est.

CAPVT III.

Quos effectus Finis sibi vendices?

Cum quis finem aliquem consequi studet, varios habet actus: primus est simplex complacentia finis: secundus amor eius efficax: tertius electio mediæ ad eum necessarij: quartus executio ipsius finis: quorum actuum quis sit effectus finis, & à qua causalitate ab eo dependeat, in præsentī disputari potest. Quod ad primum attinet, communiter dubitatur, an affectus ipsius finis siue efficax, siue inefficax sit, effectus finis sit. Pater Vasquez 1. 2. disp. 4. cap. 2. negat: primò, quia finis est cuius gratia, siue vt explicat Arimennensis cuius amore aliquid fit: atque adeo id erit effectus finis, quod ex amore finis procedit: at complacentia, aut amor finis ex amore finis minimè procedunt; cum complacentia finis eius amorem præcedat, amorque finis se ipsum necessario concomitetur. Secundo, quia si amor ipsius finis esset effectus finis, amare bonitatem obiectiuam finis propter se esset operari propter finem: vnde belluæ propter finem operari possent, siquidem bonum delectabile propter se appetunt: cum ergo belluæ propter finem operari nequeant, ideo erit, quia sola electio mediorum est effectus finis, solumque eligere media ad finem vtilia est operari propter finem; belluis verò ad eiusmodi electionem iudicium de conducentia mediorum ad finem omnino deest.

Verum cum P. Suarez disput. 23. Metaphys. sect. 3. probabilius mihi videtur, affectum finis eius effectum esse, siue cuiusmodi affectus efficax, siue inefficax sit: quia finis est omne id, quod propter se amatur: at finis propter se amatur seorsim ab electione mediorum, & pro priori ad illam: ergo finis seorsim ab electione mediorum, & pro priori ad illam propriè finis est, rationemque, & officium causae finalis exercet: cum ergo pro eo priori rationem causae finalis respectu electionis exercere nequeat, eam proculdubio exercebit comparatione

comparatione intentionis ipsius finis, hæcque eius effectus censendus est. Secundo idem suadeo, quia omnis actio humana, & deliberata est effectus finis, siue propter finem, ut omnes Theologi docent cum D. Thoma 1.2. qu. 1. art. 1. corp. ibi: *obiectum autem voluntatis est finis, & bonum; unde oportet, quod omnes actiones humanae propter finem sint.* Ad primam rationem oppositam: fieri aliquid gratia alterius, sicut ad effectum finis oportet, non est præcisè fieri amore alterius, sed etiam fieri ob bonitatem alterius cognitam: cum ergo amor finis ob bonitatem eius cognitam fiat, sanè gratia finis fiet, eiusque effectus censendus est. Ad secundam rationem: cap. 5. perspicue constabit, cur bellum propter finem non operentur, ut vt amor finis eius effectus sit.

13. Secundo dubitari solet: an electio mediorum sit propter finem, eiusque effectus? Nonnulli, quos suppressis nominibus citat Arriaga d. 8. Physic. sect. 7. censent, electionem mediorum non esse propter finem, eiusve effectum; solumque id convenire posse in executionem mediorum, quia solum id est effectus finis, eumque propter, quod amatur propter finem, velut vtile ad eius consecutionem: at electio mediorum hac ratione non amatur, sed potius per eam media amantur. Verum hic loquendi modus (de re enim constat) sequendus non est, quia id est effectus finis, eumque propter esse potest, quod ex intentione finis causatur: at electio mediorum ex intentione finis causatur: equidem, sicut conclusio formalis est propter obiectum præmissarum, quia ex assensu illius obiecti oritur, quamvis alium assensum reflexum non terminet, quo quis conclusioni formali propter præmissas assentiat, ut compertum est; ita similiter, ut electio mediorum sit propter finem, opus non est, ut terminet amorem aliquem reflexum, quo tanquam vtilis ad finem ametur. Tertio dubitari solet; an executio ipsius finis sit effectus finis, siue propter finem? Haud pauci negant, quia finis, iuxta Aristotelem, est, cuius gratia cætera sunt: at finis ipse inter cætera, siue alia à se numerari nequit: ergo finis non definitur causa sui, sed causa aliorum à se; ac proinde non sui, sed aliorum causa esse poterit. Deinde si executio finis esset effectus finis, finisque causa sui ipsius; pari ratione causa efficiens sui ipsius causa esse posset: consequens autem absurdum est. Verum oppositus sentiendi, & loquendi modus communior, veriorque est: qui enim finem executioni mandat, eum exequitur propter aliquid; sicut etiam media propter aliquid exequitur: alias magis temere, & inconsulte finem ipsum, quam media ad finem exequeretur: igitur executio finis propter finem, eiusque effectus est. Cum autem finis definitur id, cuius gratia cætera, videlicet media, sunt, ibi implicite asseritur, ipsum finem fieri gratia sui; cum fieri finis, & fieri mediorum ad finem essentialiter coniuncta sint. Deinde, ideo nihil causa efficiens sui metipsum esse nequit, quia causa efficiens ad causandum præviè existere postulat: quare si aliquid se ipsum causaret, existeret prius, quam existeret: hæc autem ratio in fine non militat, cum existentiam ad causandum minime postulet.

CAPVT IV.

Quam causalitatem finis sibi vendicet?

14. Causalitas, siue actio causæ finalis nihil aliud est, quam dependentia illa, qua complacentia finis ab eius cognitione, amor à complacentia, electio ab amore finis, vniusque medij electio ab electione alterius dependent, ac diriguntur. Porro directionem hanc actualem, seu causalitatem finis nonnulli collocant in coexistentia, & aggregato actus dirigentis, & actus directi. Cæterum impugnantur primò: quia stat optimè existere actum dirigentem, & actum directum in eodem instanti reali, quin alter ad alterum dirigat, eumve in actu secundo regulet: actualis igitur directio, & causalitas finis in ea coexistentia non consistit. Consequentia est perspicua. Antecedens probatur: nam potest quis immemor alicuius finis v. g. sanitatis eligere deambulationem gratia alterius finis, & in eodem instanti reali pro posteriori signo rationis recordari prioris finis, nempe sanitatis, eiusque cognitionem, & complacentiam habere: quæ enim in hoc euentu repugnantia, aut contradictio? At tunc daretur coexistentia vtriusque actus absque directione alius ad alium, siue causalitate finali: neque enim fieri potest, ut cognitio, & complacentia finis vilius dirigant ad electionem se natura priorem.

15. Alij secundo eandem sententiam cum moderatione aliqua sequuntur, & existimant directionem actualem, causalitatemque finis, præter coexistentiam iam iam explicatam ulterius involvere voluntatem, qua Deus ex prævisione actus dirigentis concursum præparet, & exhibeat ad actum directum. Verum hæc sententia, licet difficultatem superioris argumenti effugiat, duobus tamen argumentis impugnatur: nam nulla causalitas naturalis superat perfectionem causæ, cuius causalitas est, ut per causalitatem causæ efficientis materialis, & reliquas discurrenti constabit: directio igitur in actu secundo, siue causalitas causæ directiue perfectionem causæ directiue non superat: superaret autem, si actum dirigentem, & actum directum, & quod caput est, diuinam voluntatem concursus sui præparatiam comprehenderet: igitur in eo aggregato collocari non debet. Rursus secundo: actio causæ efficientis in simili aggregato causæ, & effectus adiuncto actu aliquo diuinæ voluntatis constitui posset; quod tamen ipsi aduersarij inficiantur. Dices, hoc postremum non sequi; quoniam assignari nequit obiectum diuinæ voluntatis constituentis simul cum causa, & effectu actionem causæ efficientis, nisi ea voluntas se ipsam velit: haud enim vult solum causam, & effectum, dum influxum causæ in effectum vult: hæc enim duo simul reperiri possunt, absque influxu illo vnius in alium: in quid igitur ea voluntas fertur, nisi in se ipsam feratur, hunc in modum: *volo me ipsam*, quo nihil absurdius, aut ad agendum inutilius dici, vel excogitari potest? At obiectum diuinæ voluntatis, quæ directionem in actu secundo constituit, facile explicatu est; siquidem est actio causæ efficientis, videlicet voluntatis;

aut intellectus actum directum producentis: actio, inquam, illa à Deo volita ex præuisione actus dirigentis.

16. Impugnatur tamen hæc euasio: quia eadem ratione dici posset, obiectum voluntatis constituentis actionem causæ efficientis, actum intellectus verbi gratia esse causalitatem causæ directiue, quæ in modo consistat: igitur ubi vnus actus sine modo ad alium dirigat, actio effectiua in aggregato, & non in modo superaddito collocanda est. Impugnatur secundo, quia actus dirigens, & actus directus, & actio effectiua actus directi simul existere possunt, absque eo quod alter actus ad alium in actu secundo dirigat, vt numero superiori probauimus: igitur cum Deus vult eam directionem in actu secundo, modum aliquem ab his tribus distinctum vult: aut si eandem directionem constituit, quin eam directè velit, sed potius tria illa speciali modo, quem aduersarij cum dependentia illa ex præuisione diuina explicant: ita similiter actio causæ efficientis diuina voluntate constitui poterit, nimirum si ea voluntas concursus causæ efficientis solum constituat, & non velit, tantumque causam & effectum speciali aliquo tendendi modo velit, & decernat. Tertiò non defuere qui cum P. Ripalda tom. 1. de ente supernat. disp. 48. directionem actualem in prædicto aggregato trium illorum conceptum, & vltèrius in defectu quodam conditionato constituent; vt actus tunc dirigere censeatur; cum insuper verum est, actum directum defuturum, si actus directius deficeret, tunc autem non dirigere; cum verum est, non defuturum, esto actus directius abesset. Hæc sententia iisdem fermè difficultatibus, quibus superior, obnoxia est; vt eas huc applicanti constabit. Deinde ideo actus directus deficeret in absentia actus dirigentis, quia ab eo pendet, ac dirigitur: igitur potius defectus ille conditionatus in ordine ad dependentiam ac directionem actuum, quam è diuerso explicari debet. Præterea aliud est, esse occasionem, aliud esse causam: defectus autem conditionatus vnus actus respectu alterius facere potest, vt alter alterius occasio, non verò causa sit.

17. Alij aliter rem explicant, & autumant actum directum produci efficienter per actionem essentialiter pendentem ab actu dirigente, quoties hic dirigit. Contra tamen primò: quia actio productiua actus directi, & finaliter causati essentialiter pendet à causa materiali, & etiam à causa efficiendi: & tamen neutra ad eum in actu secundo dirigit, sed altera eum efficit, & altera eum recipit: quamuis igitur ea actio à cognitione & complacentia finis essentialiter pendula sit non propterea eiusmodi cognitio, & complacentia ad eam dirigent. Rursus: si actus intellectus, & voluntatis in actione consistent, vt plures aduersarij censent, fiet sanè ex contraria sententia, actum dependentem ab vno fine, non posse etiam diuinitus pendere, aut dirigi ab alio, à quo antè non dependebat. Consequens autem videtur absurdum. Sequela probatur: nam actio, quæ semel essentialiter non pendet ab aliquo, nunquam potest essentialiter ab eo pendere, cum essentialiter rerum sint inuariabiles: atqui directio, qua de aginus, in ea dependentia essentiali, iuxta contrarios, sita est: qua ergo directione semel caruit effectus finalis, eam nunquam postea poterit sortiri. Atque hinc

obiter sit, ex eadem sententia inferri, innumeras esse definitiones, diuisiones, & argumentationes, descriptiones, ac demonstrationes in materia aliarum scientiarum, omnino irregulares, & à Dialectica minimè dirigibiles: etenim in aliis scientiis plures intellectiones (quæ, vt i supponimus disputandi gratia, actiones sunt) essentialiter non pendent ab actibus Dialecticæ, eæ videlicet, quæ absque directione Dialecticæ de facto fiunt: igitur plures se ipsis ab actibus Dialecticæ essentialiter pendere nequeunt, ac per consequens neque ab iis dirigi: quod tamen quis incredibile non censeat? Postremo alij directionem istam, causalitatem que finis in ente rationis, & fictitio constituunt: quorum tamen opinionem lib. 2. Dialecticæ abundè profligauimus.

Nostra sententia sit, directionem istam actualem consistere in modo quodam vero, & reali, qui inter actum dirigentem, & actum directum medius, & hoc prior, illoque posterior sit: haud aliter ac causalitas causæ efficientis in modo distincto communiter constituitur. Porro inter hos modos non vnum discrimen interuenit: nam primò munus vnus est efficere, alterius verò dirigere, ac mouere, quæ longè diuersa apparent: secundo alter est necessarius ad existentiam effectus, alter solum utilis, & proficiuus: tertiò vnus circa solum effectum versatur, alter verò circa effectum, & eius effectiorem, ad eam dirigendo, & mouendo. Tandem alter simpliciter facit, alter secundum quid duntaxat: vtriusque natura ex sequentibus obiectionibus amplius elucescet.

Obiicies primò: actio illa directiua, cum sit ens reale, realiter producit: sed non per aliam actionem, ne detur actionis actio, & sic in infinitum procedamus: igitur per se ipsam producit, ac efficitur: igitur est actio causæ efficientis: falso igitur directio in modo ab actione causæ efficientis distincta constituta à nobis est. Respondeo, dari posse actionis actionem distinctam, in diuerso tamen genere: nam actio intentionalis, amor scilicet, & cognitio per actionem physicam à se distinctam, iuxta innumeros Authores, producit: causalitas etiam causæ materialis, siue passio per actionem effectiuam à se distinctam, iuxta non paucos probabiliter opinantes producit. Denique in diuinis generatio passiva Filij; siue, quæ perinde est, ipsa filiatio per generationem actiuam, nimirum paternitatem verè producit: cur ergo actio directiua per actionem effectiuam à se distinctam produci nequeat absque vllò progressu in infinitum? qui tantum locum habet, cum vna actio per aliam eiusdem generis producit, effectiua v.g. per aliam effectiuam: non enim potior est ratio, cur prima effectio secundam, quàm secunda tertiam, tertia quartam, & sic in infinitum terminent: omnes namque similes sunt.

Obiicies secundo: cum ex cognitione alicuius obiecti illud voluntas liberè amat, directio cognitionis ad amorem ab actione effectiua amoris indistincta est: igitur idem seruata proportionem dicendum est de actibus non liberis, quoties alij ad alios dirigunt. Consequentia videtur bona. Antecedens probatur, nam directio illa in actu secundo non est posterior effectiue amoris; aliàs tarda, & inutilis foret: nec illa est prior; aliàs euerteter libertatem talis actionis effectiue amoris, qua nimirum prior est, & cum qua aliunde essentialiter connexa est; eo quod amor

amor dirigi in actu secundo, & non effici, ne diuinitus possit: igitur necessario effectiorem amoris concomitatur, ac proinde cum illa identificatur: cur enim, si distinctæ essent, prius natura, ac posterius existere nequirent? Respondeo, me non inficiari actionem directiuam alicuius actus, & actionem eius effectiuam in eandem coalescere, verum id non ex natura, & conceptu actionum, sed ex natura peculiari actus, & eius libertate oritur: proinde non est, cur in actibus suapte natura non liberis actio eorum effectiua, & directiua non distinguantur.

CAPVT V.

Qua agentia propter finem operentur?

21.

Creaturam rationalem, qualis est homo, & Angelus, propter finem operari omnibus exploratum est: vnde tota huius capitis controuersia ad Deum, & creaturas insensibiles, & irracionales reuocatur. Pro quibus prima assertio sit, Deus operatur propter finem. Hæc assertio suadet primò ex sacra pagina: *uniuersa propter semetipsum operatus est Deus.* Prouerb. 16. & alibi sæpe. Secundò quia operari propter finem inuoluit perfectionem simpliciter simplicem, id est omnis imperfectionis expertem: illud autem catholicè controuerti potest, quæ operationes Dei sint propter finem, immanentes, an transeuntes? eæ uero, quæ ad extra sunt, an potius eæ, quæ ad intra sunt, nimirum volitiones ipsæ Dei, quibus aliquid intendit, aut eligit? Communior Scholasticorum sententia est, solas priores operationes Dei esse propter finem, posteriores uero, nempe volitiones Dei, non esse propriè propter finem, sed propter rationem formalem: quod multipliciter suaderi potest. Primò, quia finis est cuius gratia aliquid fit: atque adeo id solum propriè propter finem esse potest; quod propriè fieri potest: at uolitio Dei immanens id cum reliquis prædicatis Dei commune fortitur, quod fieri propriè nequeat; iuxta illud Symboli: *genitum, non factum.* Deinde finis, & causa finalis generaliter fando in idem coincidunt: sicut forma v. g. & causa formalis in idem recidunt: at diuinæ volitionis nulla causa finalis esse nequit: siquidem diuina voluntas vno, eodemque realiter actu finem intendit, & media eligit: vnde diuina intentio tam nequit esse causa finalis diuinæ electionis, quam idem nequit esse causa sui ipsius.

22.

Verum oppositum longè probabilius arbitror: tum quia cum finis definitur, cuius gratia aliquid fit, *ly fit* non de actione physica, sed de intentionali, & affectiua explicari debet, ut sensus sit, finem esse cuius gratia aliquid amatur, aut quod gratia sui amatur: at Deus à semetipso gratia sui amatur, idque antequam aliquid ad extra operetur: igitur finis est, munusque finis exercet, antequam ad extra quidquam operetur; atque adeo in ordine ad operationes suas ad intra: quo fiet, ut hæc propter finem non esse nequeant. Tum quia uolitio interna Dei ad eius infinitam, summamque bonitatem propter ipsam terminatur, ut certo certius est, ergo illam respicit non solum tanquam rationem formalem, ut aduersarij philosophantur, verum etiam tanquam finem: alio-

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

qui pari licentia dici posset, creaturas à Deo produci propter semetipsum, tanquam propter rationem formalem, non uero tanquam propter finem: vnde nullum nobis suppeteret fundamentum ex sacris literis ad probandum, Deum operari propter finem: quod enim asserunt Deum omnia propter semetipsum operari, & similia testimonia nō de fine, sed de ratione formali explicari possent. Tum quia in creatis principium produciens realiter, & causa efficiens reciprocantur, & tamen in Deo minime recurrunt, ut in mysterio Trinitatis cernere est: igitur quamuis in creatis principium finale, ut ita loquar, siue finis cum causa finali conuertatur (quod etiam falsum esse cap. 2. ostendimus) ceterum in diuinis non coincident: atque adeo uolitio Dei interna propter finem esse poterit, quin causam finalem sortiatur. Tum demum, quia causa finalis est causa intentionalis, & iuxta plerisque aduersarios impropria, & metaphorica: igitur quamuis ex eo, quod diuinæ volitionis diuina bonitas finis sit, rectè inferatur, aliquid esse causam finalem sui, nihil absurdi inferri, aut deduci poterit, ut cap. 3. propè finem exposuimus.

Secunda assertio sit: agentia naturalia, & insensibilia non operantur propter finem, qui respectu illorum finis sit, siue ad quem ipsa se moueant, aut determinent. Probatur assertio, quia nullum agens potest operari propter finem, ad eum se mouere, quin illum cognoscat, & intendat: at agentia naturalia, & insensibilia nullum finem cognoscere, aut intendere possunt: ergo &c. Maior probatur, quia, si quis amico poculum veneno temperatum propinet, inscius mali, quod propinat; is sanè neutiquam poculum illud amico propinabit eo fine, ut mortem asciscat; nec amici mortem uoluit finem sibi præstituit, quantumuis aliquid ad mortem amici utile ponat: non alia ratione, nisi quia mortem amici ex ea actione sequitur: minimè cognoscit, aut intendit: igitur nullum agens potest operari propter finem, quin eum cognoscat, & intendat: enim uero agentia naturalia operari possunt propter finem, non qui finis sit respectu illorum, sed qui finis sit respectu agentis primi; & in quem non ipsa se agant, aut moueant, sed in quem à primo agente per intellectum, & voluntatem agantur, & moueantur: quo spectat tritum illud axioma, *opus nature est opus intelligentia:* & illud effatum Aristotelis 4. de generat. animal. capite 4. omnia, quæ natura, vel arte sunt, ratione aliqua sunt.

Assertio tertia sit: bruta non operantur propriè propter finem, qui respectu illorum finis sit. Probatur assertio, quia agens, quod operatur propter finem, rationem aliquam habet eius, quod operatur: cum finis ratio motiua, siue ratio propter quam definiatur: at bruta propriè loquendo nullam habent rationem eius, quod operantur: ergo propter finem propriè non operantur. Minor probatur, quia cum bruta irrationalia, & ratione carentia sint; sanè eius, quod operantur, nulla ratio propriè sumpta ab iis exigi potest: quo arguendi genere usus est Bernardus serm. 81. in cant. ubi de brutis ita loquitur: *inde est, quod non indicantur, quia non indicant; quoniam quippe ratione ab iis exigatur ratio, quam non acceperunt?* Rursus: si belluæ propter finem operari possent, vnum propter aliud velle, & amare possent,

S 2

possent,

possent, cum finis definiatur is, cuius gratia, siue propter quem aliquid amatur: at belluæ vnum propter aliud amare, aut velle non possunt: ergo &c. Minor probatur, quia si belluæ vnum propter aliud amare possent, similiter etiam vnum propter aliud cognoscere possent: at vnum propter aliud cognoscere nequeunt, alias discursiuæ, & rationales forent; cum discurrere aliud non sit, quam aliquid cognoscere propter aliud prius cognitum. Quamuis autem Porphyrius libr. 3. de abstinentia, & Plutarchus in dialogo, qui inscribitur quod brutis ratio inest; & apud eundem Plutarchum lib. 5. de placitis cap. 2. Pythagoras, & Anaxagoras rationem brutis concesserint, id tamen omnino irrationabile est; & non solum rationi, verum etiam fidei contrarium. Sequela vero perspicua est, quæ enim vtrinque disparitatis ratio est? aut cur eo ipso, quod vis appetitiua bruti non minus perfecta sit, quam eius vis cognoscitiua, sicut per illam vnum velle, & appetere propter aliud potest, per hanc vnum cognoscere propter aliud nequeat?

25. Præterea, quamuis intellectus ab apprehensione vnius obiecti ad apprehensionem alterius gradum faciat, tamen intellectus per solas apprehensiones propriè non discurret, nimirum ob imperfectionem apprehensionis, & quia ad perfectionem iudicii non accedit; & quamuis belluæ ex natura sensitiva vnius obiecti ad alterius notitiam perueniant (quod aduersarij diffiteri non possunt, cum belluas ex appetitione vnius obiecti ad appetitionem alterius procedere non renuant) quamuis, inquam, belluæ ex natura vnius obiecti ad notitiam alterius procedant, tamen propriè non discurrent, nec ratiocinantur ob imperfectionem notitiæ sensitivæ, & quia ad perfectionem notitiæ spiritualis non accedit: igitur similiter, quamuis belluæ ex appetitione prævia vnius obiecti ad appetitionem alterius procedant; vna tamen appetitio intentio finis, & alia appetitio electio medijs appellari non poterunt; nimirum ob imperfectionem appetitionis sensitivæ, & quia ad perfectionem appetitionis spiritualis, siue volitionis non accedit.

26. Tandem, si bruta possent operari propter finem, ex prævia cognitione & amore alicuius boni moueri, seu dirigi possent ad amorem mediorum, quæ ad eius boni consecutionem vtilia sunt; sicut in hominibus propter finem operantibus vsu venit: at bruta ex prævia cognitione, & amore alicuius boni ad amorem mediorum vtilium moueri nequeunt. Primò, quia sicut hirundo verbi gratia hinc indeque volitat, paleas colligit, aliâque ad nidificandum vilia peragit: ita similiter ad vitæ sustentationem alimenta necessaria conquirat: at ex prævia cognitione, & amore vitæ alimenta ad vitam necessaria non conquirat, cum quid sit vita, penitus ignoret: ergo neque ex prævia cognitione, & amore nidi &c. Secundò quia aues nonnullæ futuram tempestatem longè ante declinant, & fugam ad id vtilem, & necessariam capeffunt iuxta illud Virgilij 1. Georgicor. ibi.

*Nunquam imprudentibus imbor
Obfuit, aut illum surgentem vallibus imis
Aerie fugere grues &c.*

27. At non, quia præuiam eius cognitionem habeant; alias certiorum futurorum cognitionem & notitiam, quam homines haberent, meliusque sibi providere possent: igitur similiter aues alia

ad consequendum bonum aliquod vtilia peragentes ex prævia cognitione, & amore eius boni non mouentur: haud aliter ac ex prævia cognitione, & metu alicuius mali cum neuti quam declinant, vt nunc nunc ostendi. Tertiò, quia arbor folia producit, quibus fructum nasciturum protegat, & ab eo coeli iniurias arceat; & tamen folia non producit ex prævia cognitione, & intentione finis illius, ad quem conducunt: vnde ergo colligi potest, belluas, cum nonnulla ad finem aliquem vtilia exequentur, ex prævia finis intentione, & cognitione moueri.

Oppositam sententiam tueretur P. Rodericus disp. 8. Physicor. sect. 6. Primò, quia cum cani v.g. panis offertur, ex prævia cognitione, & appetitione panis oblatis porrigentem versus progressiuè mouetur: igitur motum progressiuum tanquam medium vtile ad panem obtinendum eligit, atque adeo propter finem operatur. Antecedens suadetur, quia si ex prævia cognitione, & appetitione panis canis non moueretur; pari licentia dici posset, canem nil cognoscendo, aut appetendo agere; sed absque vilo appetitu elicit, aut cognitione operari: vel naturali pondere actum, haud secus ac grauia, & leuia in centrum feruntur: aut extrinsecus attractum; haud secus ac magnes à ferro attrahitur: quod & si nonnulli belluis ipsis magis belluini admiserint, sensui tamè repugnat, & quod caput est fidei, Isaia 1. ibi: *cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui*. Secundò eadem sententia probari potest, quia cum hirundo v.g. colligit paleas, eas propter nidificandum colligit: ergo propter finem operatur. Consequentia probatione non eget. Antecedens probatur, quia collectio palearum iucunda, & delectabilis non est, sed potius molesta, & laboriosa: igitur ab hirundine propter se non appetitur, sed præcisè quia est vtilis ad nidi constructionem; atque adeo propter illam, tanquam propter finem: id quod sensisse videtur D. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. ibi: *similiter avis colligit paleas, non quia delectat sensum, sed quia est vtile ad nidificandum*. Tertiò eadem sententia suaderi potest: quia complures volucres futuram tempestatem longè ante declinant: igitur eam præcognoscunt, atque adeo ex prævia cognitione, præuiòque metu alicuius mali media ad illud euitandum capeffunt, sicut ad operandum propter finem oportet.

Ad primum respondeo: quatenus belluæ, esto cognoscant, & appetant, ex prævia tamen cognitione, & appetitione vnius obiecti aliud non appetant: & rursus quatenus, esto ita appetere possent, propter finem tamen operari non possunt, paulo supra ostensum est. Ad secundum respondeo cum P. Vasquez tom. 1. in 1. 2. q. 4. art. 2. actio illa colligendi paleas, quamuis nulli sensui exteriori delectabilis sit; & paleæ neque colore visum, neque sonore auditum, neque molliæ tactum, neque sapore gustum delectent: tamen eiusmodi opus respectu sensus interni delectabile est, atque adeo ab aue non gratia alterius, sed sistendo in ipso appeti potest: hoc autem genus internæ delectationis prouidentissimus author naturæ quibusdam obiectis sensui externo iniucundis annexere debuit, ne animantibus plura deessent, quibus fines suos consequi possent: & hac ratione D. Thomas exponendus est. Ad tertium respondeo, probabilius est, nullam futuram tempestatem præuiam cognitionem belluis inesse: quod verò ex Poëtis adducitur,

28.

29.

adducitur, poetice & improprie accipiendum est, Nec obstat, quod volucres futuram tempestatem infallibiliter declinent: siquidem id est, quia causa futura tempestatis, sicut aerum commouere, ac turbare possunt: ita & humores auium occulte mouere, & alterare possunt: humores autem ita alterati in iis apprehensionem excitant, qua fugam sibi commodam, & delectabilem apprehendunt; quare eam tempestatis inscie capessunt. Porro quatenus volucres aut tempestatem declinent, aut futuram etiam serenitatem aucupentur, quin alterutrum presentiant, solum ex eo quod illarum humores multis, mirisque modis praeuiter alterentur, non minus Philosophice, quam poetice explicuit Virgilius ubi supra Georgicor. I.

*Haud equidem credo: quia sit diuinitus illis
Ingenium: aut verum fato prudentia maior:
Verum ubi tempestas, & celi mobilis humor
Mutauere vias: & Iupiter humidus austris
Densat erant qua rara modo, & qua densa res
laxat.*

*Vertuntur species animorum: pectora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt: hinc ille auium concentus in agris
Et lata pecudes, & onantes gutture corui.*

TRACTATUS XI.

De causa exemplari.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex sit exemplar?

ARISTOTELES de causa exemplari pauca egit, & ex professo non disputauit, eo quod illam ad aliquam quatuor causarum reuocandam esse supposuerit: qualis ergo sit causa, ad quam reductiue pertinet, & in quo eius natura collocanda sit, hic accurate examinandum est. Exemplar Latinis id sonat, quod Grecis idæa: verbum autem idæa ab *eideō* siue inspicio deriuatum significat id, in quod inspiciens artifex operatur iuxta Aristotelem 1. Met. cap. 7. text. 32. quem D. Thomas 1. p. q. 15. & cum eo reliqui Theologi sequuntur. Exemplar, siue idæa in solis creaturis rationalibus locum habet; neque bellæ exemplaria, aut idæas vllas sibi proponunt, vt perperam contendit P. Rodericus disp. 8. Physic. sect. 8. n. 88. tum quia vt ex definitione idææ, siue exemplaris ab Aristotele tradita constat, idæa, siue exemplar locum habet in solis iis agentibus, quæ arte polent: at ars, quæ suapte natura practica est, in bellis non reperitur, vt constabit ex dicend. in Met. lib. 7. tractat 5. cum de notitia practica egerimus: tum quia teste D. Thoma quæst. 3. de verit. art. 1. exemplar, siue idæa est forma, quam imitatur effectus ex intentione agentis determinantis sibi finem. At sola agentia rationalia finem sibi determinant; & bellæ non tam se ad finem determinant, quam à primo agente ad eum determinantur: ergo sola agentia rationalia.

R. P. Lyncei Philosophia Tom. II.

nalia, non verò irrationalia idæas, siue exemplaria sibi proponunt. Tum quia Clemens Alexandrinus libr. 4. Stromatum ex communi omnium sensu docet, mentem esse locum idæarum: at bellæ mente, & ratione destitutæ sunt. Tum demum, quia idææ passim à Patribus appellantur rationes rerum: at rationes rerum in irrationalibus locum habere non possunt. Porro autem ad idæam, siue exemplar propriè sumptum opus non est, vt illud liberè imitetur artifex, vt nonnulli parum scitè arbitrantur. Primò, quia siue definitionem exemplaris ab Aristotele traditam; siue eam, quam D. Thomas protulit; siue ea, quæ Patres communiter de idæis differunt, respiciamus, nulum fundamentum esse potest; vnde libertas idææ propriè sumptæ conditio esse colligi possit; gratis ergo ea conditio postulatur. Secundò, quia non est, cur Deus artificem creatum ad imitandum exemplar internum propriumque cogere, & necessitare non possit, sicut ad imitandum exemplar externum eiusmodi necessitas, & coactio proculdubio esse potest: igitur ad exemplar libertas non requiritur. Tertio quia idæa, aut est ars, aut certe cum arte coniuncta est, vt ex definitione idææ perspicuum est: at ad artem, siue notitiam practicam libertas non requiritur, vt in Met. cit. libr. 7. tractat. 5. edocebimus: cur ergo ad idæam siue exemplar ea requiratur?

Exemplar aliud est internum, aliud externum: utrumque indicauit Seneca epist. 66. ibi: *nihil autem refert, utrum foris habeat exemplar, ad quod referat oculos, an intus, quod ipse ibi concepit, & posuit*: de priori loquutus est Boëtius de consolatione. metro. 9.

*Tu cuncta superno ducis ab exemplo pulchrum
Pulcherrimus ipse mundum mente gerens.*

De posteriori intelligendum est illud Exod. 25. *inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est*. Quanquam autem non pauci censeant, hanc diuisionem exemplaris propriam esse: ceterum cum P. Suarez disputatione 25. Metaphys. sect. 1. numero 18. probabilius est, eam esse impropriad, eo quod exemplar externum, quod visu percipitur; remotè improprie, & per accidens exemplar dici possit, remotè quidem, quia eatenus imago B. Mariæ à D. Luca depicta est exemplar ad aliam similem depingendam, quatenus imago illa ob oculos posita, & mente concepta excitat in mente, & regulat cognitionem imaginis, quæ depingenda est: imago verò depingenda prout ab intellectu cognita effectiōnem sui immediatè regulat, eiusque idæa, & ratio est, aut secundum esse cognitum, aut secundum esse reale, quod cognoscitur, vt cap. sequenti explicabitur: igitur exemplar externum non immediatè, sed mediatè, & remotè rationem exemplaris sibi vendicat: eo autem ipso, quod exemplar externum remotè tantum exemplar sit, solum improprie exemplar esse potest: sicut enim causa remota improprie tantum causa est, sic seruata proportionē exemplar remotum improprie duntaxat exemplar est. Deinde exemplar externum per accidens tantum exemplar est; cum enim præcisè ratione interni, & proprii exemplaris, cui deseruit, ad effectiōnem operis conferat; quoties sine exemplari externo idæa

S 3 interna

interna operis perfectè haberi potest, vt non solum in artifice increato, verum etiam creato sapè accidit; toties certè sine exemplari externo opus artificiosè perfici potest: & ita per se exemplar externum ad executionem operis non requiritur.

CAPVT II.

Exemplar, siue causa exemplaris in quo consistat?

4. Prima sententia est, exemplar esse obiectum ipsum, quod artifex operaturus sibi proponit: ita Thomistæ communiter cum Caietano 1. p. qu. 16. art. 2. & Ferrara 1. contra Gent. cap. 54. & Egidio in 1. dist. 36. q. 5. ad 2. & Scotistæ cum Scoto in 1. dist. 35. quæst. 1. & Mairone ibidem, & Bassolo quæst. 2. art. 2. & Nominales cum Okamo quæst. 5. & Gabriel. quæst. 5. art. 2. Aliacensi in 1. quæst. 6. art. 3. eamque Durandus sequitur dist. 36. quæst. 3. Quanquam autem plerique Authores præfatam sententiam sequantur, vt ex iis, quos retulimus, constat: cæterum in assignando obiecto, quod rationem exemplaris sortitur, non parum diuisi sunt: siquidem Thomistæ idæam, siue causam exemplarem in Deo censent esse, non obiectum illud creatum, quod producendum est, sed obiectum increatum; nimirum diuinam essentiam, ad cuius imitationem, siue participationem producendum est. Scotistæ verò, & Nominales, & reliqui extra scholam Thomisticam, è contrario censent, idæam, siue causam exemplarem esse rem ipsam producendam non solum in creatis (quod etiam Thomistæ non renuunt) (verum etiam respectu Dei.

5. Secunda sententia est, exemplar, siue idæam esse cognitionem, quæ circa operis effectiorem, & modum illius efficiendi in intellectu artificis præexistit: ita Alexander Alensis 1. part. quæst. 23. memb. 4. art. 1. Bonau. in primo dist. 35. art. 1. q. 1. Capreolus in 1. dist. 36. quæst. 1. art. 1. Pater Suarez disp. 35. Metaphys. sect. 1. num. 10. Tertia sententia est Patrum Molinæ 1. p. quæst. 15. disp. 2. art. 2. & Vasquez 1. part. disp. 75. cap. 2. idæam, siue causam exemplarem in Deo esse solam cognitionem, qua opus in lucem producendum in mente diuina præexistit: in nobis verò esse obiectum à cognitione realiter distinctum, nec non ab opere ipso efficiendo, videlicet eiusmodi obiectum, ad cuius instar, & similitudinem res fieri possit; non tamen quod re ipsa ante operis effectiorem existat, sed tantum quod ab artifice creato confingitur: qua ratione architectus ædificaturus paruam quandam domum, sibi prius mente proponit. Quarta sententia est quorundam scholasticorum, qui idæam, siue causam exemplarem tam in Deo, quam in agentibus creatis censent esse verbum, siue speciem expressam operis efficiendi, quam in mente artificis cognitio eiusdem operis producit: quos Pater Molina vbi supra artic. 1. Commemorat suppressis nominibus. Quinta sententia, ab Aristotelicis Platoni assignata, est; idæam, siue causam exemplarem non esse cognitionem rei producendæ, nec esse rem ipsam producendam ab artifice præcognitam, nec esse diuinam essentiam, ad cuius similitudinem, & participationem res producenda est, nec

esse idolum aliquod commentitium ab artifice fictum; nec etiam verbum mentis, quod circa opus efficiendum artifex in mente sua producat, & exprimat; sed substantiam quandam insensibilem, incommutabilem, æternam increatam; pluribus indiuiduis specificè communem, & ab iis participabilem: in qua sententia Platonem fuisse inuinit Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromat. versus finem, ibi: *unum quidem mundum nouis barbaris philosophia, qui perficitur intelligentia; alterum verò sensibilem: illum quidem archetipum, hunc verò imaginem eius, qui exemplar dicitur.*

6. Quod ad vltimam sententiam attinet, ea fidei, & rationi apertè repugnat, vt in Dialectica lib. 8. ostendimus, vbi etiam Platonem ab ea alienum esse explicuimus. Quod verò ad quartam, & penultimam sententiam attinet, ea etiam proculdubio falsa est: quia si per impossibile Deus non esset trinus, neque verbum realiter produceret, aut exprimeret; sanè in eo euentu idæa in eo ponendæ essent: ergo idæa in verbo consistunt. Antecedens certissimum est, siquidem in eo euentu Deus quantumuis non trinus per intellectum, & voluntatem ageret, & res creatas tales produceret, quales eas ab æterno præcognouit, earumque rationes in mente haberet: igitur idæas rerum efficiendarum haberet, cum omne agens per intellectum, & voluntatem nihil agere queat, quin eius idæam, siue rationem, aut speciem habeat. Quod verò ad tres priores sententias attinet, eas solis vocibus dissidere arbitror, cum inter earum Authores constet, solam cognitionem rei efficiendæ eius effectiorem anteuertere, remque ipsam non nisi obiectiue, & secundum quid præexistere numero, aut specie antea quam producatur: quare totalis in id vnum reuocatur, quid exemplar nuncupari debeat, cognitione ipsa, an aliquod eius obiectum?

7. In quo dissidio ipse partim cum his, partim cum illis loquendum arbitror; & nomen idææ, siue causæ exemplaris æquiuocum esse, & conuenire propriè, ac strictè tam cognitioni, quæ in mente artificis residet, quàm obiecto, ad quod terminatur: quem sentiendi modum in hunc modum suadeo. Primò, quia causa finalistam de obiecto ratione sui cognito, & amato, quàm de ipsa cognitione, siue amore prout ab obiecto distinguitur, verè & propriè dicitur: ergo similiter idæa, siue causa exemplaris &c. Antecedens tractatu præcedenti probatum est. Consequentia videtur perspicua à paritate rationis, quæ eo maior est, quo causa exemplaris ad causam finalem præ reliquis causarum generibus reuocanda est. Secundo quia conceptus, alius est formalis, qui in actu mentis consistit; alius obiectiuus, qui in obiecto mentalis actus consistit: at eorum alter dicitur conceptus, quia id per illum concipimus alter vero quia est id quod concipimus: vt certè ex communi scholasticorum loquendi vsu perspicuum est: similiter ergo causa exemplaris, siue idæa, quæ cum conceptu coincidit, vel certè ab eo admodum non discrepat, interdum de actu intellectus, & interdum de eius obiecto dici poterit. Tertiò quia idæa, siue causa exemplaris omnium consensu est ratio operis efficiendi: at ratio, alia est formalis in actu intellectus sita, quo pacto Augustinus lib. 2. de ordin. eam definit esse *motionem mentis ad ea, quæ discernuntur connectenda, aut distinguenda*: alia obiectiua

esse in ratione cognita consistens: quo pacto communiter dici consuevit obiectum formale habere in se ratione, unde cognoscatur, aut ametur: ergo, &c. Demum quia Plato primus idæarum author teste Augustino lib. 83. quæstion. quæst. 46. & Aristotele, Cicero, Seneca, & aliis; Plato, inquam idæam, siue causam exemplarum modò in actu mentis, modo vero in eius obiecto, siue in vtrius seorsim collocat: ita in phædone ibi: *idæa est Dei intelligentia, seu quod à mente diuina intelligitur*: quæ eius verba Clemens Alexandrin. lib. 5. Stromat. non longè ab initio commemorat.

8. Eundem sentiendi, & loquendi modum per partes suadeo; & in primis actum mentis, idæam siue causam exemplarem esse confirmo. Primò authoritate Patrum, qui apud P. Suarez vbi supra plerique eodem modo sentiunt, atque loquuntur: ex quibus modo sufficiant Dionysius, & Augustinus: ille cap. 5. de diuin. nominib. ibi: *exemplaria autem esse dicimus in Deo existentium rationes substantificas, & singulariter præexistentes, quas Theologia prædefinitiones vocat, & diuinas & bonas voluntates*: hic lib. octoginta trium quæstion. quæst. 46. ibi: *sunt namque idæe principales forme, quedam vel rationes rerum stabiles, atque incommutabiles, quæ ipsæ firmata non sunt; ac per hoc æterna, ac semper eodem modo se habentes, quæ in diuina intelligentia continentur*. Secundò ratione, quia exemplar est id, quod imitatur artifex, siue ad cuius instar, & similitudinem operatur: at huiusmodi est cognitio, qua artifex modum operis efficiendi præintelligit: ergo ea cognitio, exemplar, siue idæa est. Maior à nemine non conceditur. Minor probatur, quia artifex rem operatur, atque in lucem edit, sicut eam præcognoscit; aut, quod perinde est, rem talem producit, qualem eam cognouit: at particula *sicut*, & particula *qualem*, ac talem imitationem quandam, siue similitudinem operis cum eius cognitione denotat: ergo, &c. Aut aliter artifex rem operatur, prout ei per cognitionem representatur: at representatio est similitudo, & imitatio quædam intentionalis obiecti: ergo ad similitudinem, & imitationem cognitionis rem cognitam operatur.

9. Deinde rem ipsam cognitam rationem exemplaris, siue idææ sortiri facile suaderi potest. Primò authoritate Augustini lib. octoginta trium quæstion. quæst. 26. vbi postquam idæas rationes rerum agendarum esse explicat, addit ibi: *quo constituto atque concesso, quis audeat dicere, Deum irrationaliter omnia condidisse? quod si rectè dici, & credi non potest; restat, ut omnia ratione sint condita; nec eadem ratione homo, qua equus: hoc enim absurdum est existimare: singula igitur propriis sunt creata rationibus*. Quibus verbis idæas, siue rationes, quibus Deus creaturas condidit, plures, atque inter se distinctas esse affirmat: quod vt propriè, & cum rigore intelligatur, oportet Augustinum idæas collocasse non in actibus diuini intellectus propriè, & cum rigore inter se distincti pluresve non sunt, sed eorum obiectis, quæ realiter, & propriè distinguuntur, ac plura sunt. Secundò quia exemplar, siue idæa appellari potest, id in quod inspicitur artifex operatur, teste Aristotele 1. Metaphys. cap. 7. text. 32. aut, quod perinde est, id in quod artifex operatur inspicit. At artifex creatus operaturus non in suam cognitionem inspicit, sed in opus, quod operaturus est: & quamuis artifex increatus in suam etiam cognitionem inspicit, id tamen euenit ob infinitatem diuinæ scientiæ, quæ supra se necessario reflectit, non vero quia per se ad operandum necessarium sit: igitur exemplar in hac acceptione soli obiecto conuenit. Aut paulo aliter exemplar est id, ad cuius imitationem, & similitudinem artifex operatur: at huiusmodi est obiectum, quod artifex operaturus sibi proponit: ergo, &c. Maior indubitata est. Minor probatur, quia qualis est res cognita ab artifice, talis ab eo producit: igitur ad similitudinem, & imitationem rei cognitæ artifex operatur, cum vti supra explicuimus, particula illæ *talitatis*, & *qualitatis* inter ea, ad quæ referuntur, & supra quæ appellantur similitudinem, & imitationem denotent. Ex quibus efficitur, notionem idææ, siue exemplaris non vnā esse prout communiter dici, & existimari consuevit, sed duplicem, & vtramque propriam, & rigorosam.

C A T III.

Argumenta contraria soluntur.

10. **Q**Vorum pleraque nostram sententiam quoad vnā, aut alteram eius partem confirmant: quæ vero eam quoad eius vtramque partem oppugnant, aliorumque sententiis fauent, in præsentia dissoluenda sunt. Obiiciet ergo primò contra priorem nostræ sententiæ partem: idæa, siue exemplar in Deo nequit esse diuina cognitio: ergo à fortiori nec in artifice creato. Consequentia perspicua est. Antecedens probatur, quia si idæa diuinæ mentis esset cognitio Dei, idæa diuinæ mentis in ratione idææ imperfecta esset. Consequens est absurdum: ergo, &c. Maior probatur, quia idæa est id, ad cuius similitudinem opus exprimitur: quare cum similitudo inter opus, & eius idæam imperfecta est, idæa in ratione idææ imperfecta non esse non poterit: at vbi idæa diuinæ mentis in cognitione sita sit similitudo inter idæam illam, & opus necessario imperfecta erit: igitur idæa illa in ratione idææ imperfecta etiam erit. Minor perspicua est, quia similitudo inter cognitionem, & eius obiectum intentionalis, metaphorica, atque adeo imperfecta est: igitur, vbi idæa diuinæ mentis in eius cognitione consistat, similitudo inter idæam diuinam, & obiectum idæatum imperfecta erit. Obiiciet secundò, cognitio, & amor finis nequam finis appellari possunt, esto causa finalis, aut virtus causatiua finis à nonnullis appellentur; solumque obiectum cognitum, & amatum propter se finis nuncupatur: igitur etiam exemplar, non cognitio, sed eius obiectum nuncupandum est. Antecedens ex definitione finis perspicuum est. Consequentia etiam sine discrimine videtur, cum finis, & exemplar affinitate valde sint, & dirigendi, ac mouendi munus sibi vendicent. Reliqua argumenta, quæ communiter adduci solent, omitto: eo quod non tam cognitionem à ratione exemplaris excludant, quam obiectum, etiam exemplar appellandum suadeant: quod nos vltro fatemur.

Ad primum respondeo, vt idæa aliqua in ratione idææ omnino perfecta sit, satis est, vt inter
S 4 eam.

eam, & eius obiectum, siue idæarum similitudo intentionalis omnino perfecta sit: cum ergo inter diuinam cognitionem, & eius obiectum similitudo intentionalis omnino perfecta sit; eo quod Deus eo modo cognoscat, & repræsentet sibi rem, quo res ipsa à Deo producenda est; eoque modo ab eo producat, quo ab eius cognitione repræsentata est; sanè idæa diuinæ mentis omnino perfecta erit; idæa verò creatæ mentis haud semper omnino perfecta est, cum inter illam, & eius obiectum similitudo intentionalis omnino perfecta non intercedat; & artifex creatus nunquam perfectè cognoscere possit rem eo omnino modo, quo extrinseca est, & quoad omnia eius prædicata; & sæpè sapius res aliter existat, quàm ab eo est intenta, cognitaue. Quod autem similitudo intentionalis improprie, & analogice similitudo sit, non obstat, quominus idæa illam concernens in ratione idææ perfecta sit: sicut veritas in similitudine, & conformitate quadam intentionali consistit, quoniam obiectum existit, si cut per actum repræsentatur: & tamen, quamvis hæc similitudo, & conformitas analogica sit & impropria, & non qualis inter hominem, & hominem, aut animal, & animal intercedit; adhuc veritas eam concernens in ratione veritatis perfecta, & consummata esse potest. Ad secundum respondeo: ea, quæ cap. præterito adducta sunt, duplicem illam rationem exemplaris, quarum altera in actu, altera in obiecto relucet, verè & propriè admitti posse, ac debere conuincunt: cæterum nihil est, quod cogat, duplicem rationem finis; alteram in cognitione, & amore, alteram in obiecto ipso cognito sitam admitti debere, vt constet ex iis, quæ tract. superiori differuimus: quare à fine ad exemplar, quoad præsens attinet, perperam arguitur.

Obiicies contra posteriorem nostræ sententiæ partem. Primò quia idæa diuinæ mentis in obiecto cognito nequitiam consistere potest: ergo nec idæa creatæ mentis. Antecedens probatur, quia si quod obiectum à Deo cognitum esset idæa diuinæ mentis, maximè obiectum formale, & primum diuinæ cognitionis, siue id, quod formaliter, & necessario cognoscit, vt ad eius similitudinem creaturas producat: qua ratione obiectum etiam formale, & primum cognitionis creatæ est idæa artificis creati: at obiectum formale, & primum diuinæ cognitionis non est idæa diuinæ mentis: ergo &c. Minor probatur, quia obiectum formale, & primum cuiusvis cognitionis diuinæ est essentia diuina, in qua sola creaturas cognoscere potest: at essentia diuina, idæa creaturarum producendarum esse nequit, (quantumuis cum Caietano, & Ferrara vbi supra Thomistæ communiter oppositum sentiant) ergo &c. Minor suadet: tum quia aliàs idæa increati artificis creaturis producendis imperfectè similis esset: atque adeo in ratione idææ, quæ similitudinem concernit, imperfecta esset, cum essentia Dei non nisi imperfectè à creaturis participetur. Tum quia idæa creaturarum in Deo est illud obiectum, quo cognito, & sublato quouis alio, Deus creaturas producere posset: at si per impossibile Deus solam suam essentiam cognosceret, & in ea creaturas non cognosceret, creaturas producere nequirit: igitur essentia Dei prout ab eo cognoscitur, idæa esse non potest.

Obiicies secundò cum aliis: si quod obiectum est idæa, maximè opus efficiendum ab artifice præcognitum, antea quam fiat: at opus efficiendum sui exemplar, siue idæa esse nequit: ergo &c. Maior perspicua est, quia si quod obiectum est idæa operis, maximè illud quo cognito, & sublato quouis alio, opus ab artifice exprimi, seu produci potest: huiusmodi autem est opus ipsum ab artifice præcognitum, vt intuitu constabit. Minor verò probatur, tum quia exemplar, & imago ab eo deducta verè similia esse debent: at opus efficiendum sibi ipsi verè simile esse nequit, cum vera, & realis similitudo omnium consensu extrema realiter distincta postulet: igitur opus efficiendum sui ipsius exemplar, aut idæa esse non potest. Tum quia exemplar est vera causa eius, cuius exemplar est: haud secus ac finis vera causa est: at opus efficiendum sui ipsius vera causa esse nequit, cum à se ipso verè & realiter distingui nequeat. Tum demum, quia exemplar, & idæa est obiectum formale, & primum cognitionis præuix, qua artifex ad operandum dirigitur, siue id, in quo formaliter, & primario artifex modum efficiendi operis, siue opus efficiendum præcognoscit, si quod obiectum rationem idææ, & exemplaris sibi vendicat: at obiectum formale, & primum diuinæ cognitionis nequit esse opus efficiendum, vt innuit Augustinus lib. octoginta trium quaest. quaest. 46. de idæis conuersi, ibi: *non enim extra se possumus quicquam intuebatur, vt secundum id constitueret, quod constituerebat: hoc enim opinari sacrilegum esset*: igitur idæa saltem diuinæ mentis opus efficiendum esse non potest. Et quidem, cum artifex scientiam operis ab exemplari hauriat, & in ea scientia ab exemplari dependeat, ægrè intelligi potest, qua ratione opus efficiendum respectu Dei exemplar esse possit, cum ab eo scientiam haurire, aut ad sciendum dependere nequeat.

Ad primum respondeo: in primis non est, cur diuina essentia sit idæa operis efficiendi, & non magis ipsum opus efficiendum à Deo præcognitum: quod autem opus efficiendum non sit obiectum formale diuinæ cognitionis, eam à ratione idææ, & exemplaris nequitiam excludere potest: vel quia non est, cur idæa operis sit obiectum formale cognitionis, qua artifex ad operandum dirigitur, & non potius ipsum opus efficiendum, quod prout præcognoscit, semetipsum regular: vel quia idæa in Deo ad summum debet esse obiectum formale terminatum cognitionis, qua ad operandum dirigitur: at ipsum opus efficiendum eiusmodi cognitionis diuinæ obiectum formale terminatum esse potest, esto diuina essentia eius obiectum formale motuum, & primum sit. Deinde dici etiam potest, diuinam essentiam esse idæam operis efficiendi, vbi semel in ea creatura cognoscantur. Ad priorem rationem contrariam: sicut ipsa cognitio Dei in ratione idææ perfecta est, esto similitudo inter illam, & opus intentionalis, metaphorica, ac proinde imperfecta sit: ita etiam diuina essentia in ratione idææ perfecta esse potest, quantumuis opus eam perfectè non imitetur, eivè perfectè non assimiletur: sufficit ergo ad hoc, vt diuina essentia perfecta idæa sit, vt intentionaliter, & in aliquo genere, siue secundum quid operi assimiletur: aut, quod perinde est, vt opus productum

ductum imitetur diuinam essentiam, quantum Deus illud eam imitari posse spectata eius natura præcognouit, aut eam imitari decreuit: at opus à Deo productum. Angelus v.g. assimilatur diuinæ essentiae, quantum Deus eum assimilari posse inspecta eius natura præcognouit, & quantum voluit: igitur ea similitudo, & imitatio intentionaliter, & in aliquo genere summa est: quod ad perfectionem diuinæ ideæ sufficit. Ad posteriorem rationem oppositam respondeo, maiorem esse veram, si intelligatur, ideam operis esse illud obiectum, quo cognito, & præciso quouis alio, quod in illo, & ex illo non cognoscatur, opus ab artifice produci potest: secus vero si sensus sit, ideam esse id, quo cognito, & sublato per impossibile quouis alio obiecto, quod in illo cognoscatur, & à quo tanquam à termino cognitio modi operandi dependeat; nihilominus effici potest opus atque executioni mandari. Minor autem solum vera est in hypothese impossibili, in qua quidem sumpta maior falsa est: vnde cum maior, & minor cum iisdem terminis sumptæ & in eodem sensu cum proportionem acceptæ simul veræ non sint, sed altera vera, altera falsa; sanè ex iis nihil concludi potest.

5. Ad secundum argumentum respondeo, opus efficiendum ab artifice saltem creato præcognitum idea non esse nequit, cum artifice creato aliud obiectum, quod exemplar sit, assignari nequeat; eo quod non perinde ac Deus arte facta in sua essentia, modumve ea operandi conspiciere possit. Ad priorem rationem contrariam: opus sibi ipsi prout cognito, siue in concreto cum cognitione vere, & realiter simile esse potest; eo quod à se ipso prout cognito, aut cum cognitione sumpto realiter inadæquate distinguitur; eaque distinctio ad veram similitudinem sufficiens sit: & hac ratione dicitur, opus tale productum esse, quale ab artifice præcognitum fuit: vnde opus in concreto cum cognitione, & simul cum illa sui ipsius exemplar, & idea esse potest. Aut dic, opus efficiendum in individuo ab artifice, non cognitioni sed in specie, aut genere, siue in confuso cum aliis artefactis sibi similibus: vnde idea operis efficiendi erit non hoc opus in particulari, sed ratio communis ab eo, & aliis similibus abstracta, quam complures idolum imaginarium operis nuncupant: cum ergo eiusmodi ratio communis realiter inadæquate distinguitur ab opere, ei realiter & vere similis esse potest, prout ad rationem exemplaris oportet.

16. Ad sequentem rationem eadem ratione dicendum est, distinctionem realem inadæquatam, quæ inter exemplar obiectuum, & eius imaginem intercedit, sufficere ad hoc, vt eius vera, & realis causa sit: quantumvis inde fiat, exemplar quodammodo sui ipsius veram causam esse, haud aliter ac sui ipsius exemplar est. Aut dicit, exemplar obiectuum per se loquendo in ipso opere efficiendo in individuo sumpto consistere, sui que ipsius omnino causam exemplarem esse posse, eo quod causa exemplaris prout in obiecto consistit, vera & stricta causa non sit: sicut & causa finalis non quæ in cognitione, & amore, sed quæ in ipso obiecto cognito, & amato sita est, vera & propria causa non est. Ad postremam rationem, opus efficiendum est obiectum formale terminatum cognitionis, qua artifex increatus ad ope-

randum dirigitur. Augustinus autem in contrarium adductus tantum negat, Deum aliquid extra se ab æterno physice existens sibi imitandum proponere; secus vero aliquid extra se obiectiuè, & in esse cognito existens; quod respectu diuinæ cognitionis obiectum formale terminatum sit: hæc autem ratio obiecti formalis in opere efficiendo reperta satis est, vt idea esse possit; imò etsi nullo modo obiectum formale appelletur, ideæ rationem fortiri poterit: quorum alterum; & alterum supra explicauimus. Quod vero opponitur, artificem scientiam sumere, & ad sciendum dependere ab exemplari, non est, cur vniuersum verum; esse debeat: quare, quauis Deus scientiam ab obiecto creato non hauriat, ab eo que ad sciendum propriè non dependeat, obiectum tamen diuinæ cognitionis exemplar, & idea obiectiua esse poterit.

CAPVT IV.

An causa exemplaris vera causa sit, & ad quam ex quatuor generibus causarum reuocanda est?

17. Exemplar formale in cognitione artificis situm, verè & propriè causam esse perspicuum est ex iis, quæ de fine tract. præced. disseruimus, vbi causam finalem in cognitione, & amore obiecti propter se sitam verè causam esse statuimus; eo quod ad effectum verè, & propriè moueat, & dirigat: ea autem motio, & directio, causæ exemplari, prout consistit, aut omnino, aut ex parte in cognitione artificis, verè & propriè conuenit. Quod si de exemplari obiectiuo sermo sit, illud, prout distinguitur à cognitione cui obicitur, propriè causam non esse cap. præcedenti ad finem statuimus: quod idem de fine seruata proportionem dicendum est. Porro inter Authores maiori contentione, quam vtilitate decertatur, ad quam causam ex quatuor communiter receptis exemplar formale reuocandum sit: Caietanus quæst. 6. art. 3. & quæst. 44. art. 3. Argentinas in 1. dist. 45. art. 2. Fonseca 9. Metaphys. cap. 2. q. 4. Egidius de Eucharist. prop. 37. Conimbricenses, & alij existimant, exemplar ad causam formalem reuocandum esse esse. Verum immerito in primis, quia causa formalis concurrat intrinsecè constituendo: at causa exemplaris non concurrat intrinsecè constituendo, sed potius extrinsecè regulando opus: ergo non est, cur altera ad alteram reuocetur. Secundò quia eadem ratione finis ad causam formalem reuocari posset, atque deberet: sicut enim causa exemplaris dat esse, & speciem effectui, quod proprium formæ videtur: sicut, inquam, exemplar hac ratione esse, & speciem effectui tribuit; ita etiam finis seruata proportionem esse, & speciem effectui tribuit cum ad effectum moueat; & quod hic specie effectus potius quam alius existat, à diuersitate finis proficiscatur: quæ ergo vtriusque disparitatis ratio est?

Alexander Alensis 1. part. quæst. 23. Bonau. in 3. distinct. 11. art. 1. quæst. 3. Scotus in 1. dist. 2. q. 2. Heruæus quæst. 1. Suarez disp. 25. Metaphys. sect. 2. num 8. censent, causam exemplarem ad efficientem reduci posse, & debere; eo quod per exemplar,

17.

18.

exemplar, & ideam operis causa efficiens ad eius effectum disponatur. Contra tamen quia eadem ratione causa finalis ad efficientem reuocari deberet: siquidem per finem sibi praestitutum causa efficiens ad effectum operis disponitur, & intentionaliter applicatur. Dices cum P. Suarez supra num. 14. finem supponere causam efficientem proximè aptam operari, eique sic constitutæ superuenire ad hoc, vt eam ad agendum moueat; vnde ad causam efficientem reuocari non posse. Cæterum exemplar constituit formaliter causam efficientem proximè expeditam, & aptam ad operandum, eique ita constitutæ nequitiam superuenire: quare ad eum reuocari posse. Contra tamen, quia etiam causa finalis non supponit causam efficientem proximè aptam, & expeditam ad operandum, sed potius eam ad operandum formalissimè expedit; & vt ita loquar, adaptat: siquidem cognitio finis ad primum eius amorem iuxta Patrem Suarez in genere causæ finalis concurrens voluntatem constituit proximè aptam, & expeditam ad efficientiam amoris: & id seruata proportionem dicendum est de amore finis comparatione electionis mediorum, & de electione comparatione executionis eorundem.

19.

Quamobrem causam exemplarē ad finalem reuocandam esse probabilius arbitror: tum quia causa materialis, & formalis cōcurrunt intrinsicè cōstituendo, aut per modum subiecti, aut per modum formæ: causa efficiens efficiendo; causa vero finalis nec constituendo, nec efficiendo, sed dirigendo, & mouendo absque effectione, aut constitutione: at hac ratione causa exemplaris concurrat: ergo nec in genere causæ materialis, nec formalis, nec efficientis, sed in genere causæ finalis concurrat: atque adeò ad causam finalem reuocanda est. Deinde, quia hac ratione dispositiones ad agendum, & conditiones sine quibus non ad causam finalem reuocantur, vt tract. 1. ostendimus: ergo etiam causa exemplaris ad eam reuocanda est. Præterea, quia sicut finis causat intentionaliter per voluntatem, ita exemplar per intellectum: & sicut finis

in intentione est prior seipso in executione, ita etiam exemplar in cognitione est prior se ipso in executione. Insuper, quia exemplar eatenus sortitur rationem causæ, quatenus media cognitione sui dirigit ad executionem alicuius finis, idque ipsum quod prout cognitum est exemplar, prout intentum est finis: quâ ratione D. Thomas supra citatus definit, *exemplar esse formam, quam imitatur artifex ex intentione agentis determinantis sibi finem*: igitur exemplar ad causam finalem reuocari debet. Denique quia in tantum agens dicitur finis sui effectus, in quantum effectus reddit in similitudinem agentis. At etiam in tantum aliquid dicitur exemplar alicuius effectus, in quantum effectus ad similitudinem, & imitationem exemplaris producendus est: igitur ob hanc analogiam exemplar ad causam finalem est reuocandum.

Non me latet Henricū Gandauensem quodlib. 9. q. 2. & alios, quintum & nouum genus causæ asserere, nimirum causam formalem, extrinsecam seu formam extrinsecam rei, cui esse speciem quædat; & in hoc genere causæ exemplar concurrere, & causare. Verum in primis contra quosdam Platonicos quintum genus causæ, videlicet ideas asserentes Aristotelica opinio quatuor tantum causas enumerans in scholis iam inualuit: quare hæc Henrici sententia ad Platoniorum quorundam proximè accedens, reicienda est. Deinde, sicut causa exemplaris, sic etiam finalis ad causam illam formalem extrinsecam reuocari deberet: sicut enim cognitio artificiosa per modum ideæ concurrens, est forma quædam operi extrinseca, & artificii intrinseca: sic etiam intentio finis in genere causæ finalis concurrens est forma quædam extrinseca ei, quod fit propter finem, & intrinseca ei, qui propter finem operatur: cur ergo causa exemplaris magis, quàm finalis, causa formalis extrinseca esse, aut appellari debeat?

LIBER